

EKONOMİ, SİYASET VE MEDYA (1831-2015)

BAŞKALAŞIMIN ÖYKÜSÜ

Taylan Erten
Vecdi Seviğ
İsmet Hazardağlı

EKONOMİ, SİYASET VE MEDYA
(1831-2015)
BAŞKALAŞIMIN ÖYKÜSÜ

TAYLAN ERTEN

VECDİ SEViğ

İSMET HAZARDAĞLI

Katkılarından Dolayı
Ankara Sanayi Odası'na
Teşekkür Ederiz.

YAYINCI

EKONOMİ MUHABİRLERİ DERNEĞİ

YAYIN KOORDİNATÖRÜ

TURGAY TÜRKER

YAZARLAR

TAYLAN ERTEN, VECDİ SEVİĞ, İSMET HAZARDAĞLI

KREATİF EDİTÖR

EREN EŞMELİOĞLU

KAPAK VE TASARIM UYGULAMA

PELİN YILMAZ

BASKI

DUMAT OFSET BASKI TESİSLERİ
BAHÇEKAPI MAH., 2477 SOKAK, NO:6 ŞAŞMAZ-ETİMESGUT/ANKARA
T: (0312) 278 82 00 - F: (0312) 278 82 30
info@dumat.com.tr

ISBN

978-605-85908-4-7

1500 Adet

© HER HAKKI SAKLIDIR / COPYRIGHT 2016

YAZI, RESİM VE FOTOĞRAFLAR İZİN ALINMAKSIZIN, KAYNAK GÖSTERİLEREK DAHİ İKTİBAS EDİLEMEZ.

İLETİŞİM

AHMED MİTHAT EFENDİ SOKAĞI 35/10 ÇANKAYA/ANKARA
TEL & FAX: 0 312 417 62 64
www.emd.org.tr
ekonomimuhabirleridernegi@gmail.com

2016

MESLEK ETİĞİNE VE ÜYELERİNE YÖNELİK ÇALIŞMALARI EMD'Yİ KALICI KILMIŞTIR

Günümüzde ekonomi haberleri hiç kuşkusuz tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de gazetelerin en önemli haber alanlarından biri. Ekonomi haberleri gazeteler varolduğundan bu yana var ancak ekonomi gazeteciliği daha yeni bir kavram. Türkiye’de ekonomi gazeteciliği için milad olarak özellikle 1980 sonrası gösterilmektedir.

Devletin ekonomideki rolünü en aza indirmeyi ve serbest piyasa ekonomisi uygulamayı amaçlayan ünlü 24 Ocak 1980 kararları ekonomi haberciliğinin dönüm noktası sayılmaktadır. 1986 yılında İstanbul Menkul Kıymetler Borsası’nın açılmasıyla birlikte sermaye piyasasına yönelik haberler önem kazanmaya başlamış, toplumun ekonomi haberlerine ilgisi artmış, ekonomi ve finans konulu dergiler de bu dönemde ortaya çıkmıştır. Artık gazetelerde ekonomi birimleri oluşturulmaya başlanmış ve ekonomi haberleri en önemli haberler arasında yerini almaya başlamıştır.

Bu alanda çalışan gazetecilerin çoğalması 1987 yılında Ekonomi Muhabirleri Derneği’nin doğmasına yol açmıştır. Yaklaşık 30 yıl bir kurum için uzun sayılmayabilir, ancak Türkiye’de bir mesleki dernek için oldukça önemli bir süredir. EMD’nin hem meslek etiğine ilişkin çalışmaları, hem üyelerinin sorunlarına yaklaşımları onu kalıcı kılmıştır. Yaklaşık 30 yıllık bu sürecin hikayesinin ekonomi gazeteciliğinin tarihiyle birlikte kitaplaştırılması da tarihe ışık tutacak önemli bir çalışma olmuştur. Bu çalışmayı yapma iradesini gösteren Ekonomi Muhabirleri Derneği yönetimini ve kitabın oluşmasında bizzat çalışan, katkı koyan gazeteci arkadaşlarımı tebrik ediyor, tüm ekonomi gazetecilerine mesleğin etik ilkelerine bağlı mutlu ve huzurlu bir çalışma yaşamı diliyorum.

Nurettin Özdebir
Ankara Sanayi Odası
Yönetim Kurulu Başkanı

TARİHE TANIKLIK ETMEK...

Ekonomi Muhabirleri Derneği (EMD), kuruluşunun 30'uncu yıldönümünde meslek sorumluluğunun bilincinde olarak, Türkiye ekonomi medyasının tarihsel hikâyesini, belgesel üslubuyla, üyelerinin ve ilgilenecek okurların dikkatine sunuyor.

Dile kolay... İki asra yakın bir zaman diliminde, dünya haritalarının birkaç kez değiştiği bir dönemde anlattıklarımız tarihe düşürülen nottur.

Kitap özellikle, Birinci Dünya Savaşı sonunda çöken Osmanlı İmparatorluğu'nun mirası Anadolu toprakları üzerinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin kalkınma mücadelesini kapsayan bir dönemi içine alıyor.

Bugün geldiğimiz nokta: Osmanlı'dan, kapitülasyonlardan, Düyun-u Umumiye borçlarından, Galata bankerlerinden, sanayi devrimini ıskalamış bir imparatorluğun küllerinden yeniden dirilen Türkiye Cumhuriyeti'nin varlık mücadelesinin sonucudur.

Tabii, 1960–1980 yılları arasında yaşanan askeri darbelerin gölgesinde oturtulmaya çalışılan demokrasinin hikâyesi de bu çalışmada yerini buluyor.

Böyle bir tarihi “ekonomi muhabiri gözüyle” yazmak; üstelik “Ekonomi, Siyaset ve Medya” bağlamında “Başkalaşımın Öyküsü”nü kaleme almak, ancak Ekonomi Muhabirleri Derneği'nin duayen meslek büyüklerinin elinden çıkabilirdi.

Sarraf titizliğiyle ince elenip, ipek halı ustaları gibi sık dokunan bir eser olarak takdirlerinize sunduğumuz bu “prestij kitabın” okurları nezdinde hak ettiği değeri bulacağına inanıyorum.

‘Balığın tırmandığı kavaktan bahseden’ tarih anlayışının içinden çıkış yolu aradığımız bir zaman diliminde, Ekonomi Muhabirleri Derneği'nin bu çalışması önemli bir kaynak eser niteliğinde.

EMD, üyelerinden aldığı güçle yoluna devam ederken, elinizde tuttuğunuz bu kültür eserini, okurları kadar, ekonomi muhabirlerinin de masa üstü bir kaynak kitap olarak değerlendireceklerine eminim.

Bu çalışma, bundan sonraki yol haritamızda benzeri çalışmalarımıza yol gösterici ve özendirici olacak.

Bu vesileyle, EMD'nin tanıklığında bir tarih belgeseli olarak tasarladığımız kitap projemize yazar olarak katılan meslek büyüklerimiz Sayın Taylan Erten, Vecdi Seviğ ve İsmet Hazardağlı'ya;

Arşiv, yazı ve görüşleriyle destek veren eski başkanlarımız Maruf Buzcugil, Cahit Uyanık, Mehmet Öngeoğlu'na;

Taslak okuma ve eleştirel desteği için Metin Aksoy ile fikri desteklerini esirgemeyen Özgen Acar ve Servet Taşdelen'e;

Tasarım toplantılarımıza katılarak projeye fikir, belge, yazı ve fotoğraf katkılarında bulunan, başta “değişmez” ve “değiştirilmesi teklif dahi edilemez” Genel Kurul Başkanımız İstiklâl Yaradılış'a, değerli üyelerimiz Ercan Deva, Muzaffer Geçtoğan, Orsoy Girgiç, Sultan Özer, Hülya Genç Sertkaya, Sevkuthan Nevsuhan, Aylin Bilekli'ye;

Dernek genel merkezi çalışanları Pınar Karadeniz ile Leyla Yurtdaş'a;

Kitabın tasarım ve teknik hazırlıklarını özenle gerçekleştiren Eren Eşmelioğlu'na;

Başımız ne zaman sıkışsa, ne zaman arasak “hayır” demeyerek desteğini bizden esirgemeyen ve kitabımızın basımını üstlenen ASO Başkanı Sayın Nurettin Özdebir'e ve ilk günkü heyecanı ile kitabı destekleyen EMD Yönetim Kurulu üyesi arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunuyorum.

Turgay Türker
Ekonomi Muhabirleri Derneği
Genel Başkanı

İÇİNDEKİLER

TAKDİM.....	5	- 1968 Öğrenci Olayları	52
ÖNSÖZ.....	7	- “İhtilal ve Devalüasyon Olacak Mı?”	53
GİRİŞ	10	- İkinci Askeri Müdahale: 12 Mart Muhtırası	54
BÖLÜM 1 - OSMANLI'DA EKONOMİ “MATBUATI”		- TÜSiAD Kuruluyor	55
- Takvim-i Vekayi İle Başlayan Süreç	17	- Üç Başbakanlı Ara Dönem ve Sonrası	55
- Ahmet Mithat Efendi'nin Ekonomi Yazıları	17	- Kıbrıs'a Müdahale	56
- Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi	19	- Cinayetler ve Yokluk Günleri	57
- İç Borçlanma Anketi	21	- İşadamlarından İlanlı Çıkış	58
BÖLÜM 2 - GENÇ CUMHURİYET VE EKONOMİ HABERLERİ		- “Kerhen” Azınlık Hükümeti	59
- Anadolu Ajansı'nın Kuruluş Günleri	25	BÖLÜM 6 - ÜÇÜNCÜ DARBENİN POSTAL SESLERİ	
- İzmir İktisat Kongresi	25	- 24 Ocak Kararları	63
- Basının Gündemi Hayat Pahalılığı	26	- Faizler Serbest	64
- Ticaret Açığı Tartışmaları	27	- Ve... Darbe!	65
BÖLÜM 3 - SAVAŞ YILLARI: EKONOMİ MANŞETLERDE		- Darbenin İlk Darbesi!	66
- II. Dünya Savaşı	31	- “24 Ocak Kararlarına Bağlıyız!”	67
- Varlık Vergisine Basın Desteği	31	- Bankerler Skandalı	68
- Demokrat Parti Kuruluyor	32	- Özal'ın MGK ile Yolu Ayrılıyor	68
- Basına Büyük Saldırı: Tan Vakası	33	- Siyasete Asker Düzeni	69
- IMF ile Tanışma ve Devalüasyon	35	- MGK'dan Yüzde 10 Seçim Barajı	70
BÖLÜM 4 - DP DÖNEMİ BAŞLIYOR		- Özal Ekonomisine Devam	71
- DP İşbaşında	39	- Gümrük Skandalı ve Bakan Azli	71
- Gazeteciler Örgütleniyor	40	- Özelleştirmenin Yolu Açılıyor	71
- IMF-Dünya Bankası Toplantısı İstanbul'da	41	- Yasaklı Liderler Sahnede	72
- “Gazete Neşrini Men Ettim”	42	BÖLÜM 7 - BASINDAN MEDYAYA DÖNÜŞÜM VE EMD	
- Kapanmayan Cari Açık	42	- “Transformasyon” Şokları	75
- Basın “İspat Hakkı” İstiyor	43	- İktidarların Medya Yaratma Hevesi	75
- Dövizde Katlı Kur Sistemi	45	- Ekonomi Basını Kurumsallaşıyor	76
BÖLÜM 5 - İLK ASKERİ MÜDAHALE: 27 MAYIS		- EMD'nin Temelleri Atılıyor	77
- Planlı Ekonomiye Geçiş	49	- EMD'den Özal'a “Zam” Yanıtı	78
- Yeni Anayasa ve Koalisyonlar	50	- EMD Büyüyor	78
- Demirel Siyasette	51	- İstanbul ve İzmir Şubeleri	78

BÖLÜM 8 - KRİZ YILLARI

- Özal'a Suikast Girişimi	83
- Yeni Kararlar Yeni Sorunlar	83
- “Bir Koyup Üç Almak”	84
- “Medya-Siyaset-Ticaret”	85
- 1990'ların Ekonomisine Bakış ve Öneriler	86
- Sansüre Tepki	87
- EMD Yeni Adresinde	89
- Siyasette Hareketli Günler	89
- Yeni Devletler Yeni Düzen	90
- Asil Nadir Krizi	90
- Derneğin İlk Yayını	91
- Özal ve Çiller'den EMD'ye İlgi	91
- 1993: Suikastlar ve Katliamlar Yılı	92
- 5 Nisan Kararları	93
- İnternet ve Cep Telefonu Yaşamda	94
- Promosyon Savaşları	96
- Gümrük Birliğine Geçiş	97
- 28 Şubat'a Doğru	97
- Küresel Borsa Krizi	98

BÖLÜM 9 - EMD'DE ATILIM

- Ekonom Dergisi	101
- “Karacan Konuştu Borsa Sallandı”	101
- “Hediye Göndermeyin” Uyarısı	104
- EMD Etik İlkeleri Açıklanıyor	107

BÖLÜM 10 - DEPREM... HER YERDE!

- Ekonominin Kriz Çıkmazı	113
- Türkiye Sallanıyor	113
- Her Şey Yolundaysa Kriz Neden Çıktı?	114
- “Krizin Sözlü Tarihi”	116
- Kemal Derviş Ekonominin Dümeninde	117
- EMD'den SPK'ye Görüş	118

- “Herkes Gazeteci Olamaz”	119
- Nezih Demirkent Futbol Turnuvası	120

BÖLÜM 11 - YENİDEN TEK PARTİ İKTİDARI

- DSP Parçalanıyor, AKP Geliyor	123
- 2002 Seçimi ve Sonrası	123
- 1 Mart Tezkeresi	124
- “Babalar Gibi Satarız”	125
- Bir Tuhaf Özelleştirme	125
- AB ile Sıcak İlişkiler	127
- Telekom Satılıyor	128
- EMD Merkezi İlkelerine Sahip Çıkıyor	129
- Tartışmalı Günler	131
- Askerin E-Muhtırası, Gül'ün Seçimi	132
- Gündem: Siyasi Davalar	133
- Teğet Geçen Kriz!	134
- EMD 20 Yaşında	135
- Başbakan: “Gazete Almayın”	135
- Üyelere Kural Hatırlatması	138
- Balyoz Davası	139
- EMD'den Uluslararası Basın Forumu	139
- Gizli Görüntüler Gölgesinde Seçim	140
- Genelkurmay Başkanı “Sanık”	140
- EMD 25 Yaşında	141
- “Çözüm Süreci”	142
- Gezi Olayları ve Medya	142
- 17/25 Aralık ve Sonrası	143
- Zor Yıl 2015	146
- Son Söz Yerine	148

KRONOLOJİ

DİZİN

KAYNAKLAR

GİRİŞ

Bu kitap, Ekonomi Muhabirleri Derneği (EMD)'ne varlıkla-
rıyla hayat veren üyelerinin mesleki emek ve birikimlerinden
süzülen yaklaşık 30 yıllık hafızanın ürünüdür, (1987–2015.)
Aslında, bu dönemin öncesi de vardır ki, başlangıcı EMD'nin
resmi kuruluş tarihi olan 1987 yılından da önce, Türkiye'nin,
ekonomisi, siyaseti ve toplumuyla derin bir krize yuvarlan-
dığı ve başkalaşım sürecine girilen 1970'li yılların sonlarıdır.

Çünkü, 70'li on yılın ortalarında, petrol üreticisi ülkeler
karteli (OPEC)'nin fiyat artırarak ateşlediği “küresel petrol
krizinin” etkisiyle “zatürrie”ye yakalanan ülke ekonomisi, hü-
kümetlerin de boyunu aşan büyük sorun dalgaları içinde
“alabora” olurken basında, dramatik hikâyesini yazacak uz-
man muhabirler kuşağının yetişmesine de yol açmıştır.

30 yılın tanıklığında haber kovalayarak, hükümetleri, olayları
izleyerek yaşayan ve yazan “kıdemliler”in payı ağırlıklıdır. An-
cak 1990'lı yıllar diliminde mesleğin bu “zorlu” alanına giren
“genç kuşak” ekonomi muhabirlerinin çalıştıkları gazeteler-
de, TV kanallarında yaptıkları ve her biri bugün “hafızanın”
dosyalarına girmiş haberler, yorumlar olmasaydı, böyle bir
kitap kolay yazılamazdı.

Kaotik yapısı ve sarsıcı etkileriyle cumhuriyet tarihine “anar-
şi” kavramıyla kaydedilen bu zaman dilimi aynı zamanda
Türkiye'nin kısa bir süre sonra 12 Eylül 1980 askeri darbe-
sinin eşliğinde sosyo-ekonomik ve politik köktenci “dönüşü-
me” zorlanacağı dönemin de başlangıcıdır.

Kitabın hazırlık aşaması, 2014 yılı başlarında Ekonom'un
yazı kurulu toplantısında ortaya atılan “EMD tarihi yazabilir
miyiz?” sorusuyla başladı. Tartışma, “dernek tarihinin tek başı-
na ne bizler ne de okur için anlam ifade edeceği” değerlendiri-
mesinin kabul görmesiyle farklı zemine taşındı.

EMD ekonomi basınının mesleki uzmanlık örgütü olarak
Türkiye'nin fiilen son 30 yılına tanıklık; bir “tarihten” söz
edilecekse yapılması gereken şey bu tanıklığı derneğin
kuruluş ve eylem hikâyesiyle örgüleyerek kayda geçirmekti.
Başta, Başkan Turgay Türker olmak üzere, yönetim
kurulunun tam desteğiyle yola koyulduk.

Ancak, bir tasarım gerekiyordu.

Önce, amacımızın, salt “arşiv yoğun” bir metin yazmak olma-
dığına karar verdik.

Peki, sonra... Ne'yi, nasıl yapacaktık?

Türkiye'yi bir krizden diğerine sürükleyen kronik iktisat poli-
tikası sorunsalına gazetecilik pratiğinin süzgecinden geçiril-
miş bir “dipnot” mu düşecektik?

“Kalkınma” kavramını çoktan unutmuş siyasi iktidarların “cari
açıkla büyüme” illüzyonuna sürekli bedel ödeyen ülkenin ve
toplumun, vergi-devalüasyon-zam-IMF-yolsuzluk-kuralsız-
lık-kanunsuzluk-hukuksuzluk sarmalındaki macerasına mı
göz atacaktık?

Öyle bir ülkede yaşıyorduk ki, ekonomik krizler siyasi
baskılara, siyasi baskılar kriz birikimine yol açıyor;
bu dinamikler iktidarlarını, toplumu siyasi amaçları
doğrultusunda “ayrıştırarak” sürdürmeye kalkışan
siyasetçilerin elinde kimi kez dini inanç, kimi kez mezhep,
kim kez ideoloji farklılıklarına dayanan sosyo-politik çatış-
maların yoluna taş döküyorduk.

Yoksa...

92 yıllık tarihinde üç askeri darbe (27 Mayıs 1960, 12 Mart
1971, 12 Eylül 1980), iki de darbe girişimi (22 Şubat 1962,
20-21 Mayıs 1963) yaşamış bu ülkede, biraz da tarihe gide-
rek, bütün bunları doğrudan veya dolaylı kavrayan belgesel
karışım bir dönem öyküsü mü yazmalıydık?

Öyle yaptık: Osmanlı İmparatorluğu'nun son yüzyılından
günümüze uzanan bir öykü yazdık!

Neden mi?

Osmanlı'nın son yüz yılını böyle bir çalışmada ihmal
edemedik; çünkü, kuruluşundan itibaren 600 yıldan
fazla yaşamış olan imparatorluk, 19. yüzyıldan 20. yüz yıla
geçerken tıpkı bugünün Türkiye'si gibi bir anda hazırlıksız
yakalandığı “küresel altüst oluşa” siyasi, askeri, ekonomik,
entelektüel ve de “kopyacı” çözüm arayışlarıyla ayak uydur-
maya çalışıyordu.

Ne var ki, mutlakiyetten 1. Meşrutiyete geçiş döneminin
ilk aşaması olan “Tanzimat”ın ekonomik düzeni de kapsayan
sistem arayışları ve “reform” çabaları; ardından 1908 Devri-
mi'nin getirdiği 2. Meşrutiyet süreci, Rusya (Romanov Ha-
nedanı), Almanya (Hohenzollern Hanedanı), Avusturya-Ma-

caristan (Habsburg Hanedanı) gibi çağdaşlarıyla birlikte “*tarihsel ömrünü*” dolduran Osmanlı Hanedanını ayakta tutmaya yetmeyecekti.

1. Dünya Savaşı, imparatorluğu yıkarak cumhuriyetin yolunu açan “*ateş çemberini*” tutuşturacaktı! Bu nedenle, Osmanlı’nın son yüzyılını hikâyenin girizgâhına katmak, cumhuriyet ekonomisine geçiş ve basının gelişim sürecine yansıyan kimi etkenleri anlamak için gerekliydi.

Ve biz ekonomi muhabirleri, Cumhuriyetin meslek serüveni-mize denk gelen öyle bir dönemine tanıklık ettik ki; Türkiye, bir taraftan 27 Mayıs-12 Mart-12 Eylül darbeleri arasında gerek planlı ekonomi politik, gerekse anayasal, demokratik, kurumsal özgürlükler bağlamında sivil-asker hâkim siyasi güçler tarafından “*iki ileri bir geri*” temposuyla “*sarkaçlanma-nın*” sosyo-politik ve sosyo-psikolojik travmalarını yaşarken...

O karmaşada “*neo liberal küresel saldırının*” yıkıcı etkileriyle karşılaştı.

Toplum, kendini kamu için zorunlu, özel sektör için özendirici “*planlı karma ekonominin*” korumacı devlet güveninden koparıp “*serbest piyasa insafına*” terk eden 24 Ocak 1980 istikrar kararlarının şokunu önce her zamanki “*yumuşak başlılığı*” ve “*kaygılı sessizliğiyle*” göğüsledi; sonrasında “*başına gelenleri*” yaşadıkça, haklı, öfkeli tepkilerini göstermeye başladı.

Gerçi, “*kaygılı sessizlik*” çok da “*sinik*” bir davranış biçimi sayılmazdı. Mahallelerin, okulların, kamu kurumlarının, kahvehanelerin; kısaca ülkenin birey ve toplum katmanları ölçeğinde “*dinci mukaddesatçı*”, “*milliyetçi*”, “*solcu*”, “*mezhep düşmanı*” vb. politize kompartmanlara bölünüp, birbirine örgütlü ve silahlı savaş açtığı, siyasi cinayetsiz gün geçmeyen memleket ortamında, bu badireyi aşmak için ihtiyaç duyduğu hükümet otoritesi, kamu düzeni veya demokratik siyasi önderlikten yoksun bırakılmış vatandaş kitlesini “*kınamak*” gerçeklik ve insaf ölçülerini aşan bir tavır olurdu.

Böylesine “*yerinde durmayan*”, bir günü bir gününe uymayan, gündemi her an değişen ülke yönetimi siyasi partiler arasında seçimler veya devlet manevralarıyla gidip gelirken, temel ekonomik sorunların yerinde saydığı bir dönem, nasıl bir içerik ve sistematikte yazıya dökülebilirdi?

EMD’nin kuruluşundan itibaren öykünün bütünü kaçınılmaz biçimde çoğu kez puslu “*zaman tünelinden*” geçmeyi,

geçerken de Türkiye’nin günümüze kadar gelen “*yakın tarihini*” belgesel diliyle anlatmayı gerektiriyordu.

Neden belgesel dili? İki sebebi var: Bir, belgesel dili gazeteci dilidir; yazılanlar akıcı ve kolay okunmalıdır. İki, bu meslek alanına yıllarını vermişlerle birlikte ekonomi muhabirlerinin işi tarihin “*kendisini*” değil, “*müsveddesini*” yazmaktır! Yönetim Kurulumuzun görevlendirdiği yayın kurulu olarak, ülkenin yakın tarihine ilişkin bir taslak yazdık.

Elinizdeki kitap, başta belirtildiği gibi, bir dönem öyküsü. Öykünün belge ve bilgiye dayalı bir örüntüsü var. Örüntünün satır aralarına girdiğinizde, karşınıza sıradan veya hızlı okuma ile yakalanması mümkün olmayan bir “*arka plan*” çıkabilir; nasıl okuduğunuza bağlı!

Kitap, ekonomi haberciliğinin ilk örneklerinin verildiği “*Osmanlı’da Ekonomi Matbuatı*” başlıklı bölümle başlıyor. Avrupa’nın İngiltere çıkışlı sanayi devrimi ekseninde siyasi ve toplumsal altüst oluşlarla birlikte yaşadığı “*kapitalist modernleşme*” sürecinin, “*tebaanın*” yeni yeni tanıştığı gazeteler sayesinde imparatorluk fikir ve yazı hayatına nasıl yansıdığını renkli örneklerle bu bölüm anlatıyor.

Osmanlı’nın sürece katılmakta neden geç kaldığı kitabın konusu olmamakla birlikte, gecikmenin ipuçları, “*arkeolojik kanıtları*”, 1800’lü yılların ikinci çeyreğine tarihlenebilen gazete yayımcılığı ve gazetecilik faaliyetinin “*naif*” yapısında bulunabilir.

Gerçi, “*Osmanlı münevveri*”, Batı’da felsefi temeller üzerinde oluşan ekonomi yazını ve pratiğiyle tanışmıyor değildi. Aksine, 1838 yılında, hâkim dünya gücü İngiltere ile imzalanan Ticaret Sözleşmesi, imparatorluk ekonomisine yeni kurumların ve kavramların “*monte*” edildiği “*dıştan zorlamalı dönüştürme*” döneminin başlangıcıydı; istikamet de serbest piyasa, serbest ekonomi hedefiydi! Bu gelişme zamanın gazetelerinde ekonomik konulara olan ilgiyi artırırken, “*matbuatta*” ilk iktisat muharrir (yazar) ve muhabirleri de boy göstermeye başlamıştı.

İlk bölümde aktarılan haber ve yazı örnekleri, genellikle batı kökenli iktisat teorisi ve pratiğini ülke ekonomisine “*uyarlama*” ve “*karşı çıkma*” çabalarını yansıtır. Büyük olasılıkla, Osmanlı aydını, bilimsel sıçrama süreçlerini ve sanayi devrimini esastan “*ıskalamış*” imparatorluk ekonomisinde kısa vadede sonuç verecek başka bir çıkış yolu göremiyordu.

1830'lu yılların ardından geçen 150 yıl, küresel ve yerel ölçekte büyük altüst oluşların, savaşların, yıkımların ve cumhuriyet ile taçlanan “yeniden dirilişin” uzun ve dramatik tarih dilimidir.

Kitabın ikinci bölümünde, “genç cumhuriyet”in siyasi ve ekonomik bağımsızlık, laik eğitim, bilimsel gelişme, aydınlanma tutkusunu ve sanayi temelli kalkınma gayretleriyle geçen yaklaşık ilk 20 yılına, dönemin önde gelen gazetelerindeki ekonomi haberlerinden örnekler vererek dokunduk.

Bölümün, 6 Nisan 1920’de kurulan Anadolu Ajansı’nın öyküsüyle başlaması, rastlantı değildir. Ajansın, Milli Kurtuluş Savaşı’nın barut kokuları dağılmamışken toplanan İzmir İktisat Kongresi dâhil, özellikle 1925 yılında bünyesinde oluşturduğu “Ticari Servis”, “Hususi Mali Servis” gibi yapılarla ekonomi haberlerine verdiği kurumsal önem ve ağırlık dikkat çekicidir.

Ajans ile birlikte diğer basın organları da haber ve yorumlarıyla, 1920’li yılların “savaş yorgunu” Türkiye’inde başta “hayat pahalılığı” gibi güncel geçim sıkıntıları olmak üzere temel ekonomik sorunların halkın bilgisine sunulmasında, çözüm yollarının tartışılmasında ve hükümetin ekonomik/mali icratının irdelenmesinde, etkili rol oynamışlardır.

Üçüncü bölüme “kişiliğini” veren belge ve bilgiler, II. Dünya Savaşı yıllarını ekonomi haberciliği optiğinden günümüze yansıtırken Türkiye’nin gelecek yıllarını her aşamada etkileyecek politik karakter özelliğini de gözler önüne seriyor: Ekonomi ve siyasette istikrarsızlık kural, istikrar istisnadır!

Türkiye, bu cehennemî küresel savaş sürecine kurucu cumhurbaşkanı, gelmiş geçmiş tek büyük devlet ve eylem adamı Mustafa Kemal Atatürk’ün hayattan ayrıldığı 1938 yılının iç siyasette ve toplumda yarattığı tedirginlik, belirsizlik duygusu ve çalkantılar arasında girdi. İsmet İnönü’nün, devlet güçleri arasındaki uzlaşmayla 2. Cumhurbaşkanı seçilmesi, belirsizliği ortadan kaldıracaktı.

Ne var ki, başarısız “Münih Darbesi” girişiminin ardından “demokratik” seçimle iktidarı ele geçiren Adolf Hitler ve başında bulunduğu “Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi (Nazi)”nin Almanya’ya emperyal “hayat alanı” sağlamak amacıyla başlattığı “ırkçı” savaş, her ne kadar dışında kalsa da, Türkiye’nin zayıf ekonomisiyle kolay kaldırılabileceği bir yük değildi.

Savaş yıllarında büyüyen savunma harcamaları; üretim yetersizliği, “karaborsa”, ana gıda ve yaşam maddelerinde baş gösteren “kıtlıklar” ve karneli tahsis uygulamaları gibi ağır sorunlar doğurdukça büyük faturayı halk kitlelerinin yanı sıra, kapatılan gazeteler, açılan soruşturmalar, kısılan özgürlükler yüzünden basın kurumu ve gazeteciler ödeyecekti.

Savaşın ülkeye ve ulusa yüklediği ekonomik maliyet yüksekti; kazanç ise; “tarafsızlık” gibi, dünyanın hengâmeli tarih dilimlerinde “siyasi maharet” gerektiren politik duruş sayesinde, tek yurttaşın burnunun kanamamasıydı!

“Genç cumhuriyet” Atatürk sonrasında iç ve dış sorunlar ortamında olgunlaşma aşamasına doğru ilerlemeye çalışırken, bir taraftan maliye tarihine Varlık Vergisi Kanunu adıyla kaydedilen ve “azınlıklardan Türklere servet transferi” iddiaları günümüzde de tartışılan uygulamalar, 1940’lı yılların basın dünyasında harareti yüksek ekonomik olay, haber ve polemik konularının başında yer alıyordu.

Anılan yılların önemli eşikleri arasında Türkiye’nin Uluslararası Para Fonu (IMF) çatısı altına girmesi ve devalüasyon kavramıyla tanışması da vardı. Bu dönemin başka bir özelliği de, ekonomik yapıyı düzenleyen temel vergi ve kurumsal kanunların TBMM’de kabul edilerek yürürlüğe konulmasıydı.

Dördüncü bölümün içeriği Türkiye’de siyasi istikrar kavramının hangi temel eksenlerde anlam kazandığını gösteriyor. II. Dünya Savaşı sonrasında dünya konjonktüründe çeyrek yüzyıllık Cumhuriyet Halk Partisi iktidarının yerini kendi bünyesinden çıkan Demokrat Parti’ye bırakmasıyla başlayan 1950’li yıllar, ilk yarıda ekonomide nispi refah, siyasette kısmi özgürlük; ikinci yarıda ise ekonomide kriz, demokrasi başta basın olmak üzere anayasal hak ve özgürlüklerin budanması çaprazında ilerledi.

Türkiye siyasetinin karakteristik özelliğinden kaynaklanan ve sonraki yıllarda da tekrarlanacak olan rejim sorunları da bu bölümde Demokrat Parti iktidarına karşı gerçekleştirilen 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesi ekseninde yaşananlarla birlikte basın optiğinden yansıtlıyor.

27 Mayıs 1960 tarihi, beşinci bölümün başlangıç cümlesiyle, Türkiye’nin “tank sesleriyle uyandığı” bir günü simgeler. Darbe Ankara ile İstanbul’da örgütlenen farklı rütbelerde 38 subay tarafından gerçekleştirilir. Ordu kurumsal olarak

kısa bir duraksamanın ardından destek mevziine geçer. Cumhuriyet tarihinin dramatik olduğu kadar siyasi sonuçları itibarıyla ileriki yıllarını da etkileyecek bir döneme girilir. Getirdiği kurumlar ve özgürlükçü düzenlemelerle dikkati çeken 1961 Anayasası bu siyasi iklimde yapılır. Ekonomide planlı kalkınma süreci Devlet Planlama Teşkilatı'nın kurulmasıyla bu iklimde başlatılır. Özellikle Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlıkları basının gözde haber konuları arasına girecektir.

Darbenin dramatik yönü ise Başbakan Adnan Menderes, Maliye Bakanı Hasan Polatkan, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun Yassıada yargılamaları sonunda ölüm cezasına mahkûm edilmeleridir. 1962-1963 yıllarında sonuçsuz kalan iki darbe girişimi, umulan istikrarın 27 Mayıs ile başlayan dönemde de sağlanamadığına kanıttır. Siyasi ve ekonomik sarsıntılar 1960'lı yılların 70'li yıllara evrildiği zamana kadar sürecektir. Öyle ki, kimi bakanların gazetelere *"İhtilal ve devalüasyon söylentileri doğru değildir"* manşetiyle yansıtılan demeç verdikleri görülecektir.

İhtilal ve devalüasyon... İlk bakışta gerek kelime gerekse anlam bakımından birbiriyle ilgisiz iki kavramı bir araya getirerek *"söylenti yalanlayan"* siyaset dilinin sahipleri, yanıldıklarını, 10 Ağustos 1970'de yapılan devalüasyon, 12 Mart 1971 günü de Genelkurmay Başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç'ın dört kuvvet komutanıyla birlikte Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a verdikleri *"muhtıra"* ile anlayacaklardı. Yüksek komuta heyeti, parlamento ile hükümeti ülkeyi *"anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmak"* ile suçluyor; *"Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceğinin ağır bir tehlike içine düşürüldüğünü"* savunuyordu.

Türkiye, bu muhtıra ile girdiği *"ara rejimden"* 9 yıl sonra 12 Eylül 1980 sabahında gözünü açacağı üçüncü askeri darbe rejimine doğru yola çıktığının henüz farkında değildi! Bölüm, 1970'li yıllara damgasını vuran derin ekonomik ve toplumsal krizi *"çözmek"* amacıyla Süleyman Demirel hükümeti tarafından hazırlanan 24 Ocak 1980 kararlarının arifesinde bitiyor.

Altıncı bölüm, 24 Ocak ile başlayan serbest piyasa ekonomisine geçiş sürecinin üçüncü askeri darbe iktidarının desteğindeki anlatımıdır. Türkiye, 1980-1983 yılları arasında bir taraftan yeni ekonomik uygulamalardan kaynaklanan sorunlar, diğer taraftan askeri yönetimin ağır siyasi ve toplumsal baskılarıyla yüklü bir gündemi yaşamak zorunda kaldı.

Bu gündemin 24 Ocak boyutunu aceleyle alınan kararlar, bankerler gibi başıboş oluşan *"piyasalar"*, ekonomi ve maliye yönetiminde kurum ve kuruluşlar arasındaki yönetsel işbirliği ve eşgüdüm kanallarını ortadan kaldırarak fiilen *"özerk karar mekanizmalarına"* dönüştüren yapısal düzenlemeler şekillendirdi.

"Sahaya" yansıyan boyutunda ise, Türkiye ekonomisinin *"kimyasını"* değiştirerek reel yatırım-üretim dinamiklerini körelten finans ve rant ekonomisinin hâkimiyeti vardı.

12 Eylül 1980'de darbeyi gerçekleştiren Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) yüksek komuta heyeti, başlangıçta ekonomi yönetimini Turgut Özal ile kadrosuna bırakmış; 24 Ocak kararlarına dayalı icraatı sahiplenmişti. Ancak, *"balayı"* uzun sürmeyecek; özellikle *"bankerler skandalı"*nın gerek Milli Güvenlik Konseyi (MGK) gerekse kamuoyunda yarattığı eleştiri ve tepkiler Özal'ın istifasına yol açacaktı.

Altıncı bölüm, MGK'nin sadece ekonomide değil, ağırlıklı olarak siyaset alanında gerçekleştirdiği *"köktenci"* değişiklikleri *"alt başlıklarla"* okura hatırlatan kurgusuyla da dikkati çekecektir. MGK siyaset kurumunu *"askeri disipline"* sokan yasal düzenlemeleri yürürlüğe koyarken; Konsey Başkanı Orgeneral Kenan Evren'in ifadesiyle *"Tencereyi pisletmeyecek siyasetçiler"*in kurduğu yeni partilerle *"demokrasiye dönmek"* üzere genel seçim sürecine yol verecektir. Ne var ki, bu *"yolu"* aşırılıklı olduğu kadar *"dikenli"* iktidar koltuklarına oturmak, Konsey'in siyasi partilere koyduğu yüzde 10 seçilme barajı nedeniyle kolay olmayacaktır.

Ulus hükümetinden istifa ettikten sonra kurduğu Anavatan Partisi (ANAP) ile 6 Kasım 1983 milletvekili genel seçiminden iktidar olarak çıkan Turgut Özal'ın başlattığı *"Türkiye'yi dönüştürme"* operasyonunu anlatan yedinci bölüm; darbe ile başlayan 1980'li yıllarda ülkenin siyaseti, ekonomisi, toplumu ve medyasıyla *"başkalaştırılmasını"* irdeliyor. 1984 yılı bu bakımdan bir eşik sayılabilir.

Zamanın moda kavramı, Özal'ın sık kullandığı *"transformatasyon"*dur! Türkiye, ekonomisi ve sosyo-kültürel yapısıyla neo-liberal küreselleşmeye *"transforme"* edilmektedir. Yaşananlar adetâ topluma uygulanan *"psikoterapi şokları"* gibidir; o kadar ki, toplum kesimleri ekonomide alınan kimi kararların kişisel yaşam ve geçinme koşulları üzerindeki olumsuz etkilerini algılamakta bile zorlanır hâldedir. TL kazancıyla

ayın sonunu getiremeyen emekçilerin, cüzdanlarda dolar, pound vb. yabancı paraları taşımak ve kullanmak serbest bırakıldığına “sevindiği” günlerdir!

“Başkalaştırılmak” böyle bir şey olsa gerekti!

Türkiye “sosyolojik zaman ölçütlerini” aşan bir hızla değişirken basın müessesesi “yerinde sayacak” değildir! 1980’li yıllara kadar gazetelerden, dergilerden oluşan yapısıyla “basın” vardır. Tek televizyon kanalı olarak da devletin TRT’si... “Medya” kavramı henüz “dolaşıma” çıkmamıştır. Ancak akademik veya entelektüel mecralarda kendine yer bulabilir.

1984 yılı ve sonrası, basında iki yönlü bir değişmeye sahne olacaktı: Sanayi ve ticaret sermayesi, ANAP iktidarının yoğun teşvik desteğiyle basın sektörüne yönelecek; gazeteler el değiştirecek, yeni gazeteler kurulacak, devlet tekeli “delinerek” özel TV kanalları peş peşe yayın hayatına girecekti. Basın kavramsal ve kurumsal anlamda “medyalaşırken” ANAP hükümetlerinin özgürlükleri budayan yasalarıyla boğuşmak zorunda kalacaktı.

Bu yılların basın üzerindeki etkisi yapısal ve kurumsal değişikliklerle sınırlı kalmadı. Gazeteci ve gazetecilik mesleği de “medyalaşmanın” yıkıcılığından payına düşeni fazlasıyla aldı. İstisnalar dışında gazeteci ve gazetecilik faaliyetindeki “niteliksel bozulma” o zamana kadar varlığını koruyan sendikal örgütlenme iradesini de çökertti.

Sendikal örgütlenme iradesinin çökertilmesinde medya patronları yalnız değildiler; gazeteciler bu gelişmede patron baskılarına direnmeyerek, direnen meslektaşlarını desteklemekten kaçınarak büyük rol oynadılar. Okur, yedinci bölümün arka planında bu çöküntünün izlerini yakalayabilecek; ayrıca “uzmanlık dernekleri” gibi yeni bir yapılanmanın doğuşunu da izleyebilecektir. Ekonomi Muhabirleri Derneği (EMD)’nin temeli bu ortamda atılacaktır.

Dernek, kurumsallaşan ekonomi basını içinde gelişmeye başlayan ekonomi muhabirliğini sistemin kaotik etkilerine karşı mesleğin temel ilkeleri ve ahlâki normlarıyla korumak; “sendikal örgütsüzleştirme” baskılarına karşı, mesleki dayanışma bilincini güçlendirmek amacıyla kurulacaktır.

Kitabın izleyen bölümlerinde hafif bir “eksen kayması” hissedilecektir. Değişiklik, şimdiye kadar Türkiye siyaseti ve

ekonomisinde yaşanan olayların merkezinde veya tanık kürsüsünde yer alan EMD’nin biraz olsun “kendi hikâyesine” yoğunlaşmasıdır. Kuruluş hazırlıkları tamamlanır, İstanbul ile İzmir’de örgütlenme sürecine girilirken, ekonominin temel sorunları bağlamında kamuya açık etkinlikler başlatılır. Raporlar yayımlanır. Derneğin “etik ilkeleri” açıklanır.

Kamuoyunda hızla itibar kazanan EMD, bu niteliğiyle ekonomi yönetiminin görüşlerine başvurduğu “referans” meslek derneği konumuna yükselecektir. 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı çalışmalarına resmi davetle katılım, örneklerden sadece biridir. EMD’nin “objektifi” siyaseti ve ekonomisiyle bir kez daha sarsıntılı zemine giren Türkiye’nin 1990’lı yıllarını da toplumsal hafızaya ve yakın tarihe yansıtacaktır.

RP-DYP koalisyon hükümeti, Başbakan Necmettin Erbakan’ın istifasıyla “düşmüştür!” Milli Güvenlik Kurulu’nun “irticai tehditlerin yoğunlaştığı” gerekçesiyle 28 Şubat 1997’de hükümete ilettiği 18 maddelik tedbirler dizisi, bu istifanın başlıca nedenidir. Bu arada “patlayan” küresel borsa krizinin ekonomik istikrarı bozucu etkileri de cabasıdır!

1990’lı yılların ikinci yarısında yaşanacaklar ileriki yılların “snopsis” gibidir. “Senaryo” ise bütün ağırlığı ve dramatik sonuçlarıyla geleceğe damgasını vuracaktır. Ekonominin kriz çıkmazında bocaladığı 1999 yılında ülkeyi bir de Marmara Depremi sarsmıştır. Yıkım büyük, sosyal ve ekonomik maliyet son derece ağırdır. Türkiye felâketin altından kalkmaya çalışırken, benzetme yerindeyse, sonuçları deprem kadar yıkıcı siyasi kriz ortamına sürüklenecek; DSP-MHP-ANAP koalisyon hükümetinin kontrolü elden kaçırdığı ekonomik krizle birlikte 2000’li yılların eşiğine varacaktır. EMD üyesi ekonomi muhabirleri bu olaylar dizisini de yetkinlikle izleyerek tarihe mal edeceklerdir.

Son bölümün, EMD’nin çeyrek yüzyılı doldurarak “olgunluk dönemi” ne girdiği 2000’li yılların, AKP’yi tek başına iktidara taşıyan 3 Kasım 2002’deki genel seçimle başlayan öyküsüdür.

Bu kitap, ilgilenecek okura, gazeteci diliyle Türkiye’nin yakın tarihinde yaşanmış önemli siyasi ve ekonomik olayları hatırlatacaktır. Ekonomi muhabirine ise, “bugünün haberini” yazarken geçmiş öğrenme; bilgi haznesinde “düne dair” birikimi varsa, bunları tazeleme fırsatı verecektir.

BÖLÜM 1

OSMANLI'DA EKONOMİ "MATBUATI"

TAKVİM-İ VEKAYİ İLE BAŞLAYAN SÜRECİ

Osmanlı İmparatorluğu'nda Türkçe yayımlanan gazetele-
rin başlangıç tarihi, *Takvim-i Vekayi*'nin 11 Kasım 1831'de
İstanbul'da çıkan ilk sayısı kabul edilir, bunu diğerleri izler.
Takvim-i Vekayi'de Ticaret ve Es'ar (Ticaret ve Fiyatlar) baş-
lıklı bölümün varlığı, ilk ekonomi gazeteciliğinin de bu tarihten
başladığını akla getirebilir.

Ancak ekonomik konuların ilgi çekmesi için zamana gereksinim
vardır. 1838 yılında İngiltere ile imzalanan Ticaret Sözleşmesi,
Osmanlı ekonomisinin dünya piyasası ile bütünleşmesinde yeni
bir dönem başlatacaktır. Avrupa sermayesinin bankacılık sektöründe
örgütlenmesi, 1845'de kurulan Osmanlı Bankası'na, önce para basma
yetkisi, ardından devlet hesaplarını yönetmek üzere "*Hazine Bankası*"
imtiyazı verilmesi ekonomi haberleri açısından zemin yaratıcı gelişmeler
arasındadır.

Mithat Paşa'nın, 1863 yılında, halen Sırbistan hudutları içinde
bulunan Pirot kasabasında oluşturduğu ilk Memleket Sandığı,
1888 yılında Ziraat Bankası'nın kuruluşuna uzanan sürecin başlangıcı
olur. İstanbul'da ilk menkul kıymetler borsası 1866'da faaliyete
geçer. Bu gelişmeler ekonomi alanında bilgi ve haber talebini artırır.

19. yüzyılın ortalarından itibaren dış borçlanmanın yoğunlaşması,
1881 yılında yabancı alacaklıların da söz sahibi olduğu Düyun-u
Umumiye İdaresi'nin kurulması, dönemin önemli olayları arasındadır.
1913'de ilk Teşvik-i Sanayi Kanunu çıkarılır, ancak sermaye birikiminin
az oluşu ve ardı ardına

gelen savaşlar kanunun işlerliğini olanaksızlaştırır. Bağdat
Demiryolu hattının yapımına başlanmasıyla Anadolu parasal
ekonomiye açılma sürecine girer, birçok kent merkezinde yerel
bankalar kurulur.

1840 – 1864 yılları arasında yayımlanan *Ceride-i Havadis*
ekonomi konularına ağırlık vermesi ve serbest ekonomi savunuculuğuyla
basın tarihine geçer. Bu gazetede yayımlanan ve daha sonra

lanen ve daha sonra iktisat tarihçilerinin de ilgisini çeken yazılardan
birinde özetle şöyle denilmektedir:

"Londra şehri Avrupa'da en cesim [büyük] şehir olduğundan nüfusu
İstanbul'un nüfusundan tahminen üç kat gelir.

Böyle iken zahire [hububat] maddesinde devlet hiç karışmayarak
daima bolluk olmaktadır ve ol kadar çok gelir ki, satılmayıp fazla kalır,
zira mıkna'tis nasıl demiri cezbe ederse çarsılar pazarlar dahi her bir
metâ'i cezbe eder [her malı çeker]. Ve bittabi kesb [kazanç] ve kârlarına
nispetle öyle mahallerde ucuzluk olur..."

Özellikle tarım ekonomisi yazılarıyla dikkat çeken gazetede,
"... buna nazaran her hâl ve mahalde devletçe ve milletçe ve mülkçe
hâsıl olan büyük faide elbetde ziraatden hasıl olacağı tahakkuk ve ta'ayyün
bulmuşdur [gerçekleşmiş ve belirginleşmiştir]" benzeri ifadeler
sıklıkla görülüyordu.

Tercüman-ı Ahval'de ve *Tasvir-i Efkâr*'da, Şinasi'nin Fransa'da aldığı
eğitim nedeniyle ekonomi yazılarına önem verildi. *Tercüman-ı Ahval*'de
piyasa haberleri, sanayi, bankacılık, ulaşım alanındaki fiyat listeleri yer
aldı.

Tercüman-ı Hakikat'te 1886 – 1888 yılları arasında, Mülkiye
Mektebi hocalarından Sakızlı Ohannes ve Portakal Mihail Paşaların
serbest ekonomiyi savunan yazıları, ayrıca Ekonomi Politik başlıklı
tercüme bir yazı dizisi yayımlandı. Bu yazı dizisi ile birlikte Ahmet
Mithat Efendi'nin serbest piyasa ekonomisinin teorisyeni Adam Smith
hakkındaki gazete yazıları kitap haline getirildi.

AHMET MİTHAT EFENDİ'NİN EKONOMİ YAZILARI

Ahmet Mithat Efendi'nin 5 Haziran 1889 tarihli *Tercüman-ı Hakikat*
gazetesindeki "*Genel Servetin Muhafazası*" başlıklı yazısı, gazetenin
milli sanayinin gelişmesini destekleyen tavrını ortaya koyduğu gibi
günümüze kadar sürecek tartışmalara zemin hazırlıyordu:

İlk Gazeteler

Osmanlı İmparatorluğunda yayımlanan ilk gazetelerden bazılarının özellikleri şöyle:

Takvim-i Vekayi: 1828'de Mısır'da Vekayi-i Mısriyye yayımlanmaya başladı. 11 Kasım 1831'de Takvim-i Vekayi adıyla İstanbul'da basıldı. 40x27 cm. boyutundaki gazetenin 1860 sonrası tamamen Resmi Gazete niteliğine bürünen haftalık yayın, 1879 – 1891 arasında kapalı kaldı, sonra açıldı ve 4 Kasım 1922'ye kadar yayın hayatını sürdürdü

Ceride-i Havadis: Morning Herald adlı İngiliz gazetesinin İstanbul muhabiri William Churchill'e verilen imtiyazla 1 Ağustos 1840 – 27 Eylül 1864 arasında yayımlanan gazetenin başyazılarında ekonomiye ağırlık verildi. 1852'den itibaren Ceride-i Havadis'in üçte birini ilanlar kapladı. Fazla ilgi görmeyen gazetenin okuyucu sayısı, Kırım harbi sırasında artsa da 150 dolayında kaldı.

Tercüman-ı Ahval: Ağâh Efendi'nin yazar Şinasi ile birlikte kurduğu haftada bir pazar günleri 40x55 boyutunda yayımlanan Tercüman-ı Ahval 21 Ekim 1860–11 Mart 1866 arası dönemde yayın hayatında kaldı.

Tasvir-i Efkar: Ağâh Efendi ve Şinasi tarafından yayımlanan gazetenin ilk sayısı 27 Haziran 1862 tarihini taşımaktadır. Haftada iki kez yayımlanan Tasvir-i Efkar'ı, Padişah Abdülaziz çok beğendi ve Şinasi'ye 500 altın "ihşanda" bulundu. Gazete, 1868'de kapandı.

Takvim-i Ticaret: 3 Şubat 1866'dan başlayarak her hafta cumartesi günleri yayımlanan, sayfalarında din ve devlet konularına yer vermemeye özen gösteren, 34x47 cm boyutlarındaki gazete iki sayfası Türkçe, iki sayfası ise Fransızca ağırlıklı olmak üzere toplam dört sayfaydı. İç sayfadaki ilanlarda İtalyanca, Rumca ve Ermenice kullanıldı.

Tercüman-ı Hakikat: 25 Haziran 1878'de Ahmet Mithat Efendi tarafından çıkarılmaya başlandı ve 11 Şubat 1921'e kadar yayın hayatında kaldı. Başlangıçta dört sayfa olan gazete, daha sonra sekiz sayfa olarak yayımlandı, yazıların önemli bölümü Ahmet Mithat Efendi tarafından kaleme alındı.

"Devletin koymuş olduğu patent vergisini yabancılar ödemek istememektedirler. Bundan üzüntü duyan bir Osmanlı, gazetemize gönderdiği mektubunda, yabancılar bizim memleketimizde alışveriş ile az zamanda zenginleştikleri halde bu yasal vergiyi ödemek istememelerine karşılık bizlerin de yabancılarla alışverişlerimizi azaltmamız gerekmektedir, diyor... Evet! Ekonomi bilimi uluslararası ticaretin tamamen serbest olmasını, diğer kurallara tercih ediyor ki bunu inkâr edemeyiz. Ancak o felsefeyi meydana çıkaranlar, Avrupa uygar uluslarının düşünürleridir ki, yine Avrupa ülkelerinin sanayi ve ticari durumlarını inceleyerek halkın muhtaç olduğu eşyanın kolaylıkla ve ucuz olarak edinilmesini sağlayacak çareleri bulmaktadırlar... Avrupa'nın çürük çarık fakat cilibicili ucuz malları ülkemize hücumu başlayıp kıyılarımızın tamamında Osmanlı sanayisinin mahvolmasına neden olmaktadır."

Londra'da yayımlanarak İstanbul'a gönderilen ve ilk sayısı 29 Haziran

1868 tarihini taşıyan Hürriyet Gazetesi'nde Namık Kemal, ülke sanayi ve ticaretinin meşruti yönetimle gelişeceğini yazıyordu. Namık Kemal, bu fikri savunduğu yazılarını 1870 sonrasında, sahipliğini Aleksan Sarrafyan Efendi'nin üstlen- diği İbret'te sürdürdü. İbret'in dört ay süreyle kapatılmasına

19. sayısında Reşat imzasıyla yayımlanan "İstikraz [Borçlanma]" başlıklı yazının neden olduğu yönündeki haber İstanbul'da yayıldı. Ancak gazetenin kapatılma nedeninin Namık Kemal'in "Garaz Marazdır [Kin Hastalığıdır]" başlıklı yazısı olduğu daha fazla kabul gören söylenti oldu.

Özellikle ekonomi alanında yayın organı kurulması yönündeki ilk girişim 8 Nisan 1863'de gerçekleşti. Dönemin Ticaret Nazırı İbrahim Edhem Paşa'ya göre, böyle bir yayın, "Ticaret, sanat ve ziraat konularında her sınıf ahaliye faydalı olacaktır. Çünkü ülkenin bir yerindeki ziraat ve sanatın durumu, fiyatların vaziyeti diğer bir tarafta bilinmemekte ve bu durum da birçok sıkıntıları ortaya çıkarmaktadır."

Edhem Paşa bu gerekçelerle *Mecmua-i Nezaret-i Ticaret* isimli yayını için hazırladığı raporla hükümete başvurdu. Rapora göre, “*Mecmua, Ticaret Nezareti’nce haftada bir yayımlanarak, senelik abone ücreti 100 kuruş olmak üzere belirlenecek ve ‘500 müşterisi’ bulunabilecektir. Bu takdirde kendi kendini ianesiz [yardımsız] idare edebilecektir.*” Gazetenin haber toplaması ise; “*Memalik-i ecnebiyede mukim [yabancı ülkelerde yerleşik] Devlet-i Âliyye şehbenderleri [yüce devletin ataşeleri] ve ziraat müdürleri caniplerinden havadis gönderilmesi*” ile mümkün olacaktır.

Bu yayın girişimi, Bab-ı Ali’de olumlu karşılandı, 27 Nisan 1863 tarihli “irade” ile de *Mecmua-i Nezaret-i Ticaret*’in çıkışı kesinleşti. Ancak, girişim sonuçsuz kalacaktı.

Mecmua-i Nezaret-i Ticaret’in çıkarılması girişiminin neden yarım kaldığı konusu sonraki yıllarda açıklığa kavuştu. Ticaret Nazırı İbrahim Edhem Paşa 13 Temmuz 1863’de görevinden ayrılmıştı. 20 Eylül 1865’te Berlin Sefiri Jean Aristarchi Bey ile Constantin Calliady, Georg Guarracino ve Alexendre Caratheodory, günlük gazete çıkarmak için girişim başlattılar. Hükümete yapılan yazılı başvuruda, “*İstanbul ve taşrada sanayi, ticaret ve seyrü sefayine [gemi geliş-gidişine] mahsus bir gazete olmadığı, son ticaret antlaşmalarının böyle bir süreli yayını zorunlu hale getirdiği*” ifade edilerek “*sanayi ve ticaretin gelişmesine yardım etmek üzere değişik dillerde yazılmış kısımlar içeren Takvim-i Ticaret (Le Moniteur du Commerce) adlı bir gazete çıkarmak üzere kendilerine müsaade edilmesi*” isteniyordu.

Başvuruda, “*böyle bir gazete çıkarma külfetine karşılık olarak; mahkemelerle ilgili ilanlarla, ilânat-ı nizamiyenin münhasıran [kamu düzenine ilişkin duyuruların sadece] kendi gazetelerinde neşri*” isteği de unutulmamıştı. *Takvim-i Ticaret*’e yayım izni verildi. Bu ilk ekonomi gazetesinin, birinci sayısında *Mecmua-i Nezaret-i Ticaret* girişiminin birden fazla dilde yayımlanmasının alt yapısı sağlanmadığı için yarım kaldığını anlatan bir yazı çıktı. Bu yazı, *Takvim-i Ticaret*’in Edhem Paşa’nın ilk ekonomi gazetesi fikrinin devamı niteliği taşıdığı ve biraz da “çalıntı” özellikler barındırdığı kanısı uyandırdı.

15 Ekim 1879’da gazeteye siyasi yazılar yayımlama izni de verildi, bu da gazetenin sonunu hazırladı. O yıllarda gazetenin sahibi olan Edvar Vitaker, bir makalesinde Zaptiye Nazırı Hafız Paşa’ya verilen nişan konusunda “*uygunsuz ifadeler*” kullandığı, saray erkânını “*rahatsız edici*” sözlere yer verdiği için gazete, “*müebbeden tatil [süresiz yayın durdurma]*” ile cezalandırıldı.

19. yüzyılın ikinci yarısına kadar “*Dersaadet Tahvilat Piyasası*” haberleri, Pera’da (İstanbul Beyoğlu) yayımlanan,

genel olarak yabancılara ve levantenlere hitap eden haftalık ve aylık bültenlerde yer alıyordu. Yorumsuz bültenlerin yerine geçen yayınlardan haftalık *Revue de Constantinople*’de 6 Mart 1875 günü yayımlanan “*Politika alanındaki belirsizliğe ve diğer olumsuz koşullara rağmen borsa gayet iyi gidiyor, çok miktarda işlem var*” cümlesi günümüze kadar borsa haberlerindeki basmakalıp ifadelerle atalık edecek nitelik taşıyordu.

DERSAADET TİCARET ODASI GAZETESİ

19. yüzyılın sonlarındaki ekonomi tartışmalarına damgasını vuran dergilerin başında, 5 Ocak 1885’de yayıma başlayan *Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi* geliyordu. Toplam altı sayfa olan ilk sayıda “*Ahvâl-i Ticaret [Ticari Durum]*” başlığı altında şu bilgi veriliyordu:

“*1884 senesi ticaretçe hayli zamandan beri misli müshede olunmamış en kedad senelerden biri olup memalik-i mahrusa-i şâhânenin [ülkenin bütün önemli şehirlerinden] her tarafında feyz ve bereketle husule gelen mahsulât [piyasaya] sürülemeyip kısmı azamı elimizde kalmıştır.*”

Bu satırlardan anlaşıldığı gibi, 1898 yılında ürün boldur, ancak tüketiciye ulaştırılamamaktadır.

“Vilayet Gazeteleri”

İstanbul'un dışında da yayımlanan gazetelerin bulunduğu 19. yüzyılda, birçok yörede resmi duyuruların halka ulaştırılması için çıkarılan gazetelerin ekonomi konularına, fiyat, narh ve tarife duyurularına ve haberlere, değerlendirmelere yer veren bölümleri de dikkat çekicidir. Bu gazeteler arasında Ankara Vilayet Gazetesi, üzerinde durulması gereken özellikleri bünyesinde barındırmaktadır.

Ankara Vilayet Gazetesi, 1872 yılında yayın hayatına girmiştir. 1885 yılında Ankara Valiliğine atanan Sırrı Paşa, geçmiş tecrübelerini bu gazeteye yansıtmıştır. Sırrı Paşa'nın, daha önce valilik yaptığı Kastamonu'da yayımlanan vilayet gazetesine yazdığı yazı, gazetenin işlevi konusunda günümüzde de geçerli temel ilkeleri anımsatmaktadır. Prof. Dr. Nesimi Yazıcı, Sırrı Paşa konusundaki incelemesinde, söz konusu yazıyı değerlendirirken, “Ona göre gazete; ne memurları övme ve methetme, ne de onları hicvetme, aşağılama ve kınama vasıtasıdır” ifadelerini kullanıyor. Sırrı Paşa için gazete, “bütün insanlar için ibret aynası ve milletlerin (doğru) fikirler edinmelerine yardımcı yayın” olmalıdır.

Sırrı Paşa, Ankara Valisi olduktan sonra buradaki gazeteye yazdığı ilk makalede, genel olarak gazetelerin ve özellikle de vilayet gazetelerinin çok önemli bir görev üstlendiklerini belirtiyor ve içeriğe ilişkin önerilerde bulunuyor. Vali, bu makalesinin sonunda, gazete ile doğrudan kırsal kesime ulaşmanın bir yolu olarak köylülerin de anlayabilecekleri sade ve kolay bir dille ayrı bir gazete çıkarılmasının ya da Ankara Vilayet Gazetesi'nin sayfa sayısının bu

amaçla artırılmasının yerinde olacağını ifade ediyor. Haftalık gazetede, Vali'nin sözünü ettiği “Kısm-ı Gayr-i Resmi” (Resmi olmayan bölüm) sütunları 617. sayıdan itibaren yayımlanmaya başlıyor.

Aynı sayıda yayımlanan diğer bir yazı günümüzde de dikkatle okunmayı gerektirici niteliktedir. Yazıda, “vilayetin umur ve muamelat-ı maliyesinin” [ilde yapılanların ve mali işlemlerin] denetlenmesi ve yeniden

düzenlenmesine gerek olduğu belirtiliyor. Ayrıca yazıda, “maliye müfettişlerinin bir an evvel” Ankara'ya gelmelerinin beklendiği vurgulanarak, teftiş raporlarının gazetede yayımlanması isteniyor, böylece denetimden herkesin ibret alarak usulsüzlüklerden çekinebileceği vurgulanıyor. 623. sayının birinci sayfasında, müfettişin geldiği haberi de veriliyor. Böylece fikri takip ilkesi ödünsüz uygulanıyor.

Yine ilk sayıda yer alan diğer bir yazıda, Hükümetin, Dersaadet Ticaret Odası'nı bağıcılığın ve şarap imalinin geliştirilip iyileştirilmesi ve ihracatın artırılarak yerli şarabın yabancı şaraplarla rekabet edebilecek tedbirlerin tetkikine memur ettiği haberi verilmekteydi.

Gazetede ekonomik durumla ilgili yazıların yanı sıra, milli iktisadın teorik temel taşlarının okura aktarıldığı görülmektedir. Bir yandan yeni bir ticaret kanunu hazırlanması talepleri gündeme getirilirken, diğer yandan da “Bugünkü nesil memuriyetin getireceği cüz'i maaşa bakmıyor, ticaretin temin edeceği yüksek ve meşru kâra atf-ı nazar ediyor [göz diyor]” ifadeleri dikkat çekiyordu.

Basın, II. Meşrutiyet'e kadar ağır bir sansür baskısı altındaydı. Padişah II. Abdülhamit döneminde, Yıldız Sarayı Başkâtipliği'nden Matbuat Müdürlüğü'ne gönderilen, kesin tarihi bilinmeyen, talimattaki Padişah'ın “değerli sağlığı” ile

birlikte “ürünlerin durumunu, ticaretin ve sanayinin gelişmesini bildiren haberlere öncelik verilmesi” isteği dikkat çekiyordu.

Ahmet Rasim, II. Abdülhamid döneminde sansürün hangi boyutlara ulaştığını 31 Ağustos 1908'de Sabah gazetesinde yayımlanan yazısında anlatıyor. Ahmet Rasim, Çengelköy Vapur iskelesinin memurunun ilgisizliğinden yakınan bir yazı yazar. Deniz ulaşımını sağlayan Şirket-i Hayriye'nin yetkilisi yazara karşılık verir: “Şirket padişahın iradesiyle kurulmuştur... aleyhinde konuşulmasının mesuliyeti mucip olduğunu izaha lüzum görmeyiz.”

II. Meşrutiyet'in ilanı ve sansürün kaldırılmasıyla, Osmanlı basını yeni bir döneme girecekti. Dönemin belirgin özelliklerinden biri de, sayıları artan dergiler arasında ekonomi konularına ağırlık verenlerin ön plana çıkmasıydı.

İstanbul'da 1908'de yayımlanmaya başlayan Ulûm-ı İktisâ-

diye ve İçtimâiye Mecmuası, ilk sayısında, "Ekonomi ile ilgili bölümlerinde düvel-i muazzamanın [büyük devletlerin] ekonomilerinin gerileme ve yükseliş sebepleri ile komşularımız olan küçük devletlerin ekonomik dalgalanmalarını sırası geldikçe" açıklayacakları sözünü veriyordu.

Aynı yazıda, derginin "serbest mübadeleden" yana olduğu da ifade ediliyor, ardından da bir saptama yapıyordu: "Maliyemiz damından temeline kadar çürüktür." Söz konusu yazı, büyük bir olasılıkla derginin kurucularından Mehmed Cavit Bey tarafından kaleme alınmıştı; Mehmed Cavit Bey, 1909-1911 arasında, daha sonra da 1914'de İttihat Terakki Partisi'nin Maliye Nazırı olarak görev yapacaktı.

Yazar Celal Sahir [Erozan] tarafından 1911'de Selanik'te yayımlanan *Türk Yurdu* ve 1915'de İstanbul'da yayın hayatına atılan İktisadiyat Mecmuası, milli iktisat yaklaşımlarının tartışma zeminini yarattı. *Türk Yurdu* dergisi, 7 Aralık 1916 tarihli sayısında, Osmanlı İtibârı Milli Bankası'nın kuruluşunun, "yalnız Osmanlı değil, tüm Türk ve İslam âlemini ilgilendirdiğini" vurguluyordu.

İktisadiyat Mecmuası 27. sayısında Milli Aydın Bankası'nın (Tarişbank olarak 2001 yılına kadar faaliyetini sürdürecekti) kuruluş haberini verirken piyasada rekabet oluşacağını belirtiyor ve "milletin serveti temin ve himaye kılınmış olacaktır" değerlendirmesini yapıyordu.

Birinci Dünya Savaşı dönemindeki karaborsa olayları da gazete haberlerine yansıyor. 1917 yılının Mayıs ayında İkdâm gazetesi, tüketicileri esnafa karşı "greve" gitmeye çağırıyor, kooperatifleşme önerisinde bulunuyordu. Bu çağrıya yanıt *Tasvir-i Efkâr*'da Yunus Nadi imzasıyla yayımlanan yazıyla geliyordu: "Zannetmiyoruz ki grev tedbiri, elbette ekseriyeti teşkil eden hakiki ihtiyaç erbabını tatmine kâfi bir tedbir teşkil edebilsin."

İÇ BORÇLANMA ANKETİ

Savaşın getirdiği ekonomik sorunlar kamu açıklarını büyütmüş ve ardı ardına borçlanılmaya başlanmıştı. 1918'de ilk iç borçlanmaya gidilirken, haberler *Vakit*, *Sabah*,

Tasvir-i Efkâr gibi günlük gazetelerde birinci sayfadan veriliyordu. İttihatçıların yarı resmi yayın organı olanak bilinen *Tanin* gazetesi de Osmanlı gazeteciliğinde ilk anketi yaptırıyordu.

Sadrazam Talat Paşa başta olmak üzere siyasi yöneticiler, aralarında patrik ve hahambaşının da yer aldığı dini önderler arasında yapılan anket, hazine bonolarının piyasaya çıktığı ilk gün gazetenin birinci sayfasında, "Bugün milli iktisat imtihanının birinci günüdür" ve "*Tanin*'in dahili istikraz hakkında yaptığı anket - Birkaç mütalaa" başlıklarıyla veriliyordu.

Dr. Abdullah Cevdet tarafından 14 Mart 1912'de yayımlanan ve altı ay çıkabilen *Hak* gazetesinin yazar kadrosunda, Paris'te ekonomi eğitimi almış olan Mustafa Suphi'nin yanında parantez içinde "muktesid" [iktisatçı] yazılması dikkat çekiciydi. Mustafa Suphi, bir süre sonra Türkiye Komünist Partisi kuruluşuna liderlik edecekti.

İstanbul'da "matbuat" bu süreci yaşarken, Anadolu'da yerel denemeler yapıyordu. Yusuf Mazhar'ın, Konya'da 23 Aralık 1910'da ilk sayısını çıkardığı *Babalık* gazetesi döneminin taşra basınına örneklerden biridir. Başyazar ve yazı işleri müdürlüğü görevini Samizade Süreyya'nın yürüttüğü gazete, 1917-1918'de *Türk Sözü* adıyla yayınlandı, daha sonra eski adını kullanmaya devam etti.

Yeni Asır Yayına Başlıyor

19 Ağustos 1895'de Selanik'te, Müderris Abdurrahman Nafiz, oğlu dava vekili Fazlı Necip ve yeğeni Abdurrahman Arif [Bilgin] Beyler, haftada iki gün yayımlanan gazetelerini çıkarmaya başladılar: "Asır".

Dört sayfalık gazete iki kuruşa satılıyordu. Meşrutiyetin ilanından sonra gazete, 22 Temmuz 1908'da *Yeni Asır* adını alacak, 1924 yılının Eylül ayından itibaren de İzmir'de yayımlanmaya başlanacaktı. Gazetenin İzmir'de ilk idare yeri, Konak'ta bir tütün işletmesinin girişindeki oda, basıldığı yer de Seda-yı Hak gazetesinin Birinci Beyler Sokağı'ndaki matbaasıydı. *Yeni Asır*, 19. yüzyıldan bu yana yayın hayatını sürdürüyor.

Gazetenin 13 Aralık 1917 sayısında yayımlanan ekonomik değerlendirme şöyleydi:

“Savaşlar devletlerin bütçelerine çok etki ederler. Zor zamanlarda eşyanın kıymeti artacağından ekonomik iniş ve çıkışlarda nakit para olayını etkilemektedir. Savaş durumlarında kaima yerine altın veya gümüş paraların basılmasını tercih etmek gerçekten zor bir ekonomik çalışma olacaktır. Ama her şeye rağmen savaşlarda ürünler de nerdeyse iki katına satıldığından kimileri aç ve açıkta kalmakta, ölümler kefensiz bile defnedilmekte olduğundan savaş zenginlerine bir son verilmelidir. Ümit ederiz ki, ihtikâr kanunu bir an önce yürürlüğe girer de halk üzerindeki bulutlar dağılır.”

İzmir’de 1821’de Fransız avukat Alexandre Blacque tarafından yayımlanan *The Spectateur Oriental*, hemen başlığının altında ticari haberler verdiğini vurgulayan gazeteydi. Aydın’da yayımlanan *Vilayet Gazetesi*’nin basıldığı matbaada bir süre görev yapan Mehmet Salim Bey, İzmir’de Türk gazeteciliğinin öncüsü olarak bilinir. Ahmet Mithat Efendi’nin Rusçuk’ta yayımladığı *Tuna Gazetesi*’nde çalışmış olan Mehmet Salim Bey,

İzmir’de 1872’de başlığının hemen altında “*Menafi-i Milliye [ulusal çıkarlar] ve Mevadd-ı Mülkiye [yönetim kuralları] ve Politikadan Bahseder Türk Gazetesi*dir” yazan *Devir*’i çıkarttı. *Devir*’in adı daha sonra *İntibah* olarak değiştirildi.

1877’de İzmir adlı gazete yayın hayatına girdi. Gazete, ticaretin ilerlemesi için şirketleşmeyi savunuyordu. Aynı kentte 1908’de yayına başlayan *Köylü* adlı gazetenin sahibi Aydın mebusu Avukat İsmail Sıtkı’yı ve gazete köy kalkınmasına ilişkin çok sayıda makaleye öncelik veriyordu.

Mütareke dönemi ve İzmir’in işgali günlerinde *Anadolu* ile *Duygu* gazeteleri, İstanbul hükümetine karşı tavırları ile dikkati çekti. İki gazete de işgal öncesinde 11 Mayıs 1919’da kapatıldı. Osmanlı Sulh ve Selamet Cemiyeti’nin sözcüsü “*Siyasi, fenni, ilmi, içtimai, zirai, iktisadi*” gazete *Hukuk-u*

Beşer’in sahibi Hasan Tahsin, işgal günü Yunan askerlerince vuruldu. Gazeteci olarak Hasan Tahsin adını kullanan Osman Nevres Bey, 1888 yılında Selanik’te doğmuş, Paris’te Siyasal Bilgiler Okulu’nu bitirmiş, 1918’de İstanbul’dan İzmir’e gelerek gazete çıkarmaya başlamıştı.

BÖLÜM 2

GENÇ CUMHURİYET VE EKONOMİ HABERLERİ

ANADOLU AJANSI'NIN KURULUŞ GÜNLERİ

Mustafa Kemal Paşa'nın talimatıyla, Ankara'da Büyük Millet Meclis'in açılışından önce, 6 Nisan 1920'de *Anadolu Ajansı* (AA) kuruldu, bir hafta geçmeden haber yayımına başladı. Ajans, 1925 yılında, "*Ticari Servis*" oluşturdu.

Zamanın en önemli haber kaynağı olan *Anadolu Ajansı*, "*Borsa Kapanış Fiyatları Bülteni*", "*Hususi Mali Servis*" adlarıyla yayın çeşitliliğine gitti. "*Hususi Mali Servis*" için ayda 200 lira bedel konulmuş olması, aynı tarihlerde siyasi haberler bülteninin gazetelere ayda 15 liraya verilmesi, Ajans'ın bu yöntemle önemli bir mali kaynak sağlamayı amaçladığını gösteriyordu. 4 Ağustos 1925'ten itibaren de borsa dışında işlem gören ürünler için haftada iki gün yayımlanan bülten çıkarılmaya başlanmıştı.

Kurtuluş Savaşı döneminin en etkin gazeteleri arasında *Hâkimiyet-i Milliye* ile *Anadolu'da Yenigün* bulunuyordu.

10 Ocak 1920'de yayın hayatına başlayan *Hâkimiyet-i Milliye*'nin başlığının hemen altında, "*Mesleği, milletin iradesini hâkim kılmaktır*" yazısı dikkat çekiydi. Tarihçi Enver Behnan Şapolyo, gazetenin Karaoğlan'da (şimdiki Ulus Meydanı) alt katı han olan ahşap binada yayımlandığını, "*makina ve mürettiphanenin büyük bir kapıdan çıkılan geniş avluda bulunduğunu, üst kata dar bir tahta merdivenden ulaşıldığını, burada iki çalışma odasının yer aldığını*" yazacaktı. Gazete haftada iki gün çıkıyordu.

Yenigün gazetesi, 2 Eylül 1918'de İstanbul'da yayımlanmaya başladı, ardından idare merkezi Ankara'ya taşındı; Karaoğlan cadesinde ahşap bir binada yayımını sürdürdü. Yanında Ankara hapishanesi vardı. Sakarya Savaşı sırasında bir süre Kayseri'de *Anadolu'da Yenigün* adıyla çıktı. Kurucusunun Yunus Nadi olduğu *Yenigün*'de yayımlanan, ekonomi haber ve yorumlarının bazılarının başlıkları şöyleydi:

Anadolu Ahvali İktisadiyatı (16 Mart 1921), *Memleketimiz İktisadi Buhranları* (22 Nisan 1921), *Amerikan Sermayedarları*

Nakliyat Şirketleri Mümessili Ankara'da (3 Şubat 1922), *Köy Bankası İçin En Önemli Adım Atıldı* (17 Ağustos 1922), *Hayat Pahalılığı* (27 Mart 1923).

İZMİR İKTİSAT KONGRESİ

Kurtuluş Savaşı'nın hemen ardından toplanan İzmir İktisat Kongresi, basının ilgisini çekecek, haber ve yorumlarla gazetelerde geniş yer bulacaktı.

Mustafa Kemal Paşa'nın bilgisi dâhilinde İktisat Vekili Mahmut Esat [Bozkurt] Bey'in girişimleriyle 17 Şubat–4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir'de düzenlenen İktisat Kongresi, Kurtuluş Savaşı sonrası, Türkiye'deki basın kuruluşlarının temsilcilerinin katıldığı en önemli toplantı olmuştu. Bu Kongre sırasında, Ankara ve İstanbul'dan çok sayıda yazar ve muhabir İzmir'e gelmişti.

Kongre'yi izleyen muhabir ve yazarların haber, gözlem ve yorumları gazetelerde geniş yer buldu. Kongre'de temsil edilen yayın organları arasında *Vakit*, *Tan*, *Akşam*, *İleri*, *İkdam*, *Tevhid-i Efkâr*, *Tanin* sıralanabilir. Ayrıca, *Anadolu Ajansı*, Kongre süresince aralıksız yayın gerçekleştirdi. Prof. Dr. Gündüz Ökçün, 1968 yılında yayımlanan "*Türkiye İktisat Kongresi 1923 – İzmir*" başlıklı çalışmasında bunların önemli bölümünü derledi.

Akşam gazetesinden Ahmet Muhiddin, "*Hazırlık Günleri*" izlenimlerini 16 Şubat günü gazetesine aktarırken, "*İzmir henüz şüphe yok ki yeni Türk tarihinin en mühim vakiasına olmasa bile, her halde en mühim vakıalarından birine sahne oluyor*" diye yazıyordu.

Tevhid-i Efkâr, ilk gün heyecanını şöyle aktarıyordu: "*17 Şubat Perşembe günü saat*

henüz dokuz olmamıştı ki Kongre salonunun bütün iskemleleri, sâmiin [dinleyiciler] mahalleri tamamen dolmuştu. ... Saat onu çeyrek geçe Mustafa Kemal Paşa salona hazirunun [hazır bulunanların] alkışları arasında dâhil olduktan sonra İzmir Belediyesi namına Anadolu gazetesi sahibi Haydar Rüştü Bey muhahhaslara [delegelere] beyan-ı hoş amediye mutazammın [hoş geldin anlamında ifadelerle] birkaç kelime söyledi. Müteakiben Kürsü-i hitabete [Ardından konuşma kürsüsüne] Mustafa Kemal Paşa geçerek nutuk irad etti."

1921'de İstanbul'da yayın hayatına yeniden başlayan ve 1925'de İstiklal Mahkemesi kararıyla kapatılacak olan Tevhid-i Efkâr, açılışı böyle duyurmuş, ancak izleyen günlerde eleştirilerini ardına sıralamıştı. 25 Şubat tarihli gazetede, "Kongre münasebetiyle İzmir bir kat daha pahalılandı. Koskoca şehirde adamakıllı yemek yenecek iki lokanta bile yok..." satırları yer almıştı.

Vakit muhabiri, Kongre'nin İzmir ekonomisi üzerinde etkisinin şimdiden tahminin zor olduğunu belirtiyor ve ekliyordu: "İzmir'in hayat-ı umumiyesi üzerinde hâsıl ettiği ilk neticeleri pahalılık tabiri ile hülâsa etmek mümkündür."

İkdam'da Ahmet Cevdet, şu görüşü savunuyordu: "Biz Kongrenin mesai-yi umumiyesini şayan-ı takdir [çalışmaların tamamını övgüye değer] buluyoruz. Bu kongrenin bundan sonraki kongreler için mesut bir intiba olmasını temenni ederiz".

Hüseyin Cahit [Yalçın] da Tanin'de "İzmir ilk defa muazzam bir İktisat Kongresi topladı. ... Misak-ı İktisadi [Ekonomik And] ne güzel, ne munis, ve ne hoş bir mânâ, fakat boş bir hûlyâ!" diyordu.

İleri gazetesinde Suphi Nuri [İleri], Misak-ı İktisadi hakkında, "Oniki maddeyi birkaç defa okuduğumuz halde, bir türlü iktisadiyatımızın neden ibaret olacağını anlayamadık. Bu Misakın ismi dini veya ahlaki olmaydı" eleştirisini yapıyordu.

Dr. Şefik Hüsnü, Aydınlık'ta, "Bu güç imtihanın birinci kısmını işçilerimiz büyük muvaffakiyetle [başarıyla] geçirdiler" diyor ve yurdun her yerinden gelen işçi sınıfı temsilcilerinin İzmir'de buluşması için "Türkiye'nin işçilik tarihinde ilk defa vaki olan bir hadisedir" ifadesini kullanıyordu.

Anadolu'da Yeni Gün'de Nuri Aziz, "Bence iktisat Kongresinin en büyük noksanı iktisadiyat-ı âliye [makro ekonomi] ile kâfi derecede meşgul olmamasında görülüyor" yorumunda bulunuyordu.

Cumhuriyetin ilanından kısa süre sonra, 5 Ocak 1924'te İzmit'te Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın davetiyle basının önde gelen simaları, Hüseyin Cahit (Tanin), Ahmet Emin (Vatan), Hüseyin Şükrü (Tercüman-ı Hakikat), Necmettin [Sadak] (Akşam), Celal Nuri (İleri), Ahmet Cevdet (İkdam) bir araya geldiler. Toplantıda Mustafa Kemal Paşa basından "yıkıcı değil yapıcı olmalarını" istedi.

BASININ GÜNDEMİ HAYAT PAHALILIĞI

Cumhuriyet'in ilk döneminde gazetelerdeki ekonomi haberleri, hayat pahalılığı, geçim sıkıntısı, dış borçlar gibi sorunlarla sınırlı kalıyordu. 9 Ağustos 1924 günlü yeni dönemin genç gazetesi Cumhuriyet'teki haber şöyleydi:

"İstanbullu gençler niçin evlenemiyorlar? Bugün hayat 16,5 defa pahalılaşmıştır. On sene evvel 199 kuruşa geçinen bir adamın bugün 2021 kuruş sarfetmesi lazım gelmektedir. Dünyu-u Umumiye İdaresinin tertip ettiği istatistiğin bir adamın sıhhi bir surette tam mevadi gidaîye [gıda maddelerini] almak

Radyo Günleri

1927'de haberleşme alanında önemli bir adım atılıyordu. İlk düzenli radyo yayını, Türk Telsiz Telefon A.Ş. tarafından İstanbul'da 6 Mayıs 1927'de, Ankara'da da aynı yılın kasım ayında başlatıldı. İstanbul Radyosu günde 4,5 saat, Ankara Radyosu 3 saat yayın yapıyordu. 1927-1939 arasında sözlü yayınlarla "milli iktisat ve tasarruf" konusuna ağırlık verilen bölümler ilgiyle dinleniyordu.

Radyoların yayına başlamasından sonra AA haber bültenleri ilk yıllarda bisikletli dağıtıcılarla, daha sonra da otomobillerle radyolara ulaştırılıyor ve spikerler tarafından aynen okunuyordu. Bültenlerden özetler de 20. yüzyılın ortalarında Ankara Radyosu'nun saat 15.00'de başlayan "Yazdırma Servisi" yayınıyla Anadolu gazetelerinde çalışanların not alabilecekleri süratte "tane tane" okunuyor, böylece "taşra basınına" haber ulaştırılıyordu.

Radyo dinleyici sayısı, II. Dünya Savaşı sırasında büyük patlama gösterdi. 1950 sonrasında, sözlü yayınların iktidar partisinin propagandalarına ağırlık vermesi ve "Radyo Gazetesi" adıyla yayımlanan yorumlar muhalefet partilerinin tepkilerine yol açtı, 27 Mayıs 1960 sonrası radyo yayıncılığının yeniden örgütlenmesini gündeme getirdi. 1964'de Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) Kanunu'nun kabulüyle kurum bünyesinde haber merkezi oluşturulacak ve yayıncılıkta yeni bir döneme girilecekti.

esasî nazarı dikkate alınarak tertip edilmiş asgarî geçinme şerâitini ihtiva ettiğine şüphe yoktur.”

Bir başka örnek 23 Temmuz 1924 günlü Vatan gazetesinden:

“Ekmek meselesi buhranlı bir şekil alıyor. Birinci [kalite] 20, ikinci 18 kuruş oldu. Ekmekçiler 60 para zam yapılmasına ısrar etmiştir. Düñ bazı fırınlar ekmek çıkarmamıştır. Fiyatın 25 kuruşa kadar yükseleceği söylenmektedir.”

Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin 4 Ocak 1924 tarihli nüshasında, “1340 [1924] bütçesinde açık yoktur. Bahis olunacak açık mesarifi umumiyyeye aid [genel giderlere ilişkin] değildir. Müessesatı nafia [bayındırlık kurumları] bütçeyi kabartmıştır. Hatta bütçede iki milyonluk fazla varidat [gelir] vardır” satırları yer alıyordu.

Başyazarı Hüseyin Cahit [Yalçın] olan Tanin’de, 3 Nisan 1924’de Meclis’in Düyun-u Umumiye bütçesini kabul ettiği haberinin ayrıntısında, “Maliye Vekili’nin, düyun-u hariciyemizden [dış borçlarımızdan] hissemize düşecek kısmını ödemeye amadeyiz” dediği bildiriliyordu.

İktisat Kongresi kararlarının yaşama geçirilmesi yönünde atılan önemli adımlardan biri 26 Ağustos 1924’de Türkiye İş Bankası’nın kuruluşu oldu. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa bankaya verdiği önemi Mahmut Celal [Bayar] Bey’i Genel Müdürlüğe getirerek gösterdi. 1 Temmuz 1924’de Mustafa Kemal Paşa ile yaptığı görüşmeden sonra, Celal Bey, İskân ve Mübadele Bakanlığı ve milletvekilliği koltuklarını bırakarak bankanın başına geldi. Cumhurbaşkanı’nın yakın arkadaşı Yunus Nadi Bey, gelişmeleri izleyerek gazetesine aktardı. Bankanın bir milyon lira sermaye ile kurulacağı, 4 Temmuz 1924 tarihli Cumhuriyet’te “İş Bankası” başlığıyla okura duyuruluyordu.

Hâkimiyet-i Milliye’nin başyazarı konuya ihtiyatlı yaklaşıyordu:

“Bizde şimdiye kadar çok iyi işlere başlanmıştır, fakat bu iyi işlerin intacı [sonuçlandırılması] için aynı derecede hararetle çalışılmadığından ekserisi yarıda kalmıştır. Bu mezkûr teşebbüsün [kararlaştırılmış girişimin] aynı akıbete ve talihe maruz kalmamasını Ticaret Vekâletinin vatanperverane hamiyetinden bekliyoruz.”

Gazeteler İş Bankası haberlerine önem veriyorlardı. 23 Aralık 1924 günü İstanbul şubesinin açılacağına ilişkin haber, Cumhuriyet gazetesinin birinci sayfasında geniş yer buldu.

Şubat 1925’de Güneydoğu Anadolu’da başlayan Şeyh Sait isyanı üzerine 4 Mart 1925’de kabul edilen Takrir-i Sükûn Kanunu’nun, “Huzur ve sükûnunu ve emniyet ve asayişini ihlale bâis [bozmaya yönelik] bilumum teşkilât ve tahrikat ve teşvikat ve teşebbüsât ve neşriyatı [örgütlenmeleri, kıskırtmaları, yöreklendirmeleri, girişimleri ve yayınları], Hükümet, Reisicumhurun tasdiğiyle ve re’sen ve idareten men’e mezundur [kendi başına yasaklamaya yetkilidir]. İş bu ef’al erbabını [bu eylemleri işleyenleri] Hükümet, İstiklâl Mahkemesi’ne tevdi edebilir” hükmü, gazetelerin hayat pahalılığı haberlerini yayımlamaktan çekinmelerine yol açtı.

28 Mayıs 1927’de cumhuriyet döneminin ilk Teşvik-i Sanayi Kanunu kabul edildi. Kanun, arazi tahsisi, vergi kolaylığının yanı sıra girişimciye bölgesel tekel hakları da tanıyordu. 16 Mayıs 1929’da Menkul Kıymetler ve Kambiyo Borsaları Kanunu’nun yürürlüğe girmesini izleyen günlerde gazetelerde tek sütunluk döviz kurları ve tahvil faizlerini gösteren tablo “Borsa” başlığı altında yayımlanmaya başlamıştı. Aynı sütunun alt bölümünde de emtia borsalarından fiyat bilgileri yer alıyordu.

1928 yılında Lâtin alfabesine geçilmesi kararının alınmasıyla gazeteler, kadrolarını yeni harflere uyumlu çalışanlarla destekleyecek, ilk aylarda sayfalarda iki alfabe birlikte kullanılacaktı.

TİCARET AÇIĞI TARTIŞMALARI

1920’lerin sonuna gelinirken, dünya büyük ekonomik bunalımın eşiğindeydi. Lozan Antlaşması kapsamında ki Ticaret Sözleşmesi ile Türkiye’nin gümrük vergilerine getirilen kısıtlamalar Ekim 1929’da kalkıyordu. Genç cumhuriyet, 1 Temmuz 1929’da, yayımından üç ay sonra yürürlüğe girecek yeni Gümrük Kanunu ile ithalat üzerindeki ortalama vergi yükünü yüzde 26’dan yüzde 38’e çıkarıyordu, yeni uygulamaya geçilmeden ithalat siparişleri artacaktı.

Aynı günlerde basında önemli bir tartışma konusu dış ticaret verilerinin doğru olup olmadığı idi. Belçika asıllı İstatistik Umum Müdürü Camille Jacquard (kamuoyunda ve basında Kamil Jakar olarak anılıyordu), gazetelerin başyazarlarına uzun bir mektup göndererek, Türkiye'nin dış ticaret açığının sanılandan az olduğuna ilişkin ayrıntılı bilgiler verdi. 1929 yılı Temmuz ayının ilk günlerinde Jakar'ın bu mektubu birçok gazetenin birinci sayfasında yer aldı.

1929 yılı Aralık ayında, günümüzde adı Türkiye Ekonomi Kurumu'na dönüşen Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti kuruldu. Yerli malı kullanımını ve tasarrufu özendirmek amacıyla oluşturulan dernekle ilgili haberler gazetelerin bir bölümünde ilk sayfadan verildi. 19 Aralık günü, *Cumhuriyet* gazetesinin birinci sayfasında Türkiye İş Bankası Genel Müdürü Mahmut Celal [Bayar] Bey'in "*Tasarrufa Çağrı*" açıklaması, döneminin en ileri klişe teknikleri kullanılarak hazırlanan bir metinle duyuruldu.

1930'lu yıllara gelindiğinde, dünya ekonomik bunalımının Türkiye'ye yansımalarını en aza indirmek ve gerekli tedbirleri süratle almak amacıyla çıkarılan 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun, 1990'lara kadar ekonomi basınının üzerinde en fazla haber yazdığı mevzuatın başında yer aldı.

Kanun, Bakanlar Kurulu'na ekonominin birçok alanında kararnameyle düzenleme yapma yetkisi veriyor, Bakanlar Kurulu da ayrıntıları tebliğlerle uygulamaya koyma yetkisini, Maliye Bakanlığı'na devrediyordu. Haziranda Merkez Bankası'nın kuruluş kanunu kabul edildi. Gazeteler bu gelişmeleri meclis çalışmalarını izleyen muhabirlerin kalemlerinden okuyucularına duyurdular.

Türkiye'nin siyasi hayatında iz bırakan Serbest Fırka girişimi de 1930'da yaşandı. Parti'nin yayın organı *Yarın* gazetesi oldu. Ömrü desteklediği partiden biraz daha uzun süren *Yarın*'ın sahibi ve

başyazarı Arif Oruç, 18 Haziran tarihli yazısını ekonomik buhrana ayırmıştı:

"Memlekette iktisadi buhran vardır. Artık bunu anlamayan, bilmeyen tek vatandaş kalmamıştır. Geçinme derdi, yaşamak ihtiyaçları baş döndürücü süratle her gün biraz daha artmaktadır. İstihsal eden [üreten] parasızdır. İstihlak eden [tüketen] bütübütün parasızdır. Son vaziyetimiz işte bu haldedir."

Necmettin Sadak'ın başyazarlığını yaptığı *Akşam* gazetesi 1930'larda ekonomi haberlerine geniş yer veriyordu. Bazı günler birinci sayfanın yarıdan fazlasını ekonomi haberleri kaplıyordu. Benzer haberler, perşembe günleri de "*İktisadiyat Kısmı*" ya da "*Cihan İktisadiyatı*" ana başlığı altında beşinci sayfada yerini buluyordu. Kimi zaman da "*Ankara Mektubu*" başlığı altında Ankara Temsilcisi Mecdi Sadrettin Sayman'ın, M.S. rumuzuyla imzaladığı ekonomik analiz yer alıyordu.

Uluslararası bunalımın ülkeye yansımalarının azaltılması çabalarına paralel olarak yasal düzenleme ve kurumsal yapılanma gayretleri hızlandırılmıştı. Haziran 1930'da Ticarete Tağışın (hilekârlık) Men'i ve İhracatın Murakabesi (denetim) ve Korunması Kanunu kabul edildi. Bunları, çay, şeker ve kahve ithalatının tek elden yürütülmesini öngören kanun (1932), Sümerbank'ın kuruluş kanunu ile Ödünç Para Verme İşleri Kanunu (1933) izledi.

1932-1935 yıllarında yayımlanan *Kadro* dergisi çevresinde bir grup aydın, "*millet egemenliği üzerine*" kurulmasını hedefledikleri, "*inkılâbın ideolojisini*" oluşturmaya çalışıyorlardı. Çok sayıda ekonomik analizin yayımlandığı, üretim planlamasına dönük fikirler içeren yazılara yer veren *Kadro* dergisi, son sayısını Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Tiran Büyükelçisi olmasının ardından, 1935 yılı Ocak ayında çıkardı.

BÖLÜM 3

SAVAŞ YILLARI: EKONOMİ MANŞETLERDE

II. DÜNYA SAVAŞI

İsmet İnönü, Atatürk'ün 10 Kasım 1938'de ölümünün hemen ardından Cumhurbaşkanı seçildi, yeni hükümet kuruldu.

Türkiye'nin çevresini saran II. Dünya Savaşı, 1939 ve izleyen yıllarda ülkenin ana gündem maddesiydi. Türkiye savaşa girmese de 42 kuruşa satılan bir kilo et beş yıl içinde 198 kuruşa, şekerin kilosu 28 kuruştan 338 kuruşa çıkmış, 1938'de ortalama 1,71 kuruşa satılan yumurtanın tanesi 8 kuruşa yaklaşmıştı. Beş yılda ortalama fiyat artışı yüzde 300 dolayındaydı. Bankalardaki

birikimler hızla azalmış, ticaret hacmi daralmaya başlamıştı.

26 Aralık 1939 gecesi Erzincan'da yaşanan büyük depremde yaklaşık 33 bin kişi hayatını kaybetti, 100 bin kişi yaralandı, 115 bini aşkın bina yıkıldı.

Savaş ve depremin etkisiyle ekonomik sorunlardaki ağırlaşma dikkate alınarak hazırlanan Milli Korunma Kanunu, Meclis'te 18 Ocak 1940'da kabul edildi. Kanun, savaşa girme olasılığının bulunduğu durumlarda hükümete bütün ekonomiyi denetim altına alma yetkisi veriyordu. Kamu yönetimi bu yasayla üretimi, tüketimi, fiyatları denetlemek, çalışma süresini belirlemek ya da çalışma yükümlülüğü koymak, kira artışlarını sınırlamak gibi yetkileri edinmiş oluyordu. Milli Korunma Kanunu uygulamaları büyük sermayeyi koruyucu, küçük üreticiyi ise olumsuz etkileyecek yönde sonuç doğuracaktı. Kurulan

fiyat murakabe komisyonları özellikle ekmek fiyatını sabit tutmak için çaba harcadılar. Şubat 1941'de tek tip ekmek çıkarılması kararlaştırıldı.

Basının içinde bulunduğu ortam da gergindi. Birçok gazetenin yayını belirli sürelerle durduruluyordu. Yeni Sabah gazetesi de, "Nihayet Kahveye Kavuşuyoruz" haberine yer verdiği için 8 Mart 1941 günü "devletin siyasetine dokunacak neşriyatta bulunma" gerekçesiyle kapatıldı.

1942'nin ilk günlerinden itibaren ekmek karne ile satılmaya başlandı. Uygulamayı savunma görevi de iktidarı destekleyen yazarlara düştü. Falih Rıfkı Atay, 13 Ocak 1942'de Ulus gazetesinde şöyle yazıyordu:

"Darlık zoru ile gıda kısmak için değil, israfı, kaçacağı önlemek, buğday ve un yoğaltımını bir düzene sokmak, halkı tutumlu bulundurmak için [kısıtlama] koymaktayız. Otellerde, lokantalarda, evlerde hesapsızlık yüzünden artan ekmek parçaları, sonra hamurlar; tatlılar, israf veya idaresizlik, hüznün verici bir haldedir. Bundan başka, hiç sebepsiz, yarın ekmek bulup bulmamak kaygısına düşen halkın sık sık büyük şehirlerde fırınlara üşüştüğü görülür. Ticaret Vekilliğinin, bu yersiz telaşın manevi zararını önlemek için yalnız İstanbul'da bir iki bin çuval fazla un dağıttığı vardır."

1942 yılı Şubat başında Milli Korunma Kanunu yeniden düzenlendi. Kanunun verdiği yetkiye dayanan hükümet, nisan ayında "milli müdafaanın" ihtiyacını karşılamak amacıyla nebati yağ, margarin ve emsali yemeklik yağ üreten yerlerin üretimini düzenleme ve yağlara gerektiğinde el koyma, bunların satış biçimlerini saptama yetkisini Ticaret Bakanlığına verdi. Bu kararı, hububata el konulması kararı izleyecekti.

VARLIK VERGİSİNE BASIN DESTEĞİ

1942 yılının sonlarına gelindiğinde Meclis, günümüze kadar tartışmaları süren, maliye yönetimine geniş takdir yetkisi veren, Varlık Vergisi Kanununu oybirliğiyle kabul edecekti.

Varlık vergisi tartışmaları çok öncesinden basında yer almaya başlamıştı. Vatan gazetesinde Ahmet Emin Yalman 19 Mayıs 1942'de, "...bir taraftan fevkalade vatani bir ihtiyaca, diğer taraftan içtimai adalet esasına dayanan bu çok nazik vergiye ait yükün asıl nimet görenlere yüklenmesi ve asıl vurgunculara el uzatmanın yolunu mutlaka bulmalıyız..." çağrısı yapıyordu. Yalman, kanun meclisten geçtikten sonra, 10 Şubat 1943'de "Varlık vergisi, çok yerinde ve tamamıyla bir inkılap adımıdır" diyordu.

"Ticaret" Yayında

1942 yılının ekonomi basını açısından önemli olayı, 20 Nisan 1942'de İzmir'de gazeteci Suha Sükûti Tükel tarafından kurulan Ticaret gazetesinin yayıma başlamasıydı.

Günümüzde Türkiye'nin en uzun soluklu "Günlük siyasi ve ticari gazetesi" olma unvanını çoktan kazanmış bulunan Ticaret'ten beş yıl sonra kurulan Türkiye Ticaret Postası, 1962 yılında son sayısını yayımlıyordu.

lesidir" biçimindeydi. Us'un 23 Aralık 1943 günlü yorumunda şu ifadeler vardı:

"Varlık Vergisi'nin İstanbul'da ilanından henüz üç, dört gün geçmişken, evvelce, 200'e satılan pirinçin kilosu 100 kuruşa kadar düşmüştür. Perakende olarak bir hafta evvel 100 kuruşa satılan çekirdeksiz üzümün fiyatı 80 kuruşa inmiştir. Altının fiyatı i k i

hafta içinde üçte bir derecesinde eksilmiştir. Varlık Vergisi'nin hayırlı tesirini görmek için çılgınca bir hareketle yükselmekte olan eşya fiyatlarının bu suretle tersine dönmüş olmasına dikkat etmek kâfidir."

Bütçe Kesin Hesap Kanunu verilerine göre, II. Dünya Savaşı döneminde (1939-1945), kırsal kesimden toprak mahsul-leri vergisi olarak 166,7 milyon TL, hayvan vergisi adıyla 134,0 milyon TL olmak üzere 300,7 milyon TL tahsil edildi. Varlık vergisi tahsilâtı da 317,2 milyon TL oldu.

DEMOKRAT PARTİ KURULUYOR

Cumhuriyet tarihinin son iki dereceli seçimi 1943 yılının Şubat ayında yapıldı, ardından Şükrü Saracoğlu başkanlığında yeni hükümet kuruldu. Nisan ayı başında gazetelerde yayımlanan haberin konusu enflasyondur:

Tan'da Zekeriya Sertel 10 Haziran 1942'de, "böyle bir düzenlemenin, harp yüzünden kazanılmış gayri meşru servetlere karşı duyulan kini tatmin ederek, hükümetin mevkiini ve nüfuzunu kuvvetlendireceğini" yazıyordu. Sertel'in 18 Aralık 1942 tarihli değerlendirmesi de şöyledi:

"Harp şartları içinde... büyük halk tabakaları sıkıntı çekerken zenginlerin lüks içinde yaşamaları göze batıyordu. Bahusus bunların çoğu servetlerini harp es-

nasında tabii olmayan şartlar içinde, fakir halkın gıdasından, yiyeceğinden yahut hükümet ihtiyaçlarından temin etmişlerdir. Bu bakımdan bu fazla servet daha ziyade cemiyete aitti. Cemiyet, Varlık Vergisi ile kendisine ait olanı aldı ve adaletsizliği düzeltti."

Vakit gazetesinin başyazarı Asım Us'un 18 Aralık 1942'de yayımlanan yazısı da "Varlık Vergisi Türkiye'nin iktisadi ve mali hayatında olduğu kadar içtimai hayatında da bir muvazene [denge] unsuru olmak üzere hazırlanmış yeni bir hareket ham-

"Ticaret Vekâleti, İstanbul'da fiyatları tetkik ettirmiş ve hangi malların ne miktar pahalılandığı ve sebepleri araştırılmıştır. Bu tetkik sonucunda fiyatların devamlı artışının, ihtiyacı karşılayacak eşyanın azlığından ileri geldiği açıklanmıştır."

Kâğıt darlığı, 22 Ekim 1943'de gazetelere sayfa kısıtlaması getiriyordu. Bu tarihten itibaren gazetelerin sayfa

sayısı toplamı haftada 48'i geçemeyecekti.

1943 yılı yüzde 9,3 oranında ekonomik gerileme, yüzde 74,0 enflasyon ile kapanmıştı. Savaşın sonu yaklaşırken gazete sayfalarında hemen her gün vurgunculuk, yolsuzluk, karaborsa haberleri yayımlanmaktaydı.

8 Mayıs 1945'te Almanya, 2 Eylül'de Japonya teslim oldu. Savaşta 25 milyonu asker olmak üzere 72 milyondan fazla insan yaşamını yitirdi. Müteffiklerin yoğun baskılarına rağmen savaşa girmeyen Türkiye, tüm kaynaklarını olası bir saldırıya karşı zorunlu savunma harcamalarında kullanmış, yıkım ve can kaybını önlemiş, ancak yoksullaşmıştı.

Savaşın ardından dünya siyaseti yeniden şekillenirken, Türkiye de değişim sürecine giriyor, gözler iç politikaya çevriliyordu.

CHP milletvekilleri Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan, "Millî hâkimiyetin en tabîi neticesi

ve aynı zamanda dayanağı olan Meclis murakabesinin [denetiminin] anayasamızın yalnız şekline değil, ruhuna da tamamıyla uygun olarak tecellisini sağlayacak tedbirlerin alınması" taleplerini 12 Haziran 1945'te kamuoyuna açıklayacaktı. Siyasi tarihe "dörtlü takrir" olarak geçecek bu girişim 1946 başında Demokrat Parti'nin (DP) kurulmasıyla sonuçlanacaktı.

DP'nin sahneye çıkışı Türkiye siyasetinde demokratikleşme tartışmalarını yoğunlaştırırken basına yönelik baskılar biçim değiştirerek devam ediyordu. Basının bir bölümü de bu baskılarda rol üstleniyordu.

BASINA BÜYÜK SALDIRI: TAN VAKASI

4 Aralık 1945'de sol eğilimli *Tan* gazetesi ile *Yeni Dünya* dergisi, çoğunluğu üniversite öğrencilerinin oluşturduğu saldırganlar tarafından basıldı, matbaaları tahrip edildi. Birçok gazetede baskın öncesi çıkan makalelerde, bu yayınlar hedef gösteriliyordu. Yazılardan biri de Hüseyin Cahit Yalçın imzasıyla 3 Aralık'da *Tanin*'de yayımlanmıştı. Yalçın, "*Kalkın Ey Ehli Vatan*" başlıklı yazısında şöyle diyordu:

Ekonomi Basınında Yeniler

1940'ların ikinci yarısında Vatan gazetesinde genç bir imza yer aldı: Fa-sih İnal. Okuyucu, ekonomi haberleriyle ön plana çıkan bu muhabire, 1948'de Yeni İstanbul gazetesinin sayfalarında rastlayacaktı. Gazetede Fasih İnal ile birlikte Haluk Cillov'un yazılarının yer aldığı bölüm ekonomi haberlerine ayrılmıştı.

Fasih İnal yaşamının sonuna kadar ekonomi alanında gazeteciliği sürdü-recekti. Üniversitede akademik kariyeri tercih eden Haluk Cillo ise basına olan tutkusunu İstanbul Ticaret Odası gazetesinde ve Milliyet'teki yazıla-ryla kanıtlayacak, bir dönem Ticaret Bakanlığı da yapacaktır.

Yeni İstanbul'un, ekonomi haberlerine yer verdiği "Günün Ekonomik Ha-reketleri" sayfasının alt bölümü "Memleket ve Dünya Borsaları" için ay-rılmıştı. Sayfada farklı günlerde, Namık Zeki Aral, Vedat Nedim Tör'ün yazılarını okumak mümkündü. Maliye Müfettişi olan Namık Zeki Aral imzası, sonraki yıllarda Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) tara-fından çıkarılan İktisat Gazetesi'nin baş makalesinde görülecekti.

Bu dönemde, Aslan Tufan Yazman tarafından çıkarılan İktisadi Yü-rüyüş ve Muhlis Ete'nin Türk Ekonomi Kurumu adına yayımladığı Türk Ekonomisi dergileri 1948 yılı içerisinde Marshall Planı ile ilgili gelişmelere geniş yer verdiler. İktisadi Yürüyüş, Marshall Planı'nın tam metnini "Beşeriyete Hizmet Eden Tarihi Bir Vesika" başlığı ile okuyucu-ya ulaştırdı.

Söz konusu dergilerin çev-resinde oluşturulan fikir-lerin ürünü olan İstanbul İktisat Kongresi, 22-27 Kasım 1948 tarihlerinde toplandı. Hükümet adına kimsenin katılmadığı kong-renin raporları arasında, "Devlet... tarımsal ve sınai nitelikteki işlerden peyder-pey elini çekmeli ve özellikle hiçbir suretle serbest piyasa-daki teşebbüsler karşısında hem rakip hem de denetle-yen durumunda bulunma-malıdır" ifadeleri de vardı. Prof. Dr. Erdiñ Tokgöz, yıllar sonra Kongre için, "anti-devletçi bir girişim" nitelemesi yapacaktı.

"Mücadele başlıyor. Ve başlamak lazım. Çünkü en azgın ve insafsız propaganda zehrinin dökülmesine müsaade edemeyiz. Bunları susturmak, cevap vermek hükümete düşmez. Söz eli kalem tutan gazetecilerin ve hür vatandaşlarındır."

Olaylardan sonra yayımlanan haber ve yazılarda da matbaaları yakan, yıkan "nümayişçileri" haklı çıkarma gayretleri sürdürüldü.

Tan Gazetesi, 1935 yılında Ali Naci Karacan tarafından yayımlanmaya başlamış, bir yıl sonra başyazarlığa Ahmet Emin Yalman gelmişti. Zekeriya Sertel, Halil Lütfi Dördüncü ve Yalman gazetenin ortaklarıydı. 1938 yılı sonunda Ahmet Emin Yalman'ın ayrılmasıyla Zekeriya ve Sabiha Sertel tarafından yönetilen gazete, İkinci Dünya Savaşı yıllarında tek parti rejimi altındaki Tür-kiye'de savaş karşıtı ve demokrasi cephesinin bayrak-tarlığını üstlenmişti. Bu tavır, hem tek parti yönetimini hem de faşizmin yükselişi sırasında güçlenen milliyet-çi-ırkçı kesimi rahatsız etmişti.

Olayların ardından Akşam gazetesi başyazarı Necmet-tin Sadak "Türk Gençliğinin Heyecanlı Gösterisine Dünya Hayran Kalmıştır" başlığı altında, "Billhasa tehlike anların-da milletlerin varlık iradesi, yabancı ve zararlı tesirlere kar-şı kendini çok sert şekilde gösterir" yorumunu yapıyordu. Sıkıyönetim Komutanı Korgeneral Asım Tınaztepe im-zasıyla yayımlanan bildiri ise, "Bu çok müessif hadiseye katıyen müsamaha edilmeyecektir" ifadeleriyle bitiyordu.

İkinci Dünya Savaşı döneminde, Tan 2 ay 13 gün kapa-tılmıştı. 1939-1945 döneminde önemli bölümü "dev-letin siyasetine dokunacak neşriyatta bulunma" gerekçe-

Cumhuriyetin İlk Yıllarında Bankacılık: 1923-1945

Türkiye Cumhuriyeti, sanayi devrimini yaşamayan Osmanlı İmparatorluğu'ndan daha çok kamunun finansmanında rol oynayan İstanbul bankaları ile az sayıda ve tek şubeli yerel bankalar devraldı. İmparatorluğun son zamanlarında palazlanan yerli sermayenin geliştirilmesi düşüncesi bankacılık alanında da etkisini göstermiş, Kurtuluş Savaşı sırasında ve sonrasında çoğu Anadolu kent ve kasabalarında eşrafın önderliğinde 26 banka kurulmuştu. Bu dönemde faaliyete geçen yabancı banka sayısı ise 11'di.

Yeni Cumhuriyetin iktisat politikası için en önemli temel taşlarından birisini oluşturan 1923 İzmir İktisat Kongresi'nde ulusal sanayinin özel sektör öncülüğünde inşa edilmesi ve liberal iktisat politikası uygulanması benimsenmişti. Sanayi hamlesine destek olacak büyük bir ulusal banka fikrinin sonucu 1926 yılında Atatürk'ün öncülüğünde Türkiye İş Bankası kuruldu; Genel Müdürlüğüne Atatürk'ün çalışma arkadaşlarından Celal Bayar, Yönetim Kurulu Başkanlığına Siirt mebusu Mahmut Soydan getirildi. 1926 yılında Emlak ve Eytam Bankası faaliyete geçirildi.

Sermaye ve döviz kıtlığı içerisinde özel sektörün öncü rolü üstlenemeyeceği kısa zamanda anlaşılınca önce CHP programına sonra da Anayasa'ya kalkınmada devletin öncü rol üstleneceğine ilişkin ifadeler yerleştirilmesi gecikmedi. Ardından özel görevli kamu bankaları çalışmaya başladı.

1933'te sanayileşmede bizzat rol almak üzere Sümerbank, yerel yönetimleri finanse etmek ve proje geliştirmek, esnafı desteklemek için Halk Bankası ve Halk Sandıkları, belediyelere finansman sağlamak ve teknik danışmanlık yapmak üzere Belediyeler Bankası, 1935'te madencilik alanında faaliyet gösterecek Etibank, 1938'de denizcilik sektörü için Denizbank kuruldu. Yapı ve Kredi Bankası 1944'de sektöre girdi. 1937'de Ziraat Bankası, iktisadi devlet teşekkülüne dönüştürüldü.

1934-38 yıllarını kapsayan I. Sanayi Planı'nda, devletçe kurulan bankalara ve özel sermayeli olmasına rağmen İş Bankası'na yeni görevler verildi. Dönem başında 18 olan ulusal banka sayısı, 1932 yılında 44'e, ulusal bankaların sektördeki payı yüzde 50'den yüzde 80'e yükseldi. 1933'te yürürlüğe konulan Mevduatı Koruma Kanunu'nun etkili olamadığı görülünce 1936'da 2999 sayılı Bankalar Kanunu kabul edildi. Bu yıllarda mevduat ve kredi faizleri yasa ile belirleniyordu.

siyle kapatılan diğer gazeteler arasında, Cumhuriyet (5 ay 9 gün), Vatan (7 ay 24 gün), Tasvir-i Efkar (önce 3 ay, sonra süresiz), Yeni Sabah (6 gün), Son Posta (11 gün), Haber (10 gün), Vakit (10 gün) Akbaba mizah dergisi (47 gün) vardı.

1941-1945 yılları arasında yayımlanan Yurt ve Dünya dergisinin yazarlarının oluşturduğu aralarında Behice Boran, Pertev Naili Boratav, Adnan Cemgil, Niyazi Berkes ve Muzaffer Şerif'in de bulunduğu bir grup öğretim üyesinin "sol eğilimli" oldukları gerekçesiyle Ankara Üniversitesi'nden uzaklaştırılmaları, bu dönemin kayda geçen olayları arasındaydı.

Basın bu baskı yıllarının ardından 1946'da Matbuat Kanunu'ndaki değişikliklerle kısmi rahatlatma dönemine geçecekti.

IMF İLE TANIŞMA VE DEVALÜASYON

1946 yılının ekonomik olayı, "Türkiye'nin yeni dünya düzeni içindeki yerini belirlemeyi" amaçlayan kararlardı. Türkiye'nin o tarihte "Milletlerarası Para Sandığı" olarak anılan Uluslararası Para Fonu (IMF)'na kabul işlemleri tamamlandı. 7 Eylül'de açıklanan kararlarla, doların değeri 1 lira 31 kuruştan 2 lira 80 kuruşa çıkarılmış, böylece Türkiye "parasının değerini kendisi tespit etmiş olarak" IMF'ye girmişti.

Maliye Bakanı Halit Nazmi Keşmir'in "Eğer bu kararları almasaydık bu yıl hem ihracatta, hem ithalatta gittikçe büyüyen bir buhranla karşılaşacaktık" açıklaması, 10 Eylül günlü gazetelerin birinci sayfalarında geniş yer buldu.

1946 yılının basın açısından önemli bir gelişmesi İstanbul, Ankara ve İzmir'de gazeteciler cemiyetlerinin kurulmasıydı.

Türkiye'nin Batı Bloku'nda yer almasını sağlayan, ekonomik ve toplumsal yapısını derinden etkileyen gelişme 17 Mart 1947'de Başkan Harry Truman'ın ABD Kongresi'nde yaptığı konuşma oldu. Türkiye kamuoyu, ABD ile yakın ilişkilerin "müjdeli haberlerini" gazetelerin

abartılı düzenlenmiş sayfalarından ve radyodaki Anadolu Ajansı bültenlerinden izliyordu. Truman, "komünizm baskısı altındaki ülkelere" mali yardım vaat ediyordu. Türkiye'nin payına 100 milyon dolar düştü.

Kasım ayındaki CHP kurultayında, parti programındaki devletçilik ilkesi uzun tartışmalar sonunda "yumuşatıldı". Nadir Nadi, bu değişikliği, 11 Ocak 1948 tarihli Cumhuriyet'te "Aşırı Devletçiliğe Veda" başlıklı yazısında şöyle değerlendiriyordu:

"Son Halk Partisi Kurultayının girdiği hayırlı teşebbüslerden biri, devletçilik prensibini sınırlandırmaya çalışmak oldu idi. Vakıa bu prensip vaktiyle de kayıtsız şartsız yürürlüğe konmuş değildi... İşte devletçilikte de iş işten geçti denecek kadar ileri gitmediğimiz içindir ki, Halk Partisi bugün zararın neresinden dönülse kârdır diyebilmiş, imkânların müsaadesi nispetinde normal ölçülere girmek çarelerini arayabilmiştir."

Türkiye'nin dâhil olduğu 16 ülkenin katılımıyla Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatı 1948'de kuruldu. İleride Ekonomik İş-

birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) adını alacak kuruluş, özellikle 1970'li yıllarda Türkiye'yi muhtaç olduğu "70 sent" için çok uğraştıracaktı.

Artık dış yardımla yaşama dönemine giriliyordu, yeni dünya düzeninin siyasi yansımaları da kaçınılmazdı. "Soğuk Savaş" yıllarına adım atılmıştı.

Türkiye ekonomisi yeni bir dönemece girmişti. Bunu tamamlayacak siyasi değişim için seçim düzlemine hızla ilerleniyordu. CHP iktidarı, bu sürecin sonunda "beyaz" devir teslim törenine hazırlanır gibiydi.

Cumhuriyet tarihinin ilk vergi reformunun yapıldığı 1949 yılında, Düyun-u Umumiye dönemine son veren mutabakat sağlandı, sosyal sigortalar sistemi yeniden düzenlendi, gümrük mevzuatı gümrük tarifeleri genel anlaşmasına uyumlu hale getirildi.

1949 yılının ortalarında Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi ve Esnaf Vergisi kanunları kabul edilerek, 1950 başında yürürlüğe girdi. 1950 yılı Mart ayı başında Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Ticaret Borsaları Kanunu da uygulanmaya başlandı.

Muhalefet, 1940'ların sonunda savaş yıllarının yüksek enflasyon dönemini, "Pahalılık Mitingleri" ile gündeme getiriyor ve sorumluların iktidardan uzaklaştırılması için taraftarlarını artırıyordu. Gazetelerin başyazarları da değerlendirmelerini siyasi eğilimlerine göre iktidar ya da muhalefet cephelerinden yapıyorlardı.

BÖLÜM 4

DP DÖNEMİ BAŞLIYOR

DP İŞBAŞINDA

İlki 1946 yılında yapılan; ancak sonuçları tartışmalı çok partili seçimden sonra sıra tek dereceli ikinci seçim denemesine gelmişti. Seçim tarihi belirlendi: 14 Mayıs 1950. Seçim sonunda oyların yüzde 53,3'ünü alan DP 408 sandalye ile TBMM'de çoğunluğu sağladı. CHP ise yüzde 39,3 oyla 63 milletvekilliği kazanarak muhalefette kaldı. Celal Bayar Cumhurbaşkanlığı, Adnan Menderes Başbakanlık koltuğuna oturdular.

Yeni dönemle birlikte yeni bir yönetim anlayışı da gelmişti. Hükümet programındaki "Özel teşebbüs ve devlet teşebbüslerinin, yekdiğerine engel olmadan ve karşılıklı yardım sureti ile birbirlerini tamamlayıcı bir ahenk içinde çalışmalarının hem mümkün ve hem de faydalı olduğuna inanıyoruz" ifadelerinin gereği yerine getirilmeye başlandı. Yeni dış ticaret rejimi ilk kez iş dünyası ile birlikte hazırlanıyordu.

Basının Kısa Süren Özgürlüğü

DP iktidarının ilk işlerinden biri, izin almadan gazete çıkarma olanağı da sağlayan Basın Kanunu'nun kabulü oldu. 15 Temmuz'da Meclis görüşmeleri tamamlanan yeni basın kanunu sansürün kaldırılışının kutlandığı 24 Temmuz'da Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.

Nadir Nadi, 25 Temmuz'da Cumhuriyet'teki başmakalesinde, kutlama töreninin Yıldız Sarayı bahçesinde yapıldığını belirterek, "Vaktiyle en zalim basın düşmanının oturduğu ve gezindiği yerlerde dün gazeteciler neşe içinde görüşüp eğlendiler. Kutlu olsun!" diye yazıyordu. Nadi'nin sözünü ettiği geceye Cumhurbaşkanı Celal Bayar da katılmıştı.

Vatan Gazetesi sahip ve başyazarı Ahmet Emin Yalman anılarında bu ayları "Basının Altın Devri" diye niteliyecekti. Yalman, altın devirde Başbakan Menderes'in Milletvekili Enver Adakan'a söylediklerini aktarmayı da unutmuyacaktı:

"Hangi gazetelerden bahsediyorsunuz? Vatan mı? Ben yarın Yeni Sabah sahibi Safa [Kılıçoğlu] ile Ankara Palas'ta bir yemek yiyeyim, Ahmet Emin yazılarından derhal vazgeçer. Nadir Nadi mi? Ben ona Şili gibi küçük bir sefaretten, hele hele Viyana'dan bahsedeyim, ertesi gün Nadir benim istediğim gibi yazı yazar. Burhan Felek mi? Birkaç spor federasyon seyahati imkânına karşı mum olur. İçlerinde 20, 30 bin liralık paralara karşı kalemlerini satanlar da eksik olmaz."

TBMM, Kore'de başlayan iç savaşta ABD'nin girişimiyle oluşturulan müttefik güçlere katılma kararını, 25 Temmuz 1950'de aldı, beş gün sonra NATO'ya üyelik başvurusu yapıldı. 17 Eylül'de ilk askeri birlik İskenderun'dan Kore'ye yola çıkarken, NATO'ya yapılan üyelik başvurusunun kabul edilmediği haberi Ankara'ya ulaşıyordu. Türkiye'nin NATO üyeliği 1952 yılı şubat ayında kabul edilecekti. Savaş haberlerinin gazetelerin birinci sayfalarından düşmediği, büyük gazetelerin Kore'ye muhabir gönderdiği, asker mesajları için özel köşelerin oluşturulduğu günler yaşanıyordu.

DP'nin iktidara gelmesiyle ekonomide alt yapı yatırımları öncelik kazandı. 23 Ekim 1950'de Son Telgraf gazetesi, Boğaz köprüsü yapım hazırlıklarına başladığı haberini veriyordu. Bu haberin gerçekleşmesi için 20 yıla gereksinim vardı.

Karayolu yatırımlarına verilen önem basın tarafından da destekleniyordu. Ali Naci Karacan 20 Ekim 1950'de Milliyet gazetesinde "Yol Davamız" başlığı altında "İstikbalin raya değil, şoseye ait olduğunu kabul etmek insaflı bir yol olur" diyordu.

Ülkenin II. Dünya Savaşı döneminde de terk etmediği denk bütçe ilkesini yeni yönetimin de sürdüreceği izlenimi yaygındı. Cumhurbaşkanı Celal Bayar, 1 Kasım 1950'deki meclis açış konuşmasında bu konuyu şöyle vurguluyordu:

“Takdir edersiniz ki, bir memleketin bütçesi iktisadî takatinin üstüne çıktığı ve bu hal sürdüğü takdirde, o memleketin

çekeceği maddî ve manevî ıstırapların hududu olamaz. Meclisiniz, hakiki manasında denk bir bütçe esasını, behemehâl tahakkuk ettirmek gibi çok önemli bir vazife karşısındadır.”

Ancak, denk bütçe hedefine erişilemeyince, Başbakan Adnan Menderes, 22 Şubat 1956'da şu savunmayı yapacaktı:

“Amerika denk bütçe mi yapıyor ki, benim gibi fukara denk bütçe getirecek. Amerika'nın devlet borçlarının faizi, bütçelerinin hâsılat yekûnunun yüzde 13'ünü teşkil ediyor. Borç yalnız bir memleketi mahsus bir şey değildir. Enflasyonist tesirler, yalnız bu memleketin derdi değildir. Bunlar bütün dünyayı sarmış zamanımızın dertleridir.”

Türkiye, dış yardımların da katkısıyla hızlı ekonomik büyüme dönemine giriyordu. 1950 yılında yüzde 9'a yaklaşan büyüme hızı, üç yıl boyunca yüzde 10'un üzerinde seyredecekti. Buna rağmen, ülkede ikili mal piyasası ve fiyat oluşumu devam etti. Karaborsaya karşı mücadele de iktidarın önemli hedefleri arasındaydı.

Yeni dönemin önemli adımlarından biri de dış ticarete serbestleştirme kararları oldu. Uygulamalar, ihracatın ithalatı karşılama oranının gerilemesine yol açtı, bu ileriki yıllarda döviz kıtlığı ve karabor-

sa sorununun büyümesinin temel nedeni olacaktı. 1951'in ikinci yarısında yabancı sermayeyi teşvik eden yasal düzenleme Meclis'ten muhalefetin de desteğiyle geçti. Yabancı Sermaye Kanunu 1954 yılında yenilendi, ayrıca Petrol Kanunu çıkarıldı.

1952 yılında II. Dünya Savaşı'ndan kalan ve halkın yakınmasına neden olan yol vergisi uygulamasına son verilirken, akaryakıt vergilerine zam yapıldı. Aynı günlerde özel sektörün yeni vergi usul kanunundan yakınmalarına ilişkin haberler gazetelerin birinci sayfasında yer buluyordu.

Cumhurbaşkanı Celal Bayar, 1 Kasım 1952'de TBMM'nin yeni yasama dönemine başlaması dolayısıyla yaptığı konuşmada, devlete ait işletmelerin “anonim veya limited şirketler haline dönüştürülerek hisse senetleri serbestçe satışa arz olunmak üzere, peyderpey hususî teşebbüse intikal ettirileceği” vaadinde bulunuyordu. Ancak, bu vaat gerçekleştirilemedi, sadece kibrit tekelinin kaldırılmasıyla yetinildi.

GAZETECİLER ÖRGÜTLENİYOR

“Basın mesleğinde çalışanlarla çalışanlar arasındaki münasebetleri” düzenleyen 5953 sayılı Kanun da 13 Haziran 1952'de Meclis'te kabul edildi. Konunun tarafları arasında bir yıl süren görüşmelerde mutabakat sağlanarak hazırlanan kanun, gazetecilere sendika kurma hakkını tanıyor, yazılı

iş sözleşmesiyle sigortalı çalıştırılmaları zorunluluğunu getiriyor, haftalık tatil ve yıllık ücretli izin, işten çıkartmada kıdem tazminatı gibi önemli düzenlemeleri içeriyordu. Hıfzı Topuz, “Basın Tarihi” adlı kitabında değişimi “Böylece yumuşak bir hava yayılmıştır. Babıâli'de gazete sahipleri de gazeteciler de hükümetle iyi geçinme politikası yürütmeye başlamışlardır” diye değerlendiriyordu.

5953 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinin ardından, 10 Temmuz'da İstanbul Gazeteciler Sendikası kuruldu, 1963'te, Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGS) adını alarak ülke düzeyinde örgütlendi, diğer illerde örgütlenen aynı işkolundaki sendikalar da genel kurullarını yaparak TGS'ye katıldılar.

Ancak, mutlu günler uzun sürmeyecek, Neşir yoluyla veya Radyo ile İşlenecek Bazı Cürümler Hakkında Kanun, 9 Mart 1954'de Meclis'ten geçecekti. Kanun tasarısının basının gündemine geldiği günlerde, Na-

dir Nadi, Cumhuriyet'teki başyazısında, "Hür basının zararlarını önlemek uğruna göze alınan her tedbir, sonunda mutlaka o basından beklenen faydaları da silip süpürmüş, yani hürriyeti yok etmiştir" eleştirisini yapıyordu. Kanunun uygulaması Nadir Nadi'yi ilerleyen yıllarda haklı çıkaracaktı.

14 Aralık 1953'de CHP'nin mal varlığına el konulurken Ulus gazetesi de kapatıldı. CHP'nin

önde gelen isimlerinden Prof. Dr. Nihat Erim'in yönetiminde önce *Yeni Ulus* ardından *Halkçı* gazeteleri yayımlanacaktı.

Erim, basının görünümüne ilişkin olarak, ölümünden sonra yayımlanan günlüklerinin 14 Ağustos 1954 tarihli sayfasına şu notu düşecekti:

"Dün *Yeni Sabah* gazetesi sahibi Safa Kılıçlıoğlu'nu ziyaret ettim. ...*Yeni Sabah*'ın bugün 80-90 bin basan bir gazete olduğu söyleniyor. Hakikaten çok okunuyor. Tek İstanbul gazetesi ki pazarlıksız muhalefet yapıyor. Ötekiler, iktidara yaranma hevesindeler."

Milliyet, 5 Mayıs 1950'de yayın hayatına başladı. Sahibi Ali Naci Karacan'ın 7 Temmuz 1955'de ölümünden sonra gazetede hükümete yönelik eleştiriler yer almaya başlayınca, Başbakan Adnan Menderes, dönemin basından sorumlu bakanı Mükerrrem Sarol'a, "Her şey aklıma gelirdi de Ali Naci'nin gazetesinin yani manen bizim sayılacak *Milliyet*'in DP'nin karşısına geçeceği aklıma gelmezdi" diyecekti.

İlk Ekonomi Haber Ajansı: İKA

Gazeteci Ziya Tansu, yazar Şevket Süreyya Aydemir'in teşvikiyle, İktisat ve Ticaret Haberleri Ajansı (İKA)'nı, Ankara'da 1954 yılında kurdu. Ajans, ekonomik gelişmelerin ve kamu ihale duyurularının yer aldığı günlük bültenlerin yayımına başladı. Türkçe ve İngilizce olarak, özel "mumlu" kâğıtlara daktilolarla yazılıp teksir makinelerinde basılan bültenler, abonelerine elden ya da posta yoluyla ulaştırılıyordu. İKA bünyesinde, 1965'den itibaren "*Yatırım Finansman*" adlı on beş günlük bülten ve 1968'den itibaren de haftalık gazete, *Ekonomi Politika* yayımlanmaya başladı.

Ziya Tansu'nun, 1990'lı yılların başında gazeteci Hamdi Akın'a devrettiği İKA, 1994 yılında kapanırken, uzun yıllar bu kuruluşta muhabir olarak çalışan EMD üyesi Tahsin Tokay, İKA geleneğini, kurduğu Tokay Haber Ajansı'nda, aylık *Yatırım, Finansman* Dış Ticaret dergisi ile sürdürecekti.

IMF-DÜNYA BANKASI İSTANBUL'DA

1954 yılından itibaren ekonomik sorunlar iktidarı zorlamaya başlıyor, büyüme hızı yüzde 3,0'e geriliyor, enflasyon da yüzde 10,0'un üzerine çıkıyordu. Aynı yılın Temmuz ayında ithalatta korumacı tedbirler devreye sokuldu.

İstanbul'da Hilton Otel'i'nin Haziran 1955'deki açılışı, ülkeye heyecan dalgası getirmişti. 10 Haziran 1955 tarihli *Milliyet* gazetesi, "Hollywood İstanbul'a geldi. 300 odalı Hilton Otel'i'nin bu gece yapılacak olan açılış töreninde iki tayyare dolusu sinema yıldızı bulunacak" haberiyle okuru olacaklar hakkında bilgilendiriyordu.

Açılışın gerçekleştirildiği saatlerde ABD'den de Türkiye'nin yardım talebinin geri çevrildiği bilgisi Ankara'ya ulaşmıştı. O tarihlerde öğleden sonra piyasaya çıkan *Akşam* gazetesi, iki olayı birlikte birinci sayfasından verdi.

Avrupa İktisadi İşbirliği Örgütü de kurucu üyesi olan Türkiye'nin ekonomisi için kötü sinyaller vermeye başlamış, ödemeler dengesinde ortaya çıkan sorunlara dikkat çekmiş, bunun hızlı büyümenin bir sonucu olduğunu vurgulamıştı. Sonraki yıllarda da benzer içerikli raporlar gazetelerde yer alacaktı.

patlak verdi. İstanbul'da azınlıkların sahip olduğu işyerlerinin tahrip edildiği, yağmalandığı, konutlarına saldırıldığı olaylar, Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yaşamında etkileri bugünlere kadar süren derin izler bırakacaktı. Sıkıyönetim ilan edildi, gazete haberlerine yasaklamalar getirildi.

Aynı günlerde, 22'si maliye bakanı düzeyinde olmak üzere 58 ülkenin temsilcisi İstanbul'a gelmeye başlamıştı. Kent henüz sokak hareketlerinin yaralarını sarmamış, siyasi sarsıntı atlatılamamıştı. İstanbul, "Örfi İdare Komutanı" Korgeneral Nurettin Aknoz'un tebliğleriyle yönetiliyordu. Toplantı öncesinde ılımlı hava yaratmak isteyen Aknoz, yayımladığı tebliğde, "Matbuatımızın neşriyatının bu ağır başlılık vasfı devam ettikçe sansür koymak, kapatmak gibi tahditler [sınırlamalar] yapmayacağım" diyor, ancak tehdidi de ihmal etmiyordu:

ABD'nin Türkiye'nin talebine olumsuz karşılık vermesi, moralleri bozmuştu. Hükümet, Hilton Otel'i'nin açılışının ardından Eylül ayı içinde İstanbul'da yapılacak IMF – Dünya Bankası yıllık Genel Kurulu'na hazırlanıyordu.

Toplantının hazırlıkları sürerken, sonraki yıllarda üzerine romanlar yazılacak, filmler çevrilecek 6-7 Eylül olayları

"Matbuatça tevsikine imkân [doğrulanmasına olanak] bulunmayan işitme, tahayyül [hayal] etmeye, hissetmeye dayanan neşriyat [yayın] Örfi İdarenin mevzularına temas ettiği takdirde sorumlular bugünün şartlarına göre kanunî muameleye [işleme] tabi tutulacaklardır."

"GAZETE NEŞRİNİ MEN ETTİM"

Bir hafta süren IMF-Dünya Bankası toplantısının ardından, yabancı konuklar ülkelerine gittiler, Aknoz Paşa da 19 Eylül'de beklenen tebliğini yayımladı:

"Örfi İdare Komutanlığından tebliğ edilmiştir:

1. Ulus gazetesi 19 Eylül 1955 tarihli nüshasında (Çetin Bir İmtihan) başlığı altında yayınladığı bir makale ile Örfi İdare Komutanlığının yasağına riayetsizlik etmiştir. Bu sebepten Ulus gazetesinin tabı ve neşrini müddetsiz alarak menettim.
2. 19 Eylül 1955 tarihli Hürriyet ve Tercüman gazeteleri 19 Eylül 1955 tarihli Ulus gazetesinde neşredilen (Çetin Bir İmtihan) başlıklı makaleyi iktibas suretiyle neşrettiklerinden Örfi İdare Komutanlığı'nın yasağına riayetsizlik etmişlerdir. Bu sebepten Hürriyet ve Tercüman gazetelerini 15 gün tabı ve neşirden menettim.

3. 19 Eylül 1955 tarihli Hergün gazetesi (Amerika'nın Bir Tavsiyesi) başlıklı bir yazısı ile Örfi İdare Komutanlığının yasağına riayetsizlik göstermiştir. Bu sebepten 15 gün müddetle tabı ve neşrini menettim."

KAPANMAYAN CARİ AÇIK

1955 sonuna gelinirken siyasette gerginlik artmış, ekonomideki olumsuzluklar belirginleşmişti. Başbakan Men-deres, 16 Aralık 1955 tarihli konuşmasında, büyüyen dış açığı şöyle savunuyordu:

"Bir de tediye muvazenemiz [ödemeler dengemiz] var... Elbette açık olacaktır beyler. Yani biz sattığımız kadarını almak

gibi senelik tahditlere kendimizi mahkûm edecek olursak 10 sene, 20 sene sonra Türkiye'nin bulunduğu yerden bir arpa boyu ileri gitmesi mümkün olmazdı. Bizim politikamız bu değildir..."

Türk İktisatçıları Derneği'nin 1956 yılı Nisan ayı başında İstanbul'da düzenlediği toplantının haberi Milliyet gazetesinin birinci

sayfasında Nail Güreli imzasıyla yayımlandı. Haberde, iktisatçıların, Türk lirası üzerinde bir prim sistemi uygulanması önerisinde bulunduğu belirtiliyor, bunun devalüasyon anlamına geleceği ve "tehlikeli neticeler doğuracağı" görüşünün ortaya konulduğu anlatılıyordu. Güreli'nin haberinde beş madde ile özetlediği kararlar arasında, "dâhilde fiyatların dondurulması" da vardı. Hürriyet gazetesi toplantının devalüasyon tartışmalarını ön plana çıkararak, bilim ve işadamlarının sorunların çözümünün, "devalüasyona gitmekle mümkün olabileceği" görüşünde olduklarını okurlarına duyurdu.

Hükümet, fiyatların dondurulması önerisine öncelik verdi. 6 Haziran 1956'da II. Dünya Savaşı döneminin Milli Korunma Kanunu diriltildi, hükümete tüm ürünlerin kâr oranlarını ve fiyatlarını belirleme yetkisi tanındı. Tasarının Meclis'e geldiği günlerde, 16 Mayıs'ta, Cumhuriyet gazetesi, iş dünyasının düzenlemeden duyduğu tedirgin-

liği sayfalarına, "Pahalılığa karşı alınabilecek iktisadî ve malî tedbirler varken, fayda vermeyeceği tecrübelerle sabit olan demode usullere müracaat edilmesi haklı görülemeyecek bir keyfiyettir" satırlarıyla yansıtıyordu.

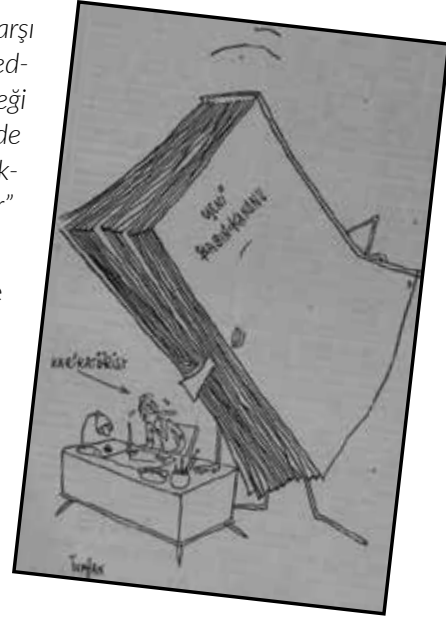
Kanun, eğlence sektöründe de fiyat belirleyince 27 Haziran günü Milliyet gazetesinde şu haber yer buldu:

"Yeni tarifeler dün yürürlüğe girdi. 6731 sayılı son kanun yepyeni bir ruh ve çehre taşımaktadır. Eğlence yerleri, lokanta ve gazinoların tarifeleri tashih edilerek [düzeltilerek] dünden itibaren yeni tarifelere geçilmiştir. Ses sanatkârları 200 Liradan fazla ücret alamıyor. Yüksek ücretli sanatkârlardan Zeki Müren, Müzeyyen Senar ve Perihan Sözeri 'Biz sanat için okuruz' demişlerdir."

BASIN "İSPAT HAKKI" İSTİYOR

1955 yılında başlayan ve DP içinde ayrışmalara yol açan, gazetecilerin yazdıkları haberlerin gerçekliğini ve doğruluğunu kanıtlama (ispat hakkı) tartışmalarının ardından, yeni basın kısıtlamaları uygulamaya konuldu. 7 Haziran 1956'da kabul edilen yasal düzenlemeyi, Başbakan, "demokratik nizamın [düzenin] ancak bu kanunla sağlanacağını" söyleyerek savunuyordu.

Ekonomide de döviz sorunu gündemin ilk sırasındaydı. Kasım ayında akaryakıt tüketimine kısıtlama getirildi. Özel araçlara pazar günleri yakıt verilmeyecek, diğer günlerde de karne ile belirlenen miktarda yakıt satılabilecekti. Aydınlatma ve ısınmada kullanılan gazyağı da karneye bağlandı. Yılın sonuna gelindiğinde İstanbul'da tasarruf tedbirlerinin bir sonucu olarak saat 21.00'den sonra otobüs taşımacılığının yapılmaması kararlaştırıldı. Alınan tedbirlerle ithalat azalmış, yüzde 7,8 büyüme sağlanmış; ancak fiyat artışlarının yüzde 20'ye yaklaşması önlenememişti.

Geçmiş Zaman Basın Teknolojileri

İstiklal Yaradılış

Mesleğe başladığım yıllarda PTT'nin otomatik telefon görüşmeleri teknik olarak yapılamıyordu. Gazetenin merkezini arayacağımız zaman, PTT'nin 03 şehirlerarası servisine nereyle görüşeceksek o numarayı yazdırır saatlerce telefonun bağlanmasını beklerdik. Konuşma süresi üç dakika ile kısıtlı idi. Haber yazdırırken araya giren operatör süremizin dolduğunu bildirerek konuşmayı bazen keser, bazen de tartışmalardan sonra biraz daha uzatırdı. Bunun için konuşacağımız telefon için birkaç kayıt yaptırırdık. Konuşma kesildiğinde diğer kaydımızı bağlatır, haber iletmeye böyle devam ederdik.

Hele seçim gezilerinde taşraya gittiğimizde telefonla haber yazmak hayli sıkıntılı olurdu. Bu gezileri izleyen gazeteciler şehirlerarası telefon sırasını kapmak için ayrı bir çaba gösterirlerdi.

Daha sonra büyük gazeteler "teleks teknolojisine" geçtiler. Teleks, haberlerin "perfore" adı verilen kağıt şerit üzerine delinerek yazılması ve iletilmesi için kullanılırdı.

Gazeteciler henüz ses kayıt cihazları ile tanışmamışlardı. Konuşmalar not alınırdu. Meslek büyüğümüz Emin Karakuş, eski yazı bildiği için konuşmaları adeta steno gibi kaydederd, eksiğimizi ondan tamamlardık.

Uzun yıllar Ankara'nın Bab-ı Ali'si olarak anılan Ulus semtindeki Rüzgarlı Sokak, uygulamalı iletişim fakültesi gibiydi.

Özel haberimizin çıkacağı gün gazete basılıncaya kadar matbaadan ayrılmazdık. Gazete sayfalarının tertibini yapan mürettipler, satır fazla geldiği zaman yerden kazanmak için haberi yazanın ismini atarlardı. Bunu önlemek için mürettiphanede sayfa başında bekler imzama sahip çıkardım.

Baskı makineleri tipo ve düz baskı olarak iki gruba ayrılırdı. Sekiz veya daha fazla sayfalı gazeteler için rotatif denen baskı makineleri o günün gelişmiş teknolojisiydi. Fotoğraflar, kurşun levhalarla klişeye dönüştürülerek baskıya veriliirdi. Renkli fotoğraf baskısı için birkaç renk kullanılabiliirdi. 1970'lı yılların ortasında baskıda ofset sistemine geçildi.

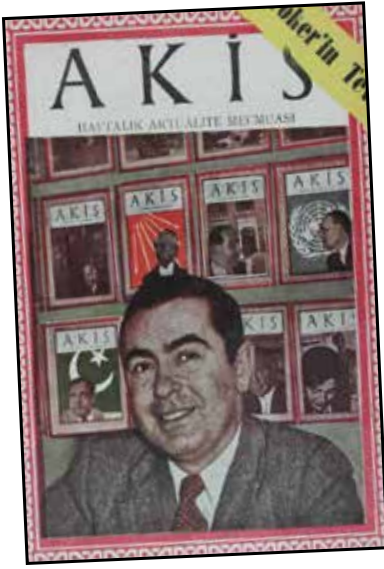
O yıllarda İstanbul gazetelerinin Ankara ve taşra baskıları için özel kartona alınmış matris denen sayfaları uçakla her akşam gönderiliirdi.

Ancak kötü havalarda matrisler karayolundan ulaştırılmaya çalışılır ve baskılar gecikmeli olarak yapılırdı. Bu koşullarda sadece Hürriyet gazetesinin Ankara ve taşra baskıları zamanında yapılırdı. 1965-1973 yılları arasında işadımı Kemal Uzan'ın Yeni İstanbul gazetesinin Ankara temsilcisi olarak görev yaptığım dönemde kış aylarında haftada birkaç kez uçaklar kalkmadığı zaman gazeteleri nasıl basacağım krizine girmişimdir.

Hürriyet'in aksamadan nasıl bu işi başardığını araştırdım. Gazete, matrisleri uçakların kalkmadığı günlerde ayrı ayrı tren ve otobüsle gönderirken, üçüncüsü de uçakların kalkma ihtimaline karşı havaalanında bekletiliyormuş. Biz de benzeri uygulamaya geçtik.

Zamanla gazeteler Ankara ve taşra baskılarını erken saatlerde yerine ulaştırmak için değişik bölgelerde kendi matbaalarını kurdular. Şimdi ise bilgisayarla, internetle sayfalar anlık gidip geliyor.

1957 yılına basın ve muhalefete yapılan baskılar damgasını vurdu. CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün damadı gazeteci Metin Toker Şubat ayı başında tutuklandı. Bunu Cumhuriyetçi Millet Partisi Genel Başkanı Osman Bölükbaşı'nın, hükümete yönelik eleştirileri nedeniyle dokunulmazlığının kaldırılması ve tutuklanması izledi.

Hükümet, bu ortamda erken seçim kararı aldı ve seçmen 27 Ekim'de

sandık başına gitti. Geçerli oyların yüzde 47,9'unu alan DP, seçim sistemi sonucu olarak Meclis'teki 610 sandalyeden 424'ünü kazandı.

DÖVİZDE KATLI KUR SİSTEMİ

Seçimi izleyen yılda ekonomik olayların odağına 4 Ağustos 1958 kararları oturdu. 5 Ağustos günü *Cumhuriyet*, "Yeni ekonomik rejimin esasları dün kararnamelerle ilân edilmeye başlandı" başlığıyla çıktı. Milliyet, kararları sekiz sütunda "Beş Yeni Tebliğ" başlığıyla duyurmayı tercih etmişti. Getirilen "katlı kur sistemi" gerçekte adı konulmamış devalüasyondur. İthalatta miktar kısıtlamasına gidilmiş, ihracatta teşvikli kur uygulamasına geçilmiş, tasarruf tedbirleri ön plana çıkarılmış, kısa vadeli projelere öncelik tanınacağı ilan edilmişti.

Siyasi ortamın bütün gerginliğine rağmen, tatilde bulunan TBMM 21 Ağustos 1958 günü olağanüstü toplanarak 8 saat 45 dakika süreyle hükümetin aldığı kararları görüştü. Bu görüşmeler sırasında, Maliye Bakanı Hasan Polatkan, "Türkiye'nin önümüzdeki on yıl zarfında yapacağı yatırımların plân-

larının koordinasyonu ve rasyonalizasyonu tetkikler neticesine istinad edilecektir [incelemelerin sonucuna dayanacaktır]" dedi. 1959 yılında Başbakanlık bünyesinde kurulan Koordinasyon Dairesi 1960'dan sonra kurulan planlama örgütünün ilk adımını oluşturacaktı.

Bakanlar Kurulu, Avrupa İktisadi İşbirliği Örgütü'nün tavsiyelerine uyararak, 28 Ağustos 1958'de üç yıllık yatırım programının ana hatlarını onadı. Yatırım programının gereksinimi olan 610 milyon dolar dış kredi ile karşılanacaktı.

1959 yılı Şubat ayında, Başbakan Adnan Menderes'i İngiltere'ye götürmekte olan uçağın Londra yakınlarında düşmesi, iç politikadaki tartışmaları, kısa süreliğine de olsa, ikinci plana itti.

Ancak ekonomik sorunların boyutu büyüdükçe iktidar basına yönelik baskıyı artırmış, muhalefet ile de sert mücadeleye girmişti. 1959 yılında gazetelerin boş sütunlarla çıktığı günlere gelinmişti. 3 Mayıs 1959 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinin birinci sayfasındaki boşluk okura şöyle açıklanıyordu:

"Gazetemiz basılırken zabıta İnönü'nün demecine ait neşir yasağını tebliğ etti ve onun

nezaretinde sahife kalıplarında kazıntılar yapıldı; basılan gazeteler de polis tarafından müsadere olundu.”

Türkiye’de bu gelişmeler yaşanırken, günümüzdeki Avrupa Birliği’nin temelini oluşturan Roma Antlaşması, 25 Mart 1957’de, Fransa, Federal Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında imzalanıyordu. Türkiye, Yunanistan’ın ardından, 31 Temmuz 1959’da antlaşmaya taraf olmak üzere başvuruda bulundu. Böylece Türkiye’nin on yıllarca gündeminde yer alacak süreç başlayacaktı.

II. Dünya Savaşı Sonrası Bankacılık: 1946-1959

Savaş ekonomisinin özel sermaye birikiminde yarattığı artış bankacılık alanına da yansdı. Bu dönemde; Garanti Bankası (1946), Akbank (1948), Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (1950), Şekerbank (1953), Vakıflar Bankası (1954), Pamukbank (1955) gibi ülke geneline hitap eden bankalar sektörde yer aldılar.

Mevduat ve kredi faizlerinin belirlenmesi yetkisi Bankalar Kurulu’na verildi. 1954’te Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu yürürlüğe konuldu. Bankaların iştirakler kurarak kalkınmada aktif rol oynaması benimsenerek 1959’da yeni Bankalar Kanunu’nda sanayi iştiraklerine yatırılacak sermaye ve verilecek krediler için önemli ayrıcalıklar getirildi. Yatırımların finansmanı için bir yandan da Merkez Bankası kaynakları kullanıldı. Bu yapı tek şubeli yerel bankacılığı geriletirken bankaların mevduat toplamaya yönelik yaygın şube ağlarını geliştirdi.

Düşük faizli mevduatın yine düşük faizli krediler yoluyla sanayiye aktarılması, holding gruplarının gelişmesine destek olarak sermaye birikimini yoğunlaştırdı. Bu dönem sonlarında Konya İktisadi Milli Bankası (1912–1959), Akseki Ticaret Bankası (1927–1959) faaliyetlerini tatil etti. Dönem başında, 43 olan banka sayısı 1959’da 59’a ulaşmıştı.

BÖLÜM 5

İLK ASKERİ MÜDAHALE: 27 MAYIS

PLANLI EKONOMİYE GEÇİŞ

Ankara ve İstanbul, 27 Mayıs 1960 sabahına tank sesleriyle uyandı. Türk Silahlı Kuvvetleri, DP iktidarını devirmiş, yönetime el koymuştu. Muhalefet yapan gazetecilerin tutuklanması, parlamento zemini dahil her türlü muhalafeti susturmak üzere TBMM'de "yargı yetkisi" ile donatılmış "Tahkikat Komisyonu" kurulması, üniversitelerde öğrencilerin başı çektiği protesto gösterilerinde polisin

ve askerın, günümüzdeki anlatı-

myla, "orantısız güç kullanması", siyasi kırılmayı birlikte getirmişti.

İhtilâlin başına, bir süre önce hükümete iletilmek üzere Milli Savunma Bakanı Ethem Menderes'e uyarı mektubu gönderen Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Cemal Gürsel getirildi. Gürsel, Milli Birlik Komitesi Başkanı olarak, Başbakan ve Milli Savunma Bakanlığı görevlerini üstlendi. Maliye Bakanlığı'na, 1950 ve 1954 seçimlerinde DP milletvekili olan, daha sonra Hürriyet Partisi'nin kuruluşunda görev alan Ekrem Alican atandı. Hükümette, askerler, bürokratlar, politikacılar, öğretim üyeleri görev aldı.

Siyasi ve ekonomik açıdan yeni bir dönem başlıyordu. DP hükümetinin bakanları ve milletvekilleri tutuklandı, yargılandı. Tarihe Yassıada duruşmaları olarak geçecek yargılama süreci sonunda Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fa-

tin Rüştü Zorlu ile Maliye Bakanı Hasan Polatkan'a verilen ölüm cezaları infaz edildi. Yargılamalar ve idamlar Türk siyasi hayatının en tartışmalı konularının ilk sırasındaki yerini günümüzde de koruyacaktı.

Hükümette Devlet Bakanı olan Şefik İnan'ın Prof. Dr. Muhlis Ete başkanlığında oluşturduğu kurul, planlama örgütü hazırlıklarını başlatırken, Başbakanlık Müsteşarı Kurmay Albay Alpaslan Türkeş de bir başka ekibe benzeri çalışma yaptırıyordu. Askeri kanadın hazırlattığı tasarı Bakanlar Kurulu'nda benimsenince Şefik İnan istifa etti. 9 Eylül 1960'da Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)'nin kuruluş kanunu yasama yetkisini kullanan Milli Birlik Komitesi'nce kabul edildi ve Kurmay Albay Şinasi Orel Müsteşarlığa atandı.

1961 yılının başındaki hükümet değişikliğiyle, IMF'deki görevinden ayrılarak Türkiye'ye dönen Kemal Kurdaş Maliye Bakanı oldu. Kurdaş, memur maaşlarına yapılan zammın bir bölümünü tasarruf bonosu adı verilen iç borçlanma senediyle ödeyerek dönemine damgasını vurdu. Tasarruf bonoları, ileriki yıllarda yaşanacak "bankerler skandalının" sembol ismi Cevher Özden'in "Banker Kastelli" olarak piyasada adını duyurmasını sağladı.

Yeni hükümetin kabul ettiği önemli ekonomik metinlerden biri 5 Temmuz 1961 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan "Plan Hedefi ile Bu Hedefe Ulaşabilmek İçin Kalkınma Stratejisinin Ana Hatları" idi.

TCDD'nin Eskişehir Cer Atölyesi'nde Devrim adlı ilk yerli otomobilin üretim denemesi, 30 Ekim 1961'de Federal Almanya ile imzalanan anlaşmayla, bu ülkeye işçi göçünün kapılarının açılması da diğer gelişmeler arasındaydı.

Patron Direnişine “Basın Gazetesi”

27 Mayıs ihtilalinin ardından 1 Aralık 1960'da Türk Ceza Kanunu'nda yapılan değişiklikle basına iddialarını ispat hakkı tanınmış, 1961 başında resmi ilan dağıtımının ilkelerini belirleyen yasa uygulamaya girmiş, 1952 tarih ve 5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştırılanlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun'da değişiklik yaparak basın emekçilerine yeni haklar tanıyan 212 sayılı kanun da 10 Ocak'ta yürürlüğe konulmuştu.

Basında çalışanların haklarına ilişkin kanuna karşı çıkan Akşam, Cumhuriyet, Dünya, Milliyet, Tercüman, Vatan, Yeni

Sabah, Hürriyet ve Yeni İstanbul gazetelerinin sahipleri 11, 12 ve 13 Ocak tarihlerinde gazetelerini yayımlamayacaklarını açıkladılar.

İstanbul Gazeteciler Sendikası bu kararın gazete sahipleri tarafından verildiğini ve asla benimsenemeyeceğini duyurdu. Gazetelerin yazı işleri müdürleri, muhabirleri ve yazarları, aynı gün “Simidimiz ve Hürriyetimiz İçin”, “Çalışan Gazeteciye Cop, Patrona Hazırlap” gibi pankartlar taşıyarak, sessiz yürüyüş yaptılar.

Sendika, üç günlük boykot sırasında Basın adlı gazete yayımladı. 11 Ocak 1961 günü çıkarılmaya başlanan gazete, 100 bin gibi o gün için önemli bir tiraja ulaştı.

Gazetenin ilk günkü başyazısında, “Gazete çıkartmak çorap fabrikası işletmeye benzemez. Basın bir kamu hizmetidir” ifadesi yer alıyordu. Boykot, 14 Ocak 1961'de sona erdi ve gazeteler yayına başladı. Sendika, başarıya sahip çıkmak amacıyla 1962 yılında 10 Ocak tarihini Çalışan Gazeteciler Bayramı olarak kutlama kararı aldı.

YENİ ANAYASA VE KOALİSYONLAR

Askeri yönetimin oluşturduğu “Kurucu Meclis” 6 Ocak 1961'de göreve başladı, hazırladığı yeni anayasa 9 Temmuz'da halk oylamasıyla kabul edildi. Daha sonraki yıllarda “Türkiye'ye bol geldiği” eleştirileri yöneltilen 1961 Anayasası ile ülkenin siyasi ve idari yapılanmasına; kuvvetler ayrılığı, bireysel, sendikal hak ve özgürlükler, Anayasa Mahkemesi gibi yeni kurum ve kavramlar girecekti.

15 Ekim 1961'de de genel seçim yapıldı, oyların yüzde 36,7'siyle 173 milletvekili kazanan CHP'nin Genel Başkanı İsmet İnönü Başbakan oldu, yüzde 34,8 oy alan ve 158 milletvekili kazanan Adalet Partisi (AP) ile koalisyon hükümeti kurdu.

Türkiye'nin ilk koalisyon hükümeti 186 gün görevde kaldı. İnönü, AP'nin tabandan gelen baskılar üzerine hükümetten ayrılmasının ardından ikinci koalisyonu seçimlerde oyların yüzde 13,9 oranındaki oyla 54 sandalye kazanan Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ve yüzde 13,72 oranında oy alan 65 sandalyeli Yeni Türkiye Partisi ile kurdu.

1962 yılının ekonomi alanındaki önemli gelişmelerinden biri Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın hazırlıklarıydı. Hazırlıkları döneminde Türkiye'nin ilk gelir dağılımı araştırmasını da yapan Hollandalı iktisatçı Jan Tinbergen, planın öngördüğü ekonomik büyümenin sağlanabilmesi için dış kaynak bulunmasında önemli rol üstlenmişti.

Türkiye bu adı, 1959 yılında planlı ekonomiye geçişin ilk adımı olan Başbakanlık Koordinasyon Birimi'nin kurulmasından animıyordu. Tinbergen Türkiye'den ayrıldıktan sonra 1969 yılında Ragner Frisch'le birlikte “dinamik modelleri geliştirerek ekonomik analizlere uygulayan” çalışmalarıyla Nobel Ekonomi Ödülü'nü alacaktı.

Plan, Meclis'te görüşülürken, Adalet Partisi sözcüsü Tahsin Demiray, toplam altı saat süren konuşmasında plana niçin karşı olduklarını anlatmıştı. Plan, 21 Kasım 1962'de TBMM'de kabul

edildi. Aynı günlerde Paris'te OECD ile süren görüşmelerde tıkanma noktasına gelmiş, Tinbergen DPT Baş Müşavirliği görevinden istifa etmişti. Basında planın

Ankara'dan İlk Ekonomi Sayfası

Milliyet gazetesi, Ocak 1963'den itibaren ekonomi haberlerini ikinci sayfada vermeye başladı. "İktisat ve Ticaret" başlıklı bölüm, Genel Yayın Müdürü Abdi İpekçi'nin 7 Ocak 1963 günlü yazısındaki ifadesiyle, "Babiali'nin genç değerlerinden Ali Gevgilili" tarafından hazırlanıyordu. Önce yarım sayfa başlayan bölüm sonra tam sayfaya çıktı.

Milliyet, Cumhuriyet'i "atlattı"!

Cumhuriyet'te 2 Ekim 1963'de başlayan haftalık ekonomi sayfasına İstanbul'dan Melih Tümer, Ankara'dan Özgen Acar katkıda bulunuyor; Tümer başyazıyı yazıyor, Acar da Ankara'da haberleri hazırlıyordu. Bu sayfa Ankara'dan hazırlanan ilk ekonomi sayfası olma özelliği de taşıyordu.

İşin ilginç yanı Gevgilili, İzmir'de Acar'ın ortaokulda sıra arkadaşıydı. Acar'ın gazeteden ayrılmasından sonra sayfayı, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden sınıf arkadaşı Yalçın Küçük hazırlamaya başlamıştı. Sonraki yıllarda aynı sayfada Yalçın Doğan ile Hüseyin Mertoğlu imzalarına rastlanacaktı.

Özgen Acar, "Ankara'dan ilk ekonomi sayfası"nın yayımından 50 yıl sonra Cumhuriyet'te şöyle yazacaktı:

"Demokrat Parti'nin (DP) gelişigüzel ekonomi siyasası sonucu dolar karşısında 2,8 lira olan paramızın karşılığı 1958'de 9 lira yapıldı. Bir gecede cebinde dolar olanlar üç katı zenginleşmiş, lirası olanlar 3 katı yoksullaşmıştı. DP'nin siyasal baskıları da eklenince 27 Mayıs 1960 devrimi olmuştu.

Devrim sonrasında Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kuruldu. Böylece ekonomi planlı yürüyecekti. Başbakanlığın yanındaki bina DPT'ye verilince her gün orayı da aşındırmaya başladım.

Çoğu Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden öğretmenlerim ve sınıf arkadaşlarım olan çalışanlar kolları sıvamışlardı. Yüzde 3 artan nüfusa ek olarak yüzde 4 kalkınma hızı ile hedef yüzde 7 olarak belirlendi.

Kalkınma planının stratejisi konusunda uluslararası bir toplantıda aralarında yüzde 7'yi fazla bulan yüze yakın yabancı iktisatçıların, o gün 30 yaşında ekonomi planlamasının başındaki 'harika çocuk' Dr. Atilla Karasmanoğlu'nun savunmasını alkışlamaları unutulamaz.

Ben de kurucu meclis üyeleri arasında bir anket düzenlemiştim. Sorulardan biri 'Kalkınma hızı yüzde 6 mı, 7 mi, 8 mi?' olsun biçimindeydi. Bazı temsilcilerin 'Ne demek yüzde 8, kalkınma dediğin yüzde 100 olsun!' yanıtlarını unutmak olanaksızdır. Bu yanıtlar, 'planlı kalkınmanın' ne

olduğunun bilinmediğini ortaya koyarken, bazıları da 'plan değil pilav' söylemi içindeydi.

Hazine tam takırdı. Türkiye bir dolara muhtaçtı. Planın dış finansmanını sağlamak amacıyla uluslararası boyutta 'Türkiye'ye Yardım Konsorsiyumu' kuruldu. Kimi üyeler bağış yaptı, kimileri borç verdi, kimileri de borçları erteledi. Bu arada Lüksemburg'un Türkiye'ye 100 bin dolarlık bağışı ise günümüzde anımsanmaz!"

kaynak sorununu irdeleyen en geniş yorumlar Milliyet gazetesinin birinci sayfasındaki "Durum" köşesinde Abdi İpekçi imzasıyla yayımlanıyordu.

1963 yılında Çalışma Bakanı Bülent Ecevit'in hazırlattığı dönemin önemli yasal düzenlemesi 274 sayılı Sendikalar Kanunu ile 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu, TBMM'den geçti. Ecevit'in sendikalar kanunu tasarısının görüşmeleri sırasında memurların da aynı yasa çerçevesinde örgütlenmesine imkân sağlayan maddeyi metinden çıkartan önergeyi imzalaması, sendikal çevrelerde tartışılan konulardan biri olacaktı.

Aynı yıl 12 Eylül'de, Ankara Antlaşması imzalanarak Türkiye'nin günümüzde de devam eden Avrupa Birliği üyeliği sürecinde yeni bir adım atıldı.

DEMİREL SİYASETTE

27 Mayıs askeri müdahalesi sırasında Üçüncü Ordu Komutanı olan; emekliliğinin ardından siyasete girerek DP tabanına dayalı AP'nin ilk Genel Başkanlığı görevini üstlenen Ragıp Gümüşpala 6 Haziran 1964'de vefat etti. Yerine DP döneminin Devlet Su İşleri Genel Müdürü Süleyman Demirel, 29 Kasım'da seçildi.

sonucu da Türkiye İşçi Partisi'nin TBMM'de 15 sandalye ile temsil edilmesiydi.

Mart 1966'da, Başbakan Demirel ile ana muhalefet partisi CHP'nin lideri İnönü, Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in sağ-
lık nedeniyle görevine devam edemeyeceğini belirten rapo-
ru dikkate alarak, yerine yeni cumhurbaşkanının seçimi için
uzlaştılar. Emekliye ayrılan Genelkurmay Başkanı Orgeneral
Cevdet Sunay, 5. Cumhurbaşkanı seçildi.

Başbakan İsmet İnönü, 1965 Mali Yılı Büt-
çesi TBMM'de ret
edilince görevinden
ayrıldı, kurulan geçici
hükümet ülkeyi seçime
götürdü. Demirel, 10
Ekim 1965 seçiminde
yüzde 52,9 oyla 240
milletvekilliği kazanarak
hükümeti kurdu.
DPT Müsteşarlığına
gelecek yılların
siyasi ve ekonomik
gelişmelerinde etkin
rol oynayacak Turgut
Özal'ı getirdi. 1965
seçimlerinin önemli bir

AP'nin tek başına hükümet olduğu yıllarda yüksek kalkın-
ma hızı sağlanırken, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği
(SSCB)'nin mali desteğiyle Seydişehir Alüminyum, Bandır-
ma Sülfürik Asit, İskenderun Demir Çelik gibi önemli sanayi
yatırımları gerçekleştirildi. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı-
nın tamamlandığı 1967'de geriye dönük beş yılın ortalama
kalkınma hızı yüzde 6,6, enflasyon oranı da yüzde 5,2 idi.

1968 ÖĞRENCİ OLAYLARI

1968, dünyada o tarihe
kadar eşine ender rast-
lanabilecek yıllardan bi-
riydi.

ABD'nin işgali altındaki
Vietnam'da savaş tır-
manmış, ulusal güçlerin
Ho Chi Minh'in lider-
liğindeki direnişi, 600
bin Amerikan askerin
kâbusuna dönüşmüştü.
Çekoslovakya'da refor-
mcu Alexander Dub-
çek'in Komünist Parti
Başkanlığı'na seçilmesi,
Romanya hariç SSCB ile
Varşova Paketi silahlı gü-
çlerinin 20-21 Ağustos

1968'de Prag'ı işgal etmeleri sonucunu doğurmuştu.
Bu gelişme, SSCB ve Varşova Paketi ülkelerinde 1991'e
dek sürecek dağılma sürecinin de başlangıcı olacaktı.

ABD'de siyahîlerin lideri Nobel Barış Ödülü sahibi
Martin Luther King'in 4 Nisan 1968'de suikast sonucu
öldürülmesi, ülkede yeni gerginliklere kaynaklık etti. Bu
olaylar, öğrenci hareketleri ile başlayan, geniş kitlelerin
de katıldığı sokak gösterilerine ilgiyi tırmandırıyordu.
Fransa'da sağ eğilimli Charles de Gaulle iktidarına
karşı Sorbonne Üniversitesi'nde başlayan öğrenci ha-
reketi, giderek büyümüş ve işçilerin de desteğini alarak
tüm ülkeye yayılmıştı. Fransa'yı diğer Avrupa ülkelerin-
deki öğrenci olayları izledi.

Türkiye'de de büyük kentlerde ders boykotları ile baş-
layan öğrenci hareketleri, üniversitelerin işgaliyle sür-
dü. İlk üniversite işgali, Ankara'da Dil ve Tarih Coğraf-
ya Fakültesi'nde başladı, diğer okullara yayıldı.

1 Mayıs 1969'da ölen Yargıtay Birinci Başkanı İmren Öktem'in cenaze töreninde olaylar çıktı; cami imamının reddetmesi yüzünden cenaze namazı törene katılanlardan biri tarafından kıldıırıldı. Öktem'in 1967 adli yılının açılış töreninde "Türkiye'de bir İslam Devleti ve hilafet rejimi kurmak, Türk Milleti'ni dini esaslara dayanan bir hukuk düzenine sokmak isteyenler bulunduğunu" söylemesi, bazı çevrelerce suçlanmasına ve hedef gösterilmesine yol açmıştı. Öktem'in cenazesinde yaşananlar, ertesi gün Ankara'da hâkim, savcı ve avukatların yanı sıra öğretim üyeleri ve öğrencilerin de katıldığı Anıt Ka bir yürüyüşüyle protesto edildi.

Gelişmeler siyasi gerilimi artırıyordu. 12 Ekim 1969'da yapılan genel seçimde, Süleyman Demirel'in liderliğindeki AP, oy kaybına uğramasına rağmen birinci parti çıktı ve 450 kişilik TBMM'de 256 sandalye kazandı. CHP'nin sandalye sayısı 143, CHP'den ayrılan Turhan Feyzioğlu'nun kurduğu Güven Partisi (GP)'nin kazandığı milletvekilliği 15'di. Diğer milletvekillikleri beş parti ve bağımsızlar arasında bölüşüldü.

Aralık 1969'da, toplam 140 bin öğretmenden Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS)'nda örgütlenmiş 109 bini okullarda greve gitti, AP iktidarının sendikal hakları kısıtlama girişimine karşı 15-16 Haziran 1970 tarihlerinde Kocaeli ve İstanbul'daki kitlesel işçi hareketlerinin ardından sıkıyönetim ilan edildi.

"İHTİLAL VE DEVALÜASYON OLACAK MI?"

Türkiye, 1961-1969 döneminde, yıllık ortalama yüzde 10'un üzerinde sanayi büyümesi sağladı, kalkınma hızı da yüzde 6,0 dolayında gerçekleşti. Ekim 1969 seçiminden önce IMF ile imzalanan 9. stand-by uygulaması beşinci ayında ikinci Demirel Hükümeti tarafından, "kurumsal reformların politik uyumunun sağlanması" gerekçesiyle iptal edildi.

Hükümet, ekonomide bir dizi kararı 10 Ağustos 1970'de açıkladı. Türk lirası, yüzde 66 oranında değer kaybederek bir dolar 15 liraya eşitlendi. Yeni vergi düzenlemeleri yürürlüğe girdi, kamu personelinin aylıklarına zam yapıldı.

Yabancı basından alıntılar ve uzman değerlendirmelerini aktararak devalüasyon ihtimalini okurlarına aylar öncesi

duyuran gazeteler, Londra'da yayımlanan *The Sunday Times*'in "Türk parasının değeri düşürülecek" iddiasının yer aldığı haberi mayıs ayı başında vermişlerdi. Akşam gazetesi Barclays Bank'ın raporunu haziran ayının ortasında "Türk lirası ayarlanabilir" başlığıyla okurlarına duyuruyordu.

Bu haberlere yanıt iktidara yakınlığı bilinen Zafer gazetesinden geliyordu. Zafer'in 1 Temmuz tarihli birinci sayfasında Ticaret Bakanı Gürhan Titrek'in demeci vardı:

"İhtilâl ve devalüasyon söylentisi doğru değildir."

Altı sütuna yayılan bu haber, Başbakanlık muhabiri Kenan Kurt'un imzasını taşıyordu. Bakan Titrek'in yalanlamasına rağmen devalüasyon 10 Ağustos günü yapılmış, ancak "ihtilal" için ise henüz şartlar "olgunlaşmamıştı !"

1960'lı yılların başında İKA Ajansı'nda mütercim olarak görev ve başlayan Yavuz Tolun'un 1969 yılında Ankara'da kurduğu Ekonomik Basın Ajansı (EBA) 11 Ağustos 1970 tarihli bülteninin tamamını devalüasyonla birlikte uygulamaya konulan yeni kararlara ayırmıştı. "Günlük ekonomik, haber, sinai ve mali yorum ve tahlil" veren bülten, teksirle çoğaltılıyor, sabahları abonelerine özel kuryeyle ulaştırılıyordu. Bültende Maliye Bakanı Mesut Erez'in 10 Ağustos sabahı yaptığı basın toplantısındaki sözleri aktarıyordu:

"Bugünkü para ayarlaması ekonomik hastalığın tedavisi için alınmış bir tedbir olmayıp, ekonomik istikrarın ve inki-

şafın [gelişmenin] idamesi [devamı] için gerekli birçok mali ve ekonomik tedbirler manzumesinin [bütünlüğünün] bir parçasıdır.”

1970 devalüasyon kararı öncesinde Türkiye, bütçesinin finansmanında önemli sorunlar yaşıyordu. 16 Ekim 1969'da, Maliye Bakanı Cihat Bilgehan'a verilen, Hazine İktisat Müşaviri Rıza Kandiller imzalı hizmete özel raporun son bölümünde şöyle deniliyordu:

“Bir ucu bütçe açığına dayanan yüzde 10,1 oranındaki yıllık fiyat yükselişini ekonomi için tahripkâr bulmaya imkân yoktur. Böylesine olumsuz bir gelişme paramızı elden savrulan bir meta haline getirebilecek istidat taşır.”

Memur aylıklarına yapılan zammın kaynağı finansman verisiyle aranmaya çalışılmış, bunun yetersiz kalması yeni kaynak arayışlarını gündeme getirmişti. Dış ticaret açığı beklenenin aksine büyümüşü. Kararın açıklanmasından hemen önce IMF ile imzalanan stand-by yürürlüğe girmişti.

İKİNCİ ASKERİ MÜDAHALE: 12 MART MUHTIRASI

1971 yılı Şubat ayında Saadettin Bilgiç'in başlattığı hareket sonucu bütçe kanunu tasarısına ret oyu veren 41 milletvekili AP'den istifa ederek Ferruh Bozbeyli'nin genel başkanlığında Demokratik Parti'yi kurdular. Demirel, hükümeti yenileyerek güvenoyu aldı.

Yaygınlaşan sokak hareketleri parlamento dışı çözüm arayışlarını gündeme getirmiş, ordunun yönetime el koyması yönünde beliren eğilimler güçlenmeye başlamıştı. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç, kuvvet komutanları ile birlikte, 12 Mart 1971 günü Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a muhtıra verdi. Aynı gün radyoda saat 13.00'de okunan metinde şöyle deniliyordu:

“Parlamento ve hükümet, süregelen tutum, görüş ve icraatıyla yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmuş, Atatürk'ün bize hedef verdiği çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak ümidini kamuoyunda yitirmiş ve anayasasının öngördüğü reformları tahakkuk ettirememiş olup, Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği ağır bir tehlike içine düşürülmüştür.”

Muhtırada, “Partiler üstü bir anlayışla meclislerimizce değerlendirilerek mevcut anarşik durumu giderecek anayasanın öngördüğü reformları Atatürkçü bir görüşle ele alacak ve inkılâp kanunlarını uygulayacak kuvvetli ve inandırıcı bir hükümetin demokratik kurallar içinde teşkili” talep ediliyordu. Aksi takdirde yönetime el konulacaktı.

Muhtıranın hemen ardından Demirel hükümeti istifa etti, CHP Milletvekili Nihat Erim, partisinden ayrılarak yeni hükümeti kurdu. Erim, günlüklerinin o bölümüne, CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün, kendisine “Bunlara güvenilmez, yapayalnız ortada kalırsın” dediğini yazacaktı. Erim'in kurduğu ve AP'den beş, CHP'den üç, Cumhuriyetçi Güven Partisi'nden bir parlamenterin görev aldığı, 11 bakanın ise parlamento dışından atandığı hükümet güvenoyu alacaktı.

12 Mart'ı izleyen günlerde tüm ülkede sıkıyönetim ilan edildi, çoğunluğunu sol görüşlülerin oluşturduğu öğretim üyeleri, yazarlar, sendikacılar, gazeteciler ve öğrencilerin de dâhil olduğu binlerce kişi gözaltına alındı, tutuklandı, askeri mahkemelerde “yargılandı”. Anayasa Mahkemesi, Türkiye İşçi Partisi'ni kapattı. Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK)'nin faaliyetleri durduruldu, diğer sendikaların çalışmaları engellendi, çok sayıda sivil toplum örgütü kapatıldı. Öğrenci olaylarının önde gelen adlarından Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'a verilen ölüm cezaları 6 Mayıs 1972 günü infaz edildi. Bazı öğrenci liderleri de çatışmalarda hayatlarını kaybettiler.

12 Mart rejimi, 1961 Anayasası'nın demokratik haklar içeren birçok maddesini değiştirdi, yargının temel kurallarından olan tabii hâkim ilkesi kaldırıldı; kurulan Devlet Güvenlik Mahkemeleri (DGM) askeri mahkemelere benzer yetkilerle donatıldı.

TÜSİAD KURULUYOR

2 Nisan 1971 günü, iş dünyasından yeni örgütlenme haberi geldi. İşadamları Vehbi Koç, Nejat Eczacıbaşı, Sakıp Sabancı, Selçuk Yaşar, Raşit Özsaruhan, Ahmet Sapmaz, Feyyaz Berker, Melih Özakat, İbrahim Bodur, Hikmet Erenyol, Osman Boyner, Muzafer Gazioğlu tarafından imzalanan protokol Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD)'nin kuruluşunu öngörüyordu. Dernek, ilkelerini ağustos ayında gazetelere verdiği ilanlarla kamuoyuna duyuracaktı.

CHP'de, 1967 yılında başlayan ve geleneksel siyasi çizginin temsilcilerinden bir bölümünün partiyi terk etmelerine yol açan "ortanın solu" tartışmaları, 14 Mayıs 1972'de 5. Olağanüstü Kurultay'da Bülent Ecevit'in İsmet İnönü'ye karşı genel başkanlık seçimini kazanması sürecinin başlangıcı olmuştu. Türkiye'nin ikinci Cumhurbaşkanı, bu yenilgiden sonra partisinden istifa edecek ve 1961 Anayasası'nın eski cumhurbaşkanlarına tanıdığı hakla hayattan ayrılacağı 25 Aralık 1973'e kadar Cumhuriyet Senatosu'nda üye olarak görev yapacaktı.

12 Mart muhtırasından sonra bütün yasal düzenlemeler 1969 genel seçimlerinde gelen milletvekillerinin bulunduğu TBMM tarafından gerçekleştiriliyordu. Kontenjan Senatörü emekli Oramiral Fahri Korutürk 6 Nisan 1973'de partilerin uzlaşmasıyla Cumhurbaşkanı seçildi.

ÜÇ BAŞBAKANLI ARA DÖNEM VE SONRASI

Üç başbakan ve dört hükümetle geçirilen 12 Mart ara döneminde, iç talep baskısıyla enflasyon uzun yıllardır ilk kez iki haneli değerlere ulaşmış, dış ticaret açığında umulan azalış gerçekleştirilememişti. Gazetelerin ekonomi sayfalarının

ağırlıklı konusu fiyat artışlarıydı. Askeri müdahalenin hemen ardından gelen ve kamuoyuna "reform hükümeti" olarak tanımlan 1. Erim kabinesinin programında, "kalkınma çabasının sürekli olması reformcu ve dinamik bir idarenin kurulmasına bağlıdır" ifadesi önemsenmişti.

Ancak, hükümetteki siyasi tutum sertleşmesi, reform yanlısı olarak bilinen ve TBMM dışından gelen alanlarında uzmanlıklarıyla tanınmış bakanların topluca istifası, ekonomide beklentileri askıya almış, toprak reformu girişimleri, petrol kanununda düzenlemeler de yarım kalmıştı.

2. Erim ve ardından gelen hükümetlerin programlarında, "Hayat pahalılığı ile suni fiyat artışlarıyla haksız kazanç sağlayanlarla etkili şekilde mücadele edilecektir. Bu konuda gerekli iktisadi ve hukuki tedbirler alınacaktır" vaatlerine daha sık rastlanılacaktı. Tüm dünyada ekonomik büyüme, mal ve hizmet talebi yavaşlamış, buna karşılık fiyat artışları hızlanmıştı, bu gelişme uygulayıcıların ve ekonomi teorisyenlerinin kolay analiz edemedikleri bir durumdu.

1972'nin ilk günlerinde, Maliye Bakanı Sait Naci Ergin'in, TRT'ye yaptığı "pahalılığı önlemenin tek çaresinin vergiler olduğu" açıklaması, tüm gazetelerin birinci sayfalarında yer bulmuştu. Bu tedbirin düşünülmesi de enflasyona çare olamamıştı. Milliyet gazetesi başyazarı Abdi İpekçi'nin sorularını yanıtlayan Başbakan Naim Talu, "Bu olağanüstü durumun ekonomik nedeni yoktur. Sonucu

sun'i olarak yaratılan psikolojik hava doğurmuştur" diyordu.

Oysa Nisan 1973'de göreve gelen Maliye Bakanı Sadık Tekin Müftüoğlu'na ve Başbakan Talu'ya Maliye Bakanlığı uzmanlarınca verilen raporda, tedbir alınmaması durumunda yıl sonunda enflasyonun en az yüzde 16 olacağı belirtilmişti. Bu rapor, 14 Haziran 1973 tarihli Cumhuriyet gazetesinde Yalçın Doğan imzasıyla birinci sayfada yayımlandı. Yıl tamamlandığında enflasyon oranı yüzde 20,5 olmuştu.

Nihat Erim, Ferit Melen ve Naim Talu'nun ardı ardına kurdukları hükümetler beklenen "reformları" gerçekleştiremediler.

ANKA Haber Ajansı Yayında

Türkiye'deki siyasi gelişmeler uluslararası basın da ilgisini çekiyordu. Gazeteci Altan Öymen, 27 Mayıs 1972'de Federal Almanya'nın WDR radyosu ile Alman DPA Ajansı'nın Ankara temsilciliğini tek çatı altında toplayarak Ankara Haber Ajansı'na (ANKA) kurdu. Gazeteci Örsan Öymen, Gül Önet, Kuvvet Başarır, Ajansın ilk kadrosundaydı. Altan Öymen, 1974'de Ajans bünyesinde haftanın beş günü yayımlanacak, ANKA Günlük Ekonomi Bülteni'ni çıkarmaya başlayacaktı. Bültenin kuruluş hazırlıklarını Öymen ile birlikte Yalçın Küçük başlatmış, ardından bülten yönetimini Uluç Gürkan üstlenmişti.

Kurulduğu günden bu yana yayını kesintisiz sürdüren ANKA Günlük Ekonomi Bülteni, Türk basın tarihinin ekonomi alanında özel

bülten niteliğindeki en uzun süreli yayını olma özelliğini günümüzde de sürdürüyor. Altan Öymen, 1977 seçimlerinde CHP'den milletvekili seçilince Ajans yönetimine gazeteci Müşerref He- kimoğlu geçecekti. ANKA bir süre Cumhuriyet'in haftalık ekonomi sayfasını da hazırlayacaktı.

Anka Haber Ajansı
Özgür ve Bağımsız Haber Ajansı

12 Mart şartları devam ederken 14 Ekim 1973'de yapılan genel seçimde, CHP birinci parti oldu, yüzde 33,3 oy oranıyla 185 sandalye kazandı. AP 149, Demokratik Parti (DP) 45, Milli Selamet Partisi (MSP) 48, Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP) 13, MHP üç, Türkiye Birlik Partisi bir ve bağımsızlar altı milletvekilliği elde ettiler.

Haftalık 7 Gün dergisinin ekonomi sayfasını hazırlayan Mehmet Coşkun yazısında, seçim sonuçlarını "CHP, bugünkü ekonomik düzenin yükünü çekenlerin tercihleriyle beklenmedik başarıya ulaşmış, MSP, ezilmiş ve çıkışı mistik güçlerde görenlerin tercihleriyle bugünkü oy düzeyine gelmiştir" şeklinde değerlendiriyordu.

KIBRIS'A MÜDAHALE

26 Ocak 1974'de Bülent Ecevit'in başbakanlığında CHP-MSP koalisyonu kuruldu. Ecevit 235 gün sonra ortağı ile anlaşamadığı için istifa ederken darbe döneminin yaralarını sarmayı hedefleyen genel af yasasını çıkartmış, 12 Mart yönetiminin ABD'nin isteğiyle yasaklanan haşhaş ekimini denetimli olarak serbest bırakmıştı.

Sekiz aylık iktidarın gelecek yılları etkileyecek kararı ise Kıbrıs'a askeri müda-

hale idi. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin seçimle gelmiş Başpiskopos Makarios yönetimine karşı, temmuz ayında Kıbrıs Rum Milli Muhafız Birliği'ne bağlı güçler, Yunanistan'daki cunta yönetiminin desteğiyle darbe düzenlediler. Türkiye, daha önce İngiltere ve Yunanistan ile imzaladığı "garantörlük" antlaşmasından doğan haklarını kullandı; TSK birlikleri 20 Temmuz'da Kıbrıs'a çıktı. Gerçekleştirilen iki harekât sonrasında ada Türk ve Rum kesimi olarak ikiye bölündü. Yunanistan'da Nisan 1967'de darbe ile iktidara gelen "Albaylar Cuntası", Kıbrıs'taki yeni durum karşısında iktidarı sivillere bıraktı.

Türkiye, Kıbrıs'a müdahale ederken, uluslararası ekonomiler petrol fiyatlarındaki yükselişe karşı alınacak tedbirlerin arayışındaydılar.

ABD'nin, doların değerini IMF'nin kabul ettiği pariteyle altına sabitleyen 1944 tarihli Bretton Woods Anlaşması'ndan 1971 yılında çekildiğini açıklaması para piyasalarında hareketlilik yaratmıştı. Bu açıklamanın ardından İngiltere, para

birimi poundu dalgalı kura geçiriyor, bunu diğer sanayileşmiş ülkeler izliyordu. Petrol Üreticisi Ülkeler Örgütü (OPEC), bu gelişmelerin ardından petrolün fiyatının dolara değil altın değerine göre hesaplanacağını duyurdu.

Ekim 1973'de Suriye ve Mısır askeri birliklerinin İsrail'e saldırmasının ardından OPEC üyeleri petrol üretimine miktar sınırlaması getirdi, petrolün varil fiyatı kısa sürede 3 dolardan 12 dolara çıktı. 1947-1967 yılları arasında petrolün ABD doları cinsinden fiyatı yılda yüzde 2'den az artmıştı. Bütün sanayileşmiş ülkeler enerji maliyetlerini azaltma, sürdürülebilir enerji kaynaklarına yönelme çabasına girdiler.

“partiler üstü” hükümet, 450 milletvekilinden ancak 18’inin güvenoyunu aldı ve yenisi kurulana kadar 134 gün görevde kaldı.

Sonunda AP, MSP, MHP ve CGP, 1. Milliyetçi Cephe olarak adlandırılacak koalisyon hükümetini oluşturdular. Demirel 31 Mart 1975’de, dördüncü kez başbakanlık koltuğuna oturuyordu.

CİNAYETLER VE YOKLUK GÜNLERİ

1977 yılına faili meçhul cinayetler damgasını vuruyordu. Sadece yılın ilk üç ayında toplam 59 kişi hayatını kaybetti. Nisan başında hükümet erken seçim kararı aldı, olaylar devam ediyordu.

1 Mayıs’da, İstanbul Taksim Meydanı tarihinin en kalabalık mitingine tanıklık ediyordu. Birçok kaynağa göre 500 bin kişinin bulunduğu alana, saat 19.00 sularında DİSK Başkanı Kemal Türkler konuşmasını sürdürürken çevreden ateş

Bu çabalar, 21. yüzyılın gündemine de taşınacaktı.

Ecevit, 12 Eylül 1974 günü başkanlıktan istifasına ilişkin yazıyı Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk’e sundu. Partiler yeni hükümeti kuracak isim üzerinde anlaşma sağlayamıyorlardı. Kasım ayı ortalarında Cumhurbaşkanı, görevi parlamento dışından Prof. Dr. Sadi İrmak’a verdi. İrmak’ın kurduğu

açıldı, çıkan panikte 33 kişi ezilerek, 5 kişi vurularak, 1 kişi de panzer altında kalarak yaşamını yitirdi. Uzun yıllar provokasyonu kimin yaptığı tartışılacak olan bu olay, izleyen her 1 Mayıs’larda Taksim Meydanı’nın kullanımı konusunda tartışmaları gündeme getirecekti.

Bu ortamda 5 Haziran’da yapılan 1977 seçiminden Ecevit’in liderliğindeki CHP hükümeti yüzde 41,4 oy ve 213 sandalye ile çıktı. Ecevit, 21 Haziran’da hükümeti kurdu, ancak güvenoyu alamadı ve bir ay sonra Demirel’in başkanlığında kurulan, AP, MSP ve MHP desteğindeki II. Milliyetçi Cephe Hükümeti göreve başladı.

Aralık ayında yerel seçimler yapıldı, CHP oyunu korudu. Seçimlerin ardından, AP’den 12 milletvekili istifa etti, Demirel hükümeti de güven oylaması ile düşürüldü.

Ecevit, yeniden

Başbakan olmuştu. AP’den istifa edenlerin de bakan olarak katıldığı hükümetin göreve geldiği günlerde Türkiye döviz sorunları yaşıyordu. Demirel’in, Kasım 1977’de partisinin grup toplantısındaki konuşmasında, “70 sente muhtaç olduğumuz günlerde hacılarımıza 70 milyon dolar bulduk” sözleri uzun yıllar gündemde kalacaktı.

Yıllık dış ticaret açığı yüzde 30 dolayında artarak cumhuriyet tarihinin en üst düzeyine, 4 milyar dolara, tırmanmış, ticaret açığını kapatacak en büyük kaynak olan yurtdışındaki işçilerin

ülkeye gönderdikleri dövizler ise yıllar sonra ilk kez 1 milyar doların altında kalmıştı. Dolar artık 19 liranın üzerinde işlem görüyordu.

1 Mart 1978'de dolar kuru 25 TL'ye eşitlendi, IMF ile iki yıllık anlaşma sağlandı, ancak yapısal sorunlar ekonomiyi zorluyordu. O yıl, büyüme hızı yüzde 2,9'a inecek, enflasyon yüzde 50'yi aşacaktı.

Ülkenin döviz ödeme olanakları tamamen ortadan kalktığı için iç piyasaya kıtlık ve karaborsa egemen olmuştu. Yokluğu çekilen malların başında, röntgen filmi dâhil tıbbi malzeme,

ilaç, akaryakıt ürünleri ile her türlü bitkisel yağ ve sigara geliyordu. IMF ile anlaşma sağlanması zaman almış, devletten devlete borçlarda pazarlık süreçleri tamamlanamamıştı.

Aralık ayında Kahramanmaraş'ta bir sinemanın bombalanmasının ardından sağ eğilimli militanların başlattığı ve bir hafta süren olaylar sonunda çoğunu Alevi vatandaşların oluşturduğu 100'den fazla kişi katledildi, yaklaşık 200 kişi yaralandı. Kahramanmaraş dâhil, 13 ilde sıkıyönetim ilan edildi.

Milliyet Gazetesi Başyazarı ve Genel Yayın Müdürü Abdi İpekçi, 1 Şubat 1979'da İstanbul, Nişantaşı'nda evinin önünde otomobilinin içindeyken vurularak öldürüldü.

Aynı günlerde İran'da, Şah rejimi sona eriyor, Paris'te yaşamakta olan İranlı dini lider Humeyni ülkesine geçerek yeni rejimin kurulmasına öncülük ediyordu.

İŞADAMLARINDAN İLANLI ÇIKIŞ

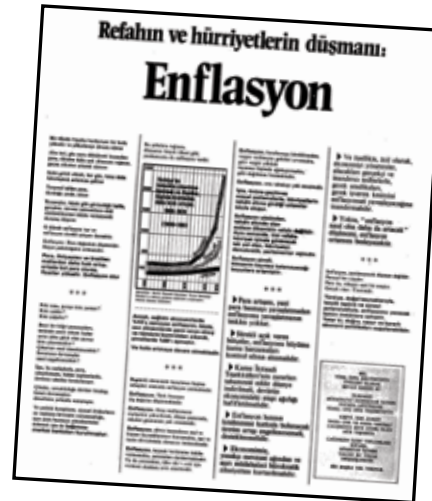
TÜSİAD'ın 15 Mayıs 1979 günü gazetelerde yayımlanan "Gerçekçi Çıkış Yolu" başlıklı ilanı kamuoyu gündemine oturdu. TÜSİAD Yönetim Kurulu'nda hükümete sert çıkılmasından yana olan grup, dönemin reklam sektörü lideri Man Ajans'a bir ilan hazırlattı. İlan, o günlerde Fransa'da yayımlanan ve hükümeti sert biçimde eleştiren askeri uçak üreticisi ve gazete sahibi Marcel Bassault'nun ilanlarından yola çıkılarak hazırlanmıştı.

Prof. Dr. Memduh Yaşa, Ertuğrul Soysal ve Eli Acıman 15 Mart 1979 günü TÜSİAD'ın Harbiye'deki merkez bürosuna geldiler, Selçuk Yaşar'ın hazırladığı ilan taslaklarını yönetim kurulu üyelerine sundular. Taslaklardan biri, "Neden Yeni Bir Hükümet İstiyoruz?" başlıklı idi. Yönetim kurulu, bu ilanın yayımlanmamasına ve yeni öneriler hazırlanmasına karar verdi.

Man Ajans'ın, yeniden hazırladığı beş ilandan dördü kabul gördü. İlanlar, yedi gazete ve bir haftalık dergide 13 Mayıs 1979 tarihi ile 13 Haziran 1979 tarihi arasında toplam 24 defa yayınlandı. Bunlar için o zamanki para ile 4 milyon 628 bin lira ödendi.

İlk ilanın çıkmasından sonra TÜSİAD Başkanı Feyyaz Berker'in "Bildirimizin siyasi amacı yok" sözlerine Başbakan Bülent Ecevit, "Bazı işadamlarının muhtırasıyla hükümet öldürülemez" yanıtını verdi. Ama ok yaydan çıkmıştı. "Gerçekçi Çıkış Yolu", "Ulus Bekliyor", "Yokluğu Paylaşmak mı? Bolluğu Sağlamak mı?", "Refahın ve Hürriyetlerin Düşmanı Enflasyon" başlıklı ilanlar, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'nın izni ile yayımlandı.

Gelişmelere TÜSİAD Genel Sekreteri olarak tanıklık eden Güngör Uras, Ekonomi Muhabirleri Derneği (EMD)'nin yayın organı EKONOM dergisinde 1996 yılında yer alan söyleşide, ilanların yayımlandıktan sonra politik mesaj havasına dönüştüğünü savuna-

cak, "TÜSAİD bu ilanlar bahane edilerek 'zorla fuhuşa', politikaya itildi, ilanlar politik değildi. Ecevit bu ilanları politika malzemesi yaptı" diyecekti.

TÜSİAD cephesinde bunlar olurken, özel sektörün üst örgütü Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)'nin 27 Mayıs 1979'da yapılan genel kurulunda, Sezai Dıblan'ın yedi yıllık başkanlık dönemi sona ermiş, Ankara Sanayi Odası'nın Başkanı Mehmet Yazar yeni başkan olmuştu. Demirel'in ön kabulü ile seçilen Yazar'ın yönetim kurulu listesinde İstanbul Ticaret Odası Başkanı Nuh Kuşçulu'nun desteklediği, henüz basın sektörüne girmemiş olan işadamı Aydın Doğan da vardı.

14 Ekim 1979 günü seçmen senato üyeliklerinin üçte birini yenileme, beş ilde milletvekilliği ara seçimi için sandık başına gitti. CHP'nin oyları yüzde 40'lardan yüzde 30'un altına inerken, AP'nin oyları yüzde 50'nin üzerine çıkmıştı. 17 Ekim günlü gazeteler Başbakan Bülent Ecevit'in, "Çekildim, görev Demirel'indir" sözlerini manşetlere taşıdılar.

"KERHEN" AZINLIK HÜKÜMETİ

Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, 24 Ekim 1979'da hükümeti kurma görevini Süleyman Demirel'e veriyordu. 19 Kasım'da TBMM'de okunan hükümet programının çarpıcı bölümleri asayiş ve ekonomiye ayrılmıştı. "Türkiye'nin önünde duran en önemli meselelerden biri enflasyondur. Enflasyon kontrol altına alınmadıkça, ekonomik ve sosyal hayatı tanzim etmek imkânsızdır" ifadelerinin yer aldığı hükümet programı, Necmettin Erbakan başkanlığındaki MSP'nin "kerhen" desteğiyle, 229 milletvekilinden güvenoyu aldı.

AP'nin tek başına kurduğu azınlık hükümetinde Maliye Bakanlığına İsmet Sezgin, Ticaret Bakanlığına Halil Başol getirilmişti. Turgut Özal, 3 Aralık günü Başbakanlık Müsteşarlığı'na "vekâleten", ekonomi yönetiminin önde gelen kuruluşu DPT Müsteşarlığı'na da "tedviren" atanmıştı. Birkaç gün içinde planlama dâhil birçok kuruluştaki bürokratlar yenilendi. Özal, 1977 seçimlerinde Necmettin Erbakan'ın Milli Selamet Partisi'nden milletvekili adayı olup seçilememişti.

Yeni hükümetin göreve başlamasıyla IMF heyeti de soluğu Ankara'da alıyordu. IMF'nin isteği katlı kur uygulamalarına son verilmesi, devalüasyon ve kamu ürünlerine zam yapılmasıydı. Dünya Bankası da kredilerin açılması için IMF heyetinin çalışmalarını sonuçlandırmasını bekliyordu.

Alınacak kararların ilk sinyallerini Maliye Bakanı İsmet Sezgin, 22 Aralık günü TBMM'de Bütçe Komisyonu'nda yaptığı konuşmada verdi:

"Gerekirse seçilememe pahasına ekonominin gerektirdiği kararları alırız. Enflasyonu yüzde 40'ta tutmak başarı olacaktır. Tahtakale Merkez Bankası'nı ortadan kaldırmak ve gerçek Merkez Bankamıza işlerlik kazandırmak istiyoruz."

Bakan, bu sözleriyle İstanbul Tahtakale'de oluşan ikincil döviz piyasasının ekonomideki etkinliğini vurguluyordu.

Bakanlar Kurulu, 27 Aralık Perşembe günü, yeni ekonomik kararları gözden geçirirken, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren, Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'e "Türk Silahlı Kuvvetlerinin Görüşü" başlıklı bir mektup sunuyordu. Mektuptaki ifadeler gelecek günlerin habercisiydi:

"Türk Silahlı Kuvvetleri; İç Hizmet Kanunu ile kendisine verilen görev ve sorumluluğun idraki içinde, ülkemizin bugünkü hayati sorunları karşısında, siyasi partilerimizin bir an önce, milli menfaatlerimizi ön plana alarak, Anayasamızın ilkeleri doğrultusunda ve Atatürkçü bir görüşle bir araya gelerek anarşi, terör ve bölücülük gibi devleti çökmeye yönelik, her türlü harekete karşı bütün önlemleri müştereken almalarını ve diğer anayasal kuruluşların da bu yönde yardımcı olmalarını ısrarla istemektedir."

Bu çalkantılı günlerde 1979 yılında Yeni Asır grubu İzmir'de, ekonomi haberlerini ön plana çıkaran günlük Rapor gazetesini yayımlamaya başladı.

Batılı benzerlerinden esinlenerek hazırlanan çağdaş sayfa düzeni ve haberleriyle Rapor, aranın günlük gazeteler arasında yerini buldu; ancak, Yeni Asır grubunun İstanbul'da Sabah gazetesini yayımlama süreci içinde Rapor yayın hayatından çekildi.

Planlı Karma Ekonomi Yıllarında Bankacılık: 1960-1979

1960'lı yılların başında bir bölüm banka kapandı. 1958 ekonomik istikrar önlemlerinin sonucu; Akşehir Bankası (1960), Niğde Bankası (1960), Sanayi Bankası (1961), Bor Zırra ve Tüccar Bankası (1961) faaliyetlerini tatil ettiler. Mali bünyeleri faaliyetlerini sürdüremeyecek derecede bozulan bazı bankalar, kaynakları büyük özel bankalar nezaretinde oluşturulan fondan karşılanarak tasfiye sürecine sokuldu. Esnaf Kredi Bankası (1961), Doğu Bank (1960), 1959 yılında kurulan Türkiye Eski Muharipler Bankası ile 1957 yılında kurulan Tümsu Bank'ın birleştirilmesiyle oluşan "Türkiye Birleşik Tasarruf ve Kredi Bankası" (1961), Tutum Bankası (1963), Raybank (1963)

ve Türkiye Kredi Bankası (1964) bu yolla tasfiye edildiler. Zor duruma düşen Türk Ekspres Bankası ile Buğday Bankası 1962 yılında birleştirilerek Anadolu Bankası adı altında devlet bankasına dönüştürüldü.

Mevduat ve kredi faizleri Bakanlar Kurulu'na düşük tutularak tasarruflar, banka sistemi aracılığıyla sanayi, madencilik, bayındırlık alanlarında kullanıldı. Bu amaçla kredi sınırlamalarının gevşetilmesi ve banka iştiraklerinin desteklenmesi politikalarına devam edildi. Böylece holdingleşme ve holding bankacılığı gelişti. Turizm Bankası (1962), Sınai Yatırım ve Kredi Bankası (1963), Devlet Yatırım Bankası (1964), Türkiye Maden

Bankası (1968) ile Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (1976) olmak üzere beş kamu yatırım bankası ile Türk Dış Ticaret Bankası (1964) ve Arap Türk Bankası (1977) olmak üzere iki yabancı sermayeli banka kuruldu.

BÖLÜM 6

ÜÇÜNCÜ DARBENİN POSTAL SESLERİ

24 OCAK KARARLARI

Türkiye, 1980 yılına siyasi bunalımla bütünleşen ağır ekonomik kriz şartlarında giriyordu. Üretim durmuş, başta ham petrol olmak üzere ithalat finanse edilemez hâle gelmişti. Devlet, dış temsilciliklerde görevli personelinin maaş ve ücretlerini dahi ödeyemiyordu.

Hükümetin çözmeye çalıştığı acil sorun dış yardım mekanizmalarını harekete geçirmekti. Bu nedenle, yılın ilk günlerinde OECD Genel Sekreteri Emile van Lennep Ankara'ya gelmişti. Temel konu, ekonomide alınacak radikal tedbirler ve tedbirlerin uygulamaya konulmasının ardından sağlanacak dış yardımdı. Lennep, görüşmelerinin sonuçlarını *Milliyet* muhabiri Nilüfer Yalçın'a "Türkiye'ye yardım grubunu derhal toplantıya çağıracağım" sözleriyle açıklıyordu. Diploması muhabiri olan Yalçın, o yıllarda ekonomi haberleri ile de dikkat çekiyordu.

Ekonomik kriz kaçınılmaz olarak işçi-işveren ilişkilerini de felç etmişti. Sadece 1979 yılında başta sanayi olmak üzere çeşitli sektörlerde 267 greve yaklaşık 40 bin işçi katılmıştı. Yıllık enflasyon yüzde 60 dolayında gezinirken, ekonomi binde 4 oranında küçülmüştü. Ufukta kapsamlı bir çözüm gözüküyordu. Başta hükümet ve siyaset kurumu olmak üzere toplumun krize çözüm önerebilecek tüm etkili kesimleri şaşkın ve çaresizdi.

5 Ocak'ta işadamları Vehbi Koç'un gazetelerde yayımlanan açıklaması iş dünyasının içinde bulunduğu durumu yansıtacaktı. Koç, "Bunalımdan çıkış için fiyatlar, ücretler, kiralalar, temettüleri bir süre dondurulmalıdır. Hükümeti idare edenlerin Allah yardımcısı olsun" diyor, ilâveten Tekel'in özelleştirilmesi, sigara üretiminin yabancı sermayeye açılması gibi, krizin bütününü kapsamayan mikro önerilerde bulunuyordu.

17 Ocak günü ANKA Ajansı'nın bir haberi gazeteci deyimiyle "bomba gibi" patladı! Haberde TL'nin yüzde 50 oranında devalüe edileceği, ithalatla damga vergisinin yüzde 25'den

yüzde bire indirileceği, kamu işletmelerinin ürettiği mallara zam yapılacağı bildiriliyordu. Ajansın ekonomi servisini yöneten Uluç Gürkan, 16 Ocak'ta servis ettikleri bu haberi haklı olarak "ANKA'nın ekonomi haberciliği alanında en önemli başarısı" olarak nitelendiriyordu. Gürkan, haberin elde edilmiş biçimi hakkında, ekonomi muhabirliği açısından son derece öğretici olan şu açıklamayı yapıyordu:

"Türkiye için dönüm noktası olan 24 Ocak kararlarını sekiz gün önce vermek, düşünmenin ürünüydü. Çok küçük bir ipucundan yola çıktık. Turgut Özal kararları hazırlarken masasının üzerinde 10 Ağustos 1970 tarihli bir Resmi Gazete vardı, bu gazeteyi bulduk, buradaki kararları güncelleştirdik."

Kararların hazırlıkları sürerken basında haber ve yorumlar artmaya başlamıştı; kapsamlı bir paket bekleniyor, olasılıklar irdeleniyordu. Abdi İpekçi'nin öldürülmesinden sonra bir süre *Milliyet*'in birinci sayfasında yazan Ali Gevgilili, 22 Ocak'taki yorumunda, ekonomik önlem paketlerinin kısır döngü yaratıldığını, kıt olanı bölüşmenin tercih edildiğini kaydederek şu değerlendirmede bulunuyordu:

"Elbet, Türkiye'nin ekonomik bunalımı güle oynaya aşılamaz. Ama 'tüketimi pahalılaştırma' felsefesinin de sonu hâlâ görülmedi mi? Soruna bir de ürettiklerimizin niteliği yönünden bakmayı deneşek... Biraz da yorganın üstünde dursak mı dersiniz?"

24 Ocak'ta Bakanlar Kurulu'nun 12 saat süren toplantısından çıkan Başbakan Demirel, "Yoklukları kaldırmak ve karaborsayı önlemek için tedbir aldıklarını" belirtiyordu. Kararlar hükümetçe uygun bulunmuş, sert devalüasyon seçeneği onanmış, 1 Dolar 47 liradan 70 liraya çıkarılmıştı.

Demirel, kararların ardından, Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ü bilgilendirdikten sonra Çankaya Köşkü çıkışında gazetecilere konuşacak, "Kararların ana hedefi durmuş ekonomiyi harekete geçirmektir. Tedbirlerin ilk neticesini, akaryakıt ve ilaç sıkıntısından ülkenin kurtulmasıyla göreceksiniz. Döviz

gelirleri, işçi dövizini hemen hemen durmuştur. Bunların hareketlenmesi için önemli tedbirler aldık. Deva-lüasyon enflasyona yol açmayacaktır” diyecekti.

25 Ocak'ta Resmi Gazete ikisi mükerrer toplam üç baskı yaptı. Mükerrer baskılarda “istikrar kararları” yer alıyordu. Birinci mükerrer gazetede, Türk parası değerinin düşürülmesi ve yabancı sermaye girişini özendirmeye dönük kararlarla, yeni faiz oranları, ithalata ilişkin düzenlemeler, zam karar-nameleri bulunuyordu. İkinci ga-zetede ise illere göre petrol ürünlerinin fiyat tebliği yer aldı. Toz şekere yapılan zamların yayımı bir sonraki güne kalmıştı.

Kararların Resmi Gazete'de yayımı birkaç gün daha sürdü. Basında ekonomi alanında uzmanlaşma henüz yerleşmediği için kararlar okurlara daha çok resmi açıklamalar haberleştirilerek duyuruluyordu.

26 Ocak günü Ali Gevgilili, Milliyet'teki yazısında, “ekonomik özgürleşmenin olmazsa olmaz ön koşulunun siyasal özgürleşme olduğunu” vurguluyor, “siyasal baskıların artmasından” yakınıyordu. Gazeteler sayfalarını kararların etkilerini değerlendiren uzmanlara açarken, TÜSİAD Başkanı Ali Koçman da, “gecikmiş de olsa ülkenin bir numaralı sorununun ekonomi olduğunun anlaşılmasından duyduğu memnuniyeti” ifade ediyordu.

Zamlar piyasaya yansımaya başlamış, Başbakanlık Müsteşarı Turgut Özal IMF ile görüşmelerde bulunmak üzere ABD'ye gitmişti. IMF Türkiye'ye açılacak kredinin ayrıntılarını saptamaya çalışırken, ABD yönetimi askeri yardımların artırılmasına karar veriyordu.

Bu arada, Nisan 1980'de toplanacak Merkez Bankası Genel Kurulu öncesinde basında Başkan İsmail Hakkı Aydın-öğlu'nun yerine getirilecek isim hakkında haberler çıkmaya başladı. Kimileri 1976-1978 döneminin başkanı Cafer Tayyar Sadıklar'ın yeniden bu göreve getirileceğini yazarken, kanun gereği beş yıllık süresi dolmadan Aydın-öğlu'nun yerine atama yapılamayacağını savunanlar da vardı. Genel Kurul 30 Nisan günü toplandı. Yönetim ibra edilmedi; ancak Aydın-öğlu görevde kaldı. Aydın-öğlu'nun başkanlığı üzerindeki tartışmalar bir süre sonra gündemden düştü. 12 Ey-

lül'ün darbesinin ardından Aydın-öğlu'nun Yeni Asır gazetesinde yayımlanan ve uygulanan ekonomi politikasına ağır eleştiriler yönelten demeci, Başbakan Bülend Ulusu'nun tepkisine yol açacak, Merkez Bankası Başkanlığı'na Osman Şıklar getirilecekti.

FAİZLER SERBEST

24 Ocak kararlarının ardından gözler bankacılık sektöründe yapılacak düzenlemelere çevrilmişti. 4 Haziran 1980'de Resmi Gazete'de yayımlanan Bakanlar

Kurulu kararı, 1 Temmuz'dan itibaren faizlerin serbestçe belirlenmesini öngörüyor, böylece Türkiye ekonomisinde yeni bir dönem başlıyordu. Maliye Bakanlığı'na bağlı Hazine Müsteşarlığı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Dairesi'nde çalışan Bankalar Yeminli Murakıby Osman Tunaboylu, 2012 yılında yayımlanan anılarında o günleri şöyle anlatıyordu:

“4 Haziran 1980 günü faiz kararnameyi yayımlandığından sonra bir telaş sardı ortalığı. En fazla telaşlanan da büyük bankalardı. Temmuz başında yürürlüğe girecek olan yeni faiz rejiminde küçük bankaların halktan daha fazla para toplayıp piyasa paylarını artırmak için hesapsız kitapsız davranarak faizleri yükseltmelerinden endişe ettikleri için toplantı üzerine toplantı yapıp Temmuz gelmeden bankaların aynı faiz oranlarını uygulamasını sağlayacak bir formül bulmaya çalışıyorlardı.”

Bu arayış sonunda bankalar aralarında imzaladıkları “centilmen anlaşması” ile hükümetin serbest bıraktığı faizlere sınırlama getiriyordu. 30 Haziran'da gazetelerde bankaların ortak açıklaması yayımlandı. Buna göre, resmi mevduata sı-

fır, vadesiz mevduata yüzde 5, altı aydan 1 yıla kadar vadeli mevduata yüzde 15 faiz verilecekti. Ancak, göstergelerin yıllık enflasyonun yüzde 100'ü aşacağına işaret ettiği bir zamanda hükümetin serbest faiz uygulaması yeni sorunları da tetikledi. Küçük bankalar anlaşmanın etrafından dolanma yöntemlerini bularak daha yüksek faiz uyguladılar.

5 Haziran günkü gazetelerin birinci sayfaları faizlerin serbest bırakıldığı haberleriyle çıktı. Aynı gün, Başbakanlık Müsteşarı Turgut Özal'ın ANKA'yı kasıtlı olarak yanlış bilgi vermekle suçlayan demeci Nilüfer Yalçın imzasıyla *Milliyet*'te yayımlanıyordu. Özal, yeni bir devalüasyona gidilmeyeceğini söylüyordu.

Ne var ki, 24 Ocak'ta 70 liraya yükseltile dolar ağustos ayı başlarında 80 liraya tırmanmıştı. IMF durumdan memnundu. Nitekim 18 Haziran'da Türkiye programını onadı. OECD ile müzakerelerse temmuz ayı ortalarına kadar sürecekti.

"Durmuş ekonomiyi harekete geçirmek" için uygulanan 24 Ocak kararlarının etkileri uzun yıllar sürecekti. Başlangıçta, piyasada darlığı çekilen ürünleri bollaştıran, ancak alım gücünü azaltan tedbirler, dövize dayalı girdilerdeki fiyat sıçrayışlarıyla maliyet enflasyonunu kronik hale getirecekti. Kamu açıklarının Merkez Bankası kaynakları yerine iç borçlanmayla kapatılması politikasındaki tıkanma, 1988-2001 yılları arasında birbirini izleyen krizlerin tetikleyicisi olacaktı. İthal ikamesine dayalı kalkınma modelinin yerini alan ihracata dayalı büyüme süreci, cari açığı genişleterek dış borç stokunu büyütecekti. Harcama alışkanlıklarında ortaya çıkan değişiklik de iç tasarrufları azaltacaktı.

Gazete sayfaları zam, faili meçhul cinayet ve grev haberleriyle doluydu. Türkiye'nin 20 ili sıkıyönetim altındaydı, olayların büyük bölümü bu illerde cereyan ediyordu. Mayıs-Temmuz ayları arasında Çorum'da 1978 Kahramanmaraş olaylarının benzeri yaşanıyor, 50'den fazla vatandaş hayatını kaybediyordu.

27 Mayıs 1980'de MHP Genel Başkan Yardımcısı Gün Sazak, 19 Temmuz'da eski Başbakanlardan Nihat Erim, 22

Temmuz' da DİSK Başkanı Kemal Türkler öldürüldü. Fahri Korutürk'ten boşalan cumhurbaşkanlığına aylarca yeni bir ismi seçemeyen TBMM'deki iktidar ve muhalefet partileri ise bu cinayetlerden sonra, sıkıyönetim rejimine rağmen durdurulamayan ve iç savaşa dönüşme eğilimine giren terör olayları konusunda genel görüşme açılması için çoğunluk sağlamayı başarıyorlardı!

Cinayetlerin, silahlı çatışmaların sürdüğü günlerde ülkenin siyasi, ekonomik ve toplumsal istikrar mekanizmaları tümüyle çöküntüye uğramıştı. Askeri darbenin sert postal sesleri duyulmaya başlamıştı.

VE... DARBE!

11 Eylül 1980 gecesine, yönetim kabiliyetini yitirmiş siyaset-hükümet-devlet kurumları ve 1970'li yılların ikinci yarısından başlayarak ekonomik kriz eşliğinde gittikçe tırmanan, siyasi cinayetler, mezhep çatışmalarına dayalı kitlesel katliam girişimleri, şehirlerde 'kurtarılmış bölgeler' hâlinde paylaşılan okullar, semtler, irticai gösteriler ve günlük silahlı çatışmaların barut kokularıyla giren Türkiye, 12 Eylül 1980 sabahına cumhuriyet tarihinin üçüncü askeri darbesiyle uyandı.

Dar-

be, öncekilerle karşılaştırıldığında gerek amaçları ve icra süreci gerekse Türkiye'yi dönüştürücü etkileri bakımından çok sert ve kapsayıcıydı.

12 Eylül darbesinin muhatabı bir kez daha Başbakan Süleyman Demirel olacaktı. Böylece, 1965 yılında 30. Hükümet ile çıktığı siyaset sahnesinde toplam altı hükümete başkanlık eden Demirel, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin 1971-1980 yılları

Celasun'dan oluşan yüksek komuta heyeti tarafından "emir komuta zinciri içinde emirle" gerçekleştirildi. Türkiye'de 12 Eylül 1980 tarihinden itibaren askeri yönetim düzeni başlayacaktı.

Askeri yönetimin merkezî iktidar organı Milli Güvenlik Konseyi (MGK) idi. Devlet tümüyle, yasama-yürütme ve sıkıyönetim askeri mahkemeleri üzerinden yargı erklerini elinde toplayan bu organın hâkimiyetine girdi.

MGK'nin bu ölçüde kapsayıcı iktidarının ana hatları, yayımlanan 15 bildiri ve 19 karar metniyle belirlenmişti. Orgeneral Kenan Evren'in Genelkurmay Başkanı ve Milli Güvenlik Konseyi Başkanı unvanlarıyla imzaladığı bir numaralı bildiri ile darbenin gerekçesi açıklandı. Cumhuriyet Senatosu ile Millet Meclisi'nden oluşan TBMM ve hükümet feshedildi. Senatör ve milletvekillerinin dokunulmazlıkları kaldırıldı. Komuta heyeti bu bildiriyle boşalttığı sivil siyasi iktidarı 4 numaralı bildiriyle kuruluşunu resmen açıkladığı MGK yapılanmasıyla dolduracaktı.

MGK, 7 numaralı bildirisıyla Adalet Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi, Milli-

arasında iki defa darbe ile iktidardan düşürdüğü tek başbakan olarak tarihe geçecekti.

Darbe, Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren, Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Nurettin Ersin, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Nejat Tümer, Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Tahsin Şahinkaya, Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Sedat

yetçi Hareket Partisi, Cumhuriyetçi Güven Partisi, Milli Selamet Partisi, Demokratik Parti gibi "parlamento içi" siyasette ve hükümet oluşumlarında etkili rol oynayanlar başta olmak üzere, toplam 17 siyasi partinin faaliyetlerini yasakladı.

Aynı bildiriyle Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) ve Milliyetçi İşçi Sendikaları Konfederasyonu (MİSK) ile bunlara bağlı tüm işkolu ve işyeri sendikalarının faaliyetleri durdurulurken, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ)'e dokunulmadı. Üstelik Genel Sekreter Sadık Şide, Bülend Ulusu Hükümeti'ne Sosyal Güvenlik Bakanı olarak alındı.

MGK'nin siyasi parti faaliyetlerini yasaklayan bildirisini, AP lideri Süleyman Demirel ile CHP lideri Bülent Ecevit'in Geliolu'da konuşlu 2. Kolordu Komutanlığı bünyesindeki Hamza Koyu askeri dinlenme tesislerinde; MHP lideri Alpaslan Türkeş ile Milli Selamet Partisi lideri Necmettin Erbakan'ın da İzmir Çeşme açıklarında, halk içinde "Eşek Adası" olarak da bilinen Uzunada'da gözetim altına alınmalarını öngören 13 numaralı bildiri tamamladı.

Her iki bildiri Konsey'in Türk siyasi ve idari sisteminde anayasa ve yasalarla yapmayı tasarladığı köklü değişimin ön habercisiydi.

DARBENİN İLK DARBESİ!

Konsey, bir numaralı bildiriye açıkladığı ülkeyi terörden, iç savaş olasılığından, bölünmekten kurtarmak gibi temel amaçların "koruma ve kollama" göreviyle sınırlı kalma-yacağını, 12 Eylül 1980 öncesinde işçi-işveren kesimleri arasında yükselen sendikal mücadele, grev ve lokavt sürecini 15 numaralı bildiriyle "ikinci bir karara kadar" erteleyerek gösterdi. Darbe, "ilk darbesini" işçi-emekçi kesimin örgütlenmesine ve hak arayışlarına indirecekti.

MGK, ertelemenin yanı sıra, 3 numaralı kararıyla, grev ve lokavt uygulanan kamu ve özel sektör işletmelerinden işçi çıkarılmasını ahlâka, iyi niyet kurallarına aykırılık ve isteğe bağlılık gerekçeleri dışında yasakladı. Toplu sözleşme müzakereleri darbe nedeniyle kesilen kamu ve özel işyerlerinde çalışanlara ücretlerinin yüzde 70'i oranında avans ödeme yapılarak, 15 Eylül'de üretime geçilmesi emri verildi.

15 numaralı bildiri şu yönüyle de dikkati çekiciydi: Sendikal mücadeleyle konsolide ederek, 24 Ocak kararlarına rağmen grev ve lokavtların etkisiyle yavaşlayan veya duran üretimi hızlandırmak amaçlanırken, bir süre sonra çalışma ve iş mevzuatında girilecek köklü düzenlemelere de zemin oluşturuluyordu. Bildirideki "işçi ve işverenlerin ekonomik sosyal hakları devletin güvencesi altına alınmış olup sorunları kısa zamanda çözümlenecektir" cümlesinin sözde kalmayacağı, iş hukuku uzmanı subayların da görevlendirildiği mevzuat hazırlama çalışmalarıyla, uygulamada görülecekti.

MGK, yönetime el koyduktan bir hafta sonra Sıkıyönetim Kanunu'nun 3. maddesini değiştirerek sıkıyönetim komutanlıklarına haberleşmeyi sansürleme yetkisi verecek; 7 Kasım 1982'de yeni anayasanın halk oylamasıyla kabul edilmesinin ardından Basın Kanunu'nun birçok maddesi değiştirilerek cezalar ağırlaştırılacaktı.

"24 OCAK KARARLARINA BAĞLIYIZ!"

12 Eylül 1980 darbesi, ekonomik istikrar programı bağlamındaki uygulamaların önündeki tüm siyasal, sosyal direnç ve engelleri etkisizleştirerek programın önünü açacaktı. 24 Ocak Kararları açıklandıktan hemen sonra Başbakanlık Müsteşarı ve DPT Müsteşar Vekili Turgut Özal Genelkurmay karargâhında düzenlenen iki toplantıda Orgeneral Evren ve diğer komutanları kararların amaç ve ayrıntıları hakkında bilgilendirmişti. 12 Eylül günü sabahı yinelenen bilgilendirme toplantısı komuta heyetini ikna etmiş olmalı ki, Konsey, ekonominin yönetimini Özal ve ekibine bırakmakta tereddüt göstermeyecekti.

Özal, 12 Eylül 1980 tarihli "Türkiye'nin Son Ekonomik Durumu ve 12 Eylül Harekâtı Sonrası Alınacak Tedbirler" başlıklı dört sayfalık raporunda 24 Ocak kararlarının gerekçelerini ve gelinen noktayı özetledikten sonra generallere şu tavsiyelerde bulunuyordu:

"25 Ocak 1980'den beri tatbik edilen yeni ekonomik program dış mali çevrelerde çok büyük destek görmüştür. Bu programın uygulanmasına devam edileceğine dair güven verilmesi fevkalade önemlidir.

12 Eylül harekâtının ekonomiye hemen yapacağı müspet etki, devam eden birçok grev lokavtı çözüme kavuşturmasında olacaktır. Uzun süredir ideolojik maksatla ve zorbalıkla devam ettirilen grevlerin çözülmesinde büyük işçi kitlesi memnun olacaktır.

Bunun yanında üretim ve ihracat ciddi ölçekte artırılabilir. Yeni ekonomik programın başarısının devamı ve 4-5 seneden önce Türkiye'nin düzlüğe çıkışı geçen devre parlamentoya sunulan başarılı olunamayan vergi reformlarının bir an evvel neticelendirilmesi suretiyle sağlanacaktır."

Orgeneral Evren'in, bu kez Devlet Başkanı, Genelkurmay ve Milli Güvenlik Konseyi (MGK) Başkanı unvanlarıyla imzaladığı "Ülkemizin ekonomik durumunu düzenlemek ve daha iyiye götürmek maksadıyla yürürlüğe konulan ekonomik program ile yapılan anlaşmaların ve protokollerin uygulanmasına devam edilecektir" ifadesinden ibaret tek paragraflık 16 numaralı bildiri, darbe liderliğinin Özal'ın bu tavsiyelerini benimseyeceğini, 24 Ocak programına kararlılıkla sahip çıktığını açıkça ortaya koyacaktı.

Ekonomik istikrar programını sahiplenme ve uygulama kararlılığı, 3 numaralı MGK kararıyla teyit edilecek; daha sonra eski Deniz Kuvvetleri Komutanı Emekli Oramiral Bülend Ulusu tarafından kurulan hükümetin programında "Konsey

TİSK: "20 Yıl Ağladık"

Sendikal yasaların tartışıldığı günlerde Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) Yönetim Kurulu 22 Şubat 1983'de yaptığı toplantıda çalışma yaşamına ilişkin tasarıları görüştü.

TİSK Başkanı Halit Narin, tasarıda grev hakkının sınırlandırılmasına ilişkin bir soru üzerine tarihe geçen şu karşılığı verdi:

"20 yıldır biz ağladık, onlar güldü. Dengenin bozulduğu bir ortamda 12 Eylül'e gelen olaylar yaşandı. Grev hakkı ekonomik ve milli sınırları aştığı takdirde sınırlandırılmalıdır. Sendikalar, yalnızca sendikal faaliyet içinde kalmalıdır."

iradesinin kapsamlı ve ayrıntılı anlatımı ve politik yol haritası olarak” yer alacaktı.

Ulus’unun 27 Eylül 1980 tarihinde MGK’ye sunduğu hükümet programı, alışılmış vaatler ve yapılacak işler listesi olmanın çok ötesinde, başlangıcı 1961 Anayasasına kadar giden kapsamlı bir dönem eleştirisi içeriğiyle dikkati çekecekti. Programın şu paragrafı, 12 Eylül komuta heyetinin anayasal özgürlükler konusunda 12 Mart 1971 müdahalesini gerçekleştiren komuta heyetinden de geriye düştüğünü gösterecekti:

“Özellikle 1961 Anayasası ile başlayan son yirmi yıllık dönemde meydana gelen olaylarda, devlet organlarının dayandırıldığı ve Türkiye’nin bünyesine uymadığı bugün iyice anlaşılmış olan bazı temel yöntemlerin rolü büyüktür. Sınırları belirsiz özgürlük anlayışı, devlete karşı dahi kullanılabilen bir tarafsızlık iddiası, hukuk devleti ileri sürülerek yürütme organının işlemez duruma getirilişi, devlet içinde devlet olmaya yönelik bir özerklik görüşü ve bilimsellik kisvesi altında siyaset yapılması, hep bu bünyeye yabancı nitelikler ve devlet yapısının kuruluşundaki hatalardan kaynaklanmıştır.”

Konsey, hükümet programına yansıyan bu anlayışla, 12 Mart 1971’deki darbe sürecinde “Türkiye’ye bol geldiği” gerekçesi ve başta Adalet Partisi olmak üzere “sağ” muhalefetin desteğiyle özgürlükçü hükümleri tırpanlanan 1961 Anayasası’nı, içeriğinde kalan tüm ileri kurum ve özgürlüklerle birlikte yürürlükten kaldıracaktı.

BANKERLER SKANDALI

Türkiye, 1981 yılına tasarruf sahipleri kadar MGK iktidarını da sarsan bankerler skandalıyla giriyordu. Faizlerin serbest bırakılmasıyla türeyen bankerler, vatandaşlardan yüksek faiz geliri vaadiyle para topluyorlardı. Ocak 1981’den itibaren gazetelerde banker adıyla dolandırıcıların ortaya çıktığı haberleri yer alıyordu. 15 Eylül 1981’de Ödünç Para Verme İşleri Kanunu’nda değişiklikler yapılarak sistem kontrole alınmak istendi. Bu amaçla bankerlerin bankalardan fazla faiz vermeleri yasaklandı.

Ancak, Maliye Bakanı Kaya Erdem’in 21 Eylül’de yaptığı “Halk kumar oynamıştır” açıklaması krizi patlattı. 17

Kasım 1981’de bankerlerin mevduat sertifikası satmaları yasaklandı. Bankerler, kaçmaya ya da kendi istekleriyle teslim olarak tutuklanmaya başladı. 2 Aralık’ta bir banker ölü bulundu, 22 Aralık’ta Ankara’da Banker Yalçın’ın bürosu, “kuşkulu” biçimde yandı.

13 Ocak 1982’de MGK, Bakanlar Kurulu’na banker skandalı konusunda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verdi. 14 Ocak’ta yayımlanan kararname ile bankerlere devlet desteğinde kendi istekleriyle tasfiye imkânı tanındı. Bu imkândan yararlanan 41 banker tasfiye edildi. 24 Şubat’ta yeni bir kararname daha yayımlandı. Mayıs ayı başında bankerlerin radyo ve TV reklamlarına kısıtlama getirildi.

ÖZAL’IN MGK İLE YOLU AYRILIYOR

20 Haziran’da dönemin ünlü ve etkili bankeri Cevher Özden yurtdışına kaçtı. 21 Haziran gece yarısında Özden’in şirketi Kastelli’nin bürolarına el konuldu. Ardından mevduat sertifikaları devlet güvencesi kapsamına alındı, Devlet Bakanı İlhan Öztrak “Kastelli bir dolandırıcıdır” açıklamasını yaptı. 14 Temmuz’da Başbakan Yardımcısı Turgut Özal ile Maliye Bakanı Kaya Erdem görevlerinden istifa ederek Ulusu hükümetinden ayrıldılar. Böylece 24 Ocak Kararlarının ilk icraat aşaması Turgut Özal’ın istifasıyla sona eriyordu.

Özal’ın kimi uygulamaları, Evren’in danışmanı Adnan Başer Kafaoğlu, MGK Koordinatörü Koramiral Işık

Biren gibi isimler tarafından eleştiriliyordu. Bu eleştiriler, aynı zamanda MGK’nin Özal’dan duyduğu rahatsızlığı da yansıtıyordu.

O tarihlerde Sabancı Holding’de üst düzey yöneticilik yapan yazar Güngör Uras, 7 Kasım 1980’de Ankara’ya çağırılacak, Koramiral Işık Biren, MGK’nin Özal hakkındaki düşüncelerini kendisine şöyle aktaracaktı:

“Özal’ın ekonomi politikaları beğenilmiyor. Bunlara alternatif bir politika geliştirmek gerekir. DPT fonksiyonunu yerine getirmiyor, onun yerine yeni bir kuruluş meydana getirmek istiyoruz. ‘Devlet Durum Merkezi’ adıyla doğrudan devlet başkanına ve başbakanına hizmet verecek bu kuruluşun teşkilatlanmasını istiyoruz. Bu teşkilatın başına getirilecek bir uzman arıyoruz.”

Uras, kendisine yapılan Devlet Durum Merkezi'ni kurma ve yönetme teklifini kabul etmeyecek, bir süre sonra da bu gelişmeleri paylaştığı Özal'ın kendisine *"benden kurtulmak istediklerini, soğuk davrandıklarını anlıyordum"* dediğini aktaracaktı.

Özal'dan sonra ekonomi yönetiminde Maliye Bakanı olarak ağırlığını koyan Kafaoglu'nun etkisi politika değişiklikleriyle hissedilmeye başlandı. 24 Ocak kararlarının uzun dönem sürdürülelemeyeceği görüşü sadece askere ait değildi; bu kararları imzalayan Başbakan Demirel de kararların siyasi sonuçlarından kaygılıydı.

Nitekim, gazeteci Cüneyt Arca'yürek, *"Bir İktidar Bir İhtilal 1955-1960"* adlı kitabında Demirel hükümetinin askeri darbeyle düşürülmeseydi, 24 Ocak kararlarını bir süre sonra elden geçirerek yumuşatacağını yazdığı bölümde şu ifadelerle yer veriyordu:

"İktidardan çekildikten sonra 1980'lerde (...) Süleyman Demirel'e sordum: ... altı yedi aylık uygulamayla 24 Ocak kararları halkın şiddetle gereksindiği temel maddelerin piyasaya çıkmasını sağladı. Ama arkasından halka kimi yükümlülükler getirdi, öyle uygulamalar sergilendi ki, bu kararlara karşı çıkan herkese haklılık kazandı. Bu kararlar yürüyüp gidecek miydi? Ne yaptınız kalsaydınız, ne düşünüyordunuz?

Demirel, 'Yok'ların sağlanmasından bir süre sonra bu kararları tümüyle gözden geçirecektik. Yeniden ele alacaktık. Türkiye gibi ekonomik yapısı çaprazlarla dolu bir ülkede 24 Ocak kararlarının düzenleme yapmaksızın aynen yürütmesinde direnmek halk açısından bazı ağır yükümlülükler getirirdi, bizce bu imkânsızdı' dedi."

Basına Büyük Baskı

12 Eylül darbe döneminde gazetecilerin çalışmalarının sınırını MGK ve sıkıyönetim komutanlıklarının bildirileri belirliyordu. Gazetelerin, haber ajanslarının yazı işleri ve haber müdürlerinin masalarında bir dosya bulunurdu. Bu dosyaya sıkıyönetim komutanlıklarından gelen uyarı ve yasaklama kararları konurdu.

12 Eylül 1980 sabahından itibaren gazete ka-
patma emirleri günlük olağan işleri arasında
bulunan sıkıyönetim komutanlıkları bu dö-
nemde, Milli Gazete'yi 72, Cumhuriyet'i 41,
Tercüman'ı 29, Günaydın'ı 17, Güneşi on,
Milliyet'i on, Tan'ı dokuz, Hürriyet'i yedi gün
kapattı.

Aynı dönemde, gazeteciler hakkında açılan soruşturma, kovuşturma ve dava sayıları da şu dağılımı gösterdi: Cumhuriyet 28, Tercüman 27, Hürriyet 14, Milliyet 14, Milli Gazete dört, Akşam üç, Son Havadis üç,

*Hergün iki, Arayış iki, Hayat iki, Nokta iki,
Yankı bir, Demokrat bir, Politika bir, Adalet
bir, diğer yayın organlarıyla ilgili olarak da
toplam 75.*

Halkın haber alma ve bilgilenme hakkını sınırlayan baskılar ve yasaklar MGK'nin gideriyak yaptığı son düzenlemelerden biri olan Olağanüstü Hal Kanunu ile sürecekti.

Türkiye'nin 1983 yılı sonbaharında MGK'nin izin verdiği siyasi parti ve milletvekili adaylarıyla genel seçimin yapılabilirdiği, parlamentonun yeniden kurulduğu "denetimli demokrasiye" adım atması, basın özgürlüğü alanında herhangi bir yarar sağlamayacaktı.

Askeri darbeler dâhil siyasi iktidar değişikliklerini büyük çöşku ile karşılayan ve yeni iktidarlara icraatına kamuoyu oluşturmak amacıyla sınırsız destek veren basın, daha sonra aynı yönetimlerce cezalandırılmaktan hiçbir zaman kurtulamayacaktı.

SİYASETE ASKER DÜZENİ

MGK, ekonomik sistemi 24 Ocak doğrultusunda dönüştürmenin yanı sıra siyasi yapıyı da Devlet Başkanı Evren'in tabiriyle “*tencereyi pisletmeyecek*” siyasetçilere ve partilere teslim etmek amacındaydı. ralı karar bu hedefe giden dı. Karar aynen şöyleydi:

"Tüm Siyasi Partiler ile bunların organik kuruluşunda bulunan kadın kolları, gençlik kolları ve benzeri kuruluşlar ile bu siyasi partiler doğrultusunda faaliyette bulunan her türlü dernek, birlik ve benzeri kuruluşların genel merkezleri, merkezleri ve şubeleri Sıkıyönetimden aranacak, arama sonucunda elde edilen;

Evren;"İllaki ikaz mı gerekliydi"dedi

"Uyardım hizaya girdiler"

İrdiler

●Kırklareli'nde ceşnir sevgi gösterileri arasında konuşan Cumhurbaşkanı, Türkiye'de parlayan istikrarı ataman, dış alemin etkilerini azaltmaya çalıştığını söyledi

● Seçim Yasası ile ilgili yanlış bilgi veren Eren "Seçim Kanununda küçük partiler olmayacak pehilde tedbirler alınır" dedi

- Furen, sarımsı olmayan kıyının Meclise girmesini önlemek için tectirler aldıklarını, parilerine yargı denetimi ve gözetimi getirdiklerini belirtti.

- "Araba Hükûn yasaklar kalma ne yapar?" diye Cumhuriyetçileri, "Bundan böyle partiler kârler kurma kursu" diye müsaade edemeyenlerini, kurulan Hükûn için edemeyenini söyledi.
- Evet, hiç mahrûk kışın bir süpürgeyi kullanmış süpürgeyi de birer birer, Hükûn edemeyenini aldı.

[illegible][illegible]

9 nün
 ilk adı

"Tüm S...
nik kur...
gençlik...
bu siya...
yatta...

Para, kıymetli evrak ve kıymetli malzeme, milli bankalardan birinde muhafaza edilecek ve bunlara ait bilgiler ilgili bankalar tarafından bir hafta içinde Maliye Bakanlığına bildirilecektir.

Suç delili olan evrak ve malzeme Sıkıyönetim Askeri Savcılıklarına intikal ettirilecektir.

Diğer evrak ve malzeme ise bulundukları yerde muhafaza altına alınacaktır.”

Konsey'in bu aramalarda el konulan CHP arşivini imha edilmek üzere SEKA fabrikalarına göndermesi cumhuriyet dönemi Türkiye siyasi tarihinin hafızasına indirilmiş çok ağır bir darbe olacaktı.

24 Nisan 1983'te yeni Siyasi Partiler Kanunu ile birlikte Milli Güvenlik Konseyi'nin 76 numaralı kararı yürürlüğe giriyor, 12 Eylül 1980'de yasaklanan siyasi faaliyetlere izin veriliyordu. Ancak, MGK yeni partilerin kuruluşunu ve siyasi gelişmeleri kontrol etmekte kararlıydı. 1982 Anayasası kapsamında Cumhurbaşkanı seçilmiş olan Kenan Evren, 14 Mayıs'ta Kırklareli'deki konuşmasında şunları söyleyecekti: “Biz, bu memleketi sizlerin de büyük yardım ve desteğiyle uçu- rumun kenarından döndürdük. Artık, bundan sonra partileri kim kurarsa kursun diyemeyiz.”

MGK'nin siyasete müdahale kararlılığı yeni anayasanın geçici 4. Maddesiyle pekiştirilecek; başta kapatılan siyasi partilerin genel başkanları olmak üzere, 12 Eylül 1980'de partilerin üst yöneticilerine on, milletvekili ve senatörlerle de beş yıl siyaset yasağı konulacaktı. MGK bununla da kalmayacak, yeni siyasi partilerin kuruluşunu ve kadrolarını “veto” yetkisini kullanarak uygun gördüğü yönde düzenlemeye girişecekti.

MGK'DEN YÜZDE 10 SEÇİM BARAJI

MGK, 12 Eylül 1980 – 6 Aralık 1983 tarihleri arasında 3 yıl 3 ay süren iktidarında icra erkini Başbakan Bülend Ulu- su'nun kurduğu hükümet eliyle kullanmıştı. Cumhuriyet döneminin 44. hükümeti olan bu kabine, Konsey'in temel siyasi ve ekonomik yaklaşımları doğrultusunda çok önemli yasa ve mevzuat düzenlemelerine imza atmıştı.

12 Eylül döneminde MGK-Hükümet-Danışma Meclisi'nden oluşan yasama-yürütme yapılanması toplam 669 yasa, 139

kanun hükmünde kararname çıkardı. Anayasa Mahkemesi, Danıştay, Yargıtay, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu yeni- den düzenlendi. Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) oluşturula- rak üniversiteler denetim altına alındı. Siyasi partiler ve mil- letvekili seçimini düzenleyen yasalar ile siyaset kurumunun yapısı elden geçirildi. İkili Meclis sisteminden vaz geçilerek Cumhuriyet Senatosu kaldırıldı, milletvekili seçimlerinde yüzde 10 ülke barajı getirildi. Sendika ve toplu sözleşme mevzuatı emekçi haklarını sınırlandıracak şekilde yapılan- dırıldı.

1982 Anayasası o günden bu yana farklı siyasi iktidarlar- ca yapılan kapsamlı değişikliklere rağmen, yasama, yürüt- me, yargı erklerinin konum, işleyiş ve ilişkilerini; üniversite kurumunun bilimsel ve idari özerkliğini; yurttaşların temel hak ve özgürlüklerini sınırlandıran veya yok eden niteliğiyle, olumsuz etkileri her alanda hissedilecek yılları başlatacaktı.

Anayasanın kabulüyle seçim tarihi belir- lendi. MGK, üç siyasi partiye milletvekil- liği genel seçimine katılma hakkı tanıdı; bu partilerin gösterdiği adayların bir bö- lümünü de veto etti.

Hükümetten ayrıldıktan sonra ABD'ye giden Turgut Özal dönüşünde Anavatan Partisi (ANAP)'ni, Bülend Ulusu dönemi- nin Başbakanlık Müsteşarı Necdet Calp Halkçı Parti (HP)'yi, Emekli Orgeneral Turgut Sunalp de MGK'nin talebiyle Mil- liyetçi Demokrasi Partisi (MDP)'ni kura-

arak seçime girdiler. 6 Kasım 1983 tarihinde yapılan seçimde ANAP yüzde 45,14 oranında oy alarak 400 sandalyeli yeni Meclis'te 211 milletvekiliyle birinci parti oldu.

MGK seçim sonucundan memnun değildi. İktidarı, kurulu- şunu desteklediği MDP'ye teslim etmeyi planlamış, ancak hedefe ulaşamamıştı. MDP, TBMM'ye sosyal demokrat eğilimli HP'nin arkasından üçüncü girebilmişti. Cumhur- başkanı Evren bu psikolojiyle Özal'a hükümet kurma gö- revi vermeyi Yüksek Seçim Kurulu'nun sonuçları açıkla- masından sonra yaklaşık iki hafta geciktirecek, bu durum kamuoyunda yoğun tartışmalara yol açacaktı. Türkiye, 6 Kasım 1983'teki milletvekili genel seçimiyle ekonomik ve siyasi çerçevesi MGK rejimi tarafından çizilmiş “demokrasi” dönemine sıkıyönetim altında adım atıyordu.

ÖZAL EKONOMİSİNE DEVAM

Cumhurbaşkanı Evren tarafından 7 Aralık 1983'te verilen görevle 45. hükümeti kuran Başbakan Özal, istifa ettiği 1982 yılından sonra istikrar programından sapıldığını şöyle savunacaktı:

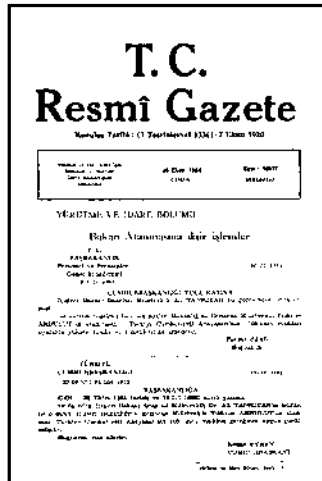
"Üzülerek belirtmemiz gerekir ki, 1982 yılı sonlarından itibaren, ekonomideki bu müspet gelişme eğilimi tersine dönmeye başlamış, özellikle 1983 yılının ikinci yarısından sonra kötüye gidiş hızlanmıştır. 1983 yılı için yüzde 20 enflasyon, yüzde 4,8 kalkınma hızı, 7 milyar dolar ihracat hedefi öngörülmüştür. Ancak 1983 yılı sonunda programlanan hedeflerin bir hayli gerisinde kalınacağı; kalkınma hızının yüzde 3 civarında olacağı, ihracatın geçen yılın seviyesinde gerçekleşebileceği ve enflasyonun yüzde 40'a yaklaşacağı maalesef anlaşılmaktadır."

Anavatan Partisi iktidar yolculuğuna Türkiye'de ekonomik ve sosyal yaşamı derinden etkileyecek, kimi sonuçlarıyla 2000'li yılları da biçimlendirecek "dönüşüm" hedefiyle başlayacaktı. Halk her gün yeni bir ekonomik kavram ve uygulamayla tanışıyordu. Enflasyon, faiz, özelleştirme, ihracat, ithalat, döviz kurları, dövizle bireysel borçlanma, döviz alışı verisinin serbest bırakılması, cari açık, teşvikler, toplu konut projeleri gibi ekonomik kavram ve tanımlar, Toplu Konut İdaresi gibi yeni kuruluşlar toplumun günlük konuları oluyordu. Özal, toplumun sabit ve dar gelirli kesimlerine yönelik sosyal politikalarını da "orta direk" kavramı ile tanımlıyordu.

GÜMRÜK SKANDALI VE BAKAN AZLI

Kamuoyu iktidara âdeta sorgulamasız ve ucu açık destek veriyordu. Bu destek basının genel tavrına da yansıyor; kimi gazete ve kalemler iktidar hayranlığını Özal'ı "Atatürk'ten sonra en büyük devrimci" ilân etmeye kadar vardırıyorlardı!

Bu hava, 24 Mart 1984'te yapılan yerel seçimlerin sonuçlarını da belirleyecek; ANAP birinci parti olarak Ankara, İstanbul ve İzmir belediye başkanlıklarını kazanacaktı. ANAP'ın il genel meclisi oy oranı yüzde 41,5 olacaktı. 1983 genel seçimine MGK tarafından veto edildiği için giremeyen Erdal İnönü başkanlığında SODEP yüzde 23,35 oranında oyla ikinci parti konumuna yükselecekti.

O günlerde kulislerde "Demirel'in yeni partisi" diye anılan Doğru Yol Partisi (DYP) yüzde 13,25 oy oranıyla üçüncü parti oluyordu. Buna karşılık, HP 8,76'ya, MDP ise yüzde 7,09'a düşerek yok olma sürecine giriyordu.

Siyasi pozisyonunu merkezi iktidar ve yerel yönetimler düzeyinde güçlendiren Özal'ın başbakanlıkta birinci yılı dolmadan önemli bir skandal patlak verecekti. Edirne-Kapıkule gümrük kapısında rüşvet ve yolsuzluk olayı ortaya çıkarılacak, Maliye Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Doğan Akin görevinden alınacaktı. Maliye Bakan Vural Arıkan'a haber verilmeden yapılan bu işlem ciddi bir gerilime yol açtı. Arıkan, polisin gümrük görevlilerine yönelik tutumu nedeniyle İçişleri Bakanı Ali Tanrıyar'ı suçladı, yolsuzluk olayı ile ilgili araştırma önergesinin TBMM'deki görüşmeleri sırasında "zehir zemberek" bir konuşma yaptı.

Tartışmalar sürerken Başbakan Özal, Tanrıyar ile Arıkan'dan istifa etmelerini istedi. Tanrıyar, istifasını verdi, Arıkan ise bu isteği geri çevirdi. Bunun üzerine Özal, Cumhurbaşkanı Evren'in onadığı "azil" yetkisini kullanacak, Arıkan cumhuriyet tarihinde başbakan tarafından görevinden alınan ilk bakan olacaktı.

ÖZELLEŞTİRMENİN YOLU AÇILIYOR

Kamu ekonomik varlıklarının özelleştirme yoluyla tasfiyesi 24 Ocak 1980 kararlarıyla yeniden gündeme girmesine rağmen uygulama için 1984 yılını beklemek gerekecekti. İngiltere'den esmeye başlayan "küresel" özelleştirme rüzgârı Türkiye'ye ulaşacak, ilk düzenleme, 29 Şubat 1984 tarihinde çıkarılacak kanunla yapılacaktı.

Kanun ile gelir ortaklığı senedi, hisse senedi ve işletme hakkı devrinden oluşan özelleştirme yöntemleri tanımlanıyor; Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı Kurulu, Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi ve Kamu Ortaklığı Fonu kuruluyordu.

Başbakan Özal'ın seçim kampanyası ve sonrasında sıkça dile getirdiği İstanbul Boğaziçi Köprüsünü gelir ortaklığı yöntemiyle "halka açma" kararı ana muhalefeti oluşturan HP lideri Necdet Calp'ın tepkisiyle karşılaşılıyordu. Buna rağmen 3 Aralık 1984'te Boğaz Köprüsü Gelir Ortaklığı Senetleri satışa sunuldu. Satıştan elde edilen gelirin kamu yatırımlarının finansmanı amacıyla bir fonda toplanması ve yüzde 15'inin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin kalkınmasında kullanılması öngörülmüyordu.

Ancak Türkiye’de yıllar sürecektir yoğun tartışmalara yol açan özelleştirmelere başlamak, siyasi muhalefet ve kamuoyundan yükselen tepkiler ve yargı kararları nedeniyle kolay olmayacak; ilk özelleştirme operasyonları, 1986 yılında Biga Yem, Bursa Soğuk Depo ve Yenta’da bulunan küçük kamu hisselerinin satışı ile gerçekleştirilecekti.

1985 yılında yürürlüğe giren katma değer vergisi ile (KDV) istihsal, gider ve işletme vergileri gibi uygulamalar birleştirilerek uluslararası standartlarda harcama vergisine dönüştürüldü.

Satın alma belgesinin satıcıdan istenmesinin özendirilmesi amacıyla da, ödenen verginin bir bölümünün emekli ve ücretliye iade sistemine geçildi. Halk arasında “fiş toplama” diye anılan bu uygulamada hak sahipleri, aldıkları satış belgelerini özel hazırlanmış zarflara koyarak ödedikleri KDV’nin bir bölümünü vergi daireleri üzerinden geri alıyorlardı. Vergi iadesi sistemi zaman içinde değişikliğe uğrayacak ve 2007 yılında tamamen kaldırılacaktı.

YASAKLI LİDERLER SAHNEDE

ANAP iktidarının Kasım 1983 genel seçiminden sonra 4 yıl süren nispeten rahat dönemi, MGK’nin siyaset yapma yasağı koyduğu liderlerin sahneye döndükleri 1987 yılında son buldu. Başta AP lideri Süleyman Demirel, CHP lideri Bülent Ecevit, MSP lideri Necmettin Erbakan, MHP lideri Alpaslan Türkeş olmak üzere aralarında Deniz Baykal’ın da bulunduğu çok sayıda ismi kapsayan yasağın kararı, 6 Eylül 1987’de yapılan referandumda yüzde 50,16 evet, yüzde 49,84 hayır gibi kritik bir sonuçla kaldırılacaktı.

Referandum süreci Türkiye siyaset kadrolarında yaygın “demokrasi” anlayışını ortaya koyan ilginç bir deney olacaktı. Darbe sonrasında ilk “demokratik” genel seçimiyle iktidara gelen Başbakan Özal, askerlerin yasakladığı siyasetçileri aktif siyasetten uzak tutma konusunda kararlıydı. O kadar ki, referandum kampanyasında oyunun ‘hayır’ olacağını açıkça belirtecek; yasaklı liderlerin siyasete dönmelerinin ciddi

sıkıntı yaratacağını, o sıralar çok sık kullandığı “Türkiye 12 Eylül öncesine dönebilir” tehdidi eşliğinde iddia edecekti.

Yasakların kalkmasından kısa bir süre sonra olağanüstü toplanan DYP kongresi Süleyman Demirel’i Genel Başkanlığına seçerken, diğer liderler de partilerini inşa ediyorlardı. Türk siyasetinde yeni bir süreç başlıyordu.

1987’nin “flaş olayı” Turgut Özal başkanlığındaki ANAP Hükümetinin Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)’na tam üyelik talebiyle resmen başvurmasıydı. Türkiye’nin başvurusu 14 Nisan 1987 tarihinde Dışişleri Bakanı Ali Bozer tarafından Belçika Dışişleri Bakanı ve AET Dönem Başkanı Leo Tindemans’a iletilti.

1987 yılı ekonominin makro dengelerindeki bozulmanın da başlangıcı oldu. Milli gelirdeki büyümenin devam etmesi, dış ekonomik ilişkilerde ülke lehine olumlu gelişmeler sağlanmasına karşın yatırımlardaki genişleme yavaşladı, bütçe açıkları büyüdü, enflasyon baskısı arttı.

İlk işaretleri 1986 yılında görülen ve gelir-kaynak dağılımını altüst eden enflasyon ile toplumda yaygınlaşan “gösteriş tüketimi” eğilimi büyük sorun olmaya başladı. Aynı yıl “esnek ve gerçekçi kur politikası”na geçilmesi ekonomide istikrarsızlığa neden olurken maliyet enflasyonunun da kaynağını oluşturdu.

Bütçe dengesinin sağlanması için vergi düzenlemeleri yeterli olamadı. Mevduat faizlerinin ve munzam karşılık oranlarının artırılması, donuk kredilerdeki büyüme kredi faiz oranlarının yükselmesine yol açtı. Bütçe açığının kapatılması amacıyla Merkez Bankası kaynaklarına başvurulması ve Hazine’nin yüksek faizli borçlanmayı artırarak sürdürmesi de kronik enflasyonun altyapısını güçlendirdi.

Türkiye önemli ekonomik ve siyasi gelişmelere sahne olan 1987 yılını erkene çekilen milletvekili genel seçimiyle kapattı.

Ekonomik dengelerdeki bozulma ve yükselen enflasyonun tetiklediği kamuoyu tepkileri derinleşiyordu. Özal, iktidarının geldiği kritik eşiği milletvekili seçimini erkene alarak aşmak istedi. 29 Kasım 1987 tarihinde yapılan seçimde oy oranı yüzde 45,14’den yüzde 36,31’e düşmesine karşın ANAP, 450 sandelyeli TBMM’de 292 milletvekiliyle ikinci kez tek başına iktidar oldu. SODEP ile HP’nin birleşmesiyle kurulan Sosyaldemokrat Halkçı Parti (SHP) 99, DYP 59 milletvekili çıkardı. Ecevit’in liderliğindeki Demokratik Sol Parti (DSP), Alpaslan Türkeş’in Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP), Erbakan’ın Refah Partisi (RP), yüzde 10’luk barajı aşamaya-arak parlamento dışında kaldılar.

BÖLÜM 7

BASINDAN MEDYAYA DÖNÜŞÜM VE EMD

“TRANSFORMASYON” ŞOKLARI

Türkiye, 1984 yılına Turgut Özal'ın ekonomi politik “*transformasyon*” şoklarıyla girdi. “*Şoklama*” sürecinin iki paralel kavramı vardı; küreselleşme ve değişme. Dünya, teorik temellerini Chicago Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Milton Friedman'ın attığı; ABD'de Reaganizm, Britanya'da Thatcherizm adıyla ünlenen neo-liberal ideolojik saldırı altındaydı. Bu güçlü saldırı özellikle yoksul ve gelişme yolundaki ülkelerin ekonomik, politik, toplumsal değer ve yapısını alt üst eden bir değişime zorluyordu.

Türkiye bu sürece 24 Ocak 1980 kararlarıyla dâhil edilirken, o tarihlerde henüz “*medya*” kavramıyla tanışmamış olan basın sektörü de darbeyle birlikte “*başkalaşım*” sürecine girecekti.

Başkalaşım iki boyutta gelişecekti: MGK ve devamında ANAP iktidarının basına yönelik baskıcı, denetlemeci ve cezalandırıcı tutumu ile askeri ve sivil siyasi iktidara egemen olan neo-liberal dünya görüşünün basın sektörü üzerindeki işlev sapırtıcı, yozlaştırıcı etkileri.

İlk boyut, genellikle siyasi iktidarların devlet gücünü oluşturan yasama-yürütme-yargı erkleri yanında “*dördüncü kuvvet*” olarak konuşlandığı varsayılan basının, bağımsız-bağlantısız eleştiri ve denetim işlevine tahammülsüzlüklerinin ürünüydü.

İkinci boyut ise basın sektörünün çalışanlar açısından sorunlu fakat mesleğin ana ilkelerine iyi kötü sadık “*gazeteci patron*” sermayeli yapıdan, asıl hedefi siyasi iktidarlara karşı ekonomik çıkarları doğrultusunda güç elde etmek olan finans-ticaret-sanayi sermayesiyle büyümüş basın dışı patronların eline geçmesiydi.

Sermaye yapısındaki değişme, gazete merkezli basın kavramının tüm ilke ve değerleriyle kırılarak gazete-televizyon-radyo-internet vb. donanımlı “*medya*” kavramına dönüşmesine yol açacaktı.

Basın sektörünün medyalaşma sürecinde en ağır kırılma sadece sermaye-patronaj yapısının değişmesi olmayacaktı. Niteliksel kırılma mesleğin karakterini belirleyen gazetecilik optiği ve dilindeki derin farklılaşma ile ortaya çıkacaktı. Gazetecilik optiği ilgi ve sorumluluk alanına giren tüm konu ve sorunlarda toplumsal odaktan bireysel odağa kayacak; magazinleşme ülkenin, bireyin, toplumun yakıcı sorunlarını aşacaktı.

“*Medyalaşma*” süreci bir taraftan basın sektörünün doğasını değiştirirken aynı zamanda gazeteciliğin temel mesleki niteliklerini de alt üst edecekti. Sektörün “*ana akım*” kanadında türeyen yeni gazeteci-yazar-yönetici tipi mesleğin yerleşik yapısını ele geçirecek; ülke, toplum ve birey sorunlarının, gerçeğin peşinde koşan, halkın bilgilenme hakkına hizmet eden muhabirlik müessesesi tahrip edilerek geri plana itilecek; siyasi iktidarlara gerektiğinde içli dışlı yüksek profilli ilişkilere girebilen, patronları adına iş pazarlıkları yapabilen yayın yönetmenleri ve köşe yazarları ön plana çıkacaktı.

İKTİDARLARIN MEDYA YARATMA HEVESİ

Basının medyalaşma süreci, siyasi iktidarların “*kendi medyasını yaratma*” imkânlarını da genişletecekti. 1970'li yılların sonuna kadar ağırlığını koruyan gazete merkezli yapıya 1980'li yılların ikinci yarısından itibaren sayıları hızla artan gazetelerle birlikte özel TV kanalları eklenecekti. Bu genişleme siyasi iktidarlara kamuoyunu yönlendirme ve kontrolde dolaylı iletişim yerine kendi medyasını yaratarak etki alanlarını pekiştirme fırsatını sunacaktı.

Süreç öyle bir noktaya gelecekti ki, 2000'li yıllarda hangi gazetenin ve TV kanalının siyasi iktidarcı desteklediği, iktidarın güdümünde yayın yaptığı bilinirken, çoğunun kimlere ait olduğu takip dahi edilemeyecekti. Türkiye, iktidarın altında kümelenmiş şirket gruplarının, müteahhitlerin, turizmcilerin, madencilerin bir gecede gazete, TV kanalı sahibi “*edildiği*” bir döneme girecekti.

Başkalaşım süreci ana eksenini “*ticari rekabet*” olan yeni bir çatışma alanı açıyordu. Önceki dönemlerin genellikle kitle kapsayıcı yayın politikalarına, nitelikli habere, sorgulayıcı yoruma, yazara dayalı rekabet anlayışı yerini, masa başında üretilen magazin-yoğun ve kimi gazetelerde uydurma (asparagas) haberlere kadar uzanan tiraj rekabetine terk edecekti. Değişim o denli yozlaştırıcıydı ki, kimi gazetelerin ülke gündemini değerlendirme ölçütlerini bile alt üst ediyordu.

Hürriyet gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Ertuğrul Özkök, gazeteci Nebil Özgentürk'ün, “*Cumhuriyetten Günümüze Basının Kısa Tarihi*” kitabındaki söyleşisinde şunları söylüyordu:

“Bizim yazı işleri toplantımızda her gün önce bir spor, futbol konuşuluyor, siyasetten önce futbol konuşuluyor. Arkasından kedi muhabbeti başlıyor, arkasından kuş köpek muhabbeti başlıyor, ondan sonra geliyoruz. Memleketin bu kadar sorunu varken şimdi kedi mi? Türkiye'de en önemli sorunu kedi olan yüz binlerce insan var, bu insanları toplumun kategorisinden dışa atamazsınız.”

EKONOMİ BASINI KURUMSALLAŞIYOR

Ekonomi basınının kurumsallaşma sürecinin ilk işaretleri tiraj gazetelerinde ekonomi sayfalarının artmasıyla görüldü. Haldun Simavi yönetimindeki *Günaydın* gazetesi, Kasım 1980'de ekonomi haberlerine ayırdığı sayfa sayısını dörde çıkardı. Gazetenin ekonomi şefi Necati Doğru 24 Ocak kararlarının hemen ardından Simavi'ye ekonomi haberlerinin öneminin artacağı yönünde rapor sunmuş, ekonomi haberleri içerikli ayrı bir gazete yayımlanması düşünülmüş, ancak 12 Eylül darbesi, yeni gazete girişiminden vazgeçilmesine yol açmıştı.

Ekonomi basınında kurumsal gelişmenin önemli bir örneği de *Dünya* gazetesindeki kimlik değişmesiydi. 1974 yılı sonlarında, işadamları, müteahhit İhsan Altınel tarafından Bedii Faik'ten satın alınan *Dünya* gazetesi, bir dönem kupon karşılığı yapı kooperatifi üyeliği promosyonu gibi kampanyalarla tiraj alma çabalarına rağmen başarı sağlanamadığı için, 1979 yılında arsa karşılığında *Hürriyet*'e devredilmişti. 12 Eylül darbesinin ardından eleştirci siyasi kimliği korunarak bir süre Orhan Birgit tarafından yönetilen gazete, 1981 yılında *Hürriyet* Genel Müdürü Nezih Demirkent tarafından ekonomi gazetesine dönüştürüldü; ilk genel yayın müdürlüğünü Cahit Düzel üstlendi. Bu dönüşüm gazetenin 2 Mart 1981 tarihli sayısında okurlara şöyle duyuruldu:

"Dünya, bugünden itibaren yeni bir biçimde ve yeni bir içerikle karşınızda. Acımasız haber dünyasında ekonomiyi politika ile birleştirmek, hem yurtiçinde hem yurtdışında ilkemiz, günümüz dünyasının hızlı dinamiği içinde kendimizi sürekli yenilemektir. Amacımızı bu ilkeler doğrultusunda gerçekleştirmede en büyük dayanağımız sizlerden gelecek eleştiriler ve öneriler olacaktır."

Kısa süre sonra *Hürriyet* gazetesinden ayrılan Nezih Demirkent imtiyaz sahibi olarak başına geçtiği *Dünya*'nın genel yayın müdürlüğüne Alp Orçun'u getirirken, Cahit Düzel de *Hürriyet*'in ekonomi sayfası yöneticiliğine atandı.

Dünya gazetesinin Ankara Bürosu, Taylan Erten ve Vecdi Seviğ tarafından oluşturuldu. Bu büro EMD'nin kuruluş hazırlıklarına ev sahipliği edecekti.

Ekonomik dönüşüm sürecinde ardı ardına alınan kararları ve yol açtığı gelişmeleri haber yapmaya çalışan gazetecilerin kendiliğinden oluşan "ortak hareket" anlayışı, uzmanlık alanında örgütlenme fikrine zemin oluşturdu.

Ankara'da önemli bir sayıya ulaşan ekonomi muhabirleri, haber ve yorumlarıyla basın ve bürokraside dikkati çekme-

ye; ekonomi gazeteciliği de basın sektörü içinde bir uzmanlık dalı olarak serpilmeye başlayacaktı. Bu gelişme, meslek ortamında örgütlenme fikrini tetikleyen başlıca etken olacaktı.

Gazetelerin yaygın haber kaynağı her dönemde olduğu gibi ajanslardı. *Anadolu Ajansı*, *Ulusal Basın Ajansı* ve *ANKA*'nın teleks ile abonelerine ulaştırdığı haberler, zamanında yetişirse, gazetelerde yer buluyordu. Gazetelerin baskıya girmesi ve dağıtımı için sayfaların çok erken saatlerde bağlanması gerekiyordu. Kimi gazeteler gün ortasında baskıya giriyordu. Günlük gazeteler doğu illerine bir gün sonra gidiyordu.

1980'li yılların başından itibaren Türkiye'nin haberleşme teknoloji altyapısı bütünüyle yenileniyordu. Basın kuruluşları da ortaya çıkan olanaklardan yararlanarak, iletişim

ve baskı sistemlerini değiştiriyordu. İlk düzenli televizyon yayınlarına 31 Ocak 1968'de başlayan *TRT*, daha önce kullanılmayan ikinci frekansında *TRT-2* adıyla kurduğu kanalı yayına başlatıyordu. Özal'ın talimatıyla açılan haber ağırlıklı bu kanalın en büyük özelliği renkli yayın yapmasıydı. Türkiye, renkli televizyon yayıncılığı dönemine girecekti. Yeni kanalda Türkiye'de ilk defa haftada bir 30 dakikalık ekonomi programı başlatılacaktı.

Diğer değişiklik AA'da başlayacaktı. Ajans o dönemde basının en büyük ve kurumsal haber kaynağı idi. Buna rağmen hem teknolojik hem de içerik olarak çok geride kalmış-

ti. AA'nın teknik altyapısı ve habercilik anlayışı 1984 yılında genel müdürlüğe atanan TRT kökenli gazeteci Hüsamet-tin Çelebi yönetiminde sil baştan de-ğiştirilecekti. Kısa sürede kurulan bilgi-sayar sistemi, haberlerin derlenmesi ve abonelerine ulaştırılmasında ileri tekno-lojinin Türk basınında yaygınlaşmasına katkıda bulunacaktı.

AA'da Ekonomi Haberleri Müdürlüğü'nün kurulması haber yapılanmasında önemli değişikliklerden biriydi. Dış eko-nomi haberleri de bu müdürlük bünyesinde, İsmet Hazar-dağlı'nın yönetiminde ayrı bir masa tarafından izlenmeye başlanacaktı.

EMD'NİN TEMELLERİ ATILIYOR

1987 yılına gelindiğinde, Ankara'daki ekonomi muhabirleri-nin dernek çatısı altında toplanması fikri olgunlaşmış, İstan-bul ve İzmir'deki ekonomi muhabirleriyle temasa geçilmişti. Bu süreç, ekonomi gazeteciliğinin kurumsallaşmasına önem ve değer veren bazı kamu ve özel sektör üst düzey yetki-lileri tarafından desteklendi. Çalışmalar, bu isimlerden biri olan Maliye Bakanlığı Müsteşarı Ertuğrul Kumcuoğlu'nun ev sahipliğinde çok sayıda muhabirin katıldığı bir toplantıda değerlendirildi.

**EKONOMİ
MUHABİRLERİ
DERNEĞİ**

Hazırlanan dernek tüzük taslağı, Nisan 1987'de o zamanki Emlâk Bankası'nın Ankara Yenışehir'deki lokalinde yapılan geniş katılımlı toplantıda gözden geçirilecek, diğer işlemleri tamamlama görevi Muzaffer Geçtoğan'a verilecek; Kurucu-lar Kurulu Özden Alpdağ, Vecdi Seviğ, Taylan Erten, Mu-zaffer Geçtoğan, Zülfikar Doğan, Ercan Deva, Ömer Faruk Günel, Nursun Erel'in katılımıyla oluşturulacaktı. Derneğin adı da kesinleşecekti: *Ekonomi Muhabirleri Derneği (EMD)*.

Kurucular Kurulu, Özden Alpdağ'ı geçici başkanlığa, Vec-di Seviğ'i başkan yardımcılığına, Taylan Erten'i muhasip-liğe, Muzaffer Geçtoğan'ı genel sekreterliğe seçti. Görev

bölümünün ardından, Başkan Özden Alpdağ, EMD'nin ilk resmi yazısı olan "Kuruluş Bildirimi"ni 29 Temmuz 1987 tarih ve 1987/001 sayı ile imzalayacak; 06.32.020 kod numarasının alınmasıyla EMD tüzel kişilik kazanacaktı.

EMD'nin amaçları ana tüzüğünde şöyle ifade edilecekti:

- *Dernek, gazete, dergi, haber ajansları, radyo ve televizyon kuruluşları ile ekonomi dalındaki mesleki yayın organla-rınca, ilgili bakanlıklar ve kamu kuruluşları ile özel sektör, mesleki kuruluşlar başta olmak üzere, dünya ekonomisi ve çalışma hayatı ile direkt veya endirekt gelişme-faaliyetleri izlemekle görevlendirilen gazetecileri bünyesinde toplaya-rak, ekonomi muhabirliğini gazetecilik mesleğinin bir uz-manlık dalı haline getirmek, bu doğrultuda faaliyette bu-lunmak amacıyla kurulmuştur.*
- *Dernek, fiilen ekonomi dalında çalışan gazetecileri, yuka-rıda belirtilen kuruluşlar ile kamuoyu önünde temsil eder. Üyelerinin ekonomik, sosyal, kültürel, mesleki ve yasal hak-larını, çıkarlarını koruyarak geliştirir.*
- *Dernek, bu amacını gerçekleştirirken üyelerinin her türlü hakkını fırsat eşitliği ve sosyal adalet ilkeleri içinde değer-lendirir.*

Tüzükte derneğin amaçları gerçekleştirmek için yapacağı faaliyetler de şöyle sıralanıyordu:

- *Ekonomi muhabirliğini gazeteciliğin vazgeçilmez bir uz-manlık dalı olarak benimsetmek, bu yönde üçüncü şahıs ve kuruluşlarla işbirliği yapmak, ülkenin ekonomisiyle ilgili diğer bütün kuruluş ve kurumlarca benimsenmesi için gerekli gi-rişimlerde bulunmak.*
- *Her konusu ayrı bir uz-manlaşmayı gerektiren ekonomi alanında mu-habir olarak fiilen çalı-şan gazetecilerin, mes-lek bilgilerini geliştirmek amacıyla seminerler dü-zenlemek, belli uzmanlık alanlarında eğitim prog-ramlarına katılmalarını sağlamak.*

EMD Genel Kurulu

ANKARA (AA) — Ekonomi Muhabirleri Derneği'nin (EMD) yeni yönetim kurulu üyeleri belirlendi. Özden Alpdağ yeniden dernek yönetim kurulu başkanlığına getirildi. EMD'nin dün Ankara'da toplanan 1. Olağan Genel Kurulu'nda yapılan seçimlerde EMD'nin yeni yönetim kurulu üyeliklerine şunlar seçildi: "Özden Alpdağ, Taylan Erten, Muzaffer Gençdoğan, Zulfikar Doğan, Mehmet Sarı, Türkan Buğdaycı, Bilal Çetin."

- Genel olarak gazetecilik mesleğinin haysiyet ve onurunu korumak, mesleğe ve Dernek üyelerine yönelik onur kırıcı her türlü davranış karşısında gerekli tavrı almak ve gerektiğinde diğer basın kuruluşlarıyla işbirliği yapmak.
- Dernek üyelerinin görev alanına giren bakanlıklar ve kamu kuruluşları yetkilileri ve özel sektör temsilcilerinin yurtiçi ve yurtdışı gezilerini Dernek üyelerinin izlemesi için, çalıştıkları kuruluşlar nezdinde girişimlerde bulunmak.
- Üyelerinin mesleki çalışmalarında karşılaştıkları sorunları inceleyerek, bu sorunların çözümü konusunda ilgili kuruluşlar nezdinde girişimlerde bulunmak.
- Herhangi bir nedenle işsiz kalan üyelerine iş bulmaları için yardımcı olmak.
- Mesleğe yeni başlayan (stajyer) ekonomi muhabirlerinin yönlendirilmelerini sağlamak ve iş bulmalarına yardımcı olmak.
- Üyelerine sosyal hizmet ve yardımlar yapmak, haklarını korumak.
- Periyodik ve periyodik olmayan yayınlar çıkarmak, bilgisayar ve diğer teknolojik yayınları hazırlamak, hazırlatmak ve yapmak, organizasyonlar düzenlemek,
- Dernekler Yasası çerçevesinde gelir getirici girişimlerde bulunmak, amacına uygun tesisler kurmak veya kurdurmak.

Derneğin ilk adresi basın şeref kartı sahibi Hami Kartay'ın bürosunun bulunduğu "Karanfil Sokağı No: 28/14 Kızılay Ankara" olarak gösterildi.

Yönetim Kurulu'nun 25 Ağustos 1987'de Dünya gazetesinin Ankara bürosunda yapılan ilk toplantısında derneğin faaliyetlerine ilişkin çok sayıda karar alındı.

Bir sonraki toplantıda EMD'nin yayın organı olarak aylık dergi çıkarılması için proje çalışmalarına başlanması, yönetim kurulu üyeleri dışındaki yazı sahiplerine telif ödenmesi görüşü benimsendi. Derneğin logosunu da karikatürist Cihat Hazardağlı çizdi.

ÖZAL'A "ZAM" YANITI

Türkiye erken genel seçimi geride bırakmış; "Ben seçim öncesi zam yapacak kadar enayi miyim?" diyen Turgut Özal, 2. ANAP Hükümetini kurmuş; ilk icraat olarak da temel KİT ürünlerine "zam sağanağı" başlamıştı. EMD üyeleri de mesleki görev ve sorumluluklarının gerektirdiği refleksle zamları resmi açıklamalardan önce kamuoyuna duyurmuşlardı. Bu durum Özal'ı kızdıracak, zamlardan ekonomi basınına sorumlu tutacaktı. EMD Yönetim Kurulu da 10 Aralık 1987'de iktidarın suçlamalarına şu karşılığı verecekti:

"Uyguladıkları politikalarla yeni zamlara sebebiyet verenler, her yeni zamdan sonra, yanlış politikalarını değiştireceklerine bir suçlu aramayı alışkanlık haline getirmişlerdir. Bu defa da, hükümetin ve iktidar partisi sözcüsünün, zamlardan sorumlu olarak basını göstermesi, bizleri şaşırtmıştır.

Ekonomi Muhabirleri Derneği olarak, hükümeti her zammın ardından, yeni suçlu aramak yerine, sürekli zam doğuran

politikalarını bir defa daha gözden geçirerek düzeltmeye davet ediyoruz. Ekonomi basını, zam haberleri yazarak suç işlemek şöyle dursun, kamu görevini yaparak, sadece vatandaş, bu yanlış politikalar karşısında aydınlatma işlevini yerine getirmiştir. Şurası da bilinmelidir ki, zam haberlerini yazmak zorunda kalan gazeteciler de, 7 yıldan beri uygulanan zamlardan doğrudan etkilenmektedirler."

EMD BÜYÜYOR

EMD Yönetim Kurulu, yeni yılla birlikte, tüzük uyarınca sarı basın kartı sahibi olanlar, sarı basın kartı beyannamesi verenler veya ekonomi alanında bir yayın kuruluşunda fiilen çalıştığını belgeleyenleri üye kaydetmeye başladı. 7

Tuğalp'in gözaltı ve bürümünün aramması tepkiyle karşılandı
İPT'dan Özal'a protesto

DEFTERİ

Karar Sıra No.	Karara esas olan evrakın			Mevzuun mahiyeti ve hulasası
	Tarih	No:	Nereden gönderildiği	
1	-	-	-	Dernek ihtiyacı ve üye kayıt esasları ile mali kaynak yaratılma Hk.

Toplantı tarihi: 25 / 8 / 19 87 gün

Başkanın adı ve soyadı

Özden Alpdag

Azaların adı ve soyadı

Vecdi Seviş (Bşk. Yrd.), Taylan Ertan (Muharip),
Muzafer Gostogon (Gen. Sekr.), Erkan Dera (Üye), Nursun Erel (Üye), Ömer Faruk Günel (Üye).

Kararın metni

Yönetim Kurulu, Dünya Gazetesi Ankara Temsilciliği binasında toplandı. Toplantıya başkanlığı Vecdi Seviş ve Ömer Faruk Günel yaptılar.

Yönetim Kurulu, bu ilk toplantısında, gündemindeki kararları görüşerek aşağıdaki kararlara vardı:

- 1- EMD Kuruluş başvurusunu yapılmasından sonra, çalışmaların hızlandırılması için gerekli üye kayıt formu, dernek sembolleri ile diğer kuruma hizmetlerinin tamamlanması.
- 2- Dernek kuruluş sürecinin bir etkinlikte yapılması, aynı şekilde mali kaynak yaratılması amacıyla başlatılacak bir kampanya da bir etkinlikte yapılması.
- 3- Üye kabul sırasında, Türk hükümetine tam uyulmasıyla birlikte, kurulların da buna göre çalışması, her ihtiyaca da üyelik kabul edilmesi.
- 4- Ankara Yönetim Kurulu'nun inisiyatif belirlemesi.
- 4- Yasal etkinliklerin gerçekleştirilmesi durumunda, Dernek aktif faaliyetlerinin 8 yillik süre veya 5 yillik süre boyunca yapılması.
- 5- Dernek için mali kaynak yaratma ve kamuoyunda güvenilirlik kazanılmasına yardımcı olmak üzere aylık

Ocak 1988'deki toplantıda Ankara, İstanbul, Bursa, Samsun ve İzmir'den toplam 35 gazetecinin üyelik başvuruları kabul edildi.

Nisan ayında Türkiye Dış Ticaret Derneği (Türktrade) “*dış ticaret sermaye şirketlerinin özel korumaya alınması*” amacıyla Bakanlar Kurulu'na sunulmak üzere yasal düzenleme taslağı hazırladı. Basında bu şirketler hakkında çıkabilecek olumsuz haber ve yorumları önlemeyi amaçlayan taslak, Bankalar Kanununun 84. Maddesine dayandırılıyor; dış ticaret şirketleri bu madde kapsamına sokularak tıpkı bankalar gibi basına karşı koruma zırhıyla donatılmak isteniyordu.

Başkanlığını işadamı Mustafa Süzer'in üstlendiği Türktrade'in Türkiye tarihinde ilk kez bir özel sektör kuruluşunu basından korumayı öngören yasa girişimi sonuçsuz kalacaktı. EMD Yönetim Kurulu Başkan Özden Alpdağ'ın “*Dış ticaret şirketleri hakkındaki haberler için bankalar kanunundaki gibi kısıtlamalar getirilmesi basın özgürlüğüne aykırıdır*” ifadelerinin yer aldığı yazılı uyarısının ardından Süzer, “*Böyle bir yasal dayanağa ihtiyaç duyulmuş olmasına rağmen EMD'nin tepkisini dikkate alarak, bu hazırlıktan vazgeçtiklerini*” açıklayacaktı.

EMD'nin ilk olağan genel kurulu 17 Nisan 1988'de TOBB'da yapıldı. Seçimlerde; Özden Alpdağ (Başkan), Taylan Erten (Başkan Yardımcısı), Zülfikar Doğan (Genel Sekreter) Mehmet Sarı (Sayman), Bilal Çetin, Türkan Buğdaycı, Muzaffer Geçtoğan (üye) Yönetim Kuruluna getirildiler.

Dernek, kuruluş hedefleri arasında yer alan üyelerini eğitime ve bilgilendirme çalışmaları doğrultusunda ilk etkinliğini Merkez Bankası uzmanları ile gerçekleştirdi. Bunu “*Sanayinin Finansman Sorunu ve Bankacılık*” konulu panel izledi.

Başkan Özden Alpdağ, 1 Mayıs kutlamalarında yaşamını yitiren bir gencin cenaze töreninde polisin gazetecilere saldırması nedeniyle Başbakan Turgut Özal hakkında suç duyurusunda bulundu.

Basında bir meslek uzmanlık örgütü kurmak birçok sorunun üstesinden gelmeyi gerektiriyordu. EMD, bu anlayışla ilk olağanüstü genel kurulunu 1 Temmuz 1989'da Ankara Sanayi Odası (ASO)'nda topladı. Yapılan seçimde Yönetim

Kurulu şu isimlerden oluştu: Taylan Erten (Başkan), Vecdi Seviğ (Başkan Yardımcısı), M. Kemal Öke (Genel Sekreter), Ali Bilge (Sayman), Muzaffer Geçtoğan, Mehmet Öngeoğlu, Esin Sungur (Üye).

İSTANBUL VE İZMİR ŞUBELERİ

İstanbul şubesinin kuruluş çalışmalarının tamamlanması için görevlendirilen İdris Adil, Erkan Çelebi, Sezai Babakuş ve Abdurrahman Yıldırım, Başkan Taylan Erten ile birlikte ilk olarak *Milliyet* gazetesinde ekonomi haberciliğinin duayen isimlerinden Necati Doğru'yu ziyaret ettiler. Şubenin kuruluş amacı ve faaliyet hedeflerinin anlatımı diğer basın kuruluşlarında sürdürüldü.

Bu çalışmalar sonunda Kurucu Yönetim Kuruluna; İdris Adil (Başkan), Erkan Çelebi (Sekreter), Talip Aktaş (Sayman) atandı. Şubenin ilk genel kurulu 10 Ekim 1990 tarihinde yapıldı. Seçilmiş Yönetim Kurulu, Bülent Yardımcı (Başkan), İdris Adil (Sekreter), Kazım Kılınç (Sayman), Talip Aktaş ve İlkin Aydın'dan (üye) oluştu.

İzmir'de de örgütlenmek amacıyla Macit Sefiloğlu, Yener Özkesen ile Cemal Tükel'den oluşan gruba yetki verildi.

Şube çalışmaları sürdürülürken Ankara'da 13 Eylül'de “*Yeni Kambiyo Rejimi Işığında Türk Sermaye Piyasası ve Yabancı Sermaye*” konulu panel yapıldı. Devlet Bakanı Mehmet Yazar'ın açılış konuşması ile başlayan panelde; SPK Başkanı Şükrü Tekbaş, DPT Yabancı Sermaye Başkanı İbrahim Çakır, Manufacturers Hanover Trust Genel Müdürü Atilla Uras ve özelleştirme konularından sorumlu Başbakanlık Başdanışmanı Yılmaz Argüden görüşlerini açıkladılar.

Yıl içinde üyelerin eğitimi amacı ile düzenlenen toplantılara; DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü) Başkanı Orhan Güvenen, Türktrade Genel Sekreteri Prof. Dr. Cem Alpar katıldılar.

EMD Yönetim Kurulu, günümüzde de tavizsiz uygulanan “*üyelere yönelik eğitim amaçlı toplantılarda, aksi belirtilmedikçe, haber yazılmaması*” yönündeki ilke kararını da bu tarihlerde benimsedi. Yıllar sonra bu ilkeyi ihlal eden bir üyeye, Yönetim Kurulu'nun talebi, Onur Kurulu'nun kararı ile altı ay dernekten uzaklaştırma cezası verildi.

BÖLÜM 8

KRİZ YILLARI

ÖZAL'A SUİKAST GİRİŞİMİ

1988 yılı, Başbakan Turgut Özal, partisi ve Türkiye için iyi başlamadı.

Türkiye, 18 Haziran'da toplanan ANAP 2'nci Olağan Kongresinde Özal'a yönelik suikast girişimiyle sarsılacaktı. Bu olay siyaset gündemini uzun süre işgal ederken, Özal, iktidarının ikinci dönemini tehdit eden ekonomik ve politik riskleri savuşturabilmek için 1989 yılında yapılması gereken yerel seçimleri bir yıl öne alarak bir tür "güvenoyu" denemesine girişecekti. Bu manevra anayasada değişiklik yapılmasını gerektiriyordu. 25 Eylül'de düzenlenen halk oylamasında hükümetin değişiklik talebi yüzde 65 hayır, yüzde 35 evet oyu ile ret edilecek; Özal ve partisi 1987 yılında siyasi yasakların kaldırılmasına ilişkin halk oylamasından sonra ikinci yenilgiye uğrayacaktı.

Ekonominin makro dengeleri para politikası ekseninde bozulmuştu. Yıllık program hedefleri, başta enflasyon olmak üzere tutturulamamıştı. 1988 yılı programında yüzde 32 olarak öngörülen enflasyon, yüzde 68,3'e çıkacak, büyüme hızı yüzde 3,7'ye düşecekti.

1989, cumhurbaşkanlığı makamının anayasal sürece uygun biçimde el değiştirdiği yıl oldu. 12 Eylül 1980 darbesiyle Türkiye'yi bir süre Devlet Başkanı sıfatıyla yöneten; 1982 yılında yeni anayasanın halkoyu ile kabulünden itibaren bu görevi 7. Cumhurbaşkanı unvanıyla sürdüren Kenan Evren'in süresi doluyordu. Bu nedenle, yılın son çeyreğinde ülke gündeminin ilk sırasına cumhurbaşkanı seçimi oturacaktı.

TBMM Genel Kurulunun 31 Ekim'deki birleşiminde Türkiye'nin 8. Cumhurbaşkanı seçildi. Özal, Celal Bayar'dan sonra ilk sivil kökenli Cumhurbaşkanı olacaktı. Üye tam sayısı 450 olan TBMM'de muhalefete mensup milletvekillerinin büyük ölçüde katılmadığı seçimin üçüncü turunda 285 oy kullanıldı. Özal, kendi partisine mensup 263 milletvekilinin oyunu aldı.

Türkiye, 1990 yılına Özal'ın cumhurbaşkanı seçilmesi nedeniyle ANAP iktidarının zirvesindeki kritik değişiklikle girecekti. Özal, 9 Kasım 1989'da Erzincan Milletvekili ve eski İçişleri Bakanı, Meclis Başkanı Yıldırım Akbulut'u 47'nci Hükümeti kurmakla görevlendirdi.

YENİ KARARLAR YENİ SORUNLAR

Türkiye, 1990-2001 döneminde her alanda krizlerle boğuşacaktı. İç ve dış siyasi sorunlar, hükümet bunalımları, ekonomide kaynaksız harcamalar, el konulan bankalar, on binlerce insanın ölümüne yol açan depremler, terör olayları, siyasi ve faili meçhul suikastlar, medyaya giren sermaye grupları, özel televizyon kanalları ve yeni gazeteler bu yıllara damgasını vuracaktı.

Ekonomi, kamunun artan iç ve dış borçlanma gereği sonucu oluşan yüksek faizler ve kontrol edilemeyen sıcak para giriş-çıkışlarıyla borç-faiz-kur üçgeninde sıkışıp kalacak, kronikleşen ve kısır döngüye dönüşen bu çıkmaz; zamlar, devalüasyonlar ve IMF desteği ile aşılımaya çalışılacaktı. Ortalama üç yılda bir yaşanan derin ekonomik krizler 2001 yılında zirveye çıkacaktı.

Harcamaları kolaylaştırmak ve yeni kaynak yaratmak için mal ve hizmetlere yüklenen fonlar zamanla kontrol dışına çıkıyordu. Neredeyse her alanda fon adıyla para toplanıyor; ancak bunların harcama denetimi sağlıklı yapılmıyordu. Öyle ki, bu fonlarda biriken kaynaklar, günlük mali ihtiyacı karşılamak için ilgisiz alanlara aktarılıyordu. Türkiye'de adeta iki bütçe varmış algısı yaratan bu durum mali disiplini

ANAP iktidarı siyasi ve ekonomik sorunlarla yüklü ikinci dönemini sürdürüyordu. Parti, iç hizip çekişmelerinin eşliğinde kamuoyunda güç ve prestijini önemli ölçüde yitirmişti. ANAP'ın iktidar grafiği ekonomide olduğu kadar siyasette de "inış" yönüne çevrilmişti. "Çankaya'ya çıkma" kararını bu atmosferde netleştiren Özal, muhalefetin sert eleştirisi ve tepkileri arasında

olumsuz etkilerken, usulsüzlük iddialarını da gündeme tutuyordu. Bütçe dışı fonlar, IMF'nin zorlamasıyla 2001 yılına kadar tasfiye edilecekti.

ANAP'ın "en az 120 sektörü canlandırıyor" teziyle büyük önem verdiği konut üretimini yönlendiren, aynı zamanda özelleştirme çalışmaları yapan Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı ile Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı olarak iki ayrı kuruluşa dönüştürüldü. Kamu Ortaklığı İdaresi daha sonra Özelleştirme İdaresi Başkanlığı adını alacaktı.

1990 yılında; Atatürkçü Düşünce Derneği ve Türk Hukuk Kurumu Başkanı Prof. Muammer Aksoy (31 Ocak), *Hürriyet* gazetesini Genel Yayın Yönetmeni Çetin Emeç (7 Mart) ile laik düşünceleriyle ön plana çıkan Prof. Bahriye Üçok'un (6 Ekim) faili meçhul cinayetlere kurban gitmesi, bu cinayetlere Güneydoğu Anadolu'dan gelen şehit cenazelerinin de eklenmesiyle ülkede gerilim artıyordu.

Tepkiler, protestolar, geniş katımlı cenaze törenleri birbirini izliyordu. Siyasi arenada muhalefet, 1989 yerel seçimlerinde hezimete uğrayan ANAP'a karşı ses tonunu yükseltmişti.

"BİR KOYUP ÜÇ ALMAK"

Dış gelişmeler bu gerilimi daha da tırmandırıyordu. Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin, "ülkesinin toprağı olduğu" gerekçesiyle Ağustos 1990'da Kuveyt'i işgal edecekti. Tarihe Körfez Savaşı olarak geçen bu gelişme üzerine Batılı ülkeler ABD liderliğinde Kuveyt'i kurtarmak için harekete geçecekti.

Özal'ın "bir koyup üç alacağız" iddiasıyla TSK'nin uluslararası güce katılarak kuzeyden Irak'a müdahale planı büyük tartış-

ma yaratmıştı. Ancak başta Genelkurmay Başkanı Orgeneral Necip Torumtay olmak üzere oluşan muhalefet bu planın hayata geçmesini engelleyecekti. Başbakan Yıldırım Akbulut, Dışişleri Bakanı Ali Bozer, Milli Savunma Bakanı Safa Giray plana karşı çıkacak, Orgeneral Torumtay görevinden istifa edecekti.

1991 yılı başlarında ABD liderliğindeki güçler Kuveyt'i kurtarmak amacıyla Irak'a karşı saldırıya geçti. Saddam Hüseyin bir süre sonra Kuveyt'ten çekildi. Ancak Bağdat ve Kuzey Irak'ta halk ayaklanmaları başladı. Bunun sonucu en büyük kitlesel göçlerden biri yaşandı ve yarım milyon Irak vatandaşı Türkiye sınırına dayandı. Türkiye'nin önerisiyle sığınmacılar için Kuzey Irak düzlüklerinde 36. Paralelde güvenli tampon bölge oluşturuldu. Bu bölgenin korunması için Türkiye sınırları içinde ABD, İngiltere, Fransa ve Türkiye'nin katıldığı Çekiç Güç konuşlandı. 12 yıl faaliyet gösteren ve çok tartışılan bu gücün görevi ABD'nin 2003'te Irak'ı işgaliyle sona erecekti.

Körfez Savaşı Ortadoğu'da dengeleri değiştirirken ekonomileri de vuracaktı. Yılın ilk yarısında 15-18 dolar olan petrolün varil fiyatı 40 dolara tırmanacak, Ortadoğu pazarlarına açılmış olan Türkiye'nin ihracatını daraltacaktı.

1990 yılına damga vuran diğer bir gelişme de işçi eylemlerinin yoğunlaşmasıydı. İşçi ve memur grevleri,

özelleştirme uygulamalarına karşı gelişen kitle hareketleri yayılıyordu. Zonguldak'ta 48 bin maden işçisinin greve çıkması muhalefetteki siyasi partiler, meslek kuruluşları ve kitle örgütlerince desteklenecek; grevci işçiler aileleriyle birlikte Ankara'ya yürüyeceklerdi.

Yürüyüş ve grev, Başbakan Akbulut ile Genel Maden-İş Sendikası Başkanı Şemsi Denizler'in anlaşmasıyla sona erecekti. Verilen ücret zammını çok fazla bulan Özal, hükümetle ters düşecek, "Çankaya'nın şişmanı, işçi düşmanı" sloganlarıyla protesto edilecekti.

EMD'den İhracat ve Sanayi Panelleri

EMD, 1990 yılına yoğun etkinlik takvimi ile başladı. İlk etkinlik, "İhracatın Son 10 yılı, Bugünkü Durumu ve Eximbank'ın Rolü" konulu toplantı oldu. Eximbank'ın katkısıyla 30 Ocak'ta İstanbul Hilton Otel'i'nde düzenlenen toplantıya Devlet Bakanı Hüsnü Doğan, Eximbank Genel Müdürü Turgay Özkan ve Genel Müdür Yardımcısı Osman Aslan, Türkrade Başkanı Evren Artam, Alarko Holding Yönetim Kurulu Başkanı İshak Alaton ile Yapı ve Kredi Bankası Genel Müdür Yardımcısı Tayfun Bayazıt katıldılar. Toplantı basında geniş yer aldı.

ASO ile birlikte, 21 Şubat'ta düzenlenen "Sanayide Korumanın Dünyü-Bugünü" konulu sempozyumda, Devlet Bakanı Işın Çelebi ile Maliye ve Gümrük Bakanı Ekrem Pakdemirli'nin açılış konuşmalarının ardından Prof. Dr. Subidey Togan tebliğ sundu. Vecdi Seviğ'in yönettiği panelde eski bakanlar Mehmet Turgut ve Kemal Cantürk ile Marmara Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr.Taner Berksoy ve ASO Meclis Üyesi Kazım Köylüoğlu görüşlerini açıkladılar.

Nisan ayı ortalarına kadar, Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) Genel Müdürü Ahmet Özgüneş, DPT Yabancı Sermaye Başkanı İbrahim Çakır, Türkiye Kalkınma Bankası (TKB) Genel Müdürü İsmail Emen, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarı Namık Kemal Kılıç, TÜP-RAŞ Genel Müdürü Mehmet Savran ile toplantılar düzenlenerek üyelerin mesleki deneyimlerine katkı sağlanmaya çalışıldı.

Bu etkinlikleri, Türkiye Bankalar Birliği Genel Sekreteri Üstün Sanver ile "Bankacılığın Bugünkü Durumu ve Geleceği"; Moskova Büyükelçiliği Ticaret Başmüsaviri Şevket Özügergin ile "Sovyetler Birliğindeki gelişmeler ve Türk-Sovyet Ekonomik, Ticari İlişkileri" ve Gelirler Genel Müdürü Altan Tufan ile "Vergi Sistemi ve Geleceği" üzerine yapılan sohbet toplantıları izledi.

Hürriyet gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Çetin Emeç ile şoförü Sinan Ercan'ın katledilmesi üzerine, EMD, Çağdaş Gazeteciler Derneği, Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlık Muhabirleri Derneği ile ortak açıklama yapılarak basın örgütleri arasındaki dayanışmaya öncülük etti.

"MEDYA-SİYASET-TİCARET"

1980'li yılların sonuna yaklaşırken Türk basın dünyası İngiltere'de kurulu Polly Peck şirketler grubunun sahibi Kıbrıs asıllı işadamı Asil Nadir ile tanışıyordu. Asil Nadir'in "Bab-ı Âli'ye" yaptığı gösterişli giriş, basın sektöründe yerleşik patronaj ve mesleki yapılarda köklü değişikliklerin yaşanacağı yeni bir sürecin de başlangıcı olacaktı

1990'lı yıllara gelindiğinde değişim hızlanacak, özel televizyon yayıncılığı başlayacak; basının medyaya dönüştüğü bu süreç gazeteler arasında promosyon ve reklam savaşlarına yol açacaktı.

Radyo ve televizyonda devlet tekeli, Magic Box Star adlı televizyon kanalının yurtdışından Türkiye'ye yönelik yayınıyla deliniyor, yeni bir anayasaya aykırılık tartışması başlıyordu.

Kanalın işadamı Cem Uzan ve Cumhurbaşkanı Özal'ın büyük oğlu Ahmet Özal ortaklığı ile kurulduğu haberleri kamuoyunda yankı uyandıracaktı. Oluşan tepkiler Özal'ın "Anayasa'yı bir kere delmekle bir şey olmaz" sözleriyle daha da alevleniyordu. Cem Uzan da "Magic Box'ı anayasa sınırlamaz, Türkiye Anayasası Türk vatandaşları için, Türkiye sınırları içinde geçerlidir. Türkiye'de şimdiye kadar herkes BBC dinlemiştir. Bizim yaptığımız da bununla aynı şeydir" değerlendirmesini yapıyordu.

Medya büyük sermaye gruplarının gözdesi olmuştu. İktidar, holdingleri medya sektörüne girmesi için teşvik ediyordu. İnşaat alanındaki faaliyetleri ile parlayan holdingler, dış ticaret, turizm ve finans sektörlerine de giriyorlardı. O zamana kadar yüksek maliyetli ve kârlılığı düşük basın sektörünün önde gelen aile şirketleri yerlerini diğer iş alanlarından gelen sermaye güçlerine terk ediyordu.

Siyasi iktidarların “*kendi medyasını yaratma*” hevesi bu dönemle sınırlı kalmayacaktı. Gazeteci Nezih Demirkent, iktidarların kendi medyasını yaratma, medyanın da iktidarlara yakın durma isteğini 1995 yılında şöyle değerlendiriyordu:

“Düşünebiliyor musunuz, hangi kanalı çevirseniz karşınıza Sa-yın Çiller çıkıyor. İki kamu kuruluşuna yani TRT 1 ve 2’ye emir verildi diyelim, özel televizyonlara ne oldu? Star, Show TV, ATV, Kanal D, Kanal 6, HBB, TGRT, Flash bir iki küçük dışında herkes hükümetin emrindeydi.”

2000’li yıllarda da bu konu “*yandaş medya, havuz medyası*” gibi kavramlarla gündeme gelecekti.

Medyadaki sermaye-siyaset-ticaret üçgeni sektörde çalışanları da etkileyecekti. Her yeni yayın yüksek ücret, yeni unvanlı iş demekti. Başlarda tozpembe görünen çalışma ortamları yıllar sonra işsiz gazeteciler ordusuna; kapanan, yayınına son veren medya kuruluşları zincirine dönüşecekti.

Medya patronlarının, sahip oldukları şirketlerin ticari kaygıları ve iktidarlara “*çıkara dayalı iyi ilişki kurma*” stratejileri kapsamında ekonomide eleştirel haberlere sayfalarda geniş yer verilmesi istenmiyordu. “*Türkiye enflasyonda OECD şampiyonu, enflasyon hortladı, yeni zamlar geliyor, işsizler ordusu büyüyor*” gibi başlıklar artık gazete yönetimlerinde sevilmiyordu.

1990’LARIN EKONOMİSİNE BAKIŞ VE ÖNERİLER

5 Mayıs’ta açılışına Devlet Bakanları Mehmet Yazar ile Vehbi Dinçerler’in katıldığı 2. Genel Kurulda Taylan Erten (Başkan), Vecdi Seviğ (Başkan Yardımcısı), Mehmet Öngeoğlu (Genel Sekreter), Ali Bilge (Sayman), Muzaffer Geçtoğan, Nursun Erel, M.Kemal Öke (üye) seçildi.

Genel Kurula sunulan dernek faaliyet raporunun “*Genel Ekonomik Durum*” başlıklı bölümünde özetle şu görüşlere verilmişti:

“İki petrol şokunu siyasal istikrarsızlık içinde geçiren ve bu şoklardan birini Kıbrıs savaşıyla eş dönemli yaşayan Türkiye, 1980 başında ciddi bir ekonomik krizin içine girmişti. Enflasyon içinde daralma sürecine giren ve dış kaynak sorunu giderek büyüyen Türkiye ekonomisine 24 Ocak önlemleri uygulandı. Kararların açıklandığı günlerde ilkokula başlayan çocukların bugün (yani 1990) seçmen yaşına girdiği Türkiye’de ‘şerefi’ paylaşamayan bu kararların amacı, dış kaynakları harekete geçirip ekonomiye yeni bir ivme kazandırmaktı.

IMF tarafından o tarihlerde revize edilen araçlar devreye sokularak temelinde parasal politikaların bulunduğu bir dizi önlem yürürlüğe konuldu. TL devalüe edildi, kamu kesimince üretilen mal ve hizmetlere zam yapıldı, faiz oranları yükseltildi, ihracat ve yabancı sermaye girişi özendirildi, sanayide mevcut kapasitenin harekete geçirilmesi için çaba harcandı. Önlemler iç talebi kısırken, üretimi dış pazara yönlendirmeyi hedefleyen bir yapı sergiliyordu. İç talebi kısacak, bu arada sanayi maliyetlerinde işçiliğin payını reel olarak aşağıya çekecek kararlar ise 12 Eylül 1980’de devreye girdi, işçi hareketleri ve ücretler ‘donduruldu’, ardından da geriletildi.

1980–1983 arasında toplumsal ve siyasal istemlerin bastırılmış olması, yapay istikrar görünümü sergilemeye başladı. 1983 genel seçimleriyle birlikte 24 Ocak Kararları yeni ‘liberal’ düzenlemelerle pekiştirildi. Parasal araçların ağırlıklı olduğu 1983 sonu düzenlemelerle ihracatın yeniden artırılması hedeflenirken, kambiyo sisteminde de kademeli serbesti kararları 1990’a kadar uygulamaya konuldu.

1990 yılına gelindiğinde sanayinin yatırım taleplerindeki gerileme, üretimden ihracata ayrılacak payın önemli ölçüde sınırına gelinmesi, teşviklerin daraltılması ve İran-Irak savaşının bitmesi gibi faktörlerin ihracat üzerindeki olumsuz etkisi ve nihayet biriken kamu açıkları yeni ekonomik sorunların ana kaynaklarını oluşturmaya başladı.

'Konvertibiliteye' geçmenin siyasal gösteri aracı yapıldığı 1990 başlarında, sadece bu yükümlülüğün yerine getirilebilmesi için ödemeler dengesinde fazlalık yaratılması 'amaç' haline dönüştü. Böylece, sanayide üretim artış hızının yavaşlatılması, yatırımların görece olarak gerilemesi pahasına Türkiye'nin döviz rezervleri yükseltildi, rezervlerin yükseltilmesi için de Türkiye dış kredi faiz maliyetini yüklenmek zorunda bırakıldı.

Parasal araçların enflasyonu önlemek için tek tedbir olarak uygulanamayacağı, yüzde 65'lerin altına indirilemeyen fiyat artışlarıyla bir kez daha kanıtlanırken, duraklayan ihracata rağmen TL'nin gerçek değerine oturturulamaması, üretme dönük yatırımların sürekli ikinci plana itilmesi ve kamu maliyesinin gerçek kaynaklara kavuşturulmaması, Türkiye'nin kısa dönemli geleceğini ipotek altına sokan faktörler olarak ortaya çıktı.

Böylece, başlangıçta en fazla 3 yıllık istikrar tedbirleri paketi şeklinde öngörülen 24 Ocak Kararları, ekonominin son 10 yılına damgasını vuran bir strateji haline geldi. Krizden çıkmanın aracı olarak uygulamaya konulan düzenlemelerin aldığı bu yeni görünüm, 1990 Türkiye'sinde yeni bir krizin şartlarını yarattı."

Raporda, "Türkiye'de sanayicisinden işçisine, çiftçisinden memuruna, esnafından emeklisine kadar toplumun hemen bütün

kesimlerinden gelen tepkilerin, yaratılan krizin ciddi göstergesi olduğunu" belirten EMD, şu önerilerde bulundu:

- "Türkiye, değişen dünya ve özellikle Avrupa koşulları içinde edilgen konumdan kurtulma yollarını araştırmalı, bu amaçla kalkınma stratejisinin ana hatlarını somut biçimde sergileyecek ortamı yaratmalıdır.

- Bu ortamda Türkiye'nin yeni bir ekonomik gelişme modeline ihtiyacı vardır. Bu model toplumda en geniş uzlaşmayı sağlayacak nitelikte olmalıdır.

- Böyle bir model içinde sanayileşme kavramının ve hedeflerinin yeniden tanımlanarak, ekonomik politikaların bu yaklaşımla uyumlu oluşturulmasına mutlak ihtiyaç olduğu unutulmamalıdır.

- Sanayileşmede sağlanacak yapısal dönüşüm, tarımda üretimin sürekliliğinin koşullarını yaratacak verimlilik ilkesine dayalı önlemlerle birlikte yürütülmelidir.

- Tüm ekonomik sorunların ekonomik önlemlerle çözülebileceği açık olmakla birlikte, bir toplum hayatında bütün kavram ve değerlerin ancak gerçek demokrasi-nin kurumlaşmasıyla hayata geçirileceğine olan inancımızı vurgularız."

SANSÜRE TEPKİ

Genel Kurulda basın özgürlüğü konusu da gündeme getirildi. Özellikle, Güneydoğu'daki olaylar gerekçe gösterilerek kararnamelerle getirilen yeni düzenlemeler, siyasal otoriteye geniş yetkiler tanırken, basını da bir sansür dalgası ile karşı karşıya bırakıyordu.

Oybirliği ile kabul edilen önergeyle hükümetin basın özgürlüğünü kısıtlayıcı düzenlemelerine şu tepki gösterildi:

"Ekonomi Muhabirleri Derneği, dünyada basın yaşadığı tarihsel sorunların Türkiye'de de yaşandığının bilincinde olarak, aşağıdaki noktalara kamuoyunun dikkatini çekmeyi görev bilir.

Ağır ekonomik koşullar altında yaşayan basın çalışanları, kendilerine doğrudan yansıyan tepkilerin yarattığı güçlükleri aşma çabası gösterirken;

1. İktidarın aldığı sansür niteliği taşıyan tedbirler, basının görevini yerine getirmesinde ciddi sorunlar yaratmaktadır.
2. Basına yönelik ve iktidar otoritelerince doğrudan veya dolaylı desteklenen tedbirler, gazetecileri hedef alan ve teröre kadar varan ilkel girişimleri hızlandırmaktadır.
3. Basın çalışanları, oluşturulan bu ortamda gerçekleri sergilemek yerine olası tepkileri ve saldırıları göğüslemek zorunluluğu ile karşı karşıya bırakılmaktadır.

Bu saptamaların ışığında EMD; basın çalışanlarının çağdaş ve demokratik çalışma ve haber alma özgürlüklerini engelleyen sansür başta olmak üzere, basın sektörünü iktidarın kontrolü altına almak isteyen girişim ve kararların bütün unsurlarıyla kaldırılmasını talep eder."

Yönetim Kurulu, genel kurulda kabul edilen önergedeki görüşlerin daha geniş kitlelerce de savunulması amacıyla diğer basın dernekleriyle dayanışma ve işbirliğinin daha da geliştirilmesine karar verdi. Kurulun 30 Mayıs'taki kararıyla kamuoyuna açıklanan, daha sonra Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlık Muhabirleri Derneği'nin yayın organı Genç Kalemler'de de tam metin yayınlanan bildiride şu görüşler ortaya koyuldu:

"Türkiye'de basın tarihi ile başlayan baskı ve sansür uygulamaları, değişik araç ve yöntemlerle günümüzde de sürdürülmektedir.

Sivil iktidarların özellikle halkın desteğini kayb ettikleri dönemlerde ve askeri yönetimler altında şiddetini artıran baskılar, yayın yasağından ekonomik önlemlere kadar değişik boyutlarda kendini göstermektedir.

Günümüzde önce basının hedef gösterilmesi ve suçlanmasıyla belirginleşen siyasi tavır, son olarak demokratik hukuk devleti ilkelerini hiçe sayan zihniyetin ürünü kanun hükmünde karar-namelerle (KHK) açık baskıya dönüşmüştür.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki olaylar bahane edilerek kararnamelerle getirilen yeni düzenlemelerin siyasi otoriteye tanıdığı geniş yetkiler, basını bir sansür dalgası ile karşı karşıya bırakmıştır. Son olarak 424 sayılı KHK ile tek metinde toplanan sansür tedbirleri, demokratik hukuk devleti ilkelerinin yanı sıra 1982 Anayasasına dahi aykırı hükümler taşımaktadır. Bu kararnamenin 1-a maddesinin giriş bölümü aynen şöyledir:

'Bölgedeki faaliyetleri yanlış aksettirmek veya gerçek dışı haber ve yorumlar yapmak suretiyle bölgedeki kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasına veya bölge halkının heyecanlanmasına neden olacak veya güvenlik kuvvetlerinin görevlerini gereği gibi yerine getirmelerini engelleyecek şekilde yayınlanan her türlü basılmış eser hakkında Olağanüstü Hal Valisinin teklifi veya görüşü alınarak İçişleri Bakanlığınca bunların bölge içinde veya dışında basılmış olup olmadığına bakılmaksızın basılmalarını, çoğaltılmalarını, yayınlanmalarını ve dağıtılmalarını süreli veya süresiz yasaklamak, gereğinde bunları basan matbaaları kapatmak...'

İlk bakışta bu hüküm sınırlı bir yetkiyi içeriyor sanılabilir. Ancak KHK ile getirilen yargı yolunun kapatılması, matbaa kapatma cezası ile yayın öncesinde baskı yaratma iradesi, idari nitelikteki yetkinin bölge dışında da kullanılabilmesi, yetki kullanımının siyasi otoriteye mensup İçişleri Bakanı'na bırakılması, asıl amacın

basın üzerinde geniş kapsamlı baskı ve sansür yaratmak olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Aynı KHK ile basınla ilgili ceza hükümlerinin ağırlaştırılması, bu yapılırken 'yayının Olağanüstü Hal Bölgesi ile mücavir iller içinde veya dışında basılmış olup olmadığına bakılmaksızın' sert cezalar öngörülmesi, düzenlemenin yetkililerce savunulan resmi gerekçesini çok çok aşar niteliktedir.

'Ben zaten perhiz yapıyorum' diyor ama...

Ekonomi Muhabirleri Derneği 5. kuruluş yılını geçen hafta görkemli bir şekilde kutladı. Tesadüf o gün üç-dört kokteyl vardı ve hatta Başbakan Süleyman Demirel'in basın mensuplarına konutta verdiği resepsiyon da aynı akşama rastlamıştı. Buna rağmen ekonomi muhabirlerinin davetine çok sayıda bakan ve ekonomist bürokratlar ve bankacılar katılmışlardı. Tabii bu kokteylde bol bol ekonomi, dolayısıyla enflasyon konuşuldu. Eski Halk Bankası Genel Müdürü Ahmet Ertuğrul, her zaman olduğu gibi "Perhiz yapıyorum..." diyerek tatlı-tuzlu tabak tabak yiyeceği afiyetle götürdü ve şen kahkahalar attı. Bir ara eski ve yeni Halk Bankası genel müdürleri bir araya geldiler. Ertuğrul, görevinden alınmak için çalışan Halk Bankası Genel Müdürü Mümtaz Pehlivanlı'ya şunları söyledi: "Biliyor musunuz? Aniden görevden alındım. Genel müdürlükten ayrılırken cebimde sadece 750 lira vardı. Ne bankada hesabım ne de başka para vardı. Bunu hiç unutmuyorum." Pehlivanlı güldü, şu cevabı verdi: "Benim haberim var, görevden ayrılmayı bekliyorum. Ama bende sizin o günlük değerine göre o kadar para da yok..." Ahmet Ertuğrul salonu çın çın çınlatan kahkasını patlattı ve orada bulunan genel müdürlere şu karşılık verdi: "Al beni çarp Mümtaz'a. Mümtaz çarp bana... İkimiz bir adam bile edemiyoruz. Elin oğlu, genel müdürlüğün yanından geçse köseyi dönüyor, ama biz, ne yapalım böyleyiz." Ertuğrul yanından geçen garsona seslendi: "Oğlum, getir bana şöyle kaymaklı bir şey... Göcürteyim onu da... Öhh, canımızda değsin... İşte biz böyleyiz."

Görevleri, kamuoyunu özgürce oluşturmak; halkın haber alma ve görüş belirtme temel haklarını serbestçe kullanmasına aracılık etmek olan basın çalışanlarının, siyasi iktidardan gelen ve yasal kılıfa büründürülmek istenen baskılar karşısında herhangi bir gerekçeyle ödün vermemeleri gerekir.

Bu inancı taşıyan EMD, 2. Olağan Genel Kurul bildirisi doğrultusunda, basını iktidarın kontrolü altına almak isteyen girişimlerin karşısındadır.”

EMD YENİ ADRESİNDE

EMD, kısa sürede kurumsal kimliği ve üyelerinin niteliğiyle meslek kuruluşları arasında saygın bir yer edinirken en büyük eksiği genel merkez ofisine sahip olamamasıydı. Mevcut mali imkânlarla uygun dernek merkez ofisi arayışları Ankara Büyükşehir Belediyesi'nden Eylül 1990'da Ankara Kızılırmak Sokağı No: 26/5 adresindeki dairenin kiralanmasıyla sonuçlanacaktı.

Üyelerin destekleriyle kısa sürede donatılan genel merkeze telefon hattı bağlanması ise 1992 yılını bulacaktı. İlk etkinlik 3 Ekim 1990'da DPT Serbest Bölgeler Genel Müdürü Yalçın Alaybeyoğlu'nun katılımı ile düzenlendi. Aynı gün yapılan Yönetim Kurulu toplantısında “Irak'ın Kuveyt'i işgali ile çıkan Körfez bunalımının Türkiye ekonomisini olumsuz etkilediği, bu nedenle bunalımın tırmanması ve savaşa dönüşmesine karşı çıkılması gerektiği” görüşünün kamuoyuna duyurulması kararı alınıyordu.

Yönetim Kurulu, yeni döneme ilişkin programını belirlerken, EMD'nin basın yayın okullarıyla ilişkiler kurarak, mesleğe girecek gazetecilere ekonomi haberciliği konusunda teorik bilgi verilmesini kararlaştırdı. Bu karar doğrultusunda bazı EMD üyeleri Ankara'daki okullarda ders verdiler, sunum yaptılar.

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB), taşınacağı yeni binada ekonomi muhabirlerine yer tahsisi yönündeki EMD talebini kabul etti.

14 Temmuz günü yapılan İzmir Şubesi 1. Olağan Genel Kurul toplantısına Genel Başkan Taylan Erten katıldı, Şube Yönetim Kurulu Harun Gürek, Cemal Tükel ve Macit Sefiloğlu'ndan oluştu.

SİYASETTE HAREKETLİ GÜNLER

1991 yılı siyasete yeniden yapılanma döneminin başlangıcı olacaktı. Turgut Özal'ın Cumhurbaşkanı seçilmesiyle ANAP Genel Başkanlığı ve Başbakanlık görevlerine getirilen Necdet Yılmaz'ın Yıldırım Akbulut, parti içi ve dışından kaynaklanan baskılar sonunda toplanan kongrede Genel Başkanlığı Mesut Yılmaz'a bırakacaktı. Akbulut, Başbakan iken parti genel başkanlığını kaybeden ilk lider olarak siyasi tarihe geçecekti.

Mesut Yılmaz, Haziran 1991'de Başbakanlık görevine geldikten hemen sonra Merkez Bankası Başkanı Rüştü Saracoğlu'dan ekonomi brifingi alacaktı. Saracoğlu'nun çizdiği ekonomideki kara tablo Yılmaz'ı telaşlandıracak, erken seçim kararı verilecekti.

20 Ekim 1991 genel seçimi sonunda Süleyman Demirel'in Genel Başkanlığındaki DYP yüzde 27,03 oy alarak 178 milletvekilliği kazandı. Demirel'in, yoksullara yeşil kart, süper emeklilik gibi seçim vaatleri DYP'yi birinci parti konumuna getirmişti.

SHP, Halkın Emek Partisi ile ittifak kurarak girdiği seçimde yüzde 20,75 oy oranıyla 88; ANAP yüzde 24,01 oranında oy alarak 115 milletvekili çıkaracaktı.

Refah Partisi (RP), Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP), (daha sonra Milliyetçi Hareket Partisi/MHP adını alacaktı)

ittifakı yüzde 16,87 oranındaki oyla 62 milletvekilliği kazanacaktı. Bu seçimde Meclis'e giren RP milletvekillerinden önemli bir bölümü 2000'li yıllarda çekirdek kadro olarak AKP'yi kuracaktı. Siyasete dönen Bülent Ecevit'in Demokratik Sol Parti (DSP) yüzde 10,74 oy oranıyla 7 milletvekilliğine sahip olacaktı.

Bu seçimin en çarpıcı sonucu, seçmenlerin yüzde 99,4'ünün Meclis'te temsil edilmesi idi.

Seçimlerden önce başlayan DYP ve SHP yakınlaşması koalisyona dönüşecek, Başbakan olan Süleyman Demirel, “*Altı defa gittim yedi defa geldim*” diyerek göreve başlayacaktı. Böylece ANAP'ın yaklaşık 8 yıl süren tek başına iktidar dönemi sona erecekti.

1990 yılına girildiğinde dış ticaret rejimini serbestleştirmeye yönelik düzenlemeler sonucu ithalatta yaşanan artış ve iç talepteki canlılık yılın sonunda ekonomik göstergelere yüzde 9,4 oranında büyüme, yüzde 50'ye yaklaşan enflasyon, artan cari işlemler açığı olarak yansımıştı.

Yeni hükümet kurulduğunda ekonomi duraklama dönemine girmiş, enflasyon yüzde 60'lar sınırına gelmiş, bütçe açığı büyümüştü. Hükümetin ilk kararlarından biri KİT hizmet ve ürünlerine zam yapmak olacaktı. Süleyman Demirel bu kararları “*Zammı ben yapmadım, kucağımda buldum. Üzerine otursaydım civciv çıkacaktı*” şeklinde savunacaktı.

YENİ DEVLETLER YENİ DÜZEN

Yıl biterken “kuzeyden” gelen haberler dünya siyasetini değiştirecekti. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nde 1985 yılında göreve gelen Mihail Gorbaçov, ülkesinin iç ve dış politikalarını değiştirmeye başlamıştı. Glasnost (açıklık) ve Perestroyka (yeniden yapılanma) programını uygulayan Gorbaçov, 1989 yılında da Soğuk Savaş'ının sonunu simgeleyen Berlin Duvarı'nın yıkılmasına da katkıda bulunacaktı.

Duvarın yıkılmasıyla Doğu ve Batı Almanya birleşmeye giderken SSCB'de bu gelişmelere karşı olan Politbüro ve Moskova bürokrasisi askerlerle birlikte Gorbaçov'a karşı darbe düzenlediler. Darbe girişimi halkın da karşı çıkmasıyla bastırılırken, SSCB dağılmaya başladı. 1917 yılında kurulan “komünist rejim” sona ererken, SSCB'yi oluşturan çok sayıda devlet bağımsızlığını ilan edecekti. Bu gelişmeler ve Başkan Josip Broz Tito'nun ölümünün ardından Yugoslavya'nın dağılmasına yol açan iç savaşla Avrupa'da yedi ayrı devletin ortaya çıkacaktı.

SSCB'nin dağılmasıyla kurulan bu devletlerden bir bölümü, izleyen yıllarda Türkiye'nin enerji, turizm, bankacılık başta olmak üzere önemli sektörlerinde pay sahibi olacaklardı. Türkiye, ham petrol ve doğalgaz kaynaklarının hem kendi ihtiyacını karşılamasında hem de batıya taşınmasında

dünyanın önemli enerji transit taşıma ülkesi konumuna da gelecekti. Bu devletlerden getirilen ve Türkiye'den satın alınan mallar, “*bavul ticareti*” ve “*Rus Pazarı*” kavramlarını günlük hayata sokacaktı.

Türkiye'de ve dünyada bu gelişmeler yaşanırken, EMD üyeleri, ekonominin gündemini; Ankara ve İstanbul'da Maliye Bakanlığı Müsteşarı Biltekin Özdemir, SPK Başkanı Şükrü Tekbaş, İMKB Başkanı Yaman Törüner, Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanı Ökkeş Özüyüğü, Şekerbank Genel Müdürü Aydın Ayaydın, Denizbank Genel Müdürü Ersin Peköz, Pet Holding Yönetim Kurulu Başkanı Gültekin Köksal ile değerlendirdiler.

EMD, 5. yaşını 17 Mayıs 1991 tarihinde Ankara Hilton Otel'i'nde düzenlediği görkemli bir baloyla kutladı. Baloya siyaset, bürokrasi ve özel sektörden çok sayıda davetli katıldı.

ASİL NADİR KRİZİ

1992 yılına gelindiğinde Başbakan Demirel seçim vaatlerini gerçekleştirmeye başlıyor, sosyal güvenlik sisteminde fazla prim ödeyenlere süper emeklilik hakkı getiriliyor, emeklilik yaşı kadınlarda 38'e, erkeklerde 43 yaşına çekiliyordu.

Türkiye ekonomisinin “*kara deliklerinden biri*” olarak nitelenen sosyal güvenlik sistemindeki açıklar çeşitli düzenlemelere rağmen yıllar içinde büyüyebilecek ve bütçe açıklarının önemli nedenlerinden biri olarak kalacaktı.

Medya dünyası ise Asil Nadir krizini yaşıyordu. Nadir'in İngiltere'deki faaliyetleri nedeniyle hakkında açılan davalar sonucu darboğaza girmesi Türkiye'de sahip olduğu medya varlıklarını ve diğer yatırımlarını etkileyecekti. *Güneş* gazetesini yayına ara verecek; yanı sıra *Günaydın*, *Tan* gazeteleri ile Gelişim Grubu'nun *Nokta*, *Ekonomik Panorama* dergileri gibi önde gelen yayınlar; başka gruplara geçecekti.

25 Nisan 1992'de Büyük Ankara Otel'i'nde düzenlenen EMD 3. Genel Kurulu, “*1992 Yılında İhracat ve Sorunlar*” konulu panelleri açılacaktı. Eximbank Genel Müdürü Ahmet Ertuğrul ile İMKB Başkanı Yaman Törüner'in konuşmalarının ardından Prof. Dr. Tuğrul Çubukçu'nun yönettiği panelde; Eximbank Genel Müdür Yardımcısı Yaprak Uras, Türktrade Başkanı Kamuran Sertel, Demir Çelik Üreticileri Derneği Genel Sekreteri Hami Kartay konuyu irdelediler. Paneli üst düzey bürokratlar, iş dünyası ve sivil toplum örgütlerinin temsilcileri de izledi.

Panel sonrasında başlayan genel kurula İstanbul ve İzmir şubelerini temsil eden delegeler de ilk kez katıldılar. Yapılan seçimde Taylan Erten (Başkan), Semra Çetin (Başkan Yardımcısı), İsmet Hazardağlı (Genel Sekreter), Nesrin Hocaoglu (Sayman), Maruf Buzcugil, Kamuran Abacıoğlu, Oya Berberoğlu (üye) yönetime geldiler.

İstanbul'da da 20 Aralık 1992 tarihinde yapılan 2. Olağan Genel Kurulda Yalçın Şimşek başkanlığında İdris Adil, Talip Aktaş, Funda Özkan, Adil Korkut, Kerim Sallancı ve Kazım Kılınç'tan oluşan yönetim kurulu işbaşı etti.

DERNEĞİN İLK YAYINI

Genel Merkez yönetimi, dernek üyeleri arasında iletişimi artırmak için mayıs ayında "Ekonomi Basını" başlıklı A4 boyutunda, 8 sayfalık bir bülten çıkarılması kararlaştırdı. İsmet Hazardağlı'nın koordinasyonunda hazırlanan bültenin ilk sayısında genel kurul haberi geniş bir şekilde yansıtılıyor, Başkan Erten, "Vurgu" başlıklı köşesinde EMD'nin hedeflerini ve vizyonunu, "klasik dayanışma düşüncesinin ötesinde meslek kalitesi üzerinde kafa yormak, kalitenin normlarını oluşturmak, yetkin bir ekonomi gazeteciliğinin iklimini yaratmak" şeklinde özetliyordu.

Bültenin "Üyelerimizden Görüşler" bölümünde Fehmi Köfteoğlu, haber kaynağı-gazeteci ilişkilerini ele aldığı yazısını şöyle tamamlıyordu:

"Ben öncelikle Ekonomi Muhabirleri Derneği'nin günümüz koşullarında 'gazeteci-haber kaynağı ilişkileri' ve 'haber değerlendirme' ölçütlerini yeniden tartışmaya açmasını düşünüyorum. Hatta bu tartışmalardan sonra 'basın ahlak ilkeleri' gibi 'EMD üyelerinin uyması gereken kurallar'ın belirlenebileceğini sanıyorum."

Köfteoğlu'nun bu önerisi ilerleyen yıllarda EMD etik ilkelelerinin belirlenmesiyle hayata geçecekti.

Bültende üyelerden haberlerin yanı sıra dernek yönetiminin çalışmaları aktarılıyordu. Bir süre yayımlanan aylık bülten, 1996 yılında çıkarılmaya başlanacak 'Ekonom' dergisine giden yolu açıyordu.

ÖZAL VE ÇİLLER'DEN EMD'YE İLGİ

Taylan Erten başkanlığındaki yönetim kurulunu Çankaya Köşkü'nde 20 Ekim 1992'de kabul eden Cumhurbaşkanı Turgut Özal, görüşmenin başında heyette bulunanlara ne zaman mesleğe girdiklerini tek tek soracaktı. Büyük çoğunluğunun 1980 sonrası ekonomi muhabirliğine başladıklarını öğrenen Özal, bundan sonuç çıkaracak ve duyduğu memnuniyeti Semra Özal'la paylaşacaktı. O sırada Köşk dışında bulunan eşine ulaşan Özal, "Semra Hanım, yanımda ekonomi muhabirleri var. Bak çoğu gazeteciliğe bizim dönemde başlamış" diyecekti. Bu görüşmede yeni bir parti kurarak poli-

tikaya dönme sinyallerini de veren Özal'ın değerlendirmeleri ertesi gün çoğu gazetenin manşetinde yer alıyordu.

Yönetim Kurulu, Devlet Bakanı Tan-su Çiller'i de ziyaret edecekti. Çiller, ziyarette ekonomideki gelişmeleri ve beklentilerini değerlendirdikten sonra "Bugüne kadar EMD ile yakın diyalog kurmadığım için üzgünüm. Ekonomiden sorumlu bir devlet bakanının ekonomi muhabirlerini çatısı altında toplayan EMD ile her zaman yakın ilişki içinde olması gerekir. Bundan sonra EMD faaliyetlerine daha fazla katılmak istiyorum" diyecekti.

3. İktisat Kongresi kapsamında, EMD'nin girişimi ile 5 Haziran 1992'de düzenlenen "Ekonomi Kalınma Sürecinde Ekonomi Basının Yeri" konulu panelde dernek adına Başkan Taylan Erten konuştu. Meydan gazetesini Ankara Temsilcisi Ertan Karasu'nun yönettiği panele Anadolu Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen, Milliyet gazetesi Ekonomi Yönetmeni Necati Doğru, Sabah gazetesi Ekonomi Yönetmeni Osman Ulagay ile Yaşar Holding Başkan Yardımcısı Mustafa Güçlü katıldılar. Panelin tartışma bölümünde, gazeteciler Nezih Demirkent, Yavuz Donat, Andrew Mango, Rüştü Bozkurt ile Prof. Dr. Cem Alpar, Prof. Dr. Hasan Tekeli görüşlerini açıkladılar. Ekonomi gazeteciliğinin tüm yönleriyle tartışıldığı paneldeki konuşmalar; DPT tarafından kitap haline getirildi ve çok sayıda akademik çalışmaya kaynak oluşturdu.

İstanbul'da *Milliyet* gazetesi ile İktisadi Kalkınma Vakfı'nın düzenlediği "Ekonomi Yönetimi ve Basın" konulu seminerin açılışını Başbakan Süleyman Demirel yaptı. Seminere konuşmacı olarak EMD'yi temsilen Başkan Taylan Erten katıldı.

EMD üyeleri, güncel konularda, Ankara merkez ve İstanbul Şubesi'nce düzenlenen etkinliklerde, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Mehmet Moğultay, eski Maliye Bakanı Adnan Kahveci ve Pamukbank Genel Müdürü Bülent Şenver, Kimya Sanayicileri Derneği Başkanı Alber Bilen ile bir araya geldiler.

Yıl içinde EMD camiası İzmir Şubesi üyelerinden AA muhabiri Zafer Alata'yı kaybetmenin üzüntüsünü yaşayacaktı.

1993: SUİKASTLER VE KATLIAMLAR YILI

1993 tam bir kaos yılı olacaktı. 24 Ocak'ta gazeteci Uğur Mumcu katlediliyor, 5 Şubat'ta dönemin önde gelen siyasetçilerinden Adnan Kahveci trafik kazası, 17 Şubat'ta da Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Eşref Bitlis, suikast iddialarına yol açan uçak kazası sonucu hayatlarını kaybediyorlardı. Bu olaylar üretilen komplo teorileri eşliğinde yıllarca süren soruşturmalara rağmen tam anlamıyla aydınlanamayacaktı.

Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın 17 Nisan 1993'de vefatı da yıllarca tartışılacak; zehirlenme sonucu öldürüldüğü iddiaları ailesi tarafından uzun süre gündemde tutulacaktı.

Özal'ın vefatı ardından siyasi dengeleri değiştirecek, "Cumhurbaşkanlığı verilirse almam denilmez, arkama bile bakmam" diyen Demirel SHP milletvekillerinin desteğini alarak Özal'dan daha az oyla Çankaya Köşkü'ne çıkacaktı.

13 Haziran 1993'de toplanan kongrede DYP Genel Başkanlığına seçilen Tansu Çiller, iki hafta sonra da Başbakanlık koltuğuna oturacaktı. Çiller, Boğaziçi Üniversitesi'nde ekonomi profesörü iken Demirel'in isteğiyle 1991

seçimlerinde milletvekili seçilmiş, genel başkan yardımcılığı görevini üstlenmiş, hükümette ekonomiden sorumlu Devlet Bakanlığı yapmıştı.

Oy tabanının önemli bölümü kırsal kesimdeki muhafazakâr seçmene dayanan DYP'nin yeni lideri Türkiye'nin ilk kadın başbakanı sıfatını taşıyordu. Ancak Çiller'in ekonomi ve siyaset labirentlerindeki yolculuğunda krizler peşini bırakmayacaktı.

Hükümetin kurulmasının hemen ardından 2 Temmuz'da Sivas'ta Pir Sultan Abdal Şenlikleri'ne katılan şair, yazar ve sanatçıların da konakladığı Madımak Oteli'nin kundaklanması sonucu 37, bir hafta sonra Erzincan'ın Başbağlar köyünde 33 vatandaşın terör ortamında katledilmesi ülkeyi ayağa kaldırıyordu. Türkiye bir kez daha mezhep çatışmalarının eşğine çekiliyordu.

Çiller hükümetinin en önemli kararlardan biri PKK terörüne karşı alınan önlemlerdi. Daha geniş yetkilerle donatılan Türk Silahlı Kuvvetleri terörü önleme işlevini tamamen üstlenecekti.

Bu arada SHP listelerinden seçilen bazı Kürt kökenli milletvekillerinin TBMM'de yemin töreninde Anayasa'daki metnin dışında Kürtçe mesajlar vermek istemeleri krize yol açmıştı. Kriz, 1994 yılında dokunulmazlıkları kaldırılan bir böl

lüm Kürt milletvekilinin TBMM'den polis tarafından alınarak tutuklanmaları ve uzun hapis cezalarına çarptırılmalarıyla sonuçlanacaktı. Bu isimler ilerleyen yıllarda aynı çizgideki değişik partilerde örgütlenecekti.

1993'ün diğer önemli gelişmesi de SHP Genel Başkanı Erdal İnönü'nün siyasetten çekilmesi idi.

Siyasette bu çalkantılar yaşanırken ekonomide de işler yolunda gitmiyordu. Hükümetin hedeflerinden biri

kamu bütçesi üzerinde baskı yaratan borçlanma maliyetlerini düşürmekti. Borçlanma ihtiyacı Merkez Bankası kaynaklarından kısa vadeli avans limitleri artırılarak karşılanacaktı. Bu amaçla borçlanma miktarlarına sınırlar getirilecek, iç borçlanma ihaleleri iptal edilecekti.

Ancak, Hazine'nin Merkez Bankası kaynaklarını yoğun kullanması piyasa da dövize talebi artıracak, bu da devalüasyon beklentisini tetikleyecek; resmi kurla piyasa kuru arsında yüzde 25'e varan makas oluşacaktı.

1993 yılına 8 bin 814 lira düzeyinde başlayan bir ABD doları, yılı 14 bin 458 liradan kapatmış, 1994 Mart ayı sonunda 22 bin 137 liraya yükselmişti. TL'nin bu ölçülerde değer kaybetmesi ve kur-faiz makasının daralması sonucu, bankalar açık pozisyonlarını kapatmaya yönelecek, bu da Merkez Bankası rezervlerinin hızla erimesine neden olacaktı. Kasım 1993'te 7,2 milyar dolar olan rezervler, Merkez Bankası'nın piyasalara döviz satarak müdahale etmesi sonucu

Mart 1994'de 3,3 milyar dolara kadar inecekti. Bir gecelik repo borçlanma faizlerinin yüzde 300-400 oranlarına vardığı dönemden geçiliyordu.

Açık bütçe ve sıcak para politikaları finansal sorunları büyütecek, Türkiye piyasalardan borçlanamaz hale gelecek ve 1994 krizi patlak verecekti.

5 NİSAN KARARLARI

1993 yılında ekonomide baş gösteren kriz için alınan önlemlerin açıklanması 27 Mart 1994 yerel seçimlerinin sonrasına bırakılmıştı.

Seçimlerde 1989'a göre oylarını 10 puan artıran RP yüzde 19,10 oranıyla DYP ile ANAP'ın arkasından üçüncü parti olmuş, İstanbul'da Recep Tayyip

Erdoğan, Ankara'da Melih Gökçek'le kazanmış, Anadolu'da da çok sayıda ilde belediye başkanlığını almıştı. Bu sonuçlarla yükseliş sürecine giren RP, 1995 genel seçiminden birinci parti olarak çıkacak, Necmettin Erbakan kısa süreli de olsa başbakanlık koltuğuna oturacaktı.

Bayram Gazetesine Son

Medyada "Bayram" gazetesi tartışması yaşanıyordu. Gazeteci cemiyetlerine gelir sağlamak amacıyla 1952 yılında kanunla tanıyan Şeker Bayramında iki, Kurban Bayramı'nda üç gün gazete yayımlama hakkı tarihe karıştıyordu.

Sabah gazetesinin, 1992 yılında bu kanuna aykırı davranması cemiyetlerin tepkisine yol açtı. Gazete yönetimi verilen para cezasının kaldırılması istemiyle yargıya başvurdu. Bu arada Bursa'nın Karacabey ilçesinde yayımlanan Meltem gazetesinin 1991 yılı Kurban Bayramı'nda çıkması üzerine Anayasa Mahkemesi'ne taşınan davada yasanın ilgisi maddesi "basın özgürlüğü ve halkın haber alma hakkına" aykırı bulunarak iptal edildi. Böylece Sabah'ın tetiklediği kavga sona ererken bayram gazeteleri de nostalji oldu.

Medya sektörü 1990'lı yıllara özel televizyon ve radyo yayınlarında hızlı büyüme ile girmiş, ancak yasal altyapı oluşturulamamıştı. 1993 yılında İçişleri Bakanlığı'nın, yurtiçinden yayın yapan özel radyo ve televizyon kanallarının yayınlarının durdurulmasını öngören genelgesi tepki uyandıracaktı.

Kamuoyunda başlayan ve Başbakan Çiller'in de desteklediği "Radyomu İstiyorum" kampanyası Anayasa'nın 133. maddesinde değişiklik sürecini hızlandıracak, özel radyo ve televizyon yayınları 1994 yılında serbest bırakılacaktı.

Mayıs 1994'de çıkarılan Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'la Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) oluşturulacaktı. Kurulun öncelikli görevi, TV ve radyo frekanslarını düzenlemek, yasada belirtilen kurallara aykırı yayın yapan kuruluşlara yayını durdurma dahil yaptırım uygulamaktır. Kurulun başlıca gelir kaynağını reklam gelirlerinden alınan paylar oluşturuyordu.

EMD, Plan Çalışmalarında

EMD, tüm kamu ve özel kuruluşları nezdinde saygın konumunu pekiştiriyordu. Dernek, 1993 yılında DPT'nin 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı çalışmaları için kurulan "Kitle İletişimi Özel İhtisas Komisyonu"na resmen davet edildi. Bu toplantılara Taylan Erten ve Maruf Buzcugil katılarak derneğin görüşlerini aktardılar. Yönetim Kurulu'nda görüşülerek kabul edilen EMD raporu da Komisyona sunuldu.

EMD, yıl içinde ÇGD ile birlikte "Basın Şehitlerini Anma Günü" düzenledi, ayrıca İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birliği ile "Tekstil ve Konfeksiyon" zirvesini gerçekleştirdi. İstanbul Sanayi Odası Başkanı Memduh Hacıoğlu, Yabancı Sermaye Derneği (YASED) Başkanı Yavuz Canevi ve Türkiye İhracatçılar Meclisi Başkanı Okan Oğuz ile yapılan toplantılar da diğer etkinlikler arasında yer aldı. Kasım ayındaki İstanbul Şubesi genel kurulunda Osman Şenkul başkanlığa seçildi.

Üyelerinin, üst düzey bürokrat ve işadamlarının ilgi merkezi haline gelen Kızıllırmak Sokağı'ndaki genel merkez ofisinin bulunduğu bina bugünkü anlatımla "kentsel dönüşüme" girmişti ve yıkılacaktı. Uygun bir yer bulmanın zorluğu göz önüne alınarak önemli belgeler Genel Sekreter İsmet Hazardağlı'nın evine taşınacaktı.

SHP'nin seçim yenilgisinin başlıca nedenlerinden biri olarak İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi (İSKİ)'nde yaşanan yolsuzluk skandalı gösterilecekti. Kamuyundan gelen "solda birleşme" baskılarıyla SHP, CHP ile birleşmeye gidiyor, Deniz Baykal liderliğindeki CHP, Çiller'in yeni hükümet ortağı oluyordu. Bu oluşuma katılmayan DSP ise siyasetteki yoluna tek başına devam edecekti.

Yerel seçimlerden sonra açıklanan 5 Nisan kararlarını özü devletin borçlanma dengeğini sağlamak idi. Açıkları kapamak için borç alıp, borcun faizini borçlanarak ödeme kısır döngüsüne son verilecekti.

Tüm kamu harcamalarında tasarrufa gidiyor, KİT ürünlerine yüksek oranlı zamlar yapılıyor, vergiler artırılıyordu. KİT zamlarıyla altı ay dondurulan fiyatlar artık "he-deflenen enflasyona" göre belirlenecekti. Kamu kuruluşlarının özel bankalarda mevduat tutmaları yasaklanıyordu. Dolar lira karşısında 34 bin 86 liraya çıkarılmış, dövize talep düşürülmüştü.

Başbakan Tansu Çiller, kararları açıklarken, "Süratle tasarruflarımızı artırarak kendimize ve bizden sonraki kuşaklara daha mutlu bir gelecek hazırlamak zorundayız. Bu amaca ulaşmak için katlanacağımız fedakârlıkların bilincinde olmalıyız. (...) Başka çaremiz kalmamıştır. Bu programı uygulamaya koymaya mecburuz" diyordu. Bir dolar ilerleyen aylarda 31 bin liraya kadar gerilese de yılı 38 bin 418 liradan kapatıyordu.

İNTERNET VE CEP TELEFONU YAŞAMDA

1994 yılı aynı zamanda dünyada bilişim, haberleşme ve iletişimde yepyeni bir dönemin başlangıcı sayılacaktı. İnternet olarak adlandırılan, bilgisayar arasında veri aktarımı sistemi kısa sürede tüm dünyaya yayılacak; günlük yaşantının vazgeçilemezi olacaktı.

Yılın çarpıcı gelişmelerinden biri de Türkiye'nin "cep telefonu" tanışmasıydı. İlerleyen yıllarda internetle entegre

Akis ile Kim'in satış rakamları yakalanıyordu. Haber dergiciliğinde kısa süren parlak dönem gazetelerin benzer içerikte haberlere ve ek yayınlara yönelmeleriyle kapanacaktı.

PROMOSYON SAVAŞLARI

Medyaya yeni sermaye gruplarının girişi ile yerleşen ve haberciliği ikinci plana atan ticari anlayış, “promosyon savaşlarını” zirveye çıkacak, her dönem rastlanan promosyonlu gazete satma 1988–1996 dönemindeki kadar ürün bolluğuna ulaşmayacaktı.

Gazetelerin tirajlarını artırmak için kuponla ansiklopedi, kırtasiye, züccaciye, otomobil, uçak, konut, tv cihazı hatta deterjan, yoğurt dağıtmaya kadar uzanan “ürün” verme girişimleri, medya sahiplerinin birbirini suçlayıcı açıklamaları ile mahkeme salonlarına kadar uzanacaktı. Bu savaşta gazeteler, kimi kampanyalarda, promosyon ürünlerinin yanında verilen ek “ürün” durumuna düşecekti. Gazete büfeleri adeta küçük markete dönüşecek, eksik kalan kuponların tamamlanması için “kupon borsası” bile oluşacaktı.

Sahip oldukları televizyon kanallarındaki reklamlar aracılığıyla “çılginlaştırılan” promosyon savaşları kimi gazetelerde satış patlaması yaparken, arka planda büyük mali yükler getirecekti.

Gazeteler 2 Mart 1993 yılında bu gidişe dur demek için uzlaşsalar da buna uymayacaklar; kampanyalar nedeniyle 5 milyona yükselen günlük tirajlar, promosyonlar kesilince yarı yarıya azalacaktı. Tahminlere göre gazeteler 353 promosyon kampanyasına 4 trilyon lira harcamışlardı.

Hürriyet'in ve Günaydın'ın eski genel yayın müdürü Necati Zincirkıran, promosyon savaşlarını şöyle anlatacaktı:

“Lüzumsuz promosyon yarışı yüzünden Hürriyet çok para kaybetti. Bir gazete 100 araba veriyor, bizimkiler 101 diyor. Satışları izliyorum, Hürriyet tiraj almıyor, öteki gazete 200 bin fazla satıyor. Bu böyle devam edebilir mi? Hürriyet 1 Ağustos 1993 tarihli sayısının sürmanşetinde, ‘Görülmemiş fırsat 5 değil, 10 değil, 25 değil, 100 değil, tam 150 otomobil’ dağıtacağını duyurmuştu. Ertesi gün Sabah, ‘150 değil, 151 otomobil’ vereceğini ilan etti. Hürriyet otomobil sayısını 155’e çıkardı. Sabah da, ‘Madem öyle, işte böyle, Sabah 200 otomobil dağıtacak’ diye artırmayı erişilmez ölçülere ulaştırdı.”

İkramiye çıkmayan Milli Piyango biletleri için ikinci çekiliş düzenleniyor, gazeteler artık haber okumak için değil, kupon kesmek amacıyla alınıyordu. 1995 yılında, yüksek tirajlılara özenen bir yerel gazete, mezar yerini bile promosyon konusu yapacaktı.

1996 Eylülünde hükümet, yasal düzenlemeyle kültür yayınları dışındaki ürünlerin promosyonuna yasak ve ceza getirdi. Okuyucular, vaadini yerine getiremeyen gazeteleri mahkemeye verirken, kimi gazete patronları ve yöneticileri hapis cezalarına çarptırıldılar.

Ekonomide 5 Nisan kararlarının etkileri sürerken siyasi parti liderlerinin mal varlıklarına ilişkin iddialar Meclis gündemine taşınacaktı. Oluşturulan araştırma komisyonuna verilen bilgilerle ortaya çıkan Çiller'in “gayrimenkulleri”, Erbakan'ın “148 kilo altını”, Ecevit'in beyan ettiği “gümüş tepsisi” ekonomik bunalımdan sıkılanlar için günlerce konuşacakları “mevzular” olacaktı.

Uygulamadaki para, kur ve maliye politikalarının yarattığı talep canlanması ekonominin yüzde 8'in üzerinde büyümesini sağlayacak; hükümet, eylül ayında, talebi ve kısa vadeli sermaye hareketlerini sınırlayan bir dizi tedbir alacaktı. Bu kapsamda, Merkez Bankası döviz alımlarını durdururken özel kesimin yurtdışından sağladığı döviz kredilerine yüzde altı fon konuldu.

GÜMRÜK BİRLİĞİNE GEÇİŞ

Çiller başbakanlığındaki hükümetin önemli icraatından biri Avrupa Birliği ile 6 Mart 1995'te imzalanarak 1996 yılında yürürlüğe girecek olan gümrük birliği kararıydı. Bu karar Türkiye'nin taraf olduğu 1963 tarihli Ankara Anlaşması'nın aşamalarından biriydi.

Ankara Anlaşması, Türkiye'nin AB'ye üç aşamalı katılımını öngörmekteydi. Bu aşamalar, 1964-1973 yılları hazırlık, 1973-1995 yılları geçiş, 1996'dan sonra da tam üyeliğe kadar olan dönemleri kapsıyordu. 1973 yılında hazırlık aşamasının sonuna gelindiğinde, taraflar arasında gümrük vergilerinin kaldırılmasını amaçlayan Ek Protokol benimsenmişti.

Protokole göre, AB, Türkiye kökenli sanayi malları üzerindeki gümrük vergilerini geçiş döneminin başından itibaren, Türkiye de, AB sanayi malları üzerindeki gümrük vergilerini kademeli kaldıracaktı. Sonuçta 1996 yılında karşılıklı olarak sanayi mallarında gümrük vergileri sıfırlanacaktı.

Karar, kamuoyuna adeta Türkiye AB'ye tam üye olmuş gibi sunuluyordu. Gelişmelere karşı çıkanlar ise büyük ekonomik kayıplar yaşanacağını, reel sektörün çökeceğini öne sürüyorlardı. Gümrük birliği kararıyla günlük yaşamının kısa sürede değişeceğini bekleyen kamuoyunun AB'ye ilgisi zaman içinde azalacaktı.

DYP-CHP koalisyonundaki görüş ayrılıkları üzerine 24 Aralık 1995'te erken genel seçime gidilmesine karar verilecekti. Başbakan Çiller "ev ve otomobil - iki anahtar" vaadiyle kampanya yürütüyordu. Erbakan'ın laik sisteme ve diğer siyasi partilere yönelik ironik eleştirileri de ilgi görüyordu. Seçim sonunda; RP 158, DYP 135, ANAP 132, DSP 76, CHP 49

milletvekili çıkarırken MHP Meclis dışı kalacaktı.

Ortaya çıkan bu tablo Türkiye'de 1995-1999 yıllarında siyasi oyunlara ve siyaset dışı aktörlerin devreye girmesine neden olacaktı. Erbakan, hükümeti kurmada başarısız kalınca Çiller'in başbakanlığında DYP-ANAP koalisyonu kurulacaktı.

Güven oylamasından bir ay sonra Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi (TEDAŞ) ihalelerindeki yolsuzluk ve usulsüzlük iddiaları nedeniyle Başbakan Çiller ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Şinasi Altınal hakkında Meclis soruşturması açılması kararı, koalisyonu sona erdirecekti. Haziran ayında Erbakan, ikinci defa hükümet kurma girişiminde Çiller ile anlaşarak başbakanlık koltuğuna oturacaktı.

Erbakan hükümeti, ilk icraat olarak, memur ve emekli aylıklarına yüksek oranlı zam yapacaktı. Bu zamların yol açacağı finansman açığı da KİT ürünlerinin fiyatları artırılarak karşılanacaktı.

"Terörü önleme" gerekçesiyle Güneydoğu Anadolu bölgesine yönelik teşvik paketleri de yeni kaynak gerektirecekti. Özellikle terörün yükseldiği dönemde bölgeye sağlanan teşvik ve kolaylıklara rağmen istenilen sonuçlar alınamayacaktı.

1996'nın yıllarca tartışılacak olayı Balıkesir'in Susurluk ilçesinde meydana gelen trafik kazası, resmi kayıtlarda belirtildiği gibi "Devletin bilgisi dâhilinde, devlet dışında yapılanmış silahlı çetenin" varlığını ve "polis-mafya-siyaset" bağlantısını ortaya koyacaktı.

28 ŞUBAT'A DOĞRU

Özellikle izlediği dış politika nedeniyle başbakanlık koltuğunda zor günler geçiren Necmettin Erbakan ile partisi, iç politikada da "laikliğe aykırı tutum ve davranış" iddiasıyla ağır eleştiri bombardımanına tutuluyordu. RP'nin önde gelen yöneticilerinin geçmişte yaptıkları konuşmaların ses ve görüntü kayıtları medyaya yansıyor, günlerce tartışılıyor, dini önder görünümündeki bazı kişilerin çarpık ilişkileri ekranları süslüyordu.

medyanın bu süreçteki tutumu, tartışmaları gelecek yıllara da taşıyacaktı.

İlerleyen günlerde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Vural Savaş, iktidardaki RP'nin "eylem ve söylemleriyle irtica odağı" olduğu iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde kapatma davası açacaktı. Bu istem, Türkiye'de iktidardaki bir siyasi parti hakkında açılan ilk kapatma davası olarak tarihe geçecekti. Başbakan Erbakan, Haziran 1997'de görevinden istifa edecekti.

Cumhurbaşkanı Demirel, yeni hükümeti kurma görevini beklentilerin aksine Çiller'e değil ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz'a verecekti. Yılmaz, Ecevit ve milletvekili transferleri sonucu Hüsamettin Cindoruk'un liderliğinde oluşan Demokrat Türkiye Partisi'nin katılımıyla Anadol-D olarak adlandırılan koalisyonu kuracak, CHP'nin desteği ile güvenoyu alacaktı.

KÜRESEL BORSA KRİZİ

Büyük umutlarla yürürlüğe giren Türkiye-AB gümrük birliği kararı, Türkiye'ye yapılacak yardımın askıya alınmasıyla krize dönüşüyordu. AB hükümet ve devlet başkanları zirvesinde Türkiye, üye adaylığına kabul edilen ülkeler arasına alınmamıştı.

Hükümet bunun üzerine, AB ile siyasi ilişkilerini dondurarak Mart 1998'de toplanacak Avrupa Konferansına katılmayacağını; sorun çözülmediği takdirde üyelik başvurusunu geri çekeceğini açıklayacaktı.

Erbakan ve parti yöneticilerinin söylemleri ve "türban eylemleri" hız kazanırken; Ankara'da Sincan Belediyesi tarafından düzenlenen Kudüs Gecesi'ndeki konuşma ve gösterilerin ardından, ertesi sabah ilçenin ana caddesinden geçen tank konvoyu TSK'nin tepkisi olarak yorumlanacaktı. Yaşanan gerginlik Milli Güvenlik Kurulu'na taşınacak, saatlerce süren toplantıdan çıkan "irtica ile mücadele" amaçlı 28 Şubat 1997 kararları ile

Dünyada ise, Uzakdoğu Asya ülkelerinde 1997 ortalarında "fiyatları şişirilmiş menkul değerlerin nakde dönüştürülmesine" dayalı borsa oyunları küresel krize neden olacaktı. 1990'lı yılların başında IMF ve Dünya Bankası'nın "övgü dolu" raporlarıyla bölgeye yönelen uluslararası sermayenin aniden çekilmesi Rusya'ya sıçrayacaktı. Krizin vurduğu tüm ülkelerde para kaçışı yaşanırken riskli ülkeler kapsamına alınan Türkiye'den de altı milyar dolara yakın sıcak para çıkacaktı. Bunun sonucu Türkiye, dış piyasalarda kaynak bulmakta zorlanacak, ekonomi, IMF ile yapılan "Yakın İzleme Anlaşması" şartlarına teslim edilecekti.

Geçmişte ekonomiden sorumlu bakanlık yapan eski Dünya Bankası Başkan Yardımcısı Atilla Karaosmanoğlu, 1998 krizini *Ekonomi*'a değerlendirirken "1940'ların dünyası ve beklentisine uygun olarak yaratılmış olan bu kuruluşlar (IMF ve Dünya Bankası), yol boyunca birçok değişiklikler yaşamış olmalarına rağmen bugünün post-modern dünyasının sorunlarına cevap verecek kaynaklara, yapıya ve programlara sahip değil" eleştirisini yapacaktı.

Uluslararası sermaye krizinin yanı sıra içeride Susurluk soruşturmaları ile bunalan hükümet, Türk Ticaret Bankası'nın satış ihalesine ilişkin iddialar üzerine Başbakan Yılmaz ve ekonomiden sorumlu Devlet Bakanı Güneş Taner için verilen soruşturma önergelerinin Meclis'te kabul edilmesinin ardından düşürülecekti. Bu gelişmeler medya sektöründe de dalgalanmalara yol açacaktı. Türk Ticaret Bankası'nın satış ihalesinde 600 milyon dolar ile en yüksek teklifi veren işadamı Korkmaz Yiğit'in aralarında *Milliyet* gazetesinin de bulunduğu bazı gazete ve televizyon kanallarını alma girişimi "mafya bağlantıları" iddialarıyla sonuçsuz kalacaktı.

BÖLÜM 9

EMD'DE ATILIM

EKONOM DERGİSİ

EMD, 1995 yılı sonbaharından itibaren faaliyetlerini İzmir Caddesi No:57/17 Kızılay adresinde kirala-
dığı ofiste sürdürecekti. Aynı tarihlerde EMD üyesi
Perin Pigey, yayınlar genel yönetmeni ve dernek
koordinatörü olarak profesyonel kadroda görev-
lendirilecekti.

Yıl içinde Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
(MÜSİAD) Başkanı Erol Yazar, Özelleştirme İdaresi
Başkanlığında halef selef olan Can Yeşilada ve
Ufuk Söylemez EMD'nin konuğu oldular. Dernek
üyelerine yönelik eğitim çalışmaları İMKB'ye ya-
pılan ziyaretle sürdürüldü.

Yönetim Kurulu 1996 Şubat ayında medyada-
ki olumsuz gelişmelerin de etkisiyle üye sayısı
azaldığı için İzmir Şubesi'nin faaliyetlerini "tem-
silcilik" statüsüyle sürdürmesine karar verdi.

EMD 5. Genel Kurulu 11 Mayıs 1996'da yapıldı.
Yönetim Kurulu şöyle oluştu: Zülfikar Do-
ğan (Başkan), Mehmet Öngeoğlu (Başkan Yardımcısı),
Maruf Buzcugil (Genel Sekreter), Nesrin Hocaoglu (Say-
man), Orsoy Girgiç, Servet Yıldırım, Hanife Şenyüz (Üye).

Yılın başlarında, EMD'nin yayın organı "Ekonom"un ya-
yımlanmasına karar verildi. Derginin ilk sayısı 1 Haziran
1996'da çıkarıldı. Dernek üyelerine, resmi ve özel sektör
yöneticilerine ücretsiz olarak gönderilen derginin kapağı
"S.O.S.Yal Güvenlik" konusuna ayrılmış, dosyayı Yaşar Bakan
hazırlamıştı. Başkan Doğan, sunuş yazısında şu görüşleri
ifade ediyordu:

"Ankara'daki genel merkezi, İstanbul şubesi ve İzmir temsilcili-
ği ile Türkiye genelinde tüm ekonomi muhabirlerini, yazarlarını
bünyesinde toplayan EMD, 300'ü aşan üye sayısı ile ülkemiz-
in gazetecilik meslek kuruluşları arasında saygın yerini pekiştiriyor.

Ülkemiz ekonomisindeki dinamik geliş-
melere koşut olarak, bir dönem gazetele-
rin ancak dörtte bir sayfa ayırdıkları eko-
nomi haberleri bugün bir gazete içinde
tek başına 4-6 sayfayı dolduruyor. Öyle
ki sadece ekonomi haberleri ile çıkan ga-
zeteler yıllardır yaşıyor. Bunun yanında
haftalık, aylık, 15 günlük ekonomi dergi-

leri, bu alandaki ga-
zeteciliğin geliştiğinin
göstergesi.

Temel amacımız Eko-
nom ile atılan bu ilk
adımı yeni ve farklı ya-
yınlarla çeşitlendirmek,
giderek EMD'nin ve
üyelerinin ekonomi ga-
zeteciliği alanındaki yet-
kinliğini daha yaygın bir
şekilde sizlere sunmak..."

Derginin ilk künyesi
şöyleydi: Sahibi: EMD
adına Zülfikar Doğan,
Genel Yayın Yönetmeni:
Mehmet Öngeoğlu, So-
rumlu Yazı İşleri Müdürü:
Perin Pigey, Teknik Da-
nışman: M. Kemal Öke;
Yayın Kurulu: Mehmet
Nursel Gürdilek, Cahit

Öngeoğlu, Yaşar Bakan,
Uyanık.

Ekonom'un ilk sayısında usta gazeteci Fasih İnal, "Ekonomide
Gazeteciliğin İncelikleri" başlıklı yazısını, "Gazeteci prensip ola-
rak doğruluğundan emin olmadığı haberi kesinlikle gazetesine
yazmamalıdır" dersi ile sonlandırıyordu.

Ekonom'un yayın hayatına başladığını, aralarında Osman
Ulagay, Meral Tamer, Atilla Özsever'in de bulunduğu çok
sayıda yazar sütunlarında okuyucularıyla paylaşacaklardı.

"KARACAN KONUŞTU BORSA SALLANDI"

SPK Başkanı Ali İhsan Karacan, borsa aracı kuruluşları hak-
kındaki genelgenin kısa sürede yürürlüğe
gireceğini EMD İstanbul Şubesi'nin 16
Mart'ta düzenlediği toplantıda açıklıyordu.
Genelge, hisse senetlerinin nama yazılarak
vergiye tabi tutulmasını öngörüyordu. Bu
açıklama üzerine İMKB endeksi hızla ge-
rileyecek, aracı kurum temsilcileri düzen-
lemeyi borsa salonunda alkışlarla protesto
edeceklerdi. Açıklama, gazetelere "Karacan
konuştu borsa sallandı" başlığıyla yansıya-
caktı.

Aynı gün İMKB Başkanı Tuncay Artun piyasaları yatıştırıcı açıklamalar yapacak, ancak nisan ayı başında EMD üyelerine “Borsacılar ahlâktan yoksun” diyecekti.

Borsacılar bu sözlere verdikleri ilânlarla tepki göstereceklerdi.

Eylül ayında yayımlanan *Ekonomi*’un ikinci sayısında kamuoyunun yakından tanıdığı isimlerin yazılarına da yer veriliyordu. Eski Maliye Bakanları Besim Üstünel ve Ahmet Kurtcebe Alptemoçin, eski Maliye Müsteşarı, ANAP Samsun Milletvekili Biltekin Özdemir, DSP Ankara Milletvekili Hikmet Uluğbay, eski Hazine Müsteşarı Mahfi Eğilmez, eski DPT Müsteşarı Ali Tiğrel, Gazi Üniversitesi öğretim üyeleri Prof. Dr. Oğuz Oyan, Yrd. Doç. Aziz Konukman’ın bütçe ve bürokrasi üzerinde yazıları dikkat çekecekti.

Necati Doğru da dergideki “*Ekonomi Basını Yeni Dönemeçte*” başlıklı yazısında; “Sayıları 200’u bulan ekonomi muhabirleri olguları dürüstçe ve tam sunmayı baş ilke haline getirmiş bulunuyorlar. Ekonomi muhabirleri bugün Türk basınının örnek alınacak gazetecileri haline geldiler desem çok abartmamış olurum” görüşünü dile getiriyordu.

Dernek Başkanı Doğan’ın, *Ekonomi*’un 3. sayısında İngiliz yazar ve strateji uzmanı Andrew Mango ile söyleşisi yankı

uyandırıyor. Mango, “Devlet Türkiye’deki gelişmeleri destekleyemiyor” diyecek, “Meramımı Osmanlıca ifade edecek olursam, Türkiye daha düzgün idareye muhtaç, müstahak ve muktedir” değerlendirmesini yapacaktı.

2. Olağanüstü EMD Genel Kurulu TOBB salonunda 4 Mayıs 1997’de yapıldı. Yönetim Kurulu’nun Mart ayında oluşturduğu komisyon tarafından hazırlanan tüzük değişikliği önerileri ayrıntılı tartışılarak kabul edildi. Yapılan seçimde; Taylan Erten (Başkan), Muzaffer Geçtoğan (Başkan Yardımcısı), Metin Türkyılmaz (Genel Sekreter), Esra Yener (Sayman), Levent Akbay, Cahit Uyanık, Osman Şenkul (üye) olarak Yönetim Kurulu’nu oluşturdular.

Yeni EMD yönetimi yoğunlaşan “siyasi tartışmalar içinde ekonomideki sorunların çözümünün göz ardı edildiğini” belirterek “ülke ekonomisini yeniden üretim yapabilir hale getirmek ve işsizlikle mücadele ederek gelir dağılımını düzeltmek, mevcut iktidar ve bundan sonra işbaşına gelebilecek tüm iktidarların öncelikli görevi olmalıdır” görüşünü içeren metni “EMD’den Tarihi Çağrı” başlığıyla kamuoyuna duyurdu.

Genel Kurulda alınan karar uyarınca yeni bir çalışma başlatılacaktı. Karar, Yönetim Kurulu’na “*basının genelinde yaşanan değerler erozyonu ve mesleki ahlak karmaşasının varlığını*” kabul ederek, EMD üyelerinin önerileri doğrultusunda “*Etik Bildirisi*” hazırlama görevini veriyordu.

Etik İlkelerini belirlemek üzere İdris Adil, Hatice Aydoğdu, Ali Bilge, Orhan Çoşkun, Taylan Erten, Muzaffer Geçtoğan, Fehmi Köfteoğlu, Sultan Özer, Perin Pigey, Vecdi Seviğ ve Nurhan Yönezer’den oluşan Komisyon kuruldu. Komisyon, daha önce EMD çatısı altında yapılan tartışmaları da dikkate alarak “*Ekonomi gazetecisi kendisini hangi etik ilkelerle bağlı hissetmelidir?*” sorusuyla işe başladı ve ilk taslağı aralık ayında Yönetim Kurulu’na sundu.

Ekonomide Gazeteciliğin İncelikleri

Fasih İnal

Gazetede yayımlanan her türlü haberin doğru olması şart. Ama bu şart ekonomik haberlerde büsbütün önem kazanıyor. Zira yanlış bir haber, büyük ekonomik kayıplara ya da kazançlara yol açabilir. Onun için ekonomik haberlerde çok titiz davranmak ve herhangi bir yanlışlığa düşmemek gerekir.

Ama hemen belirtelim ki bunu sağlamak da pek o kadar kolay değildir. Çünkü ekonomik menfaatler ve rekabet şartları dolayısıyla haber çarpıtılabilir ve medyaya yanlış aksettirilebilir.

Rekabet konusunu da küçümsemek ve sadece iki tüccar arasındaki bir menfaat kavgası olarak görmemek gerekir. Aslında o da haberin yanlış aksettirilmesinde rol oynayabilir. Ama daha büyük ve bazen devletler arası rekabetlerin bile olduğunu da unutmamak gerekir.

Bir misal verelim; ABD, Rusya, Türkiye, Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan petrol konusunda muazzam bir mücadele içindeydiler ve bu yüzden Supsa-Ceyhan petrol boru hattının akıbeti bir türlü tam olarak anlaşılmamaktaydı. O kadar ki aynı gazetede iki yazardan biri boru hattının yapılacağını iddia ederken diğeri yapılmayacağını ileri sürmekteydi.

Devletler arasında rekabet olduğu gibi devletin iki bakanlığı arasında da rekabet olabilir. Hazine ihracatçıya ödenecek teşvikleri bir türlü ödemek istemezken Dış Ticaret Müsteşarlığı ihracatın artışı için teşvik primlerinin ödenmesini isteyebilir.

Devletle özel sektör arasında da çeşitli konularda rekabet olabilir. Devlet mükelleflerin bilançolarını YMM ya da SMMM'lerin denetlemesini isterken çeşitli sektörler buna şiddetle karşı çıkmakta, konuyu Danıştay'a hatta Anayasa Mahkemesi'ne kadar götürmektedirler.

Özel sektör kendi içinde de rekabet halinde olabilir. Mesela ihracatçı ham pamuğun ihracatını isterken tekstil sanayicisi pamuğun işlenerek katma değerinin artırılmasının yararlı olacağını ileri sürer. Bu misalleri istediğiniz kadar çoğaltabilirsiniz. Karşılıklı rekabetler, herkesin olayı kendi yönünden yorumlamasına yol açabilir. Kimi dinlerseniz ona hak verirsiniz. Oysa gazeteci gerçeği bulmak ve onu yazmak zorundadır. Onun için çok dikkatli davranmak ve doğru haberi diğerlerinden ayıklamak gerekir.

İşte ekonomi gazeteciliğinin en zor yanı da burasıdır. Gazetede yayınlanan bir haber büyük ölçüde etkinlik de yaratır. Aslında biz

içinde olduğumuz için bunun pek farkına varamıyoruz. Bu konuda başımdan geçen bir olayı anlatmakta yarar var:

Bir gün oldukça samimi görüştüğümüz bir arkadaşına belki de çok aykırı gelebilecek fakat doğru bir haberden söz ettim. İlk reaksiyonu “Olmaz öyle şey!” demek oldu. Ondan sonra ne kadar uğraşımsa konunun doğruluğuna arkadaşını inandıramadım. Yapacak fazla bir şey de yoktu. Onun için daha ziyade ısrar etmeyerek konuyu değiştirdim, başka şeylerden konuşmaya başladık.

Fakat konu aslında son derece ilginçti. Onun için birkaç gün sonra köşemde ele alarak bütün ayrıntıları ile yazdım. O gün arkadaş telefon ederek “Özür dilerim, ben geçen gün söylediğin habere inanmayarak belki seni kırdım. Ama haber doğruymuş, bugünkü gazetede okudum” deyince dayanamayarak gülmeye başladım.

“Yahu sana o konuyu söyleyen de gazeteye yazan da benim. Eğer söylediğime inanmadıysan gazetede yazıya nasıl inanıyorsun?” dedim.

Arkadaş birden afalladı ve “Vallahi o da doğru, ama haberi gazetede okuyunca nedense insan daha fazla inanıyor” dedi. İşte bütün mesele burada; “Haberi gazetede okuyunca insan daha fazla inanıyor.” Ama bunun başka bir tehlikesi var. İnsanlar gazetede okudukları haberlere gerçekten inanırlar da eğer okudukları haberin doğru olmadığını sonradan öğrenirlerse büyük bir düş kırıklığına uğradıkları için artık onları en basit bir habere bile inandırabilmek adeta imkansız olur.

Gazetecinin bu noktayı hiçbir zaman akıldan çıkarmaması gerekir. “Emin olmadan bir haberi yazmaktansa hiç yazmamak çok daha iyidir”.

Kaldı ki, “Haberi doğru değil idiye tekzip etselerdi, tekzip etmediklerine göre demek ki doğruymuş” mantığının da her zaman geçerli olmadığına işaret etmek gerekir.

Çünkü okuyucu haberi okuyup yanlış olduğunu görünce illa yalanlayacak diye bir kural da yok. Kimisi kendisini doğrudan ilgilendirmede için, kimisi yalanlayıp da kendisinin konuyla ilgisinin anlaşılmasını istemediği için, kimisi de belki sırf tembelliğinden oturup da yalanlama yazmak istemez. Ama haberi okuyunca hemen yalan olduğunun bilincine varır ve artık bir daha kolay kolay tesis edilmesi mümkün olmayan “gazeteye güvenini” kaybeder.

Onun için gazeteci prensip olarak doğruluğundan emin olmadığı haberi kesinlikle gazetesine yazmamalıdır.

Ekonom Sayı 1, Haziran 1996

“HEDİYE GÖNDERMEYİN” UYARISI

Yönetim Kurulu, etik ilkeler taslağı üzerindeki incelemesini sürdürürken yaklaşan yılbaşı öncesinde, kamu ve özel sektör kuruluşlarının gazetecilere hediye gönderme alışkanlığını dikkate alarak 20 Aralık'ta üyelerine ve kamuoyuna aşağıdaki duyuruyu yaptı:

“Kamu ve özel sektör kuruluşlarına, halkla ilişkiler firmalarına ve birimlerine; üyelerimize ve kamuoyuna;

Yeni yıla girmeye hazırlandığımız şu günlerde gazetecilik mesleğinin temel ahlak ilkelerinden birini kamuoyu ve özel sektör kuruluşlarının yöneticilerine, bunların halkla ilişkiler birimlerine; halkla ilişkiler alanında faaliyet gösteren firmaların yöneticilerine ve üyelerimize hatırlatmayı ve bu konudaki tutumumuzu duyurmayı görev sayarız.

1. Gazetecinin haber ve/veya bilgi kaynaklarıyla ilişkisi mesleki çalışmaların çizdiği sınırı ve mesafeyi aşmamalıdır. Gazeteci görevini kendi meslek ilke ve kuralları içinde yerine getirirken haber ve/veya bilgi kaynağını oluşturan kişi ve kuruluşlardan herhangi bir beklenti içinde olamaz.
2. Gazeteci-kaynak ilişkilerinin kamuoyunu doğru bilgilendirmenin ötesinde farklı amaç ve hedeflere yönlendirmeye çalışılması; şeffaf ve dürüst bir iletişim ilkesini bütün taraflarıyla tahrip eder.
3. Dolayısıyla mesleğin temel ahlak ilkelerini titizlikle korumak zorunda olan gazeteci kadar; haber ve/veya bilgi kaynağı olan bütün kuruluşların yönetici ve yetkilileri de gazeteciyle ilişkilerini iletişim kavram ve ölçülerinin sınırları içinde kurmak ve böylece sürdürmek durumundadır.
4. Mesleğimiz açısından temel bir ahlak ilkesini ifade eden bu yaklaşımla, son yıllarda ilgili kurumlarca yılbaşı, bayram ve benzeri vesilelerle gazetecilere gönderilen hediyelerin yukarıda çizilen mesleki ilişki sınırlarını zorladığını, masum kutlama amacını

CUMHURBAŞKANI DEMİREL

‘Gelir dağılımı da darmadağın oldu’

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) - Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, yüksek enflasyonun Türkiye’deki en önemli sorunlar arasında bulunduğunu belirterek, “Enflasyon gelir dağılımını bozar. Gelir dağılımı diye bir şey kalmadı, dağıldı” diye konuştu.

Demirel, dün Ekonomi Muhabirleri Derneği (EMD) Başkanı Taylan Erten ve yönetim kurulu üyelerini kabulünde yaptığı konuşmada, devletin, ekonomide en önemli görevinin güvenlik, adalet, eğitim, altyapı ve sosyal güvenlik hizmetlerini yürütmek olduğunu söyledi. Dünyada yüzde 10’un üzerindeki enflasyonun yüksek olduğunu, Türkiye’de yıllardır bu oranın yüzde 70-80 düzeyinde olduğunu belirten Demirel, en önemli sorunlardan birinin bu olduğunu söyledi.

Yüksek enflasyonun da bir terör olduğunu, emekliler, memurlar, işçiler ve halkın büyük bir bölümünün yaşamını etkilediğini belirten Demirel, gelir dağılımının çok büyük oranda bozulduğunu anlattı. “Gelir dağılımı kalmadı, dağıldı” dedi.

Demirel, enflasyon dışında ikinci büyük sorunun ödemeler dengesi açığı olduğunu belirterek, ülkelerin ticaretle döviz sağlamlarının önemli olduğunu, siyasi borçlanmaya gidilmemesi gerektiğini söyledi.

Ulaştırma, enerji ve telekomünikasyonda büyük yatırımlara gereksinim bulunduğunu, ancak kaynak olmadığını söyleyen Demirel, bu 3 alanda gerilemenin kabul edilemeyeceğini vurguladı.

Demirel, Antalya-Alanya arasındaki yolun bitirilmesi için 12 trilyon lira gerektiğini, ancak bu yıl bütçeden yalnızca 1 trilyon verildiğini belirterek, “Bu yolun 12 yılda bitmesi demektir ki, bu kabul edilemez” dedi.

Baykal: Türkiye’yi Avrupa’ya sosyal demokratlar taşıyacak

İSTANBUL/ANKARA (Cumhuriyet) - CHP Genel Başkanı Deniz Baykal, Avrupa’ya sosyal demokratların yönettiği bir dönem Türkiye’yi Avrupa’ya sosyal demokratların taşıyacağını söyledi.

Baykal, Ekonomi Muhabirleri Derneği’nin düzenlediği “Türkiye’de Yeni Arayışlar” konulu toplantılar çerçevesinde Polat Renaissance Oteli’nde bir konuşma yaptı. Türkiye’de sağın tüm politikalarının iflas ettiğini belirten Baykal, “Buna karşılık sosyal demokrasi yükselmektedir. Türkiye’yi Avrupa ve çağdaş dünyaya bütünleştirmek bir sosyal demokrat projesi” dedi.

Ekonominin yarısının kayıt dışı olmasından, Türkiye’nin vergi toplamamasından ve çarpık gelir dağılımından yakınan Baykal, “Yalnızca insan hakları, demokratikleşme, özgürlükler değil, ekonomi de sosyal demokratların çok iddialı olduğu bir alandır ve halkımız bunu görmeye başlamıştır” diye konuştu. Baykal’ın İstanbul’da olması nedeniyle katılmadığı ve basına kapalı olarak gerçekleştirilen dünkü CHP grup toplantısında, milletvekillerinin eğilimi belirlendi. Parti meclisi (PM) ile grup yönetim kurulunun (GYK) bugün yapacağı toplantıda, hükümet ve seçim tarihi konularının tartışmaya açılacağı bildirildi.

aştığını ve en azından üyesi bulunduğumuz basın meslek dernekleri ölçeğinde rahatsızlık yarattığını vurguluyoruz. İlgili kuruluşları masum kutlama niyetini taşısa dahi gazetecilere yönelik hediye uygulamasından vaz geçmeye çağırıyoruz.

Bu amaçla ayıracakları bütçeleri eğitim, sağlık, ağaçlandırma vb. kamusal alanlarda bağış veya uygun göcekleri başka yöntemlerle kullanmalarının kendi açılarından daha verimli bir halkla ilişkiler eylemi olacağını düşünüyoruz. Üyelerimizin de ilgili kuruluşlarca kendilerine gönderilecek hediyeleri, bu anlayış içinde kabul etmemelerini istiyor, herhangi bir şekilde adlarına gelen hediyeleri yukarıdaki anlayış çerçevesinde değerlendirmeye çağırıyor, bu davranışı temel ve korunması zorunlu bir mesleki ilkesi gereği sayıyoruz. Saygılarımızla,

Ekonomi Muhabirleri Derneği Yönetim Kurulu”

‘Polis, demokrasiyi tehdit ediyor’

TGC’DEN SAVCILILA SÜÇ DUYURUSU
■ 3. Sayfa

BAYRAMPAŞA: ÇOCUKLARIMIZ VASİYETİNİ YAZDI
■ 3. Sayfa

‘RASIN TARİHİNİN KARA LEKESİ’
■ 16. Sayfa

EVRENSEL GAZETESİNE BASKIN
■ 3. Sayfa

► Güvenlik güçlerinin tutuklu yakınlarının İstanbul Valiliği önünde yaptığı eylemi öleyen gazetecileri dövmesi ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti’ni basarak bazı gazetecileri gözaltına alması kınandı. Öley, demokratik kitle örgütlerinin, “Polisin, yasa tanımaz davranışları ile demokrasi için tehlike oluşturduğu ve ülkenin giderek polis devletine dönüştüğü” biçiminde değerlendirdi.

► TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu Sözcüsü ve DSP İzmir Milletvekili Hakan Tartan, Başbakan Erbakan ve Çiller’e telgraf çekerek şiddetle engel olunmasını isterken, Emniyet Genel Müdürü Alaaddin Yüksel, İstanbul’daki olaylarla ilgili soruşturma açıldığını bildirdi. ■ 6. Sayfa

EMD'den Tarihi Çağrı

Türkiye son bir yıldır olağandışı siyasi ve ekonomik koşullar içinde bulunmaktadır. Uzun yıllardır yaşanan yapay siyasi çekişme ve bölünmelerin bir tezahürü olan bu ortam, Türkiye'yi yaşamsal sorunları çözmekten alıkoymaktadır. Her şey siyasete endekslendiği için ekonomik açılımlar unutulmakta, acil çözüm bekleyen sorunlar göz ardı edilmektedir. Yeni bir hükümetin işbaşına gelmesiyle nispeten durulmuş görünen siyasi gelişmeler ise her an ivme kazanıp eski görünümünü alabilir. Bu ortamda, bir meslek ve sivil toplum örgütü olarak; yıllardır çeşitli nedenlerle ertelenen, ancak tedbir alınması kaçınılmaz olan ekonomik sorunların özüne dikkat çekmenin gerekliliğine inanıyoruz.

Türkiye ekonomisinin ciddi sorunlarla karşı karşıya bulunduğu artık herkesçe kabul edilmelidir. Zaman zaman; ülkenin hızlı büyüme potansiyeline dayanarak çizilmeye çalışılan olumlu tablo enflasyon, yüksek iç borçlanma faizleri, döviz kurları, dış borç stoku, gelir dağılımında uçuruma dönüşen çarpıklık, sefalet düzeyine doğru inen ücret düzeyleri vb. veriler dikkate alındığında gerçekliğini kaybetmektedir. Ekonomik sorunlara çözüm bulmanın ilk şartı teşhisler üzerinde anlaşmaktan geçer. Her şeyden önce Türkiye'de "rant ekonomisi"nin hüküm sürdüğü ortadadır. Ranta dayalı ilişkiler, tatlı kazancı beraberinde getirdiği için toplumun tüm kesimlerinden kendine taraftar bulmuştur. Rant ilişkilerinin hemen hepsinin odağında devlet, edilgin bir şekilde bulunmaktadır.

Devlet, rant ilişkilerini dizginlemek bir yana izlemekten bile acizdir. Bunun geri planında serbest piyasa ekonomisine geçiş sırasında devletin gerekli yasal düzenleme ve örgütlenmeleri gerçekleştirmediği olası yatmaktadır. Enflasyon, bütçe açığı, vergi adaletsizliği, sağlık, eğitim, adalet, ahlak, kültür vb. alanlarda yaşanan sorunların kaynağındaki rant ekonomisi, ancak ciddi yasal düzenlemelerle üretim ekonomisine dönüştürülebilir. Devlet, üretime dayalı ilişkilere prim veren hukuki düzenlemeleri bir an önce yaşama geçirmelidir.

Bunun ilk yolu etkin ve adaletli bir vergi reformundan geçmektedir. Vergi reformu, dünyanın hiçbir yerinde milli gelir pastasının paylaşımı değiştirilmeden başarılamamıştır. Vergi reformu ilk bakışta ekonomik faaliyetleri olumsuz şekilde etkileyecekmiş gibi görünse de, kısa ve orta vadede devletin kaynak ihtiyacını karşılayarak bir rahatlatma ve reformun diğer alanlara yayılması gereğini ortaya çıkaracaktır. Bu aşamada "vergi tabanını yayararak sorunu çözeceğiz" yollu öneriler, kaçak güreşmekten ibarettir.

Kayıt dışılığın nedenlerini ortadan kaldırmadan bu yaklaşım bir sonuç vermeyecektir. Toplanan gelir vergisinin yüzde 87'si halen tevkifat (kaynaktan kesme) usulüne dayalıdır. Beyana dayalı vergilerin top-

lam gelirler içindeki oranını artırmak, vergi reformunun ilk hedefi olmalıdır. Vergi reformu, devlete sağlıklı kaynak yaratarak ekonomi politikalarını belli baskı gruplarından bağımsız olarak belirlemesinde yardımcı olacaktır. Bu yolla gelir dağılımındaki eşitsizlikler de bir nebze olsa giderilebilecektir.

Türkiye'de rant ekonomisini körükleyen en önemli etken, uzun yıllardır çözülemeyen kronik yüksek enflasyondur. Vergi reformunun ardından devletin enflasyonla mücadelede yapması gereken ikinci şey, kendi harcamalarına çeki düzen vermesidir. Devlet, toplumda mütevazı ama etkin bir gücün göstergesi olmalıdır. Devlet kadroları dondurularak eğitim, sağlık, iç güvenlik ve savunma dışındaki hiçbir alana yeni kadro alınmamalıdır. Etkin bir personel politikası izlenip, kamu kurumları arasında nakiller yapılarak acil personel ihtiyacı giderilebilir. Devlet, hizmet içi eğitimle elemanları istediği kaliteye yükselebilir.

Devletin ekonomik gelişmeler içerisinde oyuncu değil bir yönetmen gibi davranabilmesi için, ciddi hukuki yaptırımlarla donatılmış olması gereklidir. Enflasyonun düşürülmesi, gelir dağılımının düzeltilmesi için olmazsa olmaz koşullardan birisidir. Aksi takdirde gelir dağılımını düzeltmek için başvuru diğer ekonomik ajanlar, verdikleri parasal tavizleri bir şekilde yansıtarak alınan önlemleri geçersiz kılabilir.

Bazı görüşler, devletin finansal ve hukuksal dönüşümünün sağlanmasında özelleştirmeye önemli bir görev atfetmektedir. Bir türlü ciddi hukuki zemin ve akılcı siyasi inisiyatifte oturtulamayan özelleştirme, bu sorunları çözmek bir yana onları ağırlaştırır. Özelleştirmenin yeni bir rant paylaşımı haline dönüşmemesi için KİT'lerin el değiştirdikten sonra da, sürdürüldükleri çeşitli fonksiyonları özel sektörde de devam ettirmesi sağlanmalıdır. Bunların başında kaliteli ve yeterli üretimin devamının yanı sıra iş güvencesi gelmektedir. Bu nedenle özelleştirilecek KİT'lerin, ciddi girişimcilere devredilmesi ve devletçe ciddi takibi kamu finansmanına kaynak yaratmak düşüncesinden önce gelmelidir.

Bu çizilen çerçeve, ciddi bir vergi reformu ve enflasyonla mücadele öncelikli acil yasal düzenlemelerle desteklenmiş geniş ekonomik tedbirler manzumesinin uygulamaya geçirilmesini zorunlu kılmaktadır. Ülke ekonomisini yeniden üretimi yapabilir hale getirmek ve işsizlikle mücadele ederek gelir dağılımını düzeltmek, mevcut iktidar ve bundan sonra işbaşına gelebilecek tüm iktidarların öncelikli görevi olmalıdır. Bu görev seçim ve siyasi bunalım gibi olgulardan etkilenmemelidir.

Ekonomi Muhabirleri Derneği olarak, kritik bir dönemeçteki Türkiye'nin siyasi veya siyasi olmayan tüm yöneticilerine bu tavsiyeleri yapmakla, toplumsal sorumluluğumuzun gereğini yerine getirdiğimize inanıyoruz.

Ekonomi Muhabirleri Derneği Yönetim Kurulu

Süha Sükuti Tükel

DUAYEN ÖLDÜ ÖKSÜZ KALDIK...

PATRONUMDU... Hocamız ve de duayenimizdi. Ekonomi basını gerçek duayenini kaybetti. Hepimizin başı sağolsun dostlar...

ACI haberi en küçük oğlu Cemal Tükel'den aldığımda, sanki dünyam yıkılmıştı. Ayıp etmişim belki ama, elimde olmadan telefonu kapatıvermişim...

1914 yılında İzmir'de doğan Süha Sükuti Tükel, 66 yıllık meslek hayatında, birçok "İlk'e imza atan bir kalem efendisi olarak çıkıyor karşımıza... 1931 yılında, İzmir'de yayınlanan Anadolu Gazetesi'nde genç bir muhabir olarak basın yaşamına "Merhaba" diyen Süha Sükuti Tükel, bu mesleğe 66 yıl ömür verirken, neler yapmıyor ki...

İZMİR'in, o dönem için saygın gazetesi Anadolu'da çalışırken, Akşam ve Cumhuriyet gazetelerinin İzmir muhabirliği görevini de yürüten Süha Bey, ardından, "Asrın Çocuğu" dergisiyle patronluğa soyunuyor...

ANCAK, tek hedefi, bir ekonomi gazetesi olan Süha Sükuti Tükel, bu amacını, İkinci Dünya Savaşı'nın en cıvıllı günlerinde, 1942 yılında, Türkiye'nin ilk ekonomi gazetesi Ticaret'i çıkarak gerçekleştireyor...

GENÇ kuşaklar, Ticaret Gazetesinin, ekonomi basınında gerçek bir "ÖNCÜ" olduğunu kavrayamazlar. İkinci Dünya Savaşı'nın o en karmaşık günleri, bir yana, ondan sonra da 1980'lere, yani, 24 Ocak 1980'deki istikrar paketine...

Daha doğrusu, rahmetli Özal'a kadar, gazetelerde ekonomi haberinin, daha çok "enflasyon" ve de büyük devalüasyonlarla yer aldığı dönemde, Ticaret, önce dört sayfa, ardından da 6 ve 8 sayfalık ekonomi münderecatıyla, Türkiye'de, ekonomi gazeteciliğinin öncülüğünü yaparken, Ticaret, Süha Sükuti Tükel beyefendinin öncülüğünde, ekonomi gazeteciliğinin mektebi olacaktı...

BUGÜNKÜ ulusal basın, Hürriyet, Milliyet, Günaydın ve Cumhuriyet'le, yayın hayatına son veren Tercüman, Yeni Sabah ve Güneş'le, ekonomi sayfalarını, aslında bunlara sayfa da denilmez ya, yarım ya da çeyrek sayfalarını, hep Ticaret Gazetesi'nden alıntı haberleriyle doldururdu...

NEDEN mi böylesine zengindi Ticaret'in münderecatı? Patron Süha Sükuti Tükel'di de ondan.

56 YIL önce, Ticaret Gazetesi'ni yayınlamak üzere düğmeye basan Süha Bey, 40 küsur yıllık meslek yaşamında, tanıdığım gerçek bir "Kalem efendisi" haber konusunda ise, haber namusundan olsa gerek, tanıdığım en sert patrondu.

1940'lı yıllarda 4 ya da 6 sayfalık ulusal gazetelerde, tek bir ekonomi haberinin bile yer almadığı günlerde, basın yaşamını incelediğimizde merhum, dört sayfalık ekonomi gazetesi çıkarak kadar ileri görüşlü bir "Duayen" olarak çıkıyor karşımıza... Bugün Türkiye'de, ulusal gazeteler, 3-4 sayfalarını ekonomi haberlerine ayırıyorlarsa.. Ve yine Türkiye'de, 10'dan fazla günlük ekonomi gazetesi ve ekonomi dergisi yayınlanıyorsa, rahmetli Süha Bey'i bunların babası saymak gerekir...

YIRMİ yıl önce, Ticaret'te, günlük Ankara Mektupları'yla "Köşe Yazısı" yazmaya başladığımda, o günkü Genel Yayın Müdürüm, İlhan Esen Ağabeyimin önerileri doğrultusunda, yaptığım ilk iş, Süha beyin yıllar önce yazdığı ekonomi yazılarını okumak olmuştur.

MESLEK'teki üstadlarımız arasında sayılan İlhan Esen ağabeyimin, "SÜHA beyin yazılarını iyi oku Özden" uyarısına iyi ki uyumuşum... Cesur, cesareti öksüsünde bilinçli bir kalem. Bir ekonomi gazetesinin sahibi olarak, Türkiye'nin, çiftçinin, sanayicinin, esnafın sorunlarını, basına karşı despotizmin egemen olduğu, gazetelerin bir emirle kapatıldığı günlerde, kabinedeki ekonomi bakanlarıyla nasıl da göze göz, dışı dışı mücadele edip, nasıl da savunmuş...

BUGÜN, kalemini satmadan, iktidarla böyle mücadele eden "Kalem efendileri" bulmak gerçekten zor.

O yazıları okuyup ışık, Süha Bey'den bu meslekte el aldıktan sonra, TİCARET'te yazdığım hiç bir yazıya, Süha Bey'den tek bir tepki, dahası bir patron olarak sansür geldiğini söyleyemem. Ancak, gazeteci tarafsızlığını, önyargılı olarak biraz bozduğumuzda,

"- ARKADAŞLAR, kaleminizi kimseye satmayın ve mutlaka tarafsız olun", şeklindeki nazik uyarılarını unutamam.

EKONOMI basını gerçek duayenini, büyük kalem efendisini kaybetti.

BAŞİMİZ sağolsun dostlar... ■

Özden ALPDAĞ

Etik ilkelerinin tümünün olgunlaştırılarak açıklanması 1998 Şubat ayında gerçekleşecekti.

Yönetim Kurulu, 13 Haziran' 1997'de Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'i ziyaret etti. Ziyaret sırasında ekonomideki gelişmeleri değerlendiren Demirel, "Ekonomi muhabir ve yazarlarından kendi alanlarıyla ilgilenmesini istiyorum. Ekonomik meseleleri tartışıp gündemde tutmalısınız" diyecek; ayrıca devlet ahlak yasasının çıkarılmasını önerecekti.

EMD İstanbul Şubesi genel kurulunda başkanlığa Orhan Tekeoğlu seçildi. Şubenin yıl içinde "Türkiye'de Yeni Arayışlar" temasıyla düzenlediği etkinliklerde işadamları Sakıp Sabancı, CHP Genel Başkanı Deniz Baykal, İstanbul Ticaret Odası Başkanı Mehmet Yıldırım, Prof. Dr. Esfender Korkmaz üyelerle bir araya geldiler; bir başka toplantıda İstanbul Sanayi Odası'nın vergi raporu açıklandı.

8 Ocak 1996'da görev başındayken gözaltına alınan gazeteci Metin Göktepe'yi işkenceyle öldürdükleri iddia edilen polislerin yargılandığı 24 Temmuz 1996 tarihli duruşmayı diğer basın örgütlerinin yanı sıra EMD'yi temsilen Genel Sekreter Muzaffer Geçtoğan izledi. Göktepe davası 1999 yılında dört polis memurunun mahkûmiyeti ile sonuçlandı.

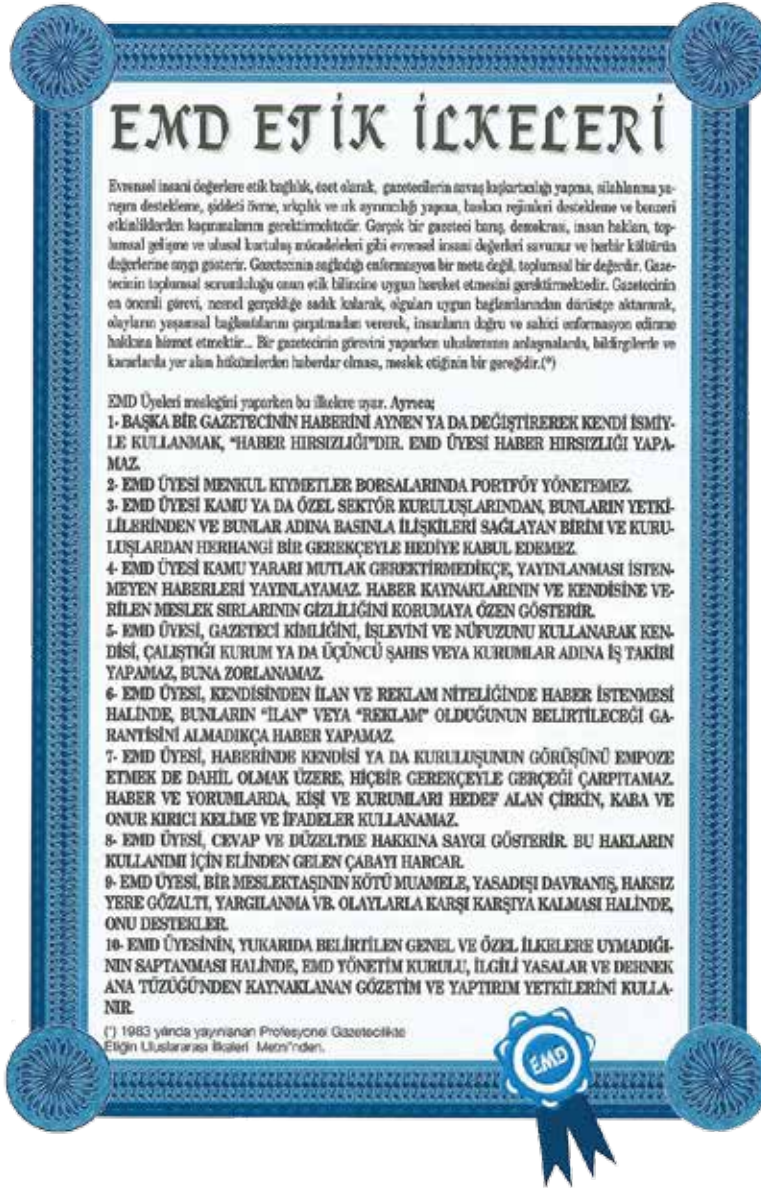
İzmir'de yayımlanan *Ticaret* gazetesinin kurucusu ve sahibi Süha Süküti Tükel'in vefatının ardından Özden Alpdağ, *Ekonomi*'de yayımlanan, "Duayen Öldü, Öksüz Kaldık" başlıklı yazısında "Tükel'in 66 yıllık meslek yaşamında birçok ilke imza atan bir kalem efendisi olduğunu" vurgulayacaktı.

Ekonomi'un 5. sayısında, EMD üyesi, Dünya Gazetesi Sahibi ve Başyazarı Nezih Demirkent "Medyanın bugünkü durumundan mutlu musunuz?" sorusuyla başlayan yazısında şunları ifade edecekti:

"Doğruları öğrenmek acı verebilir ama gerçeği ifade etmek gerekirse şu günlerde uzman gazetecilere her zamankiden daha fazla ihtiyaç var. En azından siyaset dünyasında nelerin olup bittiğini öğrenmek isteyenler doğrulara ulaşmak heyecanı içindeler. Yoksa görgüsüz yönetimlerin emir kulu olarak kalırsınız. Buna da gazetecilik denmez; olsa olsa muhbirlik tanımı yapılır."

EMD ETİK İLKELERİ AÇIKLANIYOR

Yeni yılla birlikte EMD yönetimi etik ilkeleri çalışmasını tamamlayarak üyelerin görüşüne sunacaktı. Şubat ayında dernek merkezinde yapılan geniş katılımlı toplantıda maddeler incelendi. Mutabık kalınan 10 maddelik etik ilkeler metni 10 Şubat'ta Başkan Taylan Erten tarafından kamuoyuna açıklandı.

Basında geniş yer bulan ilkeler, 24 Haziran 1998'de Ankara'da düzenlenen "EMD Etik İlkeleri Işığında Medya ve Etik" panelinde geniş katılımla tartışıldı. Taylan Erten'in yönettiği panelde, *Hürriyet*'ten Enis Berberoğlu, *Cumhuriyet*'ten

Uzman Gazeteci

Nezih Demirkent

Medya 'nın bugünkü durumundan mutlu musunuz? Yapılan suçluların tümü yanlış mı? Kamuoyunu aydınlatma ve okuru bilgilendirme görevimizi yerine getirebiliyor muyuz? Mevcut yayın politikalarını tasvip ediyor veya onlara karşı durmayı düşünüyor muyuz? Bu soruların cevaplarını ararken meslekte uzmanlığın gelişmediğini de tartışmak gerekiyor.

Meslekte uzman kaç gazeteci var? Yıllarını vermiş geride boşluk bırakan kaç arkadaşımızı hatırlıyorsunuz? Bunlara yenilerini ekleme şansımız olabilir mi? Yoksa biz hala uzmanlığı, enflasyonu beyaz peynir fiyatları ile değerlendiren kişilere mi bırakıyoruz? Kaç gazeteci kendini yetiştirmek için uğraş veriyor? Yoksa hepimiz daha fazla kazanmak hırsını mı yaşıyoruz?

Geçenlerde usta kalem Çetin Altan yazdı. "Paranın bedeli vardır" dedi. "Biz eskiden farklı düşüncelere sahiptik" diye ilave ederek kestirme yoldan kazanç sağlayan gazetecileri taşıladı. Altan'ın nesli yokluk, içinde mutlu olmuş bir kuşak, geride kaç kişi kalabildi belirsiz. Ama onlar hala ayakta duruyor. Çünkü onlar, önce öğrendiler sonra çalıştılar. O kuşaktan Erol Dalli yayınladığı son kitabında servis şefinin yazdığı bir yazıyı nasıl buruşturup attığını hatırlatıyor. Bunlar sıradan örnekler mi olarak kalacak yoksa yeni gelenlere bir şey mi öğretecek?...

Medya dünyasında uzman kişiler çoğalmadıkça medyanın saygınlığı hep tartışma konusu olacaktır. Adliye muhabirleri arasında hazırlık tahkikatı ile ilk tahkikatı ayıramayanlar eleştirilirdi, şimdi yargılamayı izleyenlerin büyük bölümü hukuktan çok uzak. Öğrenme niyetleri de az. Hâlbuki Vasfiye Özkoçak gibi muhabirler bir avukat kadar bilgilenmiş kişilerdi. Poliste, adliyede, vilayet haberlerinde uzman olanların arasına sporcular, ekonomi muhabirleri ve magazin muhabirleri katıldı ama çoğu günü kurtarmakla yetindi.

Bir derbi maçını kimin kaleminden okuyorsunuz? Tarafsız doğruları yazan kaç spor yazarı kaldı? Yoksa her biri birer amigo kesilip tribünde yapmadıklarını sayfalarda mı gerçekleştiriyorlar? Ben Galatasaraylı'yım diye övünenlerin karşısına dikilen Fenerbahçeliler doğruları mı yazıyor? Yoksa onlarda birer fanatik mi oluveriyor?

Bir ekonomi olayını kimin kaleminden okumak hoşunuza gidiyor? Bu ülkede kaç tane Osman Ulugay var? Konusuna hâkim, söylediğini bilen ve olabildiğince objektif gazetecilik yapanların sayısı çoğalıyor mu? Yoksa çoğunluk daha fazla para kazanma hırsına mı yeniliyor?

Geçenlerde ünlü bir Alman gazeteci ülkemizdeki tekstil yazarlarını sordu, cevap vermekte güçlük çektiğini itiraf edeyim. Profesyonel denilecek tekstil yazarını hatırlayan var mı? Yoksa herkes günü gelince ülkenin bu lokomotif sektörü hakkında fikir beyan etmekle mi yetiniyor?

Hangi sektörde uzman gazeteciler var? Söylediklerine güvenilecek kaç gazeteci tanıyorsunuz? Yoksa bizim arkadaşlarımız mikrofon gibi söylenenleri aktarmakla mı yetiniyor?

Kombassan olayına ışık tutacak kaç gazeteci tanıyorsunuz? Borsada uzman olanların sayısı bir elin parmakları kadar var mı?

Gazetecilik ciddi ve önemli bir iş koludur değil mi? Kaç kişi dünyada olup bitenleri izliyor? Kaç yazı işleri müdürümüz hazırladıkları gazetenin hangi kâğıda basıldığını biliyor, daha doğrusu kullanılan kâğıdın gramajı konusunda bilgi sahibi veya sayfanın kaç santimetre kare olduğunu hatırlıyor?

İtiraf etmek gerekirse, dünya uzmanlığa doğru yol alırken biz durduğumuz yerde saykılıyor. Uzman olmak için uğraş vermiyoruz. Bilgi edinmeye gayret etmiyoruz, sadece çalıştığımız gazeteden kaç para alacağımıza bakıyor, bilemediniz kaç gazetenin satıldığını öğreniyoruz. Çünkü yüksek tirajla birlikte itibarımız artıyor. İzlenme oranları yüksek televizyonlarda çalışanlar ilgi görüyor.

Uzmanlığın böylesine geri itilmesinden rahatsız olanlar da hayli az. Çünkü bu ülkede insan değeri uzmanlıkla ölçülüyor. Bu sebeple gazeteciliğin temel kurallarına da özen gösterilmiyor. Haberin unsurları, yazının üslubu üzerinde durulmuyor. Bu yüzden belki de beyaz kâğıtları karalamaktan öte bir iş yapmıyoruz. Özeleştiriden de hoşlandığımız söylenemez...

Gazetecilik yapmak isteyenlerin belirli vasıflara sahip olması gerekir. Gördüklerimiz veya duyduklarımız yeterli olsaydı sıradan insanları da gazeteci yaparlardı. Hâlbuki bizim insanları aydınlatma, bilgilendirme gibi görevlerimiz var. Bunu için öğrenmek belli sahalarda uzman olmak zorundayız.

Medyanın asıl sorunu sermaye yapısı olsa da çalışanların gerçek sıkıntısı uzman kişi sıfatını kazanamamış olmalarındadır.

Bunu beceremeyenler er geç sıkıntı yaşayacaklardır. Sermayenin insan emeğini istediği gibi kullanmasına fırsat verilecek ve geriye posası sıkılmış insanlar kalacaktır. Her konuda fikir beyan eden yazarların çokluğu yüzünden muhabirliğin bile önemsiz hale gelmesine tanık olmuyor muyuz?

Toplum haber alma özgürlüğünün önemini fark ettiği gün uzman gazetecilere daha fazla ihtiyaç olacaktır, az gelişmiş olmanın verdiği avantajla para kazananlar er geç güç durumunda kalacaklardır. Yeni kuşakların bu konuları tartışmalarında fayda vardır. Bir gazeteci olmak istiyorsa hangi alanda çalışmayı düşündüğünü de tartışmalıdır. Gelgeç devri yakın zamanda sona erecektir.

Doğruları öğrenmek acı verici olabilir ama gerçeği ifade etmek gerekirse şu günlerde uzman gazetecilere her zamankinden daha fazla ihtiyaç var. En azından siyaset dünyasında nelerin olup bittiğini öğrenmek isteyenler doğrulara ulaşmak heyecanı içindeler. Yoksa görgüsüz yönetimlerin emir kulu olarak kalırız, buna da gazetecilik denilmez, olsa olsa muhabirlik tanımı yapılır.

Ekonom Sayı 5, Mart 1997

EMD'nin paneli

■ ANKARA (AA) - Ekonomi Muhabirleri Derneği (EMD) tarafından düzenlenen "Türkiye'de Ekonomi Basını Gelişme Süreci, Sorunları ve Geleceğe Bakış" konulu panel, ODTÜ Mimarlık Amfisi'nde gerçekleştirildi. Milliyet Gazetesi'nden Zülfikar Doğan'ın başkanlığı yaptığı panelde konuşan gazeteci-yazar Mustafa Sönmez, 1980'den sonra ekonomi basınının önem kazanmaya başladığını ve medyanın önemli ayaklarından birini oluşturduğunu kaydetti. Zaman içerisinde sermayenin medyaya ağırlığını koymaya başladığını ve bunun sonucunda da basının giderek sermayenin güdümüne girdiğini anlatan Sönmez, işadamlarının basında patron olmalarını eleştirdi. İşadamı Korkmaz Yiğit'in medya patronluğuna soyunmasını da eleştiren Sönmez, şöyle dedi: "Sermaye niye meydana girer? Medya para kazanan bir sektör müdür? Bir süredir büyük sermaye, büyük paralarla medya sektörüne giriyor. Çünkü medya sektörü para kazanmaktan çok, bir tür silahlanmadır. Medya, iş dünyasının silahlı kuvvetleridir."

temlerinin en yoğun ve en sık kullanıldığı ekonomi gazeteciliğinin mensupları olarak etik meselesini ele almanız, mesleki sorumluluğumuzun en önemli bir işareti... Yayınlamak üzere elimize gelen bilgileri haber değeri açısından işlememiz gerekir. Haber değerinin en önemli ölçütü de kamu yararı olduğuna göre kişisel ya da şirketsel çıkarları hiçbir zaman kamu yararının üzerinde görmemeliyiz. Dahası haberimizin yayınlanmasının ardından bize gönderilebilecek, mesleğimizle ilişkisi olan ve ancak sembolik değeri olan küçük armağanların dışındaki her türlü hediyeleri derhal iade etmeliyiz..."

Daha sonra Milliyet gazetesi Genel Yayın Yönetmeni olan EMD üyesi Umur Talu, Ekonom'un 8. sayısında yer alan "Kımin Gazetecisi?" başlıklı yazısında, ekonomi gazeteciliğinin ve gazetecisinin çok yönlü baskı altında olduğunu belirtti-

Ekonomi Muhabirleri Derneği'nin düzenlediği panelde gazeteciliğin temel değeri tartışıldı

'Medyada etik, dayanışmayla olur'

ANKARA (Cumhuriyet Bureau) - Ekonomi Muhabirleri Derneği'nce (EMD) düzenlenen "Medya ve Etik" konulu panel, dün Vakıfbank Konferans Salonu'nda gerçekleştirildi. Panelde, gazetemiz Genel Yayın Yönetmeni ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yürütme Kurulu Üyesi Orhan Erinc, Milliyet gazetesinden Umur Talu, Hürriyet gazetesinden Enis Berberoğlu, Dünya gazetesinden Taylan Erten, Yeni Yüzyıl gazetesinden Abdurrahman Yıldırım, Selçuk Üniversitesi İletişim

Fakültesi'nden Erkan Yüksel konuşmacı olarak katıldı.

Erinc, panelde yaptığı konuşmada, gazeteciliğin bir yaşam biçimi olarak görülmesi gerektiğini belirterek etik ilkelerinin gazetecilik değüleri arasındaki dayanışmayla yaşama geçinebileceğini söyledi.

Erinc, gazetecilerin haberin son aşamasında sormaları gereken tek sorunun "Haber doğru ve berrak mı?" sorunu olduğunu dikkat çekerek "Patron kazar mı, bu haber kimleri ilgilendirir, hangi ilişkileri zedeler diye düşünmemeli" diye konuştu.

Talu, primasyon kalkarsa gazetecilerin üçte ikisinin işsiz kalacağını belirterek "Primasyonu savunmuyorum, ama bu nedenle saklamıyorum da" dedi.

Berberoğlu, medya ile siyasatçilerin giderek birbirlerine yastandıklarına dikkat çekerek Türk medyasına yabancı sermayenin girebileceği öngörüsünde bulundu.

EMD Genel Başkanı Ali Bilge de,

Türkiye'de liberalleşme sürecinin kuralsız, hukaksız ve ahlaksız biçimde geliştiğini, bu sürecin de etkisiz bir medya ortaya çıkardığını ifade etti. Panelde, konuşmacı olarak davet edilmesine karşın cezaevine girmesi nedeniyle katılamayan gazeteci Ragıp Duran da bir mesaj gönderdi. Duran, mesajında, haber değerinin en önemli ölçütünün kamu yararı olduğunu belirterek kişisel ya da şirketsel çıkarların hiçbir zaman kamu yararının üzerinde görülmemesi gerektiğini vurguladı.

Orhan Erinc, Milliyet'ten Umur Talu, Yeni Yüzyıl'dan Abdurrahman Yıldırım ile Selçuk Üniversitesi'nden Dr. Erkan Yüksel görüşlerini açıkladılar.

Panelde, yıllar önce yaptığı bir röportajdaki değerlendirme yazısı nedeniyle yargılanarak hapse mahkûm edilen gazeteci Ragıp Duran da Tekirdağ Saray Cezaevi'nden gönderdiği mesajla katılacak ve şu konulara değinecekti:

"(...) Mesleğimizin, gazete sü-tunlarında tartışıldığı şu dönemde siyasal habercilikten sonra haber çarpıtma, haber gizleme gibi propaganda teknik ve yön-

temlerinin en yoğun ve en sık kullanıldığı ekonomi gazeteciliğinin mensupları olarak etik meselesini ele almanız, mesleki sorumluluğumuzun en önemli bir işareti... Yayınlamak üzere elimize gelen bilgileri haber değeri açısından işlememiz gerekir. Haber değerinin en önemli ölçütü de kamu yararı olduğuna göre kişisel ya da şirketsel çıkarları hiçbir zaman kamu yararının üzerinde görmemeliyiz. Dahası haberimizin yayınlanmasının ardından bize gönderilebilecek, mesleğimizle ilişkisi olan ve ancak sembolik değeri olan küçük armağanların dışındaki her türlü hediyeleri derhal iade etmeliyiz..."

Talu, baskılara karşı "Başı dik, vurulmadan ayakta kalabilmek için sarılınabilecek tek şey, her zamanki gibi mesleki dayanışmadan da güç alan, vicdana yer eden ve onunla beslenebilen ilkelerle durulabileceğini" belirtiyordu.

EMD 6. genel kurulu 24 Mayıs 1998'de ASO'da yapıldı. Ali Bilge (Başkan), Cahit Uyanık (Başkan Yardımcısı), Önder Doğan (Genel Sekreter), Esra Yener (Sayman), Fehmi Köfteoğlu, Tülin Yılmaz ve Ahmet Kıvanç (üye) yönetime seçildiler.

Eylül ayında dernek bünyesinde 500 milyon lira sermaye ile EMD Ekonom Dergi İşletmeciliği kuruldu.

EMD, 9 Eylül'de, "ODTÜ Ekonomi Günleri" etkinlikleri kapsamında "Türkiye'de Ekonomi Basını, Gelişme Süreci, Sorunları ve Geleceğe Bakış Paneli" düzenledi. Başkan Ali Bilge'nin açılış

TGŞ Genel Başkanı Sönmez, gazetecilerin sorunlarının giderilmesini sendikaların görevi olduğunu söyledi. (Fotoğraf: KURBAN TONTUL)

Basın örgütleri, sektörün sorunlarına çözüm yolları aramak için toplandı

'Sendikal örgütlenme yaygınlaşmalı'

Basın Haber Servisi - Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGŞ) Genel Başkanı Zeynep Sönmez, basın sektöründe çalışanların işleri için sendikal örgütlenmelerin yaygınlaşmasını gerektiğini söyledi.

TGŞ, basın sektöründe içinde bulunduğu durumun seğıntısını ve çözüm yollarını araştırmak için, dün yaptığı basın toplantısında, basın sektöründe çalışanların işleri için sendikal örgütlenmelerin yaygınlaşmasını gerektiğini söyledi. Sönmez, "Sendikal örgütlenme yaygınlaşmalı" başlıklı konuşmasında, basın sektöründe çalışanların işleri için sendikal örgütlenmelerin yaygınlaşmasını gerektiğini söyledi. Sönmez, "Sendikal örgütlenme yaygınlaşmalı" başlıklı konuşmasında, basın sektöründe çalışanların işleri için sendikal örgütlenmelerin yaygınlaşmasını gerektiğini söyledi.

11.00'de TGŞ Genel Merkezi'nde yapılan toplantıda, basın sektöründe çalışanların işleri için sendikal örgütlenmelerin yaygınlaşmasını gerektiğini söyledi. Sönmez, "Sendikal örgütlenme yaygınlaşmalı" başlıklı konuşmasında, basın sektöründe çalışanların işleri için sendikal örgütlenmelerin yaygınlaşmasını gerektiğini söyledi. Sönmez, "Sendikal örgütlenme yaygınlaşmalı" başlıklı konuşmasında, basın sektöründe çalışanların işleri için sendikal örgütlenmelerin yaygınlaşmasını gerektiğini söyledi.

konuşmasını yaptığı, Zülfikar Doğan'ın yönettiği panele konuşmacı olarak; Rauf Ateş (*Capital* dergisi), Alaattin Aktaş (ANKA), Nezih Demirkent (*Dünya* gazetesi), Mustafa Sönmez (Gazeteci-Araştırmacı), Servet Yıldırım (*Reuters Haber Ajansı*) katıldılar.

11-12 Aralık'ta da; Konrad Adenauer Vakfı ile birlikte düzenlenen "Ekonomi Gazeteciliği" seminerinde EMD üyeleri, üst düzey bürokratlar ve öğretim üyelerinden oluşan 17 konuşmacı bildiri sundular. Diğer basın örgütleriyle yakın ilişkiler sürdüren EMD, TGS'nin basın sektörünün içinde bulunduğu saptamak ve çözüm yolları aramak amacıyla düzenlediği toplantıda Sayman Esra Yener tarafından temsil edildi.

OECD Genel Sekreteri Donald Johnston EMD'nin konuğu oldu, ekonomik gelişmeleri değerlendirdi ve "Türkiye umut vaat ediyor. Ankara'da şunu gözledim. Hükümet enflasyonu indirme, reformları Meclis'ten çıkarma konusunda çok kararlı gözüküyor" dedi. Yıl içinde Rekabet Kurumu ve Merkez Bankası ile eğitim çalışmaları gerçekleştirildi.

Ekonomi haberciliğinin en deneyimli ismi ve EMD üyesi Fasih İnal'ın 15 Şubat 1998'de vefatının ardından Taylan Erten, *Ekonomi*'de "Gerçek gazeteciler ölmez, okurlarının ve meslektaşlarının yüreklerine çekilirler ve orada yaşarlar!" diye yazacaktı. İnal, 55 yıllık gazetecilik hayatının son 17 yılında *Dünya* gazetesinde çalışmıştı.

Dışa Açılma Yıllarında Bankacılık: 1980-2001

24 Ocak kararlarının ardından başlayan reel faiz uygulaması o zamana kadar büyük bir önem taşımayan banka sisteminde özkaynakların yetersizliğini ortaya çıkardı. Yüksek enflasyon, piyasalarda disiplinin sağlanamayışı, doğrudan doğruya halktan para toplayan veya bankaların ihraç ettiği mevduat sertifikalarını pazarlayan çok sayıda bankerin hızla yükselmesi ve batmasına yol açtı. Yeni ortam ve politikalara ayak uyduramayan özel bankalar; İstanbul Bankası, Hisarbank, Ortadoğu İktisat Bankası ile rehin karşılığı ödünç veren bir kamu kurumu olan İstanbul Emniyet Sandığı, Ziraat Bankası ile birleştirildiler.

Cumhuriyetin ilk yıllarında tek şubeli banka olarak kurulmuş bulunan bankalardan sahipleri değişen Türkiye Bağcılar Bankası, İşçi ve Kredi Bankası tasfiyeye sokuldu. 24 Ocak kararlarından sonra bu dönemde Citibank (1980), Bank of Credit and Commerce (1980), Bank Mellat (1981) ve Habip Bank Limited (1982) Türkiye'de şube açma izni aldılar.

1989'da TL'nin konvertibilitesine geçilmesiyle bankacılık faiz riskinden sonra döviz riski ile de tanıştı. 1985 yılından başlayarak bankaların yurtdışından daha çok kısa vadeli olarak bulduğu kaynaklar, kamu borçlanma senetleri alınarak değerlendirildi. Banka sistemi uzun yıllar açık pozisyonla yaşamaya alıştı. Yüksek enflasyonlu yıllarda bankalar kredi açmayı ikinci plana iterek kârlarının büyük bölümünü kamu menkul kıymetlerinden sağladılar.

Piyasaya rekabet gücü kazandırılması gerekçesi ile birçok yabancı bankanın Türkiye'de şube açarak veya anonim şirket statüsünde faaliyette bulunmasına izin verildi. 1980 yılında 43 olan banka sayısı 2000 yılında 79'la ulaştı. First National Bank of Boston (1984), The Chase Manhattan Bank (1984), Saudi American Bank (1984), Bank of Bahrain and Kuwait (1985), Banque Indosuez (1985), Standart Chartered (1985), Türk Sakura Bank (1985), Credit Lyonnaise (1987), Bank

Türk Merchant Bank (1987), Société Generale S.A. (1988), Kıbrıs Kredi Bankası (1988), Midland Bank (1990), Manufacturers Hanover Trust Company (1990), Türk Bankası Limited (1991), Euro Credit Türk Fransız Bankası A.Ş. bu yıllarda kuruldu. Yabancı sermayedarların çoğu daha sonra paylarını yerli sermaye gruplarına satarak piyasadan çekildiler.

5 Nisan 1994'de alınan kararlardan sonra birer hafta ara ile Türkiye Turizm ve Yatırım Bankası, (TYT Bank), Türkiye İthalat ve İhracat Bankası ve Marmara Bank ödemelerini durdurarak faaliyetlerini tatil ettiler. Küçük ve yeni bankalardan büyük veya yabancı bankalara mevduat kaçışı başladı. Hükümet banka krizinin yayılmasını önlemek için mevduatın tamamına devletçe ödenme garantisi getirdi. Döviz kurlarında ve faizlerdeki bu değişimler pek çok bankanın mali bünyesini sarstı. Hükümet reform gerekçesiyle bir dizi mali yasada kanun hükmünde kararnamelerle değişiklikler yaptı. Anayasa Mahkemesi'nin bu değişiklikleri iptal etmesi sonucu finans sektöründe uzun sürecek yasal dayanaksızlık dönemi başladı.

Kamu teşebbüslerine verdiği önemli miktarda krediden zarar eden Türk Ticaret Bankası 1997'de, 1994 krizinin etkilerinden kurtulamayan İnterbank ile Bank Ekspres, Yaşarbank, Yurtbank, Egebank, Esbank ve Sümerbank 1999 tarihinde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredildiler. IMF'ye taahhütler kapsamında BDDK Ağustos 2000'de faaliyete geçti. Mali yapıları yükümlülüklerini karşılayamayacak duruma düşen Bank Kapital ve Etibank, Demirbank'ın yönetim ve denetimleri Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna aktarıldı, Kıbrıs Kredi Bankası İstanbul Şubesi'nin faaliyet izni kaldırıldı. Açık pozisyonla çalışan ve gelirlerinin önemli bir kısmı kamu borçlanma kağıtlarının faizlerinden oluşan bankalar, 2001 kriziyle büyük miktarlarda kur ve faiz zararları ile karşı karşıya kaldılar ve özkaynaklarının büyük bir kısmını ya da tamamını kaybettiler.

BÖLÜM 10

DEPREM... HER YERDE!

EKONOMİNİN KRİZ ÇIKMAZI

DSP Genel Başkanı Bülent Ecevit, 1999 yılına girildiğinde, diğer partilerle de anlaşarak Türkiye'yi nisan ayında genel seçime götürmek üzere kurduğu azınlık hükümetiyle yaklaşık 20 yıl sonra başbakanlık koltuğuna oturacaktı.

Takvimler 16 Şubat 1999'u gösterdiğinde PKK lideri Abdullah Öcalan, gizlilik içinde sürdürülen operasyonla Türkiye'ye getiriliyor; İmralı Adası'nda yapılan yargılamada ölüm cezasına çarptırılıyordu. Ancak, Türk Ceza Kanunu ile Anayasa'da yapılan değişikliklerle ölüm cezası kaldırılacak, Öcalan'ın cezası ömür boyu hapse dönüştürülecekti.

Ekonomik göstergeler, hükümetin 1998 krizinin etkilerini azaltmak için aldığı önlemlerle toparlanmaya başlamıştı. Ancak kamunun borçlanma gereğindeki ani artışlar ekonomiyi altüst ediyordu. Hazine, 371 gün vadeli tahvil ihalesinde yüzde 130'u aşan oranlardaki faizle kaynak sağlamaya çalışıyordu.

Uluslararası kredi derecelendirme kuruluşları, Türkiye'nin notunu düşürmeye başlıyor, Dünya Bankası seçimlerden sonra yapısal reformlara dayalı güçlü bir ekonomi programı oluşturulması halinde, IMF ve finans kuruluşlarıyla anlaşarak 3 milyar dolar yardım sağlamaya hazır olduğunu bildiriyordu.

Bu ortamda yapılan genel seçimde; DSP 136 milletvekili ile birinci parti olacaktı. Alpaslan Türkeş'in 4 Nisan 1997'de vefatının ardından genel başkanlığa seçilen Devlet Bahçeli liderliğindeki MHP 129, kapatılan RP'nin yerine kurulan Fazilet Partisi 111, ANAP 86, DYP 85 milletvekilliği kazanıyordu. Deniz Baykal'ın genel başkanlığındaki CHP ise yüzde 8,7 oy alarak parlamento dışında kalıyordu.

Ecevit'in başkanlığında kurulan DSP-MHP-ANAP koalisyonu, kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması, kamu görevlerine giriş sınavlarının merkezi sistemle gerçekleştirilmesi, yolsuzluk ve rüşvetle mücadele, işçi haklarındaki sıkıntıların kaldırılması, kamu kesiminde sendikal hakların genişletilmesi gibi ana hedefleri programına almıştı.

Ekonomide dengeleri yeniden kurmak isteyen hükümet, kamu mal ve hizmetlerine zam yapıyor, piyasadaki fazlalığı çekmek için yüzde 100'leri aşan faizlerle borçlanmaya gidiyordu. Sosyal güvenlik alanında finansman açıklarını kapatmak için kapsamlı önlemlerle birlikte emekliliğe hak kazanma süresi ve emekli olma yaşı yükseltiliyordu.

TÜRKİYE SALLANIYOR

17 Ağustos 1999 Marmara Depremi ise tüm dengele-ri altüst edecekti. 18 bini aşkın kişinin hayatını kaybettiği depremin yaralarını sarmak için bir dizi önlem alınıyordu. Depremin ilk aşamada 9-13 milyar dolar arası ekonomik

kayba yol açtığı tahmin edilecek, sonuçta ekonomi yüzde 6,4 oranında küçülecek, fatura tahminlerin ötesine geçecekti.

1999 sonbaharında faiz oranlarının önemli ölçüde yükselmesi, yurtdışına büyük boyutlu sermaye çıkışı yaşanması, Merkez Bankası rezervlerinin hızla erimesine, hisse senedi fiyatlarında keskin düşüşlere yol açıyordu. Bazı bankalara, mali tablolarının bozulduğu ve taahhütlerini yerine getiremeyecekleri gerekçesiyle el konuluyordu.

Zora giren bankaların, kredileri vadesinden önce tahsile yönelmesi reel sektörü vurmaya başlayacaktı. Öyle ki, kasım ayının ikinci yarısında Merkez Bankası'ndan bir gecede 3 milyar doların çekilmesiyle fitili ateşlenen yeni krizle birlikte gecelik repo faizi yüzde 1,700'lere yükselecek, borsa bir günde

yüzde 26 eriyecekti. Kriz derinleşirken IMF ile anlaşmaya gidiliyordu.

Yapılan anlaşmada, Petrol Ofisi, Tüpraş, GSM lisansları, Türk Telekom, Vakıfbank, Eti Holding'in bazı fabrikaları ve Tekel'in bazı bölümlerinin özelleştirilmesine öncelik veriliyordu. Kimi iktisatçılara göre, stand-by'nin ardından 2000 yılında devreye girecek istikrar programı büyük çöküşün başlıca nedeni olacaktı.

Ekonom'un, "IMF'li Ekonomik Program, Ya Sonrası?" kapağı ile yayımlanan 16. sayısında "stand-by'nin toplumun donanımsız kesimlerini nasıl etkileyeceği, stand-by'dan sonra ne olacağı?" sorusuna yanıt aranıyordu. Çiğdem Toker, Aslı Işık ve Şerife Yılmaz'ın hazırladığı dosyada; Devlet Bakanı Recep

EMD: 1999-2000

EMD 3. olağanüstü genel kurulu 22 Mayıs 1999'da Anadolu Ajansı konferans salonunda toplandı. Seçimde, Ali Bilge (Başkan), Önder Doğan (Başkan Yardımcısı), Harun Gürek (Genel Sekreter), Aslı Işık (Sayman), Neşe Karanfil, Ali Ekber Doğanoglu, ve Mustafa Seven (üye) olarak yönetim kurulunda yer aldılar.

EMD İstanbul Şubesinin haziran ayındaki olağanüstü genel kurul toplantısında başkan seçilen İsmet Özkul görevi Ahmet Çelik'ten devraldı.

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, görevinin son yılında, 8 Haziran 1999'da EMD Yönetim Kurulunu kabulü sırasında ekonomik istikrarın sağlanabilmesi için AB'nin Maastricht kriterlerine uyum sağlanması gerektiğini belirterek özetle şunları söyleyecekti: "Vergi devletin masraflarına yetmiyorsa borçlanmak zorundadır. Eğer devletin toplandığı vergiler borcunun faizine yetmiyorsa bu gerçek S.O.S'dir. Bir başka tehlike işareti de borç ödemede, borçları faizli para ödemektir. O zaman da kamu maliyesini bir yere götüremezsiniz. Büyük sıkıntılara giren devletler kendi masraflarını karşılamak için vergi gelirlerinin yetmediği devletlerdir. Ülke eğer sağlam kaynak fikrini kaybederse ekonomik kuralların hiçbirisi geçerli olmaz."

2000 yılın ilk ayında EMD, 8. Beş Yıllık Kalkınma Programı Haberleşme Özel İhtisas Komisyonu Yayıncılık Çalışma Grubu toplantılarında

temsil edildi. EMD, ayrıca basın meslek örgütleri arasında dayanışma ve işbirliği sağlamak amacıyla oluşturulan G-7 platformuna katıldı. Platform sonraki yıllarda yeni katılımlarla G-9 adımı alacaktı.

3 Haziran 2000'deki 7. Genel Kurul'da Mehmet Öngeoğlu (Başkan), Çiğdem Toker (Başkan Yardımcısı), Ahmet Erhan Çelik (Genel Sekreter), Aslı Işık (Sayman), Ali Ekber Doğanoglu, Orhan Çoşkun ve Gürbüz Ziya Akkiran (üye) seçildiler.

Yeni yönetim, temmuz ayı içinde aldığı kararlar derneğe ait www.emd.org.tr adresli web sitesini faaliyete geçirdi.

Yıl içinde, Hazine Müsteşarlığı ve Merkez Bankası ile eğitim çalışmaları gerçekleştirildi. Bir grup EMD üyesi çiftçilere doğrudan gelir desteği yapılması ve kayıt sistemi oluşturulması pilot projesi kapsamında uygulamaları yerinde gözlemlemek üzere Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın daveti üzerine Ankara'nın Polatlı İlçesine gittiler. Rekabet Kurumu Başkanı Prof. Dr. Tamer Müftüoğlu, İstanbul Şubesi'nin düzenlediği toplantıya katıldı.

Ekonomi'nin hazırlık ve yayın aşamalarına büyük katkı sağlayan EMD üyesi Yaşar Bakan, 16 Ağustos 1999'da Ankara'da; EMD İzmir Şubesi kurucu üyelerinden Aytaç Sefiloğlu 16 Nisan 2000'de İzmir'de yaşama veda ettiler. Aytaç Sefiloğlu, Yeni Ekonomi gazetesinde başladığı mesleğini Ticaret, Söz gazeteleri ve İzmir TV'de sürdürmüştü.

Önal, DSP Ankara Milletvekili Hikmet Uluğbay; eski Hazine Müsteşarları Yener Dinçmen ile Mahfi Eğilmez, eski Dış Ticaret Müsteşarı Yavuz Ege, öğretim üyeleri Prof. Dr. Erol Katırcıoğlu, Prof. Dr. Oğuz Oyan, Prof. Dr. Emin Çarıkçı, Doç. Dr. Fuat Keyman, Doç. Dr. Hayri Kozanoğlu ve gazeteci Serdar Turgut'un görüşlerine yer veriliyordu.

Türkiye, depremler ve ekonomik krizle boğuşurken değerli bir aydınını daha kaybedecek, Cumhuriyet gazetesi yazarı, siyaset bilimci Prof. Dr. Ahmet Taner Kışlalı, 21 Ekim 1999'da Ankara'da evinin önünde Uğur Mumcu gibi uğradığı bombalı saldırıda katledilecekti.

Kışlalı, 1978 yılında Ecevit hükümetinde Kültür Bakanlığı görevinde bulunmuştu.

2000 yılının ilk yarısında görev süresi dolan Demirel'in yerine Meclis'te temsil edilen beş partinin liderlerince aday gösterilen Anayasa Mahkemesi Başkanı Ahmet Necdet Sezer, 10. Cumhurbaşkanlığına seçildi.

Depremin yaraları sarılırken ekonomide gözlenen kısmi iyileşme, sonbahara doğru tekrar bozulmaya başlayacaktı. Dış ticaret açığı büyüyor, bankaların ellerindeki kamu borçlanma kâğıtlarını nakde dönüştürme girişimleriyle başlayan likitlide sıkışıklığı, faizleri yüzde 200'lere kadar fırlatıyordu. 1999 Kasım ayında yaşananlar bu defa daha büyük rakamlarla tekrarlanıyordu.

IMF'nin direttiği, Türk Telekom özelleştirmesinin koalisyon içinde yarattığı gerilim piyasalara "kaçış" olarak yansıyor, yabancı bankaların vadesi gelmemiş kredileri geri çekmesiyle 22 Kasım 2000'de borsa eriyor, bankalar birbirlerine borç vermeyi kesiyordu. Bir ABD doları 660 bin liranın üzerinde alıcı buluyordu.

HER ŞEY YOLUNDAYSA KRİZ NEDEN ÇIKTI?

Türkiye ekonomisi, 19 Şubat 2001'deki MGK toplantısında Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ile Başbakan Bülent Ecevit arasında geçen tartışmanın hükümet çevresince kamuoyuna büyütülerek yansıtılmasıyla tarihinin en büyük krizine girecekti.

Kriz öncesinde IMF, Dünya Bankası ve AB'den Türkiye ekonomisi ile ilgili olumlu mesajlar geliyordu. Ekonomik göstergelerdeki nispi rahatlık bu mesajlarla birleşince olumlu ve iyimser bir hava ekonomiyi sarmıştı. Kriz sözcüğünü kimse telâffuz etmiyordu.

Medyada yer alan açıklamalar, yorumlar bu ortamı destekliyordu. Haberlere göre her şey yolundaydı ve iyiye gidiyordu. The Financial Times göre Türk ekonomisi iyi yolda ilerliyordu (11 Mayıs 2000). Aynı günlerde gazetelerdeki başlıklar da şöyleydi:

"IMF Türkiye Masası Şefi Carlo Cotarelli: Kaygılanacak bir şey yok" (7 Haziran 2000)

"Moody's'ten not artırımı için Eylül randevusu" (30 Temmuz 2000)

"IMF Yabancılar Türkiye'yi övecek" (13 Eylül 2001)

"Devlet Bakanı Recep Önal, cari işlemler açığının belli noktalarda büyük gibi görüldüğünü ancak henüz tehlikeli noktaya gelmediğini söyledi" (2 Eylül 2000)

"Avrupa Birliği Komisyonu: Türk ekonomisi iyi yolda" (16 Eylül 2000)

"2000'de yıllık enflasyon toptan eşyada yüzde 32, tüketici fiyatlarında yüzde 39 düzeyinde gerçekleşti. 1986'dan sonra fiyatlar ilk kez yüzde 40'ın altına indi" (4 Ocak 2001)

"Dünya Bankası Başkanı James Wolfenson yabancı sermayeyi Türkiye'ye çekecek" (7 Ocak 2001)

"Rezervler tekrar artışta, 1999'dan bu yana ilk defa 25 milyar doları aştı" (8 Ocak 2001)

"İki yabancı bankadan Türkiye'ye moral: Deutsche Bank bu yıl enflasyonun yüzde 19,2'ye gerileyeceğini öngördü. ING Barings de faiz oranlarının düşeceğini bildirdi" (10 Ocak 2001)

"Yabancılar Türkiye'den umutlu: Yabancı bankaların Türkiye'ye olan iyimser yaklaşımı güçleniyor. Bankalar yatırımcılara Türk tahvillerini öneriyor, ekonomiyi inşaat ve turizm canlandıracak" (22 Ocak 2001)

"Hazine Müsteşarı Demiralp, yabancıların geri dönüş eğiliminin hızlandığını, bu nedenle 21 Şubat ihalesinin önem taşıdığını söyledi." (25 Ocak 2001)

"IMF Başkan Yardımcısı Stanley Fischer: Türkiye krizi aştı" (27 Ocak 2001)

"Enflasyon nihayet yüzde 30'un altına düştü" (4 Şubat 2001)

"IMF Başkanı Horst Köhler, hem övdü hem uyardı: Uygulanan politikalar cesaret verici" (7 Şubat 2001)

"ABD Büyükelçisi Robert Pearson: Türkiye'nin Potansiyeli Mükemmel" (7 Şubat 2001)

"Merkez Bankası'ndan güven mesajı: Mali kriz sonrası toparlanma beklenen daha hızlı olduğu için net iç varlıklar hedefini aşağı çekti" (7 Şubat 2001)

"Rezervler tekrar artışta, 1999'dan bu yana ilk defa 25 milyar doları aştı" (8 Şubat 2001)

Ancak MGK'deki tartışma "olmaz" denilen krizi ateşleyecekti.

Tartışmaya yol açan olay, Sezer'in cumhurbaşkanlığı bünyesinde anayasal birim olarak faaliyet gösteren Devlet Denetleme Kurulu'nu Vakıfbank'ı denetlemekle görevlendirmesiydi. Ecevit ile MGK'ye katılan kimi bakanlara göre Sezer'in böyle bir yetkisi yoktu. Cumhurbaşkanı ise yetkisini anayasaya dayandırıyordu. Taraflar görüşlerinde ısrar edince, aslında "devlet adamlığı" üslubu ve sorumluluğu içinde "masada" sonlandırılacak bir tartışma kontrolden çıkacak, ekonominin kırılğan finansal ve reel dengelerini

altüst eden ağır bir krizin sebebi olarak gösterilecekti. Kriz, toplantıyı terk eden Ecevit'in TV ekranlarına yansıyan gergin bir yüz ifadesiyle yaptığı şu açıklamayla patlayacaktı:

"Bugün son derece üzücü bir olay oldu. MGK toplantısının açılışında, gündeme geçilmeden önce kamu görevlilerinin önünde Sayın Cumhurbaşkanı söz alarak son derece terbiye dışı bir üslupla bana ağır ithamlarda bulundu. Devlet geleneklerimize uymayan eşi görülmedik bir davranıştı bu. Ya kendisine aynı üslup içinde yanıt verecektim veya terk etmek zorunda kalacaktım. Ben toplantıdan çıkmayı tercih ettim. Tabii ki, büyük bir krizdir bu."

Ancak, Ecevit bu tepkiyle yetinmeyecek, aynı gün biri kişisel diğeri Bakanlar Kurulu Bildirisi olmak üzere iki ayrı açıklamayla Cumhurbaşkanı'nı "suçlamayı" sürdürecekti.

Ne var ki, bu tartışmanın "figürü" olarak kamuoyuna yansıtılan "Cumhurbaşkanı elindeki anayasa kitapçığını başbakanı fırlattı" iddiası, krizin gerçek sebebini açıklamaya yetmeyecekti. Şubat 2001 krizi, Ecevit hükümetinin ve ekonomi yönetiminin tutarsız tedbirlerinin etkisi ve IMF'nin Türkiye'ye dayattığı, döviz kurunun bir bant içinde kontrollü ayarlanması yöntemi olan "sürünen kur/Crawling Peg" politikasının

Kasım 2000'de makro finansal dengeleri sarsmasıyla başlamıştı. Bu kriz, IMF'nin "yakın izlemesi" altında oluşan kasım krizinin ikinci ve sert aşamasıydı; "anayasa fırlatma" hikâyesiye, iktidarın sorumluluktan sıyrılma gayretinden ibaretti!

"KRİZİN SÖZLÜ TARİHİ"

EMD üyeleri Hatice Aydoğdu ile Nurhan Yönezer'in hazırladıkları "Krizin Sözlü Tarihi Kasım 2000 - Şubat 2001 Ekonomik Krizinin Tanıkları Anlatıyor" kitabı, dönemin ayrıntılı öyküsünü içeriyordu. 2007 yılında yayımlanan kitap, Bülent Ecevit'in "Bürokratlar, sanıyorum tam olarak IMF ile ilişkileri beceremiyorlardı, ama onlara haksızlık etmeyelim, kötü niyetleri yoktu" değerlendirmesinin kayda geçirilmesi açısından da ilgi çekecekti.

Krizin oluşma sürecinde Merkez Bankası Başkan Yardımcılığı görevinde bulunan Süreyya Serdengeçti, aynı kitapta "Anayasa kitabının atıldığı gün neredeydiniz ve nasıl öğrendiniz?" sorusuna şu yanıtı verecekti:

"Büromda idim ve Reuters'dan öğrendim. Sayın Başbakan'ın (Bülent Ecevit) ağzından hatırımda yanlış kalmadıysa 'Türkiye şu andan itibaren siyasi bir krize girmiştir' ifadesini okuyunca gözlerime inanamadım. Çünkü; böyle bir ifadenin Başbakan'ın ağzından çıkmış olmasının piyasaları nasıl etkileyeceği belliydi."

Serdengeçti'nin yanı sıra Kasım 2000-Şubat 2001 krizlerini ekonomi yönetiminin kritik makamlarında yaşayan diğer bürokratlar da o günleri anlatırken, DSP-MHP-ANAP ko-

alisyon hükümetinin "panik hâli" ve "iç dağınıklığının" önlem almaya çalışan teknik kadroları nasıl zaafa uğrattığının resmini çizeceklerdi. Aslında teknik kadroların da bir kez daha IMF'ye sığınmanın ötesinde önerebildikleri özgün tedbir veya program yoktu.

Aynı kitapta yer alan diğer saptamalar da şunlardı:

Selçuk Demiralp (Hazine Müsteşarı): "Belki bizim başarısız olduğumuz konu, hükümetin bu programı [1999

stand-by] siyasi olarak sahiplenmemesiydi. Üç parti de bundan uzak duruyordu."

Yüksel Yalova (Devlet Bakanı): "Biz devlet olarak insanımıza yalan söyledik, yanılttık."

Şükrü Binay (Merkez Bankası Başkan Yardımcısı): "Gazi [Merkez Bankası Başkanı Gazi Erçel] 'Bu iş üzerime kalacak' diye korkuyordu. Çünkü, dalgalı kura geçtiğimiz zaman 2001 Şubat olmasa da ciddi bir kriz olacaktı. Selçuk ve Gazi bunu IMF ile müzakere bile etmiyorlardı."

Gazi Erçel (Merkez Bankası Başkanı): "IMF'den o meşhur faks bana geldi: Dalgalı kura geçerseniz sorunuz kalmaz."

Faik Öztrak (DPT Müsteşar Yardımcısı, BDDK Başkan Yardımcısı): "Bugün nasıl dalgalı kurun her yaraya merhem olacağına inanıyorsa insanlar, o gün de sabit kurun her yaraya merhem olacağına inanıyorlardı."

Şevket Bülent Yahnici (MHP Genel Başkan Yardımcısı): "James Jeffrey, [ABD'nin Ankara Büyükelçisi] çok ters, çok azarlar bir üslup içerisinde bir takım şeyler söyledi. MHP olarak daha yumuşak olmamız tavsiye ediliyordu."

Bu gelişmeler yaşanırken finans sistemi yüzde 500'leri aşan faiz oranlarıyla nakit para arıyor, Merkez Bankası, IMF onayıyla dövizde dalgalı kur rejimine geçiyor, lira kısa sürede yüzde 40 oranında değer kaybediyordu. Kriz günü 685 bin 500 lira olan ABD Doları üç gün içinde 1 milyon lirayı aşacaktı. Yabancı basının "Milyoner olmak istiyorsanız Türkiye'de bir dolar karşılığında bir milyon lira alın" başlıklı haberleri vandaşın ne kadar fakirleştirdiğini anlatıyordu.

Devlet Bakanı Ali Babacan, 2001 krizinden 10 yıl sonra, 21 Şubat 2011 tarihinde EMD üyeleriyle yaptığı toplantıda, krizin devlete maliyetine ilişkin değerlendirmede bulunacaktı. Babacan, 2001 krizinde özel tertip hazine kâğıtları ihraç edildiğini, senetlerle ilgili ödemenin 2010 yılı sonunda tamamlandığını hatırlatarak şunları söyleyecekti:

"Bu süreçte gerçekleştirilen ödemelerin bugüne enflasyonla getirilmiş hali 251 milyar 563 milyon lira. Bu faturayı ödeyebilmek için piyasalara borçlanmak zorunda kalındı. Yapılan hesaplamaya göre, bu maliyeti ödemek zorunda kalınmasa, Hazine'nin borcu 381 milyar 877 milyon lira daha aşağı olacaktı. Bu kriz olmasa, aslında iç borcumuz olmayacaktı."

Babacan'a göre, krizi tetikleyen önemli unsurlardan biri kur konusunda bir devlet taahhüdü verilip, daha sonra bu taahhüdün bozulmasıydı.

DERVİŞ EKONOMİNİN DÜMENİNDE

Krizle birlikte kamuoyu yeni bir isimle tanıştı. Dünya Bankası Başkan Yardımcısı Kemal Derviş Türkiye'ye çağrıldı ve ekonomiden sorumlu Devlet Bakanı olarak atandı.

Üst düzey ekonomi yöneticilerini hızla değiştiren Derviş, döviz-kur dengesinin kurulması, bankacılık sektörünün düzenlenmesi ve yeni büyüme hedeflerini içeren "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı"nın yer aldığı niyet mektubunu IMF'ye sundu. IMF de Derviş'i 35 milyar dolarlık yardımla destekleyecekti.

Kamuoyunda neler yapacağı merakla beklenen Derviş, ilk basın toplantısını EMD ile gerçekleştirecekti. O dönemde Hazine Müsteşarlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müşaviri olarak Derviş'in de danışmanlığını yürüten gazeteci Orsoy Girgiç, gelişmeleri "Üyesi olduğum EMD ile birlikte çok sayıda etkinlik düzenledik. 3 Nisan'da basın toplantısını EMD'nin akreditasyonu ile gerçekleştirdik. Ağustos ayında da İstanbul Şubesi'nin konuğu olduk" diye anlatacaktı.

Hazine Müsteşar Yardımcısı Ferhat Emil, IMF ile varılan muhabakatın tüm ayrıntılarını EMD'nin düzenlediği iki gün süren habere kapalı toplantılarda anlattı.

EMD'nin aynı günlerde Ankara'da düzenlediği ve ekonomik krizin tartışıldığı panele gazeteci yazar Güngör Uras, eski Dış Ticaret Müsteşarı Yavuz Ege, Prof. Dr. Hayri Kozanoğlu, Doç. Dr. Erinc Yerdan katıldı. Taylan Erten'in yönettiği panel büyük ilgi topladı.

Devletin ve siyasetçilerin ekonomiden el çekmeleri ve ekonomik kararların taviz verilmeden uygulanmasını içeren yasalar hızla meclisten geçiyordu. "Derviş Kanunları" olarak anılan 15 ana düzenleme arasında Şeker Kanunu, Telekom Kanunu, Kamu İhale Kanunu, Bankalar Kanunu, Elektrik Piyasası Kanunu,

Türk Sivil Havacılık Kanunu, Sendikalar Kanunu ile hazine arazileri ve vergi kanunları ön plana çıkıyordu.

Ekonomide özerk kurullar yaygınlaşıyordu. Sermaye Piyasası Kurulu 1981'de, Rekabet Kurulu 1995'de, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu 1999'da kurulmuştu. Bunları Tütün ve Alkol Kurulu, Şeker Kurulu, Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, Kamu İhale Kurulu, Telekomünikasyon Kurulu izledi. Ancak zaman içinde başta Kamu İhale Kurulu olmak üzere bu kurulların

görev tanım ve yetkileri daraltılacaktı.

TBMM'de üzerinde yeterince müzakere edilmeden geçen yasalar ve uygulamaya konulan diğer düzenlemelerle, ekonominin ateşi düşürülüyordu. Her alanda kamunun borçlanma gereğini azaltmak için tasarruf önlemleri yürürlüğe giriyor, çok sayıda kamu kurum ve kuruluşunun yanı sıra el konulan marka değeri yüksek bankaların satılması takvime bağlanıyordu.

Kriz vatandaşların tüm yaşam alanlarını derinden etkilemişti. Herkes günlük yaşantısını düzenlemeye çalışırken işini kaybeden binlerce kişi çıkış yolu arıyordu. Alım gücü bir gecede yarı yarıya düşen halk ayrıca bir de devletin el koyduğu bankaların faturasını ödeyecekti.

TOBB'un Nisan 2001'de yayınlanan "Savurganlık Ekonomisi" başlıklı raporunda 1990-2001 döneminin iktidarları ağır dille eleştiriliyor ve krizlerden sorumlu tutuluyordu. Rapora göre, bu dönemde uygulanan "yanlış" ekonomi politikaları sonucu ülkenin uğradığı zarar 195,2 milyar dolardı. Başkan Rifat Hırsarcıkoğlu, eylül ayında EMD İstanbul Şubesi'nin düzenlediği toplantıda bankaların uyguladığı yüksek faizi eleştirerek "finans karaborsası kuruldu" diyecekti.

Ekonom'un Genel Yayın Yönetmeni ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Ali Ekber Doğanoglu da 2001 krizinin yaşandığı günlerde yayınlanan derginin 17. sayısında şunları yazıyordu:

"Görünürde ekonomik krizin bir sonucu olarak yüz binlerce insan işini kaybetti. Basın sektöründe ve diğer sektörlerde yaşa-

nan bu kıyımın birebir krizin bir sonucu olduğunu söylemek son derece yanlış bir saptama olur.

Özellikle basın sektöründe yaşananlar krizin yarattığı faturanın çok ötelere geçti. Gazetecilik yapısal bir yok olma ile karşı karşıya. Yönetenlerimiz gibi basın patronları da ülkesi için üreten düşünen beyinler istemiyorlar. Basında yeni bir döneme giriyoruz. Güç birliği ile oluşturmamız gereken ve mesleğimizi devam ettirmemizi hiçbir gücün engellemeyeceği yeni alanlar açmanın zamanı gelmedi mi?”

EMD 4. Olağanüstü Genel Kurulu bu atmosferde 5 Mayıs 2001’de ASO’da toplandı. Maruf Buzcugil (Başkan), Cahit Uyanık (Başkan Yardımcısı), Ali Ekber Doğanoglu (Genel Sekreter), Hanife Şenyüz (Sayman), Aslı Işık, Ahmet Erhan Çelik, Çiğdem Toker (Üye) seçildiler.

EMD Başkanı Maruf Buzcugil, krize karşı alınan önlemleri, *Ekonomi*’un Temmuz 2001 sayısında şöyle değerlendirecekti:

“Toplumsal yapıyı, sermaye üretilen, üretilen sermayenin akış yönünü, emek piyasasını, kamu açıklarına neden olan akıl dışı politikaları kökünden değiştirmeyi amaçlayan kapsamlı düzenlemeler birbiri ardına doğru dürüst tartışılmadan IMF gözetiminde TBMM’den geçirildi. Ne yazık ki böylesine kapsamlı ve iddialı bir toplumsal dönüşüm projesi için gerekli siyasi bilinç ve irade eksikliği sürekli ‘uzlaş’ı arayışındaki üç partili koalisyon hükümetinin IMF’den aldığı kredili direktiflerle kapatılmaya çalışılıyor.”

“Uluslararası Gazetecilik Dayanışma Günleri” kapsamında G-7 Platformu’nca düzenlenen “Kriz ve Medya” konulu panele EMD üyeleri Erdal Sağlam, Enis Berberoğlu ve Umur Talu ile gazeteci Can Dünder katıldı.

EMD üyesi, *Dünya* gazetesi sahibi ve başyazarı Nezih Demirkent, 12 Şubat 2001’de 71 yaşında vefat etti. Mesleğe spor muhabiri olarak başlayan Demirkent, *Son Saat*, *Yeni Sa-*

bah, *Yeni Gazete* ve *Hürriyet*’te çalışmıştı. Taylan Erten, Demirkent’in ölümünden sonra *Ekonomi*’da şunları yazdı:

“Nezih Demirkent, aramızdan ayrıldığında mesleğinin 51. Yılındaydı. Bunun son 20 yılını ‘ekonomi gazetecisi’ olarak yaşadı. Bu yaşadı kelimesini, lafın gelişi olarak kullanmadım; gerçekten yaşadı. Meslek tutkusunu, birikimini, 51 yılın bütününe olduğu gibi gazeteciliğin daha farklı sorumluluk, daha fazla bilgi, daha fazla yetkinlik gerektiren bu alanına da büyük bir ustalıkla yansıttı. Çalışma arkadaşlarına, meslektaşlarına örnek oldu.”

EMD'DEN SPK'YE GÖRÜŞ

EMD Yönetimi, 2002 yılına SPK tarafından görüş bildirilmesi talebiyle gönderilen tebliğ taslakları konusunda üyelerin katılımıyla gerçekleştirilen toplantılarla girdi. SPK Başkanı Doğan Cansızlar bir önceki yılın son günlerinde EMD üyeleri ile düzenlediği toplantıda yatırım danışmanlığı ve lisanslama konusundaki tebliğ taslakları hakkında bilgi vermiş, ayrıca dernekten bu konuda yazılı görüş istemişti. SPK’nin talebinin ardında, bazı ekonomi gazetecilerinin “borsada portföy yönettikleri” iddiaları üzerine açılan ve gazetelerde de yer alan adli ve idari soruşturmalar yatıyordu.

Yönetim Kurulu, SPK’nin tebliğ taslakları üzerinde görüşünü hazırlarken haklarında soruşturma açılan gazetecilerden EMD üyesi olanları da Onur Kurulu’na gönderdi.

Onur Kurulu, soruşturma dosyasını değerlendirerek, SPK, İMKB ve aracı kuruluşlardan aldığı ayrıntılı bilgiler ışığında ilgili EMD üyelerinin savunmalarını da inceledi. Kurul, 18 Şubat 2002’de dosyada

adı geçen üyelerden biri hakkında “profesyonel ilgiyi zorunlu kılan portföy yönetimi faaliyetinde bulunduğu” kanaatine vardı.

Kurul, bu durumun Etik İlkeleri arasında bulunan “EMD üyesi, menkul kıymet borsalarında portföy yönetemez” hükmüne aykırı olduğu gerekçesiyle üye hakkında, Tüzüğün 18. maddesindeki “üyelikten sürekli çıkarma” cezası verilmesini oybirliği ile kararlaştırdı.

“Şövalyenin Ardından”

Taylan Erten

Nezih Demirkent 1981 yılında yeni bir “DÜNYA” kurmak için yola çıktığında biz; yani Vecdi Seviğ ile ben Ankara’da kendi işimizi var etmeye çalışıyorduk.

İşimiz ne miydi?

Onurlu iki gazetecinin “kendi işleri” ne olabilirse, o... Yaşama haberle, yazıyla tutunmak... Ekmeğini haberden, yazıdan çıkarmak...

Keyfimiz fena sayılmazdı. Her ne kadar, Konur Sokağı’nda bir apartmanın dördüncü katında kiraladığımız büroya iki masa, iki koltuk, bir arkadaşımızdan emanet aldığımız teleks ve tabii iki de daktilo makinesini; hamalların “astronomik” ücret taleplerine inat, “kol ve omuz kaslarımıza “ güvenip sırtlarımızda taşımış olsak da...

Ve, her ne kadar hafta yedi gün iken, biz sekiz gün çalışıyor olsak da...

Ve, her ne kadar o zamanın parasıyla “kuruşlarımızı” paylaşıyor olsak da...

O büronun, bir süre sonra Dünya’nın Ankara Bürosu’na dönüşeceğini bilemezdik. Ta ki, ortak dostumuz Cahit Düzel’den bir telefon alıncaya kadar. Cahit, bizi Nezih Demirkent ile “buluşturan” arkadaşımızdı.

Bizim “Mefistomuz”du. DÜNYA serüveninin cazibesini kullanıp bize yolumuzu değiştiren bir “Mefisto!”

Nezih Demirkent ile yolculuğumuz böyle başladı.

Sonra...

Bugün, çoğu ekonomi gazeteciliğinin kilometrelerini başka basın kuruluşlarında kat etmekte olan onlarca arkadaşımızın da katkılarıyla yolculuk devam etti ve benim için 20.yılımı devirdi.

Nezih Demirkent aramızdan ayrıldığında mesleğinin 51. yılındaydı. Bunun son 20 yılını “ekonomi gazetecisi” olarak yaşadı. Bu yaşadı ke-limesini, lafın gelişi olarak kullanmadım; gerçekten yaşadı.

Meslek tutkusunu, birikimini 51 yılın bütüne olduğu gibi; gazeteciliğin daha farklı sorumluluk, daha fazla bilgi, daha fazla yetkinlik gerektiren bu alanına da büyük bir ustalikle yansıttı. Çalışma arkadaşlarına, meslektaşlarına örnek oldu. Çalışma arkadaşlarını da bu doğrultuda teşvik etti.

Ekonomi gazeteciliğini çok sevdi Nezih Demirkent. Aslında o gerçek ve duru gazeteciliği seviyordu. Bilgiyi toplayan, işleyen, dağıtan; okurlarını kucaklayan; onlarla nefes alıp veren; üretken çalışkan gazeteciliği...

Bu sevgisinin tadını “patronluğunu“ değil “liderliğini” üstlendiği gazetesinde büyük bir keyifle çıkardığını zannediyorum.

Ekonomi gazetecilerinin Ekonomi Muhabirleri Derneği’nin çatısı altında bir araya gelmelerine çok önem ve değer verdi. EMD’nin kurumlaşması, konu açıldığında her zaman dile getirdiği bir tavsiye oldu. Her zaman her türlü desteği vermeye hazırды.

Mesleğin onurunu, ilkelerini, itibarını her şartta her şeyden üstün tutan adamdı Nezih Demirkent. Gazetecide aradığı ilk ve tek özellik de meslek onurunu, ilkelerini, itibarını her şeyden üstün tutan adam niteliğiydi. Bunlar varsa, başka eksiklikleri gidermek mesele değildi.

“Gazetecilik, gazetelere yakışır bir iş halinde kaldığı sürece saygı duyulan bir işkolu olacaktır, aksi halde gazeteciliğin yozlaşmasının, mesleğin ömrünü kısaltmaktan başka hiçbir fonksiyonu olmayacaktır. Bilerek yapılan işlerde inanç ön planda yer alır. Bizim görevimiz de farklı inançlarda olanları bile belli düşünceler etrafında buluşturmak olmalıdır, yeter ki; bu ortak düşünce sadece para olmasın. Bizim görevimiz iletişimdir, hepsi bu kadar.”

Bunları yazdı...

Gazetecilik, gazetelere yakışır bir işkolu olmaktan uzaklaştığı ölçüde mutsuz oldu. Gazetecilikte, gazetelere yakışır işler yapıldığında tanık olduğunda en büyük mutluluğu devşirenlerin başında yer aldı.

Hakkında çok şeyler yazabilirim. Ama, ardından yazılanlar, söylenenler Nezih Demirkent’in birey ve meslek ustası olarak üstün kimliğini yeterince vurguluyor.

Benim bunlara ekleyeceğim üç cümle daha olabilir.

Soylu bir adam... Bir meslek soylusu... Bir şövalye...

Hatta... Son şövalye!...

Birlikte çalışmaktan onur ve gurur duyduğum son şövalye !...

Ekonom, Sayı 17, Mart 2001

27 Nisan 2002’de yapılan 8. Genel Kurul’da Maruf Buzcugil (Başkan), Cahit Uyanık (Başkan Yardımcısı), Ali Ekber Doğanoglu (Genel Sekreter), Hanife Şenyüz (Sayman), Aslı Işık, Ahmet Erhan Çelik, Çiğdem Toker (üye) Yönetim Kurulu’na seçildiler.

Çağdaş Gazeteciler Derneği Başkanı İsmet Demirdöğen, Türkiye Gazeteciler Sendikası Ankara Şubesi Başkanı Metin Türkyılmaz’ın konuştuğu genel kurulda medya çalışanlarının sorunları tartışıldı.

“HERKEŞ GAZETECİ OLAMAZ”

EMD genel kurulundaki tartışmalarda “uzman muhabirler, gazeteci kökenli yorumcuların kalemlerinden çıkan eleştirel haberlerden, değerlendirmelerden uzaklaşırken ekonomi sayfalarını eski bürokratlar ve akademisyenlerin doldurduğu” gündeme getirildi. Konuşmalarda “Gazeteci sıfatını da alan bu isimlerden bazılarının farklı sektörlerde faaliyet gösteren şirketlerde profesyonel görevler üstlendikleri, bazılarının da gazete ve televizyonların bağlı olduğu holdinglerde üst düzey görev verildiğine” dikkat çekildi.

Ayrıca "Kimi gazetecilerin patronları adına siyasetçi ve bürokratlar nezdinde 'iş bitirmek' için aracılık ettikleri, böylece 'tüccar gazeteci' kavramının medyada yerleştiği" eleştirileri yapıldı. Genel kurula sunulan aşağıdaki metin oy birliği ile kabul edilerek kamuoyuna açıklandı, medya kuruluşlarının yöneticilerine gönderildi:

"EMD Genel Kurulu Kararı

Gazeteci olmayıp da uzmanlıkları veya başka meslekleri dolayısıyla gazete-dergilerde yazı yazan veya televizyon kuruluşlarında yorum yapan bazı kişilerin; bu sıfat, unvan veya uzmanlıkları dolayısıyla katıldıkları basına kapalı toplantıları ya da elde ettikleri özel belge ve bilgileri köşelerinde yazmaları, yorum, analiz boyutunu aşırıp haberciliğe girmektedir. Bu durum, yaşamlarını sadece gazetecilik yaparak sürdüren basın emekçileri açısından haksız rekabet yaratmaktadır.

Gazete, ajans ve televizyon yönetimleri ile toplantı düzenleyen kuruluşların bu konuda dikkatlerinin çekilmesi, bu haksız uygulamaya son verilmesi konusunda uyarılmaları, daha da önemlisi kendi kuruluşlarının bel kemiğini oluşturan muhabirleriyle dayanışma içinde davranmaya davet edilmeleri gerektiğini düşünüyoruz.

Yukarıdaki konunun yanı sıra; söz konusu kişilerin yazı yazdıkları veya yorum yaptıkları organlarda adlarıyla birlikte görevli ya da ilişkide bulundukları kuruluşlarla bağlantılarını açıklayıcı unvan bilgilerine yer vermelerinin sağlanması için ilgili otoriteler nezdinde girişimlerde bulunulması konusunda Ekonomi Muhabirleri Derneği Yönetim Kurulu görevlendirilmiştir."

TBMM'de 2002 Mayıs ayında Medya Sorunları Araştırma Komisyonu kuruldu. O dönemde ANAP milletvekili olan Aydın Ayaydın'ın başkanlığını üstlendiği komisyon, EMD Başkanı Maruf Buzcugil'i de dinledi. Buzcugil, EMD görüşlerini içeren "Türk Basını ve Ekonomi Gazeteciliği" başlıklı raporu Komisyon Başkanlığına sundu. Ancak komisyon çalışmaları, erken seçim kararı nedeniyle tamamlanamadı.

NEZİH DEMİRKENT FUTBOL TURNUVASI

EMD yönetimi mesleğe spor muhabiri olarak başlayan merhum Nezir Demirkent'in anısına 21 Haziran - 6 Temmuz tarihleri arasında futbol turnuvası düzenledi.

Turnuvaya EMD, Maliye Bakanlığı, SPK, Merkez Bankası, Ulaştırma Bakanlığı, Eximbank, Rekabet Kurumu, Özel İleştirmeye İdaresi Başkanlığı, BDDK, Gümrük Müsteşarlığı, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, Halk Bankası, Hazi-

ne Müsteşarlığı, Ziraat Bankası mensuplarının oluşturduğu "amatör" futbol takımları katıldı. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Eskişehir Yolu'nda bulunan tesisindeki halı sahada oynanan turnuvaya katılan takımlar, Futbol Federasyonu bünyesinde görev yapan profesyonel hakemlerin ücretleri ve diğer giderler için 75'er milyon lira ödediler.

Turnuvaya şampiyonluk umuduyla katılan EMD açılış maçını Ankara amatör kümede mücadele eden Maliyespor'la yaptı, 8-1 yenilerek daha ilk maçta elendi. Turnuvayı Maliyespor şampiyon olarak tamamladı.

Şair Nazım Hikmet'in doğumunun yüzüncü yılı dolayısıyla EMD Genel Merkezi'nde "Anma Gecesi" düzenlendi.

Yıl içinde, Devlet Bakanı Recep Önal, Sanayi ve Ticaret Bakanı Kenan Tanrikulu, Hazine Müsteşarı Faik Öztrak, SPK Başkanı Doğan Cansızlar, Rekabet Kurulu Başkanı Prof. Dr. Tamer Müftüoğlu, Kamu Bankaları Ortak Yönetimi Başkanı Sefa Ocak, TOBB Başkanı Rifat Hisarcıklioğlu, ASO Başkanı Zafer Çağlayan, ATO Başkanı Sinan Aygün ile bir araya gelindi. Türk Dış Ticaret Vakfı, Türk İş Adamları Vakfı, Merkez Bankası, Hazine Müsteşarlığı ile bilgilendirme toplantıları yapıldı. Mali Müşavirler Muhasebeciler Derneği Asım Bezirci muhasebe ödülleri seçici kuruluna EMD'yi temsilen Ali Ekber Doğanoglu katıldı.

İstanbul Şubesi'nin düzenlediği ve Merkez Bankası Başkanı Süreyya Serdengeçti ile Hazine Müsteşarı Faik Öztrak'ın konuşmacı olarak katıldığı toplantı tartışmalara sahne olacaktı. Toplantıya dinleyici olarak katılan TİM Başkanı Oğuz Satıcı'nın, Serdengeçti ile sert diyalogun ardından salonu terk etmesi gazetelerde geniş yer bulacaktı.

BÖLÜM II

YENİDEN TEK PARTİ İKTİDARI

DSP PARÇALANIYOR, AKP GELİYOR

Türkiye 2002 yılına girerken, IMF destekli reçetelerin tavizsiz uygulanması ve kamuoyunda yarattığı olumsuz tepkiler, hükümetin büyük ortağı DSP içinde muhalefete yol açıyor, bu grupta yer alan milletvekilleri Dışişleri Bakanlığı görevinden ayrılan İsmail Cem öncülüğünde yeni oluşumlara yöneliyordu. DSP'li bakanlar görevlerinden, milletvekilleri partilerinden istifa ediyordu. Meclis'te DSP'nin milletvekili sayısı yarı yarıya düşmüştü. Bu arada Ecevit'in sağlık sorunları da parti içi krizi derinleştirmişti.

Anayasa Mahkemesi'nin daha önce kapattığı RP'nin devamı olarak kurulan Fazilet Partisi (FP) de Haziran 2001'de kapatılacaktı. Bu kez siyasi yasaklı olan Erbakan'ın yerine Recai Kutan'ın başkanlığında Saadet Partisi (SP) kurulacaktı.

SP'nin ilk kongresinde Kayseri Milletvekili Abdullah Gül liderliğindeki "genç kuşak" grubu, Kutan'ın dâhil olduğu "ak saçlılar" karşısında yenilgiye uğrayacaktı. "Milli görüş" cephesi bölünmeye başlamıştı. Gül ve eski İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Tayyip Recep Erdoğan, siyasi geleceklerini kuracakları Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)'nde devam ettireceklerdi.

DSP'de çözülme süreci yaşanırken hükümet ortağı MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin önerisiyle 3 Kasım 2002'de erken genel seçime gidilecek ve sandık sonuçları Türkiye'yi yeni bir siyasi yapılanma sürecine sokacaktı.

2002 SEÇİMİ VE SONRASI

AKP, 3 Kasım 2002'deki genel seçimden birinci parti olarak çıktı ve yüzde 34,28 oyla TBMM'de 363 sandalye sağladı. CHP'nin oy oranı yüzde 19,38, kazandığı sandalye de 178 olmuştu. Bağımsızlar da 9 milletvekili çıkarmışlardı.

1990'lı yıllara hükmeden siyasi partiler seçim barajının altında kalmıştı. Seçim öncesi koaliyon ortağı olan üç par-

ti yüzde 10'un altında oy olarak Meclise girememişlerdi. DSP'den kopanların kurduğu Yeni Türkiye Partisi yüzde 1,15, geri kalan 16 partinin her biri de yüzde bir civarında oy toplayabilmişti.

Meclis'te temsil edilen AKP ve CHP'nin toplam oy oranı toplam seçmenin yüzde 53,66'sının tercihini yansıtıyordu. Seçim barajını aşamayan partilere oy veren yüzde 45,34'lük seçmen kitlesi ise Meclis'te temsil imkânı bulamamıştı.

Seçimi kaybeden Çiller ve Yılmaz parti başkanlıklarından ayrılırken, Meclis'e giremeyen ancak aldığı yüzde 7,25 oranında oyla dikkati çeken Cem Uzan, bir süre sonra ailesi ile birlikte ortak olduğu banka, gazete, radyo ve televizyonlar dâhil tüm şirketlerine el konulması üzerine yurt dışında yaşamaya başlayacaktı.

Yüksek Seçim Kurulu, AKP'nin lideri Recep Tayyip Erdoğan'ın Anayasa gereği seçilme yeterliliği olmaması nedeniyle milletvekilliği adaylığını reddettiği için 58. hükümet Genel Başkan Yardımcısı Abdullah Gül tarafından kuruldu.

2001 krizinden sorumlu tutulan partiler meclis dışında kalmıştı, ancak başlattıkları ekonomik program sürdürülecekti. Gül başkanlığındaki hükümetin programında, "yürürlükteki ekonomik programın aksayan ve yetersiz bölümlerini de dikkate alarak toplumumuzun desteğini alacak yeni bir ekonomik program uygulanacaktır" denilmekle birlikte, bunun önceki hükümet programının revizyonu ile gerçekleştirileceği aynı metinde şöyle ifade ediliyordu:

“Ekonomi Muhabirleri Kriz Yorgunu”

EMD, krizin yoğunlaştığı günlerde hazırlanan Ekonom'un 19. sayısında, Türkiye'deki ekonomik sorunları dünyadaki gelişmelerle birlikte değerlendiriyordu. 20 ve 21. sayı seçim sürecinde birleştirilerek yayımlanmıştı. Bu sayıda, Türkiye'de bir ilk gerçekleştiriliyor, krizin ekonomi muhabirleri üzerindeki etkilerini ölçmek üzere dernek tarafından yapılan anketin sonuçları kamuoyuna açıklanıyordu: “Ekonomi Muhabiri Kriz Yorgunu”.

Ekonom'un Genel Yayın Yönetmeni Cahit Uyanık, anket sonuçlarına ilişkin yazısında şöyle diyordu:

“2000 Kasım ve 2001 Şubat ekonomik krizleri hep ekonomi muhabirlerinin gözünden, haber-

lerinden, izlenimlerinden ve kaleminden topluma ulaştırıldı. Bu süreçte ekonomi muhabirleri çok çalıştı ve çok yoruldu. Çoğu ekonomi muhabiri, ilan edilen devalüasyonun üç-beş ay sonra toplumda nasıl bir fakirleşme, işsizlik ve umutsuzluk dalgası yaracağını bile bile bilgisayarının tuşlarına dokundu.”

Yazıda 2001 krizinin ekonomi muhabirleri üzerindeki etkisi şu başlıklarla özetlenmişti:

- Kriz, tecrübeli muhabirlerce izlendi,
- Zor günler, sert çalışma koşulları yaşandı,
- Gelirler eridi, ek iş bulunamadı,
- Kriz ekonomi muhabirini hasta etti.

Ankete katılanların yarısından fazlası, krizin ekonomi muhabirleri üzerindeki etkisinin dört yıldan uzun sürebileceği kanısındaydı. Gelecek yıllar bu öngörünün doğruluğunu gösterecekti.

“IMF ile birlikte uygulamaya konulan Güçlü Ekonomiye Geçiş Programında ağırlık finans sektörüne verilmiş ve sosyal boyut ihmal edilmiştir. Sonuç olarak, sosyal politikalar alanında bir gelişme sağlanamadığı gibi, özellikle dar gelirli kesim ekonomik krizden daha çok etkilenmiş ve bu zamana kadar yaşanmayan bazı sosyal tepkilerle karşılaşmıştır. Bu kesimleri krizin etkisinden kurtarmaya yönelik bazı sosyal tedbirler alınmazsa gelecekte ortaya çıkacak sosyal tepkilerin boyutunu tahmin etmek güç hale gelecektir.”

Hükümet programında basınla ilişkiler konusuna da iki cümle ayrılmıştı:

“Hükümetimiz, çoğulcu demokrasi ve rekabetçi piyasa anlayışının bir gereği olarak, modern toplumlarda doğru bilgi edinme ve denetim görevi yürüten medyanın çoğulcu ve rekabetçi bir yapıda gelişmesini savunur. Kamusal bir hizmetin farklı taraflarını oluşturan siyaset ile medya ilişkisi, demokratik değerlere ve hukukun üstünlüğüne dayalı bir diyalog içinde yürütülecektir.”

Ancak gelecek yıllarda, “demokratik değerler” ve “hukukun üstünlüğü” kavramları ve iktidarın medya gruplarına ilişkin baskıları gündemde sürekli yer bulacaktı.

1 MART TEZKERESİ

AKP, iktidarının ilk aylarında tarihe “1 Mart tezkeresi” olarak geçen krizi yaşayacaktı. Kriz ABD'ye yapılan terör saldırılarıyla bağlantılıydı. Binlerce kişinin ölümüne yol açan 11 Eylül 2001 tarihindeki saldırı; New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'nin ikiz kuleleri ile Washington'daki Pentagon binasına yönelikti. ABD, saldırının sorumluluğunu üstlenen radikal İslamcı El-Kaide örgütüne karşı birçok ülkenin destek ve katılımıyla “Terörle Küresel Savaş” adını verdiği harekâtı başlatacak, Ekim 2001'de örgütün merkezinin bulunduğu Afganistan'a girecekti.

Saddam Hüseyin yönetimindeki Irak da ABD'nin hedefindeydi. ABD, Türkiye üzerinden Irak'a girmeyi planlıyordu. Buna imkân sağlamak için hazırlanan TSK'nın yabancı ülkelere gönderilmesi ve yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına izin veren tezkeresi, 1 Mart 2003'te TBMM'de yapılan oylamada reddedilecekti. Tezkerenin reddi üzerine saldırı planlarını değiştirip Irak'ı işgal eden ABD, bu ülkede 10 yıl kalacak, Devlet Başkanı Saddam Hüseyin “yargılanarak” idam edilecekti. Ancak Irak'ta ve bölgede karışıklıklar daha da artacak, Avrupa ülkeleri terör saldırılarının hedefi olacaktı.

Tezkeresi oylamasının yapıldığı tarihte AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan henüz milletvekili değildi. TBMM'de temsil edilen tek muhalefet partisi CHP'nin Genel Başkanı Deniz Baykal'ın, “Bir siyasi parti genel başkanının yasaklı olduğu gerekçesiyle Meclis'e girememesini demokrasi an-

layışımıyla bağdaştıramam” görüşüyle destek verdiği anayasa değişikliği ile Erdoğan'ın Siirt milletvekili olarak meclise girmesini sağlandı. Erdoğan, 15 Mart 2003'te 59. Hükümeti kurarken önceki hükümetin yapısını ve programının çatısını korudu, Gül de Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı oldu.

"BABALAR GİBİ SATARIZ"

Yeni hükümet 24 Mart'ta güvenoyu aldı. Gül hükümeti ile Erdoğan hükümetinin programlarında özelleştirme konusundaki tek fark, bir cümle ile ifade edilmişti: "Özelleştirme, ekonomik faaliyet icra eden kamu kurum ve kuruluşlarının, piyasa koşullarında özel sektöre aktarılması olarak ele alınacaktır."

Bir gün sonra, Başbakanlık'tan Cumhurbaşkanlığı'na iki satırlık bir yazı gitti: Gül hükümeti döneminde Başbakan Yardımcısı Abdüllatif Şener'e bağlı olan Özelleştirme İdaresi Maliye Bakanı Kemal Unakıtan'a aktarılıyordu.

Görevin Unakıtan'a verildiğine ilişkin Başbakanlık tezkeresinin Resmi Gazete'de yayımlandığı saatlerde Şener de Bakanlar Kurulu salonunda, basın mensuplarına özelleştirme çalışmalarına ilişkin bilgi veriyor, program açıklıyordu. Sabah saatlerinde Şener dahil bu toplantıya gelenler, görev değişikliğinden haberdar değillerdi.

Söz konusu Başbakanlık tezkeresi, sonraki yıllarda benzeri uygulamalarda çok sık rastlanacağı gibi kanuna aykırı idi. O tarihlerde kanun, Özelleştirme İdaresi'nin başbakana ya da onun görevlendireceği bir devlet bakanına bağlı olacağını öngörüyordu, ancak İdare, Maliye Bakanına bağlanmıştı. Bir süre sonra kanun, tezkereye uygun hale getirilecekti.

Unakıtan'ın devraldığı dosyalarda birçok kuruluşun satışına ilişkin hazırlıkların tamamlandığı bilgisi vardı. Maliye Bakanı ilk fırsatta İstanbul'a giderek özelleştirme kapsamındaki Tekel, TÜPRAŞ ve THY yöneticileriyle görüşecek ve dosyaya elinin değmesinin yirminci günü dolmadan basının yıllarca unutamayacağı cümleyi söyleyecekti: "Babalar gibi satarız."

Şener, bu olayı EMD üyesi Çiğdem Toker'e 2008 yılında anlatırken görevin kendisinden alınmadığını, kendisinin dosyaları iade ettiğini ifade edecek ve şunları söyleyecekti:

"Devletin bütün ihaleleri, kamunun, toplumun, halkın çıkarları korunacak şekilde yapılıyor mu? sorusu her büyük ihalede sü-

rekli gündemdedir. Basın, kamuoyu, vatandaşlar izler. Bu zorlu işin, tam bir güven anlayışı içinde, gürültüsüz şekilde ve başarıyla sürdürüleceğine inanıyordum. Ama bazı diyaloglarımızda bunun böyle sürdürüleceğine dair inancımı kaybettim."

TBMM, Mayıs 2003'te, 32 yıllık 1475 sayılı İş Kanunu'nun yerine geçecek düzenlemeyi kabul ediyordu. Kanunun uygulamaya girmesiyle, taşeronlaşma süreci hızlandırılmış,

esnek çalışma sistemiyle iş güvenliğinin ana ilkelelerinden taviz verilmiş, işverenin iş sözleşmesini feshi kolaylaştırılmıştı. Çalışma dünyasındaki araştırmalarıyla tanınan Yıldırım Koç'un ifadesiyle, "Kanun, kapitalistleşen İslamcıların, Türkiye burjuvazisinin ve emperyalistlerin taleplerinin ortaklaştığı bir metin" olarak uygulamaya girdi ve "AKP'nin işçi sınıfına verdiği en kalıcı zararlardan biri" oldu.

Haziran ayının başında, yıllardır yoğun eleştiriler alan Yabancı Sermaye Kanunu'nun yerine Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu kabul edilecekti. Tasarı, Ecevit hükümeti döneminde hazırlanarak TBMM'ye gönderilmiş, ancak erken seçim nedeniyle görüşülemedi. Benzeri biçimde bir önceki hükümet döneminden kalan SSK, Sosyal Güvenlik Kurumu ve Türkiye İş Kurumu tasarıları ile hazırlanıp TBMM'ye gönderilememiş olan Kamu Mali Yönetimi ve Kontrolü Tasarısı da 2003 yılında yasalaştı. Bu yasalardan bir bölümü hakkında hükümet programlarında söz dahi edilmemişti.

BİR TUHAF ÖZELLEŞTİRME

Tekel'in alkollü içki bölümü blok olarak 24 Şubat 2004'te Nuro, Limak, Özaltın ve Tutsab şirketlerinin katıldığı konsorsiyumun oluşturduğu Mey İçki'ye satıldı. Mey İçki, Tekel'in 17 fabrikası ve diğer taşınmazları ile stoklarına 292 milyon dolar bedelle sahip oldu. Ödemenin yarısı peşin, kalanı iki yıla yayılarak taksitlere bölündü.

Nisan 2006'da, Mey İçki hisselerinin önemli bölümünü 810 milyon dolara ABD'li Texas Pacific Group (TPG) ala-

Hisarcıklıoğlu: Irak'ın yeniden yapılandırılması için eylem planı hazırlıyoruz TOBB'den hükümete 6 ay süre

HACER BOVACIOĞLU

ANKARA- TOBB, hükümeti Haziran ayına kadar uyaracak. TOBB'nun icra komisyonunun 6. ayı kadar hükümeti değerlendireceğini belirten TOBB Başkanı Rifat Hisarcıklıoğlu, "Haziran'a kadar bekleyeceğiz" dedi. Irak'ın yeniden yapılandırılması sürecinde Türk girişimcilerinin pay alabilmesi için Dışişleri Bakanlığı'yla eylem planı hazırladıklarını söyleyen Hisarcıklıoğlu, Arap

sermayesinin Türkiye'ye gelmek için bazı istisnalarla yerine getirilmesini istediğini de açıkladı. Ekonomi Bakanlığı Derneği'yle düzenlenen sohbet toplantısında gündeme-ki konuları değerlendiren Hisarcıklıoğlu'nun görüşleri şöyleydi:

• Bir özerklik kurulup en üst düzey bakanlıkların görevden alınması gündeme geldi. Ancak AKP'nin 3 Kasım seçimleri öncesinde verdiği sözler var. 1. yıla kadar ve performans kriterine göre görev değişimi yapılmalı, bakanlar

aynı seçimin 2. dalgası arasında alınmalı.

• Arapların yurt dışında yaklaşık 800 milyar dolarlık bir birikimi bulunduğu belirtiliyor. Türk yetkililerle yapılan temaslarda, Arap sermayesi, kaynaklarını Türkiye'ye getirmek için mülk edinme ve satın alma olanaklarının geliştirilmesi ön koppel olarak gündeme getiriliyor.

• Haziran sonuna kadar, Hükümeti İcra Komisyonu kapsamında gelişmeleri izlemeyi düşüneceğiz.

cak, 2011 yılının Şubat ayında da İngiliz Diageo şirketi, aynı hisselerle bu kez 2,1 milyar dolar ödeyecekti. Dönem içinde kişi başına alkol tüketiminde anlamlı bir değişiklik olmamış, alkollü içkilerdeki vergi yükü ise hızlı tırmanışa geçmişti.

Medyada 2003-2004

AKP iktidarının ilk yılında 2001 krizinde el konulan bankaların iştiraki olan yayın kuruluşlarında işten çıkarmalar artmıştı. Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (FIJ) Genel Sekreteri Aidan White, Başbakan Erdoğan'a bir mektup göndererek Star TV kanalında ve Star gazetesindeki çalışanlarının durumlarından endişe duyduğunu iletmişti.

28 Haziran 2003'deki 5. olağanüstü genel kurulda, Cahit Uyanık (Başkan), Ahmet Kıvanç (Başkan Yardımcısı), Ali Ekber Doğanoglu (Genel Sekreter), Aydın Haskebabçı (Sayman), Aslı Işık, Özlem Doğaner, Levent Çağlar (üye) yönetim kuruluna seçildiler.

EMD İstanbul Şubesi'nin 27 Nisan'daki olağan genel kurulunda da Celal Toprak, başkanlığa getirilmişti.

Yıl içinde Maliye Bakanı Kemal Unakıtan, SPK Başkanı Doğan Cansızlar, Hazine Müsteşar Yardımcısı Hakan Özyıldız, TOBB Başkanı Rifat Hisarcıklıoğlu ile sohbet toplantıları düzenlendi. Ayrıca, Sanayi ve Ticaret Bakanı Ali Çoşkun, İMKB Başkanı Osman Birsene ağırlandı.

Devletin denetimine geçen medya kuruluşlarında çalışanların şikâyetleri yoğunlaşıyor, işten çıkarmalar artıyordu. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin, 3 Mayıs 2004'te "Dünya Basın Özgürlüğü Günü" dolayısıyla yaptığı açıklamada, "Gazetecilikte artık meslek ilkeleri yerine, işverenin belirlediği şirket ilkelerinin geçerli olduğu" belirtilerek şöyle deniliyordu:

"Bu yıl yine içimiz buruk. Çünkü AB yolunda iddialı adımların atıldığı ülkemizde ne yazık ki basınımızın üzerindeki özgürlüğü kısıtlayıcı engeller bir türlü giderilemiyor. Gazeteciler hala haber yapmak uğruna polisten dayak yiyor."

2004 yılına IMF Türkiye Masası Şefi Rıza Moghadam başkanlığındaki heyetin uygulanmakta olan stand-by'nin son yılındaki Türkiye ziyaretiyle merhaba denildi. Ekonomik istikrarın temel göstergeleri ortaya çıkmış, enflasyon tek haneleri görmüş, büyüme trendi yakalanmış, bütçede faiz dışı fazla hedefine ulaşılmış, işsizliğin düşürülmesi yönünde belirtiler ortaya çıkmaya başlamıştı.

TOBB Başkanı Rifat Hisarcıklıoğlu, hükümetin, yerel seçimlere gidilirken çalışanların geçim koşullarını iyileştirmeye dönük girişimlerini, "Hükümetin son dönemde asgari ücret ve emekli maaşlarına zam kararı, olmayanı vermenin faturasının tüm topluma kesilmesi sonucunu doğurur" diye eleştiriyordu.

Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGS) da, Haziran ayı başında İstanbul'daki Dünya Gazeteler Birliği (WAN) ve Editörler Forumu'nda yapılan görüşmelere ilişkin açıklamasında, toplantılarda basın özgürlüğü ve editöryal bağımsızlık kavramlarının öne çıkarılmasının 'tebessüm ile izlendiği' belirtti. TGS açıklamasında şu görüşlere yer veriliyordu:

"Bu kavramlar, yabancı katılımcıların kulağına kuşkusuz hoş geliyordur. Ama TGS, diğer gazetecilik örgütleri ve gazeteciler, Türk medyasına hâkim iki grubun, basın özgürlüğü kavramı ile medya işverenin özgürlüğünü kastettiğini iyi biliyor."

EMD'nin Kurucu Başkanı Özden Alpdag, Ekonom'un Nisan 2004'de yayımlanan 24. sayısındaki yazısında basındaki gelişmeleri, "Patronların kendi ekonomik çıkarları nedeniyle, medyalarını tetikçi olarak kullandıkları bir dönemde medyayı savunamayacakları bir gerçek. Bu durumda biz de susarsak Hasan Tahsinlerin kemikleri sizler mezarlarında..." diye değerlendiriyordu.

8 Mayıs 2004'deki 9. Genel Kurul'da, Yönetim Kurulu; Cahit Uyanık (Başkan), Ahmet Kıvanç (Başkan Yardımcısı), Ali Ekber Doğanoglu (Genel Sekreter), Aydın Haskebabçı (Sayman), Mehmet Kaya, Özlem Doğaner, Levent Çağlar'dan (üye) oluştu.

EMD, hazırlıkları sürdürülen Bankacılık Kanunu Tasarısı'nda basına getirilmek istenen ve özellikle ekonomi muhabirlerinin haber çalışmalarını kısıtlayacak bazı düzenlemelere karşı çıktı. Yönetim, BDDK Başkanı Tevfik Bilgin ile temasa geçerek ilgili maddelerin yeniden düzenlenmesini sağladı.

Tarım ve Köyişleri Bakanı Sami Güçlü, Merkez Bankası Başkanı Süreyya Serdengeçti, Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürü Ömer Duman, Türk Patent Enstitüsü Başkanı Yusuf Balci, TSE Başkanı Kenan Malatyalı ile sohbet toplantıları düzenlendi.

Hisarcıklıoğlu'nun bu açıklamasına yanıt, birkaç gün sonra ekonomiden sorumlu Devlet Bakanı Ali Babacan'dan geliyordu. Babacan, asgari ücret ve emekli maaşlarındaki artışın getireceği yükün telafisi için bütçe harcamalarında yapılacak kesinti konusunda IMF ile anlaşıldığını söyleyecekti.

IMF heyetinin yılın ilk ayındaki ziyareti hükümeti de, Fon'u da memnun etmişti. Fon ile ilişkiler, en parlak dönemini yaşıyordu. Ocak ayının sonlarında ABD'ye giden Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, IMF Başkanı Horst Köhler ile görüşmeyi ihmal etmeyecek; Köhler, sağlanan ekonomik performans dolayısıyla Başbakan'ı kutlayacaktı.

Yıl tamamlanırken Babacan, IMF ile imzalanan yeni standby'ı "önceki dönemlerde olduğu gibi krizlerden çıkış düzenlemesi değil, elde etmiş olduğumuz kazanımların üzerine yenilerinin inşa edilmesini amaçlayan bir düzenleme" olarak niteleyecekti. Babacan, IMF'ye olan 20 milyar dolar düzeyindeki borcun 2005-2007 döneminde geri ödeneceğini, 3 yıllık dönemde IMF'den kullanılması öngörülen kaynak tutarının da 10 milyar dolar olduğunu açıklayacaktı.

Ancak uluslararası piyasalardan Türkiye'ye yansıyan olumlu hava, Nisan-Mayıs 2004 aylarında tersine dönecek, Türk lirası yüzde 15 dolayında değer kaybedecek, dolar bazlı borsa endeksi yüzde 30 gerileyecekti. Türk lirasının dolar karşısında eski değerine gelmesi bir yıla yakın zaman alacaktı.

Yıl boyunca, yabancı sermayeye dönük çağrılar tüm yetkililerce uygun ortamlarda gündeme getiriliyor, özellikle Ortadoğu ve Körfez sermayesine çağrıda

bulunuluyordu. Başbakan 18 Ocak'ta Suudi Arabistan'da düzenlenen toplantıda, "Yabancı yatırımcıları Türkiye'ye çekmek amacıyla öncelikli olarak Türk Telekom, PETKİM ve TÜPRAŞ'ı sayabilirim" diyecekti. Ayın sonunda yapılan PETKİM'in kamu hissesinin blok satışı ihalesi, yeterli teklif alınamadığından iptal edilecekti. Başbakan, mart ayı ortalarında düzenlenen Yatırım Danışma Konseyi toplantısında çokuluslu 19 şirketin üst düzey yöneticisini Türkiye'de yatırıma davet edecekti.

Hükümet, düzenleyici ve denetleyici kurumları işleri yavaşlatıcı unsurlar olarak görüyor, özellikle Kamu İhale Kurumu'nun müdahalelerinden şikâyetçi oluyordu. Sonunda Babacan, "Bağımsız kurullar hükümet ve TBMM'nin çizdiği yasal çerçevede bağımsızdır. Hiçbir kurum bir bağımsız cumhuriyet değildir. Tüm kurumlar koordineli olarak çalışmak zorundadır" dedi.

Başbakan, haziran ayının ilk günlerinde, İstanbul-Ankara arasını 4,5 saate indirecek olan "Hızlandırılmış Tren"i ilk seferini Haydarpaşa Garı'nda başında hareket memuru şapkasıyla başlatacaktı. Trenin 22 Temmuz 2004'deki seferinde hazin bir olay yaşanacak, Sakarya'nın Pamukova ilçesinde raydan çıkmasıyla meydana gelen kazada 43 kişi yaşamını yitirecek, seferlere son verilecekti.

AB İLE SICAK İLİŞKİLER

Hükümet, 2004 yılında Avrupa Birliği (AB) yolunda ilerleme çabalarını hızlandırdı. TBMM Başkanı Bülent Arınç, "Biz zaten AB'nin lokomotifini gibiyiz. Lokomotifliğini yaptığımız bir konuda geri kalamayız" diyordu.

AB Komisyonu Başkanı Romano Prodi 6 Ekim'de yaptığı açıklamada, 17 Aralık'ta toplanacak olan AB liderlerine Türkiye'yle üyelik müzakerelerine başlamalarını tavsiye ettiklerini, ama bunun "şartlı evet" olduğunu söyledi. Komisyon ayrıca, Bulgaristan ve Romanya'nın 2007'de Birliğe

Medyada 2005

EMD'nin 2005 yılı etkinlikleri arasında, Hazine Müsteşarı İbrahim Çanakçı, BDDK Başkanı Tevfik Bilgin, TOBB Başkanı Rifat Hisarcıklıoğlu ile yapılan toplantılar ve nisan ayında düzenlenen Ekonomi Zirvesi öne çıkanlar arasındaydı.

EMD Başkanı Cahit Uyanık, Rekabet Derneği'nin yemeğine katılarak "Rekabet Kültürünün Gelişmesinde Basının Rolü" konulu sunumda bulundu. "Rekabetin Korunmasında Ekonomi Basınının Rolü" paneli İstanbul'da gerçekleşti. Rekabet Kurumu Başkanı Prof. Dr. Nurettin Kaldırım'ın "medyanın rekabet kültürünün geliştirilmesindeki rolü"nü gündeme getirmesi ise 10 yıl sonra gerçekleşecekti.

24 Nisan'da Celal Toprak'ın ikinci defa başkan seçildiği İstanbul şubesi de "Ekonomi Gazetecileri İçin Piyasaları Yorumlama Teknikleri Semineri", İstanbul Serbest Mali Müşavirler, Yeminli Mali Müşavirler Odası ile "Vergi, Muhasebe ve Maliye" konulu toplantıyı düzenledi. Yıl içinde EPDK, BDDK ve KİK başkanları İstanbul Şubesi'nin konuğu oldu.

Basın alanında yılın dikkati çeken olayı, RTÜK üyelerinin, partilerin parlamentodaki ağırlıklarına göre TBMM tarafından seçilmesini öngören düzenlemenin partiler arası uzlaşmayla gerçekleştirilmesiydi. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in vetosu, yine partilerin uzlaşmasıyla geçersiz kılındı.

TGS'nin "Gazetecilik sektöründe sendikal hakların varlığından rahatsız olan ve Sendikanın bütün diyalog çağrılarını ve uzlaşma arayışlarını reddeden medya işverenleri, geleceğe gözleri kapalı bakma anlayışından bir türlü kurtulamamaktadır" açıklaması birkaç gazetenin iç sayfalarında yer buldu.

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti de yeni Türk Ceza Yasası'ndaki basına yönelik hükümler nedeniyle "2005 Yılı Basın Özgürlüğü Ödülü"nü vermedi.

üye olabileceğini duyurdu. Her ne kadar Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac gibi "çatlak" sesler, AB Komisyonu'nun Türkiye'ye verdiği "şartlı evet" yanıtının ardından müzakerelerin en az 10 yıl süreceğini ifade etse de Türkiye durumdan memnundu. Gazete manşetleri de 1995'deki gümrük birliği kararı sonrasındaki gibi abartılıydı.

Erdoğan 7 Ekim günü TBMM Genel Kurulu'nda alkışlarla geldiği kürsüde, AB yolunda önemli bir engelin aşıldığını belirterek şöyle diyecekti:

"Bundan sonra, hep birlikte, şu ana kadar nasıl iktidarı ve muhalefetiyle parlamentoda el ele verdiysek parlamento dışında sivil toplum örgütleriyle birlikte bu süreci aştıysak, bundan sonraki süreci de aynı dayanışma içinde başararak aşacağız. Bu sadece bizlerin değil milletimizin zaferidir."

Başbakan, 26 Ekim'de gittiği Berlin'de Almanya Şansölyesi Gerhard Schröder ve Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac ile bir araya geldi. Bu gezi sırasında, THY'nin 36 adet Airbus tipi yolcu uçağı almasına ilişkin protokol imzalandı. Bütün bu gelişmeler gazetelerin ilk sayfalarında yer buldu, ekonomi yazarlarının önemli bir bölümü gelişmelerden duydukları memnuniyeti köşelerinde dile getirdiler.

İş dünyası, 17 Aralık'ta kesinleşen müzakerelerin başlatılması kararından mutluydu. TÜSİAD'ın açıklamasında, AB'den alınan müzakere tarihi ile Türkiye'nin önünde yeni bir dönemin açıldığı vurgulanarak "Bundan sonra her türlü müzakere aşaması, duygusallıktan uzak, akılcı ve gerçekçi bir anlayışla sürdürülmeli" denildi.

9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in değerlendirmesi temkinliydi; AB'nin Türkiye'ye verdiği müzakere tarihini "alkışlanacak karar ama çetrefilli" diye yorumladı; çetrefilli unsurları, işgücünün serbest dolaşımı, tarımla ilgili kısıtlamalar ve müzakere takviminin ucu açık bırakılması olarak sıraladı.

Basının önemli bir bölümü gelişmeleri, "AB Bayramı" havasında veriyordu. CHP Genel Başkanı Baykal, "17 Aralık tarihinden beri genel olarak Türk basınında tek yanlı haber sunumu yapıldığını", "her düşüncenin özgürce konuşulacağı, fikirlerin karartılmayacağı, maskelenmeyeceği, susturulamayacağı dürüst yayıncılığa şiddetle gereksinim duyulduğu" uyarısında bulundu.

TELEKOM SATILIYOR

2005 yılı başlarken kurumlar vergisi ve gelir vergisi oranları düşürülüyor, sağlık ve eğitime ilişkin tüm ürün ve hizmetlerde KDV oranı indiriliyor, liradan altı sıfır atılıyor, "Yeni Türk Lirası" dolaşıma giriyordu.

Yılın ilk ekonomik çıkışı, Maliye Bakanı Kemal Unakıtan, akaryakıt ve gıdada kredi kartına taksit döneminin sona ermesi gerektiğini söyleyerek yaptı. Bakan'ın açıklamasının temelinde, yurtiçi tasarruflardaki azalmanın yaratacağı olası ekonomik sorunlar yatıyordu. 1998 yılında yüzde 24'ün üzerine çıkan yurtiçi tasarrufların GSYİH'ye oranı, 2003 yılında yüzde 15,5 ile en düşük düzeye inmişti. Bu nedenle tüketimi azaltıcı kararların devreye sokulması tartışmaları

gündeme gelmişti. Unakıtan'ın temennisinin gerçekleşmesi için tasarruf oranının yüzde 13'e inmesi beklenecek, kredi kartları kullanımına 2014 yılında kısıtlama getirilebilecekti.

2005 yılında iç tasarrufların artırılması yerine yabancı sermayeyi ülkeye çekme çabalarına hız veriliyordu. Merkez Bankası bünyesinden çıkarılarak yeniden yapılandırılan Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) yönetimindeki şirket varlıklarının yüzde 49'dan fazlasının yabancı gerçek ve tüzel kişilere satışına olanak tanıyan yasal düzenlemeye gidilirken, bunun TV kanallarını da kapsamı çabaları sonuçsuz kalıyordu.

IMF ile yeni stand-by için masaya oturulurken, ön koşullardan biri vergi toplama işlevini yerine getirecek birimin yeniden örgütlenmesiydi. Bu amaçla Gelir İdaresi Başkanlığı kuruluyordu.

Ekonomiyi krizden çıkarmak üzere Türkiye'ye çağrılıp Devlet Bakanı olan, ardından CHP'den milletvekili seçilen Kemal Derviş, Nisan 2005'te New York'a, bu defa Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) Başkanı olarak dönecekti.

Devlet Bakanı Babacan'ın AB Başmüzakerecisi görevi verilmesinin kendisi için sürpriz olduğunu söylemesi siyasi kulislere konuşulurken, Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül'e bağlı olan AB Genel Sekreterliği de Babacan'a bağlanıyordu. Türkiye'de bu gelişmeler olurken AB Anayasası, Hollanda'da yapılan referandum sonucunda reddediliyor, AB'nin Genişlemeden sorumlu Üyesi Olli Rehn, Türkiye ile ilişkilerde yol kazaları başladığını söylüyordu.

GSM operatörü Telsim, 2 milyar 804 milyon dolarlık muhammen bedelle satışa çıkarılıyordu. İhaleyi 4,5 milyar

dolarla İngiltere merkezli Vodafone firması kazanıyordu. Ereğli Demir Çelik İşletmesi'nin yüzde 46,2'lik hissesi artırma ile 2 milyar 770 milyon dolara, Ordu Yardımlaşma Kurumu'na dvrediliyordu.

EMD MERKEZİ İLKELERİNE SAHİP ÇIKIYOR

EMD İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu 7 Aralık 2005'de dernek üyelerine "EMD-TOKİ ortak konut projesi" başlıklı bir ileti gönderdi. İletide, Toplu Konut İdaresi (TOKİ)ile İstanbul'da hangi bölgede, ne şartlarda, ne tür konutlar yapılabileceği konusunda yazışmalara başlanıldığı bildiriliyor ve "konut projesinde yer almak isteyen üyelerimizin tespiti için ön çalışma yapmak istiyoruz" deniliyordu.

Genel Merkez, bilgisi dışında yapılan bu duyuruyu, dernek tüzüğü ve etik ilkeleri açısından değerlendirdi. Genel Başkan Cahit Uyanık, İstanbul Şube Başkanlığına 8 Aralık 2005 tarihinde gönderdiği yazıda, "EMD'nin herhangi bir kamu veya özel sektör kuruluşu yardımıyla, işbirliğiyle ve yönlendirmesiyle üyelerinin mal edinmesini sağlayıcı, kolaylaştırıcı, koordine edici imkânlar yaratma davranışı içinde olmasının kabul edilemeyeceğini" belirtti.

Başkan Uyanık'ın EMD Yönetim Kurulu adına imzaladığı, basın tarihi, gazetecilik ilkeleri ve EMD açısından önem ve değerini her zaman koruyacak "içtihat" niteliğindeki yazısı aynen şöyleydi:

"07.12.2005 tarihinde üyelerimizin e-posta grubuna dağıtılan 'EMD-TOKİ ortak konut projesi' başlıklı duyuruyu büyük bir üzüntü ile öğrenmiş bulunuyoruz.

Bu duyuru, EMD'nin yazılı olmayan gelenekleri, tüzüğü ve İstanbul'daki arkadaşlarımızla birlikte 2 yıl boyunca ortaklaşa hazırlayarak ilan ettiğimiz ve birçok akademik araştırmanın da konusu olan EMD Etik İlkeleri'ne aykırıdır.

EMD, bir mesleki uzmanlık örgütüdür. Üyelerinin mesleki gelişimlerini yakından izlemek ve onlara bu konuda yardımcı olmakla yükümlüdür. Bu amaç, herkesin rahatça internet sitemizden girip okuyabileceği tüzüğümüzde açık açık yazılmaktadır. Bu nedenle EMD'nin herhangi bir kamu veya özel sektör kuruluşu yardımıyla, işbirliğiyle veya yönlendirmesiyle üyelerinin mal edinmesini sağlayıcı, kolaylaştırıcı, koordine edici imkânlar yaratma davranışı içinde olması düşünülemez, kabul edilemez. Çünkü EMD üyelerinin, böyle bir 'işbirliği' veya 'ortaklık' içinde bulunduğu kuruluşlarla ilgili, önümüzdeki dönemde gelişebilecek olaylarda (yolsuzluk, soruşturma, araştırma nitelikli konular) bağımsız bir tavır sergilemesi zorlaşacaktır.

Yani EMD aracılığı ile böyle bir angajmana girilmesi, -örnek olayımızda TOKİ olduğu gibi- üyelerimizin görevlerini yerine getirmesi açısından karanlık ve içine girilirse kendisinin de zarar görebileceği bir alan oluşmasına neden olacaktır. Bu konuda yaşanmış bazı şahsi müessif olaylar, henüz hafızalarda çok tazedir. EMD ve üyelerinin çoğunluğu, kendilerini bu tip olayların her zaman dışında tutmayı başarmışlardır. Yarın, öbür gün bu konuda haber yapma durumunda; TOKİ'nin kamuoyuna 'Biz böyle ortak projelere giriştik ama bu konuları haber yapan EMD ile de böyle bir projemiz var. Niye eleştiriyorlar, anlayamıyoruz' açıklamasını yaparsa, kendimizi nasıl savunabileceğiz?

TOKİ'nin asker, polis, öğretmen veya başka mesleki gruplarla ortak projelere girilmesi; gazeteciler veya en azından EMD'nin koordinasyonunda üyelerinin de benzer projelere girişmesini haklı çıkarmaz. Çünkü gazeteciler ve EMD üyesi, bizatihi bu grupların TOKİ ile ortak projeleri hakkında da önümüzdeki dönemlerde bazı haberler yapmak durumunda olabilir. Bu da, habercilik açısından karanlık kalmış alanların genişlemesi sonucunu doğurur. TOKİ, sonuçta basın yapılanması içinde doğrudan doğruya ekonomi muhabirlerinin izleme sorumluluğundaki bir kurumdur. Bunu unutmayalım.

Eğer EMD üyelerinden bazıları, 'Biz bir arada yaşamak istiyoruz. Evlerimiz birbirine yakın olsun istiyoruz' diyorsa, bunu sağlamak için başka yollar bulmaları gerekir. EMD'den bağımsız bir kooperatif kurmak veya başka bir yöntem bu konuda ısrarcı olan üyelerimiz için uygun olacaktır. TOKİ ile işbirliği için, EMD'nin antetli kağıtlarının kullanılarak bazı başvurular yapılması Derneğimizin yerleşmiş gelenekleri, uygulamaları ve Etik İlkeleri'ne aykırıdır. EMD'nin hükmi şahsiyetinin bu tip girişimler için geçiş noktası olarak kullanılma çabası, bunu yapan arkadaşlarımız için (kişisel ve örgütsel açıdan) bazı sonuçlar da doğurabilir. Çünkü EMD hepimizindir ve herkesin EMD'nin üzerinden veya koordinasyonu ile ev edinme çabasını hoş göreceğini kimse beklememelidir. Eğer bu girişim ortadan kaldırılmazsa; gelecekte 'uygundur' diyerek otomobil, yazlık, dağ evi gibi ortak kampanyalara bir zemin yaratılmış olabilir.

EMD, kurulduğu dönemden sonra, ülkede sık sık değişen iktidarların ilgi alanına girmiştir. EMD'ye zaman zaman, üyelerine doğrudan mal-mülk edinme imkânı yaratacak veya devletin bütçe imkânlarından yararlanmasını sağlayıcı bazı tekliflerde bulunulmuştur. Ancak bu tekliflerin hepsi, üzerinde düşünülmeden veya tartışma konusu bile edilmeden hemen reddedilmiştir. Bu konunun somutlanması için yaşanmış iki örnek verilmesi uygun olur. Bunlardan ilki geçmişte; Tanıtma Fonu'ndan finanse

edilerek Derneğin Genel Merkezi'nde, internetle desteklenmiş bir bilgi merkezi oluşturulması önerisi idi. Bu öneri reddedildi. Derneğimiz daha sonra kendi imkânları ile Genel Merkez'e internet bağlattı. Yine bir başka dönemde, Derneğe, Ankara'nın en yüksek prim yapan bir bölgesinde Arsa Ofisi tarafından arazi tahsis edilmesi önerisi getirildi. Şu anda değeri trilyonlar ile ölçülebilen bu arsa önerisi de reddedildi.

Geçmişte bu tip teklifleri kabul eden bazı başka derneklerin ise kamuoyunda yaşadığı güven erozyonu ve kapanmaya kadar giden akıbetleri malumdur. EMD, 2007 yılında 20. kuruluş yıldönümünü kutlama hazırlıkları yapan kurumsallaşmış bir mesleki uzmanlık örgütüdür. EMD'nin, bu ergenlik dönemi sonu yaşına; bazı köşe yazarlarının, internet dedikodu sitelerinin veya diğer mesleki örgütlerin (gazetecilik veya gazetecilik dışı) diline dolanarak girmek gibi durumu olmamalıdır, olamaz.

Bütün bu gerekçelerle; EMD Genel Merkezi olarak İstanbul Şubemizden acilen şu konuların gereğini yerine getirmesini rica ediyoruz:

1. 'EMD-TOKİ ortak konut projesi' başlıklı duyurunuzun en kısa süre içinde, uygun gerekçelerle yayından çekilerek iptal edildiğinin duyurulması,
2. EMD İstanbul Şubesi'nin TOKİ ile bu konuda bir yazışması varsa, bu yazışma ve taleplerin iptal edildiğine dair TOKİ'ye yeni ve son bir yazı gönderilmesi ve Genel Merkez'e bilgi verilmesi,
3. EMD İstanbul Şubesi'nin; Ankara, İstanbul, İzmir ve ülkenin başka şehirlerinde yaşayan tüm üyelerinin dernekle gönüllü bağını etkileyecek davranışlardan kaçınması,
4. EMD İstanbul Şubesi'nin önümüzdeki dönemdeki (bilgilendirme toplantıları, panel, seminer ve davetler dışında kalan) yapmak istediği bu tip faaliyetleri konusunda Genel Merkez ile istişare ederek duyuru yapma geleneğini geliştirmesi,
5. EMD İstanbul Şubesi'nin; Ankara'dan İstanbul'a ortak toplantı için davet ettiği bürokrat ve bakan gibi yetkililerin kimler olduğunu, bu kişilerin nasıl bir üslup ve unvanla çağrıldığını, koordinasyonun sağlanması açısından Genel Merkez'e bildirilmesi.

Derneğin hükmi şahsiyetini bağlayıcı duyuruların ve faaliyetlerin Genel Merkez'le istişare halinde olmadan yapılmaya devam edilmesi halinde, bu konuları gündeme getiren ve aracılık eden üyeler için Dernek disiplin hükümlerinin işletilmeye başlanacağını üzümlerle iletmek durumundayız. Genel Merkezimizle her zaman yakın ve sıcak ilişki içinde bulunan, özerkliğini Derne-

ğimizin şan ve şöhretini koruyucu ve geliştirici yönde kullanan İstanbul Şubemizin; geçmişten bu yana, Derneğimizin yerleşmiş davranış şekilleri ve yazılı kurallarına uygun olan ve takdir edilen faaliyetlerinin aynı kararlılıkla sürmesi hepimizin ortak beklentisidir.

Cahit UYANIK

Genel Başkan

Ekonomi Muhabirleri Derneği (EMD)

Yönetim Kurulu adına"

Bu yazıdan sonra İstanbul şubesi projeyi iptal ettiğini açıklayacaktı. Genel merkezle şube arasında özellikle bu olayın etkisiyle derinleşen görüş ayrılıkları, bir süre sonra İstanbul'da Ekonomi Gazetecileri Derneği'nin oluşmasına yol açacaktı.

TARTIŞMALI GÜNLER

Özelleştirme İdaresi'nin sorumluluk alanı dışına çıkarılmasını 2003 yılında talep eden Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdüllatif Şener'in, "sorumluluk üstlenen siyasilere, halkın güvenini kaybetmeleri durumunda istifa etmeleri gerektiğini, ancak bu anlayışın Türkiye'de yerleşmediğini" söylemesi ekonomide 2006 yılının dikkat çekici haberi idi. Şener, bu demeci, görev alanının değiştirilmesi isteğine neden olan Galataport ihalesi dosyasının yeniden gündeme gelmesinin hemen ardından *Milliyet* gazetesine vermişti.

IMF Türkiye Masası Şefi Lorenzo Giorgianni'nin zamanlamasını Türk hükümetinin belirleyeceği 10 milyar dolarlık stand-by'ın tamamlanmasının ardından Türkiye'nin, IMF'ye ihtiyacı kalmayacağını açıklaması kuş gibi haberleri arasındakaldı.

Gümrüklerde yolsuzluk iddiaları gündemde ağırlıklı yer tutmaya başlayınca, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Ocak ayında partisinin grup toplantısında, "tüm kamu görevlilerinin mal beyanının şeffaflaştırılmasını" önerdi, "Yediğimiz lokmanın muhasebesini kılı kırk yarararak yaptığımızı, attığımız adımımızı en hassas vicdani kıstaslarla ölçüp biçtiğimizi herkesin bilmesi gerekir" dedi. Bu sözler yolsuzluk tartışmalarında sürekli anımsanacaktı.

Görev süresi dolan Merkez Bankası Başkanı Süreyya Serdengeçti'nin yerine yapılacak atama süreci sancılı geçse de bu konu Durmuş Yılmaz'ın göreve getirilmesiyle sonuçlandı. Yılmaz'ın ilk açıklamasında yer alan 2006 yılı için enflasyonun yüzde beşe indirilmesi hedefine erişilemedi. Yılmaz,

enflasyonun yüzde 9,65 olarak gerçekleştiği açıklandığında, "İlk yılda hedeften bu denli sapma görülmesi bizim için oldukça üzücüdür" diyecekti.

Hükümete mesafeli duran İstanbul Sanayi Odası'nın Mart 2006 Meclis toplantısına Başbakan Erdoğan katıldı. İSO Başkanı Tanıl Küçük'ün "Sanayicimiz neredeyse 2001 yılındaki kriz dönemlerini bile arar hale gelmiştir" sözlerine sinirlenen Başbakan, "Türkiye'de ekonomik kriz olduğunu iddia etmek insafsızlıktır" karşılığını verdi.

2005'de ABD'de konut sektöründe ortaya çıkan bunalım, Türkiye'yi 2006 Mayıs ayında vuracak, Türk lirası iki gün içinde yüzde 12 dolayında değer kaybedecek, faizler yükselecekti.

Devlet Bakanı Babacan, krizin etkileri sürerken gazetelerin ekonomi yazarları ile temmuz ayı başında düzenlediği sohbet toplantısında, "Hükümet olarak küresel anlamda bizi etkileyen dalgalanma sürecine ve etkilerine hâkimiz" değerlendirmesini yapıyor, Başbakan Erdoğan, "Türkiye'nin artık bu dalgalanmalarla baş edebilecek güce ve yeteneğe sahip olduğu" görüşünü tekrarlıyordu. Krizden nasibini alan bankaların sermaye yeterlilik rasyoları, iki ayda 4,5 puan gerilemiş, ancak kritik eşğin altına inmemişti.

Bu kriz yaşanırken, Danıştay binasında toplantı halindeki yargıçları hedef alan silahlı saldırı, siyasi belirsizlik endişelerini gündeme taşıdı.

Hükümet aynı günlerde Konut Finansmanı Kanunu Tasarısı'nı TBMM'den geçirmeye çalışıyor, üzerindeki uzun tartışmalar sonunda yasalaşan sosyal güvenlik reformu ise Meclis, Çankaya, Anayasa Mahkemesi üçgeninde dolaşıyordu.

Tasarının TBMM'de yeniden kabulü Şubat 2007'de gerçekleşebildi.

AB yolunda da pürüzler artıyordu. Almanya Şansölyesi Angela Merkel'in Türkiye'ye "üyelik yerine imtiyazlı ortaklık" önerisi yankı yaratacaktı. Aralık ayındaki Brüksel zirvesinde Türkiye ile müzakerelerin Kıbrıs'ta iyileşme koşuluna bağlı olarak kademeli yürütülmesi kararı çıkacaktı.

Basın cephesindeki olumsuz gelişmeler karşısında uluslararası kuruluşların eleştiri dozu artıyordu. Uluslararası Basın Enstitüsü'nce (IPI) yayınlanan "2005 Dünya Basın Özgürlüğü" raporunda, Türkiye'de birçok gazeteci ve yazarın kovuşturmaya uğradığı ve bunun kaygı yarattığı belirtiliyordu. Aynı yıl içinde bazı yerel TV ve radyolar, Kürtçe yayına başlıyorlardı.

3 Mayıs Dünya Basın Özgürlüğü Günü'nde, EMD'nin de dahil olduğu Gazeteci Örgütleri Platformu'ndan (G-9) yapılan açıklamada, "Basın ve ifade özgürlüğünde geriye gidişten vazgeçilmelidir" denildi.

TGS'nin 24 Temmuz'daki açıklamasında, "Medya sahipleri ve onların üst düzey yöneticilerinin mücadele alanı, basın emekçilerinin haklarını gasp etmek ve onların özgür habercilik yapmalarını alıkoyacak yöntemler geliştirmekten ibarettir" ifadelerine yer verildi.

EMD'nin 15 Nisan 2006'da düzenlenen 10. Genel Kurulu'nda Cahit Uyanık başkanlığı, Ali Ekber Doğanoglu'na devretti. Yeni Yönetim Kurulunda Hanife Şenyüz (Başkan Yardımcısı), Özlem Doğaner (Genel Sekreter), Mehmet Kaya (Sayman), Sultan Özer, Begüm Gürsoy ile Murat Büke (üye) görev aldılar.

EMD, Mart ayında Kocaeli Kartepe'de TOBB ile Ekonomi Zirvesi düzenledi; Nisan ayında İstanbul'da, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Şener'i ağırladı. Şener'in sohbet toplantısında, cari açık, yabancı sermaye yatırımları konusundaki açıklamaları gazetelerde geniş yer buldu.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Hilmi Güler, İstanbul Şubesi'nin toplantısında nükleer enerjiye ilişkin bir soruyu "Nükleerde ihale yapmayı düşünmüyoruz. En ucuz kim verirse ve en kısa zamanda kim yaparsa ona yaptıracağız" şeklinde yanıtladı.

BDDK Başkanı Tefvik Bilgin, Kasım ayında EMD üyeleriyle bir araya geldi. Bilgin, Merkez Bankası'nın enflasyonla mücadele kapsamında faiz artırımına gitmesinin hedeflenen amaçlara ulaşmada engel yarattığını, bir puanlık artışın dahi bankalar üzerinde önemli bir etki oluşturduğunu söyledi. Sanayi ve Ticaret Bakanı Ali Coşkun, DPT Müsteşarı Ahmet Tıktık, Merkez Bankası Başkan Yardımcısı Erdem Başçı da yılın diğer konukları arasındaydı.

ASKERİN E-MUHTIRASI, GÜL'ÜN SEÇİMİ

Cumhurbaşkanı seçimi yaklaşırken siyasi tansiyon artıyordu. Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül, yılın ilk günlerinde, cumhurbaşkanlığı ve genel seçim nedeniyle 2007'nin 'kayıp yıl' olacağı iddialarına "2007 herkes için kazanç yılı olacaktır" karşılığını veriyordu.

12 Nisan'da Genelkurmay Başkanı Orgeneral Yaşar Büyükanıt "Cumhuriyetin temel değerlerine, devletin üniter yapısına, laik, demokratik devlete sözde değil özde bağlı bir cumhurbaşkanının seçileceğini umut ediyorum" açıklamasını yapıyordu. Bu açıklama hükümetin tepkisine yol açarken aynı günlerde, ilki Ankara'da 14 Nisan'da düzenlenen "Cumhuriyet Mitingleri" dört ilde tekrarlanacaktı.

27 Nisan'da TBMM Genel Kurulu'nda Cumhurbaşkanı seçiminin ilk oylaması gerçekleştirildi. İktidar partisinin adayı Kayseri Milletvekili Abdullah Gül, 357 oy aldı, seçilebilmesi için 367 oy gerekiyordu.

Aynı günün akşamı Genelkurmay Başkanlığı internet sitesi-ne, daha sonra “e-muhtıra” olarak anılacak basın açıklaması konuldu. Açıklamada, seçimlerde laikliğin tartışma konusu yapıldığı ve Genelkurmayın bu konuda taraf olduğu ifade ediliyordu. Genel Kurmay Başkanı, Başbakan ile 5 Mayıs’ta İstanbul’da bir araya geldi. Büyükanıt, “Dolmabahçe görüş-mesi” olarak anılacak bu buluşmanın ardından siyasi konu-larda suskunluk dönemine girecekti.

CHP, ilk turda 361 oy kullandığı, Anayasa uyarınca bu sayı-nın 367 olması gerektiği iddiası ve oylamanın iptali istemiy-le Anayasa Mahkemesi’ne başvurdu. Mahkeme, 1 Mayıs’ta CHP’nin istemini haklı buldu, oylama iptal edildi. 6 Mayıs günü toplanan TBMM Genel Kurulu’nda açılışta 367 sayısı bulunamayınca seçim yapılamadı. Daha fazla milletvekilini TBMM’ye taşıyarak bu engeli aşmak isteyen AKP yönetimi, erken genel seçim kararı aldı.

22 Temmuz’daki genel seçi-me, Cumhurbaşkanını halkın seçmesi vaadiyle de giren AKP oyların yüzde 46,58’ini alarak 341 milletvekili ka-zandı. TBMM’de 71 san-dalye ile temsil edilen MHP de destek verince 367 krizi aşıldı ve Abdullah Gül 11. Cumhurbaşkanı seçildi. 27 Ağustos’ta görevi Gül’e devren 10. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer’in toplam 67 yasa, 22 Bakanlar Kurulu Kararı ve 729 müşterek kararnameyi onamadığı haberleri gazete-lerin birinci sayfalarında yer alıyordu.

21 Ekim’de cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesini öngören anayasa değişikliği referandumda yüzde 68 oyla benimsendi.

Erken seçim, ekonomi yönetiminde yeni adların bakan koltuklarına oturmasına giden yolu da açmıştı. Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı Babacan koltuğunu korurken, Babacan’ın görev alanı dışındaki ekonomik birimlerden so-rumlu olmak üzere Başbakan Yardımcılığına Nazım Ekren, Devlet Bakanlığına Mehmet Şimşek, Sanayi ve Ticaret Ba-kanlığı’na kamuoyunun Ankara Sanayi Odası Başkanlığı’n-dan tanıdığı Zafer Çağlayan, gümrüklerden sorumlu ba-kanlığa da Hayati Yazıcı getirilmişti. Bir süre sonra Mehmet Şimşek Kemal Unakıtan’ın yerine Maliye Bakanı olacaktı.

Gözlerin siyaset arenasına çekildiği dönemde, mayıs ayında Halk Bankası’nın özelleştirme girişimi ekonomiye en hare-ketli günleri yaşattı. Banka hisselerinin yaklaşık dörtte biri borsada, rekor değerden satıldı, ancak bankanın özelleştir-mesindeki bu hızlı başlangıç daha sonraki yıllarda sürdürü-lemedi.

GÜNDEM: SİYASİ DAVALAR

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Abdurrahman Yalçınka-ya’nın, 14 Mart’ta, AKP’nin “laikliğe aykırı fiillerin odağı haline geldiği” gerekçesiyle kapatılması istemiyle Anayasa Mahke-mesi’nde açtığı dava, 2008 yılı boyunca tartışılan konuların başında yer alacaktı. Davayı 30 Temmuz’da karara bağlayan mahkeme heyetindeki altı üye partinin “kapatılması”, beş üye ise “kapatılmaması” yönünde oy kullanınca Anayasa’da parti kapatma kararı için gereken 7 oya ulaşamadı.

Gerekçeli kararda, “Dinin ve din-sel duyguların istismarı nedeniyle laikliğe aykırı görülen davalı parti eylemlerinin toplumu devlete ve siyasete yabancılaştırması yoluyla demokratik işleyişi engelleyebilece-ği ve anayasal düzenin meşruiyeti-nin sorgulanmasına yol açabileceği inkâr edilemez” denildi ve AKP’nin 2008’de aldığı Hazine yardımının yarısından yoksun bırakılmasına

karar verildi.

Türkiye’nin gündeminde yıllarca önemli yer işgal edecek olan Ergenekon davası kapsamında aralarında gazetecilerin de bulunduğu çok sayıda gözaltı ve tutuklamalar başladı. Soruşturma sonunda 25 Temmuz 2008’de 86 sanıklı ilk Er-genekon davası açıldı. Dosyaya 2009 yılında toplam 110 sanıklı iki dava daha eklenecek, daha sonra çok sayıda dos-ya da birleştirilecek ve dosya sayısı 16’ya ulaşacaktı. Erge-nekon davası iddianamesinde sanıkların “ülkeyi yönetilemez hale getirerek devleti ele geçirmek amacıyla yapılandıkları” öne sürülüyordu.

Yargılamalar sonunda özel yetkili İstanbul 13. Ağır Mahkemesi’nin verdiği mahkûmiyet kararları Yargıtay’da temyiz edilirken Anayasa Mahkemesi bireysel başvurular üzerine uzun tutukluluk halinin “hak ihlali” olduğu gerek-çesiyle tüm sanıklara tahliye yolunu açtı. Bu süreçte özel yetkili mahkemeler lağvedildi. Dava dosyaları yeniden yargılanmaya konu oldu.

Özden Alpdağ'ın Ardından

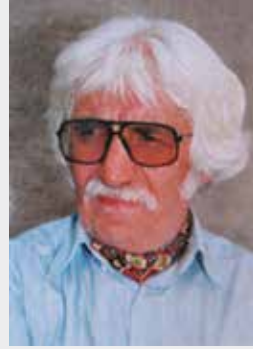
Yaşamı, mesleğe başlangıcından, son nefesini verişine kadar öykülerle dolu Özden Alpdağ, aramızdan ayrıldığında 73 yaşındaydı. Gazeteciliğe 21 yaşında Demokrat İzmir gazetesinde 100 TL aylıkla başladı. İzmir'de, Akşam, Yeni Asır, Ege Ekspres gazeteleri ve Devir dergisinde çalıştıktan sonra Ticaret gazetesi temsilcisi olarak Ankara'ya geldi, hayattan ayrıldığı güne dek, "Ankara Mektupları"nı yazmayı ihmal etmedi. Bu yazılarını Ticaret dışında Koçcaeli, Bursa ve Eskişehir'de yayımlanan yerel gazetelere de gönderdi.

Ekonomi Muhabirleri Derneği'nin kuruluş çalışmalarına ilk günden itibaren katılan en kıdemli kişi olan Alpdağ, bir numaralı üye olarak ilk başkanlık görevini de üstlendi.

14 yıl yazı işleri müdürlüğü görevini yürüttüğü Ulusal Basın Ajansı (UBA)'nın kapanmasından bir süre sonra, eşi Nazan Alpdağ ile birlikte İzmir Foça'da, 19. Sokak 12 numaralı evine taşındı. Burada çalışmalarını sürdürürken, anılarının bir bölümünü TRT FM'de anlattı, bazılarını Ekonomi'a yazdı ve çoğunluğunu da dost sohbetlerinde paylaştı. Foça'daki evi yaz aylarında ziyaret kapısı oldu.

24 Temmuz 2008 akşamı bu evin önünde hayata gözlerini yumdu. Mahalle bakkalı Bekir Gümüş ardından, "On yılını verdin sen Foça'ya/Hiç söz söyletmedin hacı hocaya/Güller açmış dönuştü gonca-ya/Neye gittin Özden Abi" diye ağladı.

Meslektaş, dostu Ercan Deva, "En zor olan, kaybettiğiniz bir kadim dostunuzun ardından yazdığımız yazıdır. Sonunda sevgili Özden

Alpdağ bu yazıyı yazdırdı bana" diye başladığı yazısında, Alpdağ'ı şöyle anlattı:

"İçi-dışı bir insandı. Kızdığı zaman eser, savururdu. Ama öfkesi, sabun köpüğü gibiydi. Onun gevrek kahkahasını çok uzaklardan tanırdı dostları. Güzel giyinmesini bilirdi. Spor giyimi tercih ettiğinde mutlaka fular takardı. Muhabbetin koyulaştığı ortamlarda elinden hiç düşürmediği fotoğraf makinasını unuttuğu olurdu. Rahatına düşküncü. Özellikle seçim gezilerinde kaliteli bir araçla karşılaştığında hiç kaçırmazdı. Onun yanık sesinden dinlediğimiz görkemli şarkılar hala kulaklarımda."

Gazeteci Alaattin Aktaş da şöyle yazıyordu:

"Önceki cumartesi özel bir ziyaret için Ankara'dan Kayseri'ye giderken radyoda haberleri dinliyorum: 'Gazeteci Özden Alpdağ vefat etti.' Arabada yalnızım ve duygularımı paylaşacak kimse yok, kalakalıyorum. Kimi meslektaşlarımızın hitap şekliyle 'papazı' kaybetmişiz. Pamuk gibi bembeyaz ve uzun sayılabilecek saçları yüzünden mi bu şekilde anılırdı, anımsamıyorum doğrusu. Uygun

bir yerde durup Nazan Ablayı arıyorum, ama ulaşamıyorum. Özden Abi, genellikle çok şen, kahkahalar patlatan, espri üstüne espri yapan biri olarak tanınırdı. Ancak onun, yeri geldiğinde ne kadar ciddi bir insan olduğunu ve bulunduğu ortama ağırlığını koyduğunu da herkes bilirdi."

EMD, Alpdağ'ın anısı adına verilen Altın Kalem Ödülü ve anma toplantılarıyla yaşıyor.

TEĞET GEÇEN KRİZ!

2008 yılına, enflasyonda önceki yıla göre hızlı düşüşle girilmesi, piyasa aktörlerinin morallesini yükseltmişti. Yıllık enflasyon üretici fiyatlarında yüzde 5,94, tüketici fiyatlarında yüzde 8,39 oldu.

Ancak, ABD'de konut finansman sisteminde başlayan spekülasyon dalgaları küresel kriz boyutuna ulaşacak, Türkiye'ye de yansıcaktı. Başbakan Erdoğan 27 Ekim 2008'de 'Kriz Türkiye'yi teğet geçecek' iddiasında bulunurken, aynı yıl büyüme hızı binde 7'ye düşecek, 2009'da yüzde 4,8 küçülme yaşanacak, işsizlik 2008'de yüzde 11,0'e, 2009'da yüzde 14,0'e yükselecekti.

Tekel'in sigara bölümünün özelleştirilmesi yıl içinde tamamlanacak, sigara üretimi American Tobacco (BAT)

Tütün Mamulleri Sanayi ve Ticaret A.Ş. tarafından sürdürülecekti. Özelleştirmenin ardından 10 bin 818 Tekel işçisinden 8 bin 247'sinin iş sözleşmesinin feshedilmesi, 2009 yılı sonunda Ankara'da yoğunlaşan uzun soluklu ve geniş katılımlı işçi eylemlerinin hazırlayıcısı olacaktı. Eylemler, 2010 yılı başında Danıştay'ın işe dönüş umudu veren kararıyla noktalanacaktı.

EMD üyesi Hüseyin Tunçay Tekel'in 146 yıllık geçmişini, özelleştirme sürecini 2015 yılında yayımladığı, "TEKEL/Özelleştirilmesi ve 78 'Sıcak' Gün" adlı kitabında anlatacaktı.

EMD 20 YAŞINDA

EMD'nin 20. kuruluş yıldönümü, 4 Haziran 2007 akşamı Ankara Hilton Otelinde törenle kutlandı. Başkan Doğanoglu, "Biz ekonomi basını çalışanları olarak görev ve sorumluluklarımızın bilincindeyiz. Ekonominin diğer unsurlarının da bu bilinçle hareket etmelerini bekliyoruz" dedi. Çok sayıda bakan, siyasi parti, iş dünyası ve STK temsilcisinin katıldığı törende, dernek kurucu üyeleriyle önceki başkanlara plaket verildi.

EMD, yıl içinde gazetecilerin sosyal güvenlik haklarında atılan geri adımlar ve iş güvencelerinin ortadan kalkmasını da içeren çok sayıda bildiriye imza koydu. İstanbul şubesinde mart ayında düzenlenen Kartepe Ekonomi Zirvesinde "Türkiye Ekonomisinde Durum, Riskler ve Fırsatlar" konulu sunum yapan TOBB Başkanı Hisarcıklıoğlu, ekonomide dikkat edilmesi gereken konuların bütçe kalitesi, cari açık-dış borçlanma, azalmayan işsizlik ve değişen iş ortamı olduğunu söyledi.

EMD'nin 19 Nisan 2008'de Ankara'da yapılan 11. Genel Kurulu'nda Özlem Doğaner, başkan oldu. Yönetim Kurulu'nun diğer üyeliklerine de Mehmet Kaya (Başkan Yardımcısı), Turgay Türker (Genel Sekreter), Sultan Özer (Sayman), Murat Büke, Begüm Gürsoy ve Leyla Ataman Koyuncuoğlu (üye) seçildiler.

Derneğin, 2 Temmuz 2008'de düzenlediği "Küresel Gıda Krizi Eşiğinde Türk Tarımı" konulu panelin açılışını Tarım ve Köyşileri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Ferhat Şelli yaptı. TEPAV Konferans Salonu'nda gerçekleşen ve EMD üyeleri Mehmet Öngeoğlu ile Hüseyin Gökçe'nin yönettiği oturumlarda; İsmail Kemaloğlu (Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürü), Melek Çakmak (FAO Orta Asya Bölgesi Ofisi Program Sorumlusu), Nuri Sorman (Türkiye Ziraat Odaları Birliği Başkan Vekili), Gökhan Günaydın (Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı), Doç. Dr. Bülent Gülçubuk (Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi), Dr. Yurdakul Saçlı (DPT Uzmanı), Dr. Taylan Kıymaz (DPT Uzmanı), İbrahim Yetkin (Türkiye Ziraatçiler Derneği Başkanı), Faik Yavuz (TOBB Başkan Yardımcısı/Ankara Ticaret Borsası Başkanı), Refi Taviloğlu (Marmara Birlik Yönetim Kurulu Başkanı) görüşlerini açıkladılar.

Başkan Doğaner, Avusturya'da gerçekleşen Avrupa Gazeteciler Birliği (AEJ) Genel Kurulunda EMD'yi temsil etti. Yönetim Kurulu üyesi Begüm Gürsoy da Avrupa Gazetecilik Merkezi'nin eğitim çalışmasına katıldı. EMD, 2008 yılından itibaren dört yıl süreyle İstanbul Kalkınma Ajansı Kurulu'nda Genel Sekreter Turgay Türker tarafından temsil edildi.

Yönetim Kurulu üyelerinin Devlet Bakanı Mehmet Şimşek'e yaptığı ziyaret basında geniş yer buldu. Ayrıca, Devlet Bakanı Nazım Ekren, Çevre ve Orman Bakanı Veysel Eroğlu, Reket Kurulu Başkanı Prof. Dr. Nurettin Kaldırım, Kamu İhale Kurumu Başkanı Hasan Gül, Ankara Sanayi Odası (ASO) Başkanı Nurettin Özdebir ile sohbet toplantıları düzenlendi.

EMD İzmir Şubesi üyeleri de İzmir Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri Dr. Ergüder Can ile bir araya geldiler.

Kasım ayında, aralarında Evrensel gazetesi muhabiri, EMD üyesi Sultan Özer'in de bulunduğu yedi gazetecinin Başbakanlık Basın Merkezi'ne giriş kartları yenilenmedi. G-9 tarafından yapılan açıklamada; "Akreditasyondan en fazla şikâyet eden bir siyasi zihniyetin, ilkesiz ve ağır akreditasyon uygulamalarına yönelmesini anlamak olanaksızdır" denildi. EMD üyesi Harun Gürek'in "AKP'nin Müteahhitleri" adlı kitabı, kısa sürede ikinci baskıyı yaptı.

Agos gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Hırant Dink'in, 19 Ocak 2007 günü silahlı saldırıyla öldürülmesi Türkiye'yi sarsıyordu. EMD, suikast Gazeteci Meslek Örgütleri Platformu (G-9) kapsamında protesto etti.

Ekonomi Muhabirleri Derneği'nin kurucu başkanı Özden Alpdağ 28 Temmuz 2008'de yaşamını yitirdi. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti üyesi ve sürekli basın kartı sahibi gazeteci Alpdağ, İzmir Foça'da toprağa verildi. Alpdağ, yaşamının son döneminde, Bursa'da Olay, İzmit'te Kocaeli, Eskişehir'de Sakarya ve İzmir'de de Ticaret gazetelerinde günlük köşe yazarı yazıyor, TRT FM'de katıldığı haftalık programda mesleki tecrübelerini anlatıyordu.

BAŞBAKAN: GAZETE ALMAYIN

2009 yılına TRT-6'nın Kürtçe yayını ile başladı. Büyük Birlik Partisi Genel Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu'nun Kahramanmaraş'ın Göksun ilçesi yakınlarında, suikast iddialarına da yol açan helikopter kazasında hayatını kaybetmesi, ABD

Altın Kalem Ödülleri

EMD'nin "Altın Kalem Ekonomi Basını Başarı Ödülleri" ilk kez 13 Mayıs 2009 günü Ankara'da sahiplerini buldu. Gazete, dergi, televizyon, radyo, internet gibi bir yayın organlarında yayımlanan haber, yorum ve programları kapsayan Altın Kalem ödülleri, ekonomi gazeteciliğinde bir mesleki örgüt tarafından verilen ilk ödül özelliğini taşıyacaktı.

İlk ödül törenine Avrupa Gazeteciler Birliği Yönetim Kurulu üyeleri de katıldı. Konuk 20 ülkeden 25 gazeteci tören öncesi İstanbul'da, İstanbul Avrupa Kültür Başkenti Ajansı ve Sabancı Holding yöneticileriyle bir araya geldiler. Ankara'da da Maliye Bakanı Mehmet Şimşek ve TAV şirketinin yöneticilerini ziyaret ettiler.

Başkan Özlem Doğaner, Avrupa Gazeteciler Birliği'nin Hollanda'daki toplantısında EMD'yi temsil etti. Lüksemburg'da haziran ayında yapılan Avrupa Gazetecilik Merkezi eğitim seminerine EMD üyeleri Zeynep Akyıl, Banu Aktaş, Bahar Öztok katıldılar.

EMD kurumsal örgütlenme çalışmalarını hızlandırarak Erzurum Temsilciliği'ne Gamze İspirli'yi, Adana Temsilciliği'ne Mehmet Uluğtürkan'ı atadı. Uluğtürkan Adana Ticaret Odası'nın 3. Adana Uluslararası İşbirliği Toplantısı'nda EMD'yi temsil etti.

Yıl içinde Devlet Bakanı Cevdet Yılmaz, Sanayi ve Ticaret Bakanı Nihat Ergün, Merkez Bankası Başkanı Durmuş Yılmaz ile Kavaklıdere Şarapları Yönetim Kurulu Başkanı Ali Başman görüşte. İzmir şubesi üyeleri de İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Aziz Kocaoğlu ve Ege Sanayicileri ve İşadamları Derneği (ESİAD) Yönetim Kurulu Başkanı Sıtkı Şükürer ile bir araya geldiler.

EMD üyelerinden Ömer Başbüyük 28 Ocak 2009'da yaşamını yitirdi. Başbüyük, Çorum Yeniadım gazetesini, TRT, Toprak Mahsulleri Ofisi

ve Dünya gazetesinde çalışmıştı. 9 Ekim 2009 tarihinde de EMD İstanbul Şubesi başkanlığı yapan Bülent Yardımcı vefat etti. Yardımcı, Güneş, Günaydın, Barometre, Milliyet gazeteleri ve Bakkal-Market Dergisi'nde görev yapmıştı.

Başkanı Barack Obama'nın Türkiye ziyareti uzun süre gündemde kalacaktı.

Başbakan Erdoğan'ın, Davos'ta düzenlenen Dünya Ekonomik Forumu'ndaki "Gazze" konulu oturumda eski İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Perez'e yönelik "One minute" çıkışı yankı uyandırdı.

AKP'nin 2007 genel seçimindeki yüzde 41,7 oy oranı, 29 Mart'ta yapılan yerel seçimlerde ekonomik sorunların da etkisiyle yüzde 38,4'e gerileyecekti.

Küresel ekonomik krizin etkilerinin yaygınlaşması, Mayıs ayında TOBB, Hak-İş, Türk-İş, TESK, TİSK ve Kamu-Sen, TİM, TÜSİAD, MÜSİAD'ın "Kriz Varsa Çare de Var" kampanyasının başlatılmasına yol açtı. Kampanya duyurusu, "Haydi Türkiye, önce üretmeye, sonra da kendi ürettiğini tüketmeye. Türkiye'nin yüzü gülsün diye" cümleleriyle bitiyordu. Ancak iç talep düştü, işsizlik arttı, ekonomi daraldı.

Ekim ayı başında İstanbul'da yapılan IMF-Dünya Bankası yıllık toplantısının ana konusunu dünyada yaşanan ekono-

mik bunalım oluşturunuyordu. Toplantılara EMD adına Genel Sekreter Turgay Türker katıldı.

Basının eleştirel yaklaşımlarına tepki gösteren Başbakan Erdoğan, "Yalan, yanlış haber yapan gazeteleri almayın kampanyası başlatılmasını" istedi. Basın örgütlerinin Başbakan'ın sözlerini eleştiren açıklamaları gecikmedi. Cumhuriyet gazetesi, iktidarın basına yönelik baskılarına tepkisini, 1 Mart Pazartesi günü birinci sayfası dâhil bazı sayfalarını boş bırakarak gösterdi.

TGC Başkanı Orhan Erinc, "AKP, son 50 yılda görülmemiş bir ölçekte, yayınlarından hoşlanmadığı yayın organlarını ve yazarlarından hoşlanmadığı gazetecileri suçlayan ve hedef haline getiren bir yöntem uyguluyor" dedi.

G-9'nun açıklamasında, "İfade ve basın özgürlüğüne dönük baskıların, son aylarda doğrudan gazetecilerin örgütlenmesine dönük saldırılara dönüştüğü" belirtildi.

Basın işkolunda uzun aradan sonra ilk grev, TGS tarafından Turkuvaz Grubu'na bağlı ATV kanalı, Sabah gazetesi ile dergilerde 13 Şubat'ta başlatıldı.

1920'den Günümüze Devletin Ekonomik Yapılanması

Vecdi Seviğ

İlk Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nde ekonomi ile ilgili iki bakanlık vardı: İktisat Vekâleti ve Maliye Vekâleti. 2 Mayıs 1920 tarihli, hükümetin kuruluşuna ilişkin kanun, İktisat Vekâleti'nin bünyesinde, ticaret, sanayi, ziraat ve orman işleri ilgili birimler de oluşturuyordu. Maliye Vekâleti de rüsumat (gümrük) işlerinden de sorumluydu. Cumhuriyetin ilanından hemen sonra İktisat Vekâleti, Ziraat ve Ticaret olarak ikiye ayrıldı. Böylece ekonomi ile ilgili bakanlık sayısı üçe çıkmış oldu.

Lozan Antlaşması'nın gümrüklere ilişkin kısıtlamalarının yürürlükten kalktığı 1929 yılından sonra Gümrük ve İhissarlar Vekâleti kurularak, gümrük işleri Maliye Bakanlığı bünyesinden çıkarıldı. 1939 yılında daha sonra Ulaştırma Bakanlığı'na dönüşecek olan Muhabere ve Münakale Vekâleti, 1946 yılında Çalışma Bakanlığı, ardından Ekonomi Bakanlığı kuruldu, bakanlık bir dönem Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı olarak faaliyet gösterdi. 1949 yılından 1957'ye kadar, kamu iktisadi teşebbüslerinin yönetimi yeni kurulan İşletmeler Bakanlığı'na verildi.

1957 yılında 5. Menderes Hükümetiyle, ekonomi yönetimi yeniden yapılandırıldı. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)'nin kuruluş hazırlıklarının ilk işareti olarak Koordinasyon Bakanlığı kuruldu. Ekonomi Bakanlığı ve İşletmeler Bakanlığı, Sanayi Bakanlığı bünyesinde birleştirildi. İmar ve İskân Bakanlığı da aynı hükümet döneminde oluşturuldu. 27 Mayıs 1960'a gelindiğinde 21 sandalyeli Bakanlar Kurulu görevdeydi.

1960 sonrasında en önemli örgütlenme değişimi DPT'nin kurulmasıyla gerçekleştirildi. Koordinasyon Bakanlığı bünyesindeki çalışmalar, güçlü bürokratik yapılanmayla tek çatı altında toplandı. DPT hakkındaki kanunla kurulan Yüksek Planlama Kurulu'nda (YPK), bürokratlarla bakanlar eşit söz ve oy hakkına sahipti. Başbakan ya da yardımcısının başkanlığındaki sekiz kişilik kurulda ayrıca üç bakan ile DPT'den dört üst düzey yönetici görev yapıyordu. Böylece, DPT 1960 – 1980 döneminde ekonominin temel taşı oldu.

1960 yılında Maliye Bakanlığı da yeni bir yapılanmaya gitti. Türkiye'nin OECD üyeliğiyle birlikte Dışişleri Bakanlığı bünyesinde kurulan Milletlerarası İktisadi İşbirliği Genel Sekreterliği, Maliye Bakanlığı'na devredildi ve Hazine ile birleştirildi. Yeni yapılanmayla Maliye Bakanlığı uygulamada ağırlığını arttırdı. Orta ve uzun vadedi yol gösterici planlama ile uygulamacı Maliye Bakanlığı ekonominin iki gerçek patronu oldu ve zaman zaman da siyasi ve teknik anlamda karşı karşıya geldi.

1970 yılında çıkarılan 1211 sayılı kanunla Merkez Bankası, dönemin uluslararası örneklerine uygun yapılanmaya giderek, Maliye

Bakanlığı ile ilişkili olmakla birlikte karar ve icraatta bağımsız yapıda çalışma imkânına kavuştu.

12 Mart 1971 darbesinin ardından Nihat Erim başkanlığında kurulan ilk hükümette, Ticaret Bakanlığı'nın bir bölümü Dış Ticaret Bakanlığı olarak örgütlenirken, iç ticaret de Sanayi Bakanlığı'na bağlandı, bakanlığın adı da Sanayi ve Ticaret Bakanlığı oldu. Bu durum yaklaşık sekiz ay sürdü. Ardından kurulan II. Erim hükümetinde Ticaret Bakanlığı yeniden eski yapısına döndü, Sanayi Bakanlığı'nın adına bu kez Teknoloji sözcüğü de eklendi.

1980 yılına kadar geçen dönemde ekonomi yönetimi genel hatlarıyla değiştirilmemekle birlikte, 1978-1979 yıllarında İşletmeler Bakanlığı ile Yerel Yönetimler Bakanlığı yapılanmaya dâhil edildi, ancak bu bakanlıkların ömrü uzun olmadı. 1980 başında, DPT'nin işlevinde köklü değişiklikler yapılarak kuruluşa icra gücü kazandırıldı. Yabancı sermaye, teşvik uygulama konuları teşkilat bünyesinde örgütlendi. Yeni yapılanma, Başbakanlık Müsteşarı Turgut Özal'ın gelecekteki çalışma arkadaşlarının bürokraside yükselme süreçlerinin de başlangıcı oldu. 1982 yılında yarı özerk yapıda Sermaye Piyasası Kurulu oluşturuldu.

12 Eylül müdahalesi döneminde ekonomik yapılanmada önemli farklılıklar gözlenmedi. 6 Kasım 1983 tarihinde kurulan Özal hükümeti ise Cumhuriyet tarihinin en köklü değişikliklerini gerçekleştirdi. Maliye Bakanlığı bünyesinde güçlü yapılanması olan Hazine Genel Müdürlüğü ve Milletlerarası İktisadi İşbirliği Genel Sekreterliği, Başbakanlığa bağlı müsteşarlığa dönüştürüldü. Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı makamı bakan düzeyinde yetkilerle donatıldı. Gümrük Bakanlığı Maliye Bakanlığı ile birleştirildi. Ticaret Bakanlığı ile Sanayi Bakanlığı birleştirildi, Ticaret ve Sanayi Bakanlığı adını aldı, dış ticaretle ilgili görevleri de Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı bünyesinde kaldı. 1974 yılında kurulan Sosyal Güvenlik Bakanlığı da Çalışma Bakanlığı ile birleştirildi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı adını aldı.

1984 yılında, Başbakanlığa bağlı özelleştirme ve toplu konut yapıyla görevli Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı kuruldu. Başkanlık, 1990 yılında Toplu Konut İdaresi ile Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı olarak ikiye ayrıldı. Kamu Ortaklığı İdaresi, 1994 yılında Özelleştirme İdaresi Başkanlığı adını aldı. 2000'li yılların ortalarında Toplu Konut İdaresi, devlet inşaatlarından birinci derecede sorumlu kuruluş konumuna getirilecekti.

1991 yılında DPT'nin icracı birimleri olan Teşvik ve Uygulama, Yabancı Sermaye, Serbest Bölgeler Başkanlıkları da Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı bünyesine dâhil edildi. Aynı müsteşarlık 1993 yılında Hazine ile Dış Ticaret olarak iki ayrı müsteşarlığa ayrıldı. 2000 yılında Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu oluşturuldu, Hazine bünyesindeki bankacılık sektörüne dönük birimler yeni kurula devredildi.

Aralık 1999'da gerçekleştirilen Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne adaylığının kabulünün hemen ardından Başbakanlığa bağlı olarak Avrupa Birliği Genel Sekreterliği kuruldu, genel sekterlik 2003 yılında Dışişleri Bakanlığı'na bağlanacak, ardından yeniden Başbakanlık bünyesinde faaliyet gösterecekti.

1997 yılından itibaren kamu yapılanmasında "özerk" kurumlara ağırlık verilmeye başlandı. 1994 yılında çıkarılan kanunla oluşturulması öngörülen Rekabet Kurumu'nun çalışmalarına başlaması 1997 yılında mümkün olabildi. Bunu, Telekomünikasyon Kurumu (2000), Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (2001), Şeker Kurumu (2001), Kamu İhale Kurumu (2002), Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu (2002) izledi. Bağımsız kurulların "bağımsızlığı", 2002 sonrasında yasalarında yapılan değişiklikler ve fiili müdahalelerle hızla kayboldu.

Adalet ve Kalkınma Partisi, devlet yapılanmasında, 2011 yılında kanun hükmünde kararnamelerle köklü değişiklikler yaptı. Devlet Bakanlıkları kaldırılarak, başbakanlığa bağlı birçok kuruluş oluşturulan yeni bakanlıklara bağlandı. Düzenlemelerin ekonominin tepesinde yaptığı temel değişiklikler şunlar oldu:

- Hazine Müsteşarlığı Başbakan Yardımcısına bağlandı. Başbakan Yardımcılığının bağlı ve ilgili kuruluşları Merkez Bankası, Sermaye Piyasası Kurulu Bankacılık Düzenleme ve Denetleme

Kurumu, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, Türkiye Kalkınma Bankası, Ziraat Bankası, Türkiye Halk Bankası, Türkiye Vakıflar Bankası, Türkiye İhracat Kredi Bankası olarak belirlendi.

- Dış Ticaret Müsteşarlığı, Ekonomi Bakanlığı'na dönüştürüldü. Hazine Müsteşarlığı bünyesinde faaliyet gösteren Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü, Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü, Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü de bu bakanlık çatısı altında örgütlendi.
- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın adı Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı olarak değiştirildi. Bakanlık bünyesine, daha önce bağımsız örgütlenme yapısı bulunan, Milli Prodüktivite Merkezi, Verimlilik Genel Müdürlüğü olarak alındı. Bakanlık bünyesinde İç Ticaret Genel Müdürlüğü, Tüketici ve Rekabetin Korunması Genel Müdürlüğü, Esnaf ve Sanatkarlar Genel Müdürlüğü ile Kooperatifler Genel Müdürlüğü, Gümrük Müsteşarlığı'nı da bünyesine alarak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'na dönüştürüldü.
- Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, ana çatısı korunmakla birlikte Avrupa Birliği Bakanlığı'na dönüştürüldü.
- Devlet Planlama Teşkilatı kaldırıldı, teşkilat bünyesindeki birimler Kalkınma Bakanlığı adı altında örgütlendi.

ÜYELERE KURAL HATIRLATMASI

Dernek yönetimi, 2009'da habere kapalı etkinliklerde uyulması gereken kuralların ihlal edildiği şikâyetleri üzerine şu hatırlatmada bulunacaktır:

"Değerli Üyemiz,

Son günlerde yaşanan gelişmeler ve üyelerimizin şikâyetleri nedeniyle bu açıklamayı yapmayı bir zorunluluk olarak görüyoruz.

Her alanda olduğu gibi ekonomi haberciliğinde de haberci-haber kaynağı ilişkisi güven üzerine kuruludur. Alanımız diğer alanlara göre daha teknik ve uzmanlık gerektirdiğinden, çoğu zaman haber kaynaklarımız da daha az demeç veren kişilerdir.

Bu nedenle haber kaynaklarımız demeçten öte 'off the record' (yazılmamak kaydıyla) bilgi verir. Bu güven ilişkisini zedelemek için gerekli hassasiyet her zaman gösterilmiştir.

Birçok kurum ve kişi özellikle bizim uzmanlığımıza ve habere hassasiyetimize güvenerek bilgilendirme toplantıları yapmaktadır. Derneğimiz de birçok kez habere kapalı bilgilendirme toplantıları yapmıştır ve yapmaya devam edecektir. Gerek der-

neğimiz tarafından organize edilen gerekse de diğer kurumların bağımsız olarak düzenlediği toplantılar, ekonomi muhabirlerine olan güvenin sonucudur.

Son günlerde gerek Basın Etik İlkeleri gerekse Ekonomi Muhabirleri Derneği'nin ilkeleri çiğnenerek yazılmamak kaydıyla yapılan açıklamaların haberleştirildiğine şahit oluyoruz.

Derneğimizin etik ilkelerine göre; 'EMD üyesi kamu yararı mutlak gerektirmedikçe, yayınlanması istenmeyen haberleri yayınlamayız. Haber kaynaklarının ve kendisine verilen meslek sırlarının gizliliğini korumaya özen gösterir.'

Geçmişte yaşadığımız kötü örneklerden edindiğimiz tecrübeler sonucu, üyelerimizden bu konuya hassasiyetle yaklaşmasını talep ediyoruz. Unutulmamalıdır ki bir ekonomi muhabirinin bile yarattığı güvensizlik, tüm meslektaşlarımızı zan altında bırakmaktadır.

Derneğimizin amacı tüm üyelerimize bütün kapıların güvenle açılmasını sağlamaktır. Bu nedenle, aksi davranışlar karşısında gerekli kararları alacağımızı, derneğimizin gerekli organlarını çalıştıracığımızı hatırlatmak isteriz.

Ancak ortada bir yanlış olsa da, bunun kendi aramızda çözüme kavuşturulması yerine medya sitelerinde dedikodu malzemesi yapılmasını ve kişilerin hedef haline getirilmesini de doğru bulmadığımızı dikkatinize sunarız.”

BALYOZ DAVASI

2010 yılı boyunca, “ihtilale teşebbüs” iddiasıyla suçlanan, sanıklarının da TSK mensuplarının oluşturduğu Balyoz ile Ergenekon davaları basının ön plana çıkarttığı ana konuların başında geliyordu.

Balyoz davasında 21 Eylül 2012 de toplam 365 sanıktan 325’i hakkında mahkûmiyet kararı verilecekti. Yargıtay’ın bu kararları kısmen onamasının ardından Anayasa Mahkemesi, 18 Haziran 2014’te “başlangıcından itibaren sanıkların önerdiği tanıkların dinlenmediği” gerekçesiyle hak ihlali tespitinde bulunacak, yeniden yargılama süreci Kasım 2014’de başlayacaktı. Askeri casusluk iddiasıyla açılan davalar da aynı yargı sürecine tabi olacaktı.

Zonguldak’ta 17 Mayıs’taki grizu patlamasının ardından Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, “Bu mesleğin kaderinde maalesef var. Bu mesleğe giren kardeşlerim de, bu mesleğe girerken içerisinde bu tür şeylerin olacağını bilerek giriyorlar” dedi. Erdoğan, dört yıl sonra Soma’da 301 maden işçisi göçük altında kalınca aynı görüşünü, “Bu işin fıtratında var” sözleriyle yineleyecekti.

Mayıs ayında CHP Genel Başkanı Deniz Baykal, özel hayatına ait olduğu öne sürülen görüntülerin internette yayılması üzerine görevinden istifa edecek, yerine Kemal Kılıçdaroğlu seçilecekti. Bu ortamda 12 Eylül 2010’da önemli bölümü yargı sisteminde köklü düzenlemeler içeren Anayasa değişiklikleri halkoyuna sunuldu ve yüzde 57,88 evet oyu ile kabul edildi.

Küresel ticaretin yüzde 12 oranında daraldığı 2009 yılı geride kalmış, Türkiye ekonomisinde yeniden canlanma işaretleri görülmeye başlanmıştı. Kalkınma hızı yüzde 9,0’a yükseldi, işsizlik gerileme eğilimine girdi, bu kez cari açık büyümeye başladı.

Kasım ayında Başbakan’ın geçirdiği ameliyatın kamuoyuna üç gün sonra duyurulması şaşkınlık yarattı, piyasaları etkile-

di. Yılın son günlerinde Hakkari’nin Uludere ilçesi yakınında Irak sınırını geçen bir grubun havadan bombalanması, 35 kişinin ölümüne yol açtı, siyasi gündemin ana konusu oldu.

EMD’DEN ULUSLARARASI BASIN FORUMU

EMD, 2010 yılında önemli bir uluslararası toplantıya imza attı. Azerbaycan, İran, Irak, KKTC, Suriye, Suudi Arabistan, Bahreyn, Katar, Kuveyt, BAE, Yemen, Umman, Ürdün, Lübnan, Mısır, Libya, Fas, Sudan ve Tunus’tan gelen ekonomi gazetecileri Ankara’daki “Orta Doğu ve Doğu Akdeniz Ülkeleri Ekonomi Basını Forumu”na katıldılar. Mart ayındaki forumun açılışını Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Ali Babacan yaptı.

2010 yılı Altın Kalem Ekonomi Basını Başarı Ödülleri törenine çok sayıda bakan ve üst düzey bürokrat katıldı. “Yaşar Bakan Özel Ödülü” TEKEL işçilerinin direnişini izleyen NTV’den İdil Güngör, CNN Türk’ten Gonca Şenay, AA’dan Göksel Yıldırım, ANKA’dan Mürşide Esmek ve

Evrensel gazetesinden Cem Gurbetoğlu’na verildi.

Hollanda Büyükelçiliği ile EMD arasında 2009 yılında Matra-Kap projesi kapsamında yapılan anlaşma uyarınca gazeteci Filiz Bingölçer’in “Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet” konulu araştırma sonuçları 2010 yılı başında açıklandı.

Kurulduğu günden bu yana değişik adreslerde faaliyet gösteren EMD, son dönemde yaptığı faaliyetlerden sağladığı birikimlerle Ahmet Mithat Efendi Sokağı No: 35 Çankaya adresinde kendisine ait genel merkez ofisine kavuştu. Dernek çalışmalarına 15 Nisan 2011 tarihinden itibaren bu adreste devam etmeye başladı.

EMD’nin yıl içinde düzenlediği sohbet toplantılarının konukları arasında, Devlet Bakanı Zafer Çağlayan, Sanayi ve Ticaret Bakanı Nihat Ergün, Rekabet Kurumu Başkanı Prof. Dr. Nurettin Kaldırımcı da vardı.

Tolga Albay’ın Şube Başkanlığına seçilmesinden sonra İzmir şubesi’nin düzenlediği ilk toplantıya bölgenin iş dünyasından geniş katılım sağlandı. Ege Üniversitesi Devlet Konservatuvarı öğrencilerinden oluşan grubun müzik dinletisiyle toplantıya renk kattı.

GİZLİ GÖRÜNTÜLER GÖLGESİNDE SEÇİM

12 Haziran 2011'de yapılan genel seçime, MHP'li bazı milletvekili adaylarının özel hayatlarına ilişkin görüntülerin internette yayılması damga vurdu. Parti yönetimi, görüntülerdeki adayları listelerden çekilmeye zorladı. Seçim sonunda AKP yüzde 49,9 oranında oyla 326 milletvekilliği kazandı. CHP'nin oy oranı yüzde 25,9, sandalye sayısı 135, MHP'nin oyu yüzde 13, sandalye sayısı da 53 oldu.

Barış ve Demokrasi Partisi ise Emek, Demokrasi ve Özgürlük Platformu olarak bağımsız adaylarla seçime girdi ve 36 sandalye aldı. Seçimi kazanan dokuz milletvekilinin hapisanede bulunması ulusal ve uluslararası düzeyde sorun yarattı. Seçilmiş dokuz kişiden birinin milletvekilliği mahkûm olduğu gerekçesiyle düşürüldü, diğerlerinin tahliye olup yemin etmeleri yıllar aldı.

Seçim öncesinde, Taksim Meydanı 1 Mayıs'ta işçilere açıldı, mitingde olay çıkmadı. Bu arada önemli yasal düzenlemeler de TBMM'den geçti. Yeni Türk Ticaret Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu bir yıl sonra yürürlüğe girmek üzere kabul edildi. Bir başka önemli düzenleme de hükümete devletin yapılanmasına ilişkin kanun hükmünde kararname (KHK) çıkarma yetkisinin verilmesiydi. Hükümet, bu yetkiye dayanarak 6 ay içinde 35 KHK ile devletin işleyişiyle ilgili çok kapsamlı değişiklikler yaptı.

2011 yılında görev süresi dolan Durmuş Yılmaz, Merkez Bankası Başkanlığını nisan ayında Erdem Başçı'ya devretti. Dönemindeki faiz ve döviz politikaları dolayısıyla zaman zaman hükümet üyeleriyle ters düşen Yılmaz, Cumhurbaşkanlığı Başdanışmanlığı görevine getirildi. Görev değişiminin ardından dünya piyasalarının da etkisiyle TL'nin dolar karşısındaki değerinde önemli gerilemeler yaşandı, Merkez Bankası piyasalara müdahale etmek zorunda kaldı. TL, 1,55 ile başladığı 2011 yılı dolar kurunu, 1,90 seviyesinde tamamladı.

EMD Altın Kalem Ödülleri 2011 yılı Şubat ayında sahiplerini buldu. Onur ödülü meslekte 60. yılını

kutlayan ANKA'nın kurucusu Altan Öymen'e verildi. Gazete Haber/Söyleşi dalında ödüllendirilen Nedim Şener ise kısa süre sonra kamuoyunda OdaTV soruşturması olarak kapsamında tutuklanacaktı.

EMD, basın üzerinde artan baskılar, gözaltılar ve tutuklamaların ardından 92 meslek örgütüncü oluşturulan Gazetecilere Özgürlük Platformu'nun kurucuları arasına katıldı.

Başbakan Yardımcısı Ali Babacan, Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan EMD sohbet toplantılarının konduğu oldu. İzmir şubesinin kuruluşunun 22. yıldönümü, düzenlenen bir toplantıyla kutlandı, toplantıya İzmir'deki basın örgütlerinin başkan

ve temsilcileri katıldı.

GENELKURMAY BAŞKANI "SANIK"

Eski Genelkurmay Başkanı emekli Orgeneral İlker Başbuğ, 2012 yılı başında "örgüt yöneticiliği" ve "cebir ve şiddet kullanılarak Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini ortadan kaldırmaya veya görevlerini yapmasını kısmen veya tamamen engellemeye teşebbüs" suçlamasıyla tutuklanarak Ergenekon davasına dahil edildi.

Bu olaydan yaklaşık altı ay öncesindeki Ağustos 2011 Yüksek Askeri Şura toplantısı hazırlıkları sırasında Genelkurmay Başkanı Orgeneral Işık Koşaner, Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Erdal Ceylanoğlu, Hava Kuvvetleri Komutanı Or-

general Hasan Aksay ve Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Eşref Uğur Yiğit kendi istekleriyle emekliye ayırdılar. Genelkurmay Başkanlığı'nın bu gelişmeye ilişkin açıklamasında Ergenekon ve Balyoz davalarında tutuklu olarak yargılanan askerlerin bulunduğu anımsatılarak, "tutuklamaların evrensel hukuk kaidelerine, hakka, adalete

ve vicdani değerlere uygun olarak yapıldığını kabul etmek birçok hukukçunun da ifade ettiği gibi mümkün değildir" denildi.

Yıla damgasını vuran felaket ise 600'ün üzerinde vatandaşın hayatını kaybettiği Van depremiydi.

TBMM bünyesinde 2011 sonunda kurulan Anayasa Uzmanlaşma Komisyonu, iki yıllık çalışmanın sonunda "uzlaşmaya" varamadığı için dağıldı.

Başkan Erdem Başçı'nın Merkez Bankası'nın 2012 yılında TL'nin değer kazanmasına izin vereceğini açıklaması, ihracatçıların eleştirilerine yol açtı. Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan da bu eleştirilere destek verdi. Tüketici fiyatlarında yıllık yüzde 6,2 artış, son 44 yılın en düşük enflasyonu olurken, işsizlik yüzde 10'un altında seyretti, büyümedeki artış ise 2.1 ile sınırlı kaldı.

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan da, basında yoğunlaşan eleştirilere yönelik tepkilerini artırdı, kimi muhabir ve yazarların işlerinden atılmaları talebini kamuoyu önünde ısrarla seslendirdi. Başbakanın bu çıkışlarına mayıs ayında G-9 platformundan yanıt geldi:

"Başbakan'ın iktidarını pekiştirdikçe otoriterleşen ve pervasızlaşan tavrından ülkemiz ve demokrasimiz adına endişe duyuyoruz. Bu üslup ve baskıların bizi susturmayacağını, halkın haber alma hakkını savunmak için gazetecilik görevimizi bir adım bile geri atmadan sürdüreceğimizi bildirmek ve Sayın Başbakan'ı ağızından çıkanları duymaya davet etmek istiyoruz."

Gazetecilere Özgürlük Platformu da Ağustos ayında, "Başbakan'ın medya patronları üzerinde baskı kurması, basın ve ifade özgürlüğünü ortadan kaldırmaya dönük otoriter bir zihniyeti yansıtmaktadır" açıklamasını yaptı.

Yıl içinde AA şirket haberlerini ücret karşılığı yayımlamaya başladı. TGC bu uygulamanın, "Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'ne aykırı bir tutum" olduğunu açıkladı. 13 Eylül 2012'de yapılan bu açıklamanın ardından Cemiyet'in internet sitesi bilgisayar korsanları tarafından "hacklendi". Kendilerini "Turkish Ajan Hacker" olarak tanımlayan bilgisayar korsanları siteye "Anadolu Ajansı'ndan özür dileyeceksiniz" başlıklı bir mesaj bıraktı.

EMD 25 YAŞINDA

EMD'nin 25. kuruluş yıldönümü, 4. Altın Kalem Ödülleri'nin sahiplerine verildiği nisan ayı sonundaki yemekli toplantıda kutlandı. 12 Mayıs 2012'de Genel Merkez'de toplanan ge-

nel kurulda başkanlığa Turgay Türker seçildi. Hüseyin Gökçe (Başkan Yardımcısı), Hüseyin Tunçay (Genel Sekreter), Güliz Demircan Yücel (Sayman), Murat Ovucu, Hülya Genç Sertkaya ve Ercan Baysal (üye) görev aldılar.

Yeni Yönetim Kurulu üyeleri, Başbakan Yardımcısı Ali Babacan, Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan, Kalkınma Bakanı Cevdet Yılmaz, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Nihat Ergün, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanı Mehdi Eker ile CHP Genel Başkan Yardımcısı Umut Oran'a nezaket ziyaretinde bulundular.

EMD sohbet toplantılarının 2012 yılındaki konukları arasında Gümrük ve Ticaret Bakanı Hayati Yazıcı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız, Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay, BDDK Başkanı Mukim Öztekin, Türkiye Bankalar Birliği Başkanı Hüseyin Aydın, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Müsteşarı Metin Kilci vardı.

25. yıl kutlamaları kapsamında PTT, EMD logolu anma pulu çıkardı. Türk Hava Kurumu Üniversitesi ile varılan anlaşmayla EMD üyelerine yüksek lisans programlarına katılma imkânı sağlandı. Yüksek lisans programını tamamlayan bazı üyeler doktora çalışmaları yaptılar.

Adana Temsilciliğine Yüksel Evsen atandı. EMD'de 16.5 yıl yönetici sekreter olarak çalışan Satı Taze Badem emekli oldu. Başkan Türker, Badem'in emekliliği nedeniyle düzenlenen toplantıda, "Satı bu derneğin çalışanı değil bir üyesi olmuş, derneğin her zaman kahrını çekmiştir" dedi.

EMD İzmir Şubesi'nin ilk üyelerinden Yaşar Sezginer 2012 yılında vefat etti. 1923 yılında İstanbul'da doğan Sezginer,

gazeteciliğe 1957 yılında Gece Postası'nda spor muhabiri olarak başladı. 1963 yılından itibaren 22 yıl Ticaret gazetesinin İstanbul Temsilciliğini yaptı, son olarak İstanbul Ekonomik Durum gazetesinin Ege Bölge Temsilciliği'ni yürüttü, 2010 yılında Hasan Tahsin Gazetecilik Ödülünü aldı.

“ÇÖZÜM SÜRECİ”

Başbakan Erdoğan'ın, 28 Aralık 2012'de bir TV programında İmralı Adası'nda cezasını çekmekte olan Abdullah Öcalan ile Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) aracılığıyla görüşmeler başladığını duyurması, “Çözüm Süreci” olarak adlandırılan gelişmelerin dönüm noktasını oluşturdu. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, 2009 yılında, “Kürt sorunuyla ilgili ilerleyen günlerde çok iyi şeyler olacak” derken, Anayasa Mahkemesi, 11 Aralık 2009'da Demokratik Toplum Partisi'nin kapatılmasına oybirliğiyle karar verecek, Genel Başkan Ahmet Türk ile Aysel Tuğluk'un milletvekilliklerini düşürecekti.

Bu olayların gölgesinde kalan çalışmalar, 2013'de hız kazandı. Diyarbakır'da 21 Mart'ta düzenlenen Nevruz mitinginde Abdullah Öcalan'ın mektubu Türkçe ve Kürtçe olarak okundu; nisan ayında çözüm sürecini halka tanıtmak ve teşvik etmek için “Akil Adamlar” olarak anılan heyetler kuruldu. “Terörün Sona Erdirilmesi ve Toplumsal Bütünleşmenin Güçlendirilmesine Dair Kanun”un TBMM'den geçişi ise 2014 yılı ortalarında gerçekleştirilebildi.

2010 yılında Kuzey Afrika ülkelerinde ayaklanmalarla başlayan ve “Arap Baharı” olarak adlandırılan süreç Suriye'ye sıçradı. Başlayan iç savaş, Türkiye'ye hızlı göç dalgası yaratıyor, bunun devamı olarak da güvenlik sorunları gündeme geliyordu. Mayıs 2013'de Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde belediye ve postane binası önünde bomba yüklü iki aracın patlatılması sonucu 52 kişi hayatını kaybetti, 53 kişi yaralandı.

GEZİ OLAYLARI VE MEDYA

2013 yılı Mayıs ve Haziran ayları, Türkiye'nin en uzun soluklu halk eylemlerinden birine tanıklık etti: *Gezi Olayları*.

İstanbul Taksim Meydanı'ndaki Gezi Parkı'ndaki ağaçların kesilmesini engellemek isteyen bir grubun dağıtılması için

zor kullanılmasıyla başlayan olaylar yurdun hemen her yanına yayıldı. Göstericilere karşı uygulanan polis şiddeti binlerce kişinin yaralanmasına, sekiz kişinin ölmesine yol açtı. Olaylar, dünya medyasında birinci haber oldu. Başbakan ve hükümet yetkilileri, olayları dünya kamuoyuna duyuran basın mensuplarını hedef gösteren açıklamalar yaptılar, uluslararası basın örgütleri baskıları kınadılar.

İstanbul Borsası 3 Haziran'da gezi olaylarının da etkisiyle yüzde 10,47'lik sert düşüş yaşadı. 6 Haziran'da Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Tunus ziyareti dönüşünde yaptığı konuşma yeni bir satış dalgasına yol açtı. Devlet tahvilleri uluslararası piyasalarda değer kaybetti, Türk lirası bütün para birimleri karşısında ani gerilemeler gösterdi.

Olayların başladığı 31 Mayıs 2013 tarihinde CNN Türk, NTV ve Habertürk TV haber kanalları gelişmeleri yansıtmadılar. CNN'nin uluslararası kanalı, protesto gösterilerini canlı yayınlarken CNN Türk'te penguenlerle ilgili belgesel yayınlanması eleştiri konusu oldu. Olaydan bir gün sonra NTV adına Doğu Grubu yönetimi, “denge-sizlikler içinde denge sağlamaya çalışırken hata ettikleri” için özür diledi. Ali İhsan Varol'un, Bloomberg HT ekranında yayımlanan, Kelime Oyunu yarışmasında tüm sorularını Gezi Parkı eylemlerinde kullanılan sözcüklerden oluşturması sonucu program kanal yönetiminin yayından kaldırıldı.

Olaylarda hızlı bilgi paylaşılan Youtube ve Twitter gibi sosyal medya alanlarına belli sürelerle erişim yasaklandı.

TGS, Gezi protestolarının başladığı 27 Mayıs'tan 22 Temmuz'a kadar geçen sürede protestolara doğrudan veya dolaylı destek veren en az 22 gazetecinin işten atıldığını, 14 gazetecinin zorunlu izne gönderildiğini, 37 gazetecinin istifa etmek zorunda bırakıldığını açıkladı. 7 Haziran'da hükümete yakın gazeteler, Başbakan'ın “*Demokratik taleplere can feda*” sözlerini ortak manşet olarak kullandılar.

EMD Başkanı Turgay Türker, *Ekonomi*'de yayımlanan yazısında, Gezi olaylarını şöyle değerlendiriyordu:

"Hükümetin yaşanan süreçte vatandaş bilgilendirme anlayışını yitirmesi ve olayları tahrik eden açıklamalarda bulunması, ülkenin nasıl bir demokrasi kültürüne sahip olduğunu da gösterdi. Yetmedi, birileri, birileri adına sansür getirdi. Gezi kısıımı ile başlayan işten çıkarmalar hepimize örgütlü medya olmamanın sancısını yaşattı. Medyada etkisiz isimler, birden Türkiye'nin etkili isimleri olarak lanse edilmeye başlandı. Unutmamak gerekir ki basın özgürlüğü bir gün herkese lazım olur."

TSE Başkanı Hulusi Şentürk'ün, Gezi olaylarından bir süre sonra EMD Genel Merkezi'nde üyelerle sohbet toplantısında 'biber gazı standardını sokakta eylem yapanlar belirleyecek' sözleri de basında magazin başlıklarla yer aldı.

17/25 ARALIK VE SONRASI

Gezi olaylarından yaklaşık altı ay sonra, bir başka olay Türkiye gündemine oturdu. 2012 yılında özel yetkili savcılar tarafından açılan bir soruşturma, 17 Aralık 2013'te şüphelilerin gözaltına alınması, ev ve işyerlerinde aramalarda ele geçirilen ayakkabı kutuları içindeki yüksek tutarlı paralar, para sayma makineleri ve çelik kasalara" el konulmasıyla si-

yasi gündemi değiştirdi. Bu operasyona gerekçe gösterilen ve internet ortamında yayımlanan ses kayıtlarının "içeriği ve hukuki geçerliliği" tartışma yarattı.

İran asıllı bir işadınının bazı kamu görevlileri, bakanlar ve çocuklarıyla ile kurduğu akçeli ilişki iddialarını kapsayan adli soruşturmalar takipsizlik kararlarıyla 2014 yılında kapatıldı. İçişleri Bakanı Muammer Güler, Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan, Çevre ve Şehircilik Bakanı Erdoğan Bayraktar ve Avrupa Birliği Bakanı Egemen Bağış hakkında cezai kovuşturma yapılabilmesi için hazırlanan fezlekeler, TBMM'ye gönderildi, bu isimler 25 Aralık'ta görevlerinden istifa ettiler.

Kurulan Meclis Soruşturma Komisyonunun çalışmaları sonunda, TBMM Genel Kurulunda, yapılan oylamada bakanların Yüce Divana sevk edilmemeleri kararı çıktı.

Türkiye'nin, IMF'ye borcunun son taksitini ödediği Mayıs 2013'de 1,78 TL olan bir doların değeri, yılın sonunda 2,14 TL'ye çıkmıştı. Rekabet Kurulu, mevduat, kredi ve kredi kartı hizmetleri alanında rekabeti ihlal ettikleri gerekçesiyle haklarında soruşturma yürüttüğü 12 bankaya yaklaşık toplam 1 milyar 117 milyon lira ceza verilmesini kararlaştırdı.

Avrupa ile Asya'yı deniz altında raylı sistemle bağlayan Marmaray'ın hizmete alındığı günlerde İstanbul'a yeni bir hava alanı yapılmasına ilişkin ihale de sonuçlandırılıyordu.

5. EMD Altın Kalem Ödülleri 22 Mayıs 2013 tarihinde düzenlenen törenle sahiplerini buldu. Tören, 10 Nisan'da kaybettiğimiz EMD Kurucu üyelerinden Ömer Faruk Günel için hazırlanan sinevizyon sunumu ile başladı. Gazeteciliğe İktisat Haber Ajansı'nda başlayan Günel, 40 yıllık meslek yaşamında değişik kuruluşlarda muhabir, köşe yazarı ve yönetici olarak görev yaptı.

Ülke çapında kurumsal örgütlenme kapsamında, Malatya Temsilciliğine Orhan Yoldaş, Antalya Temsilciliğine Leyla Ataman Koyuncuoğlu, Bolu Temsilciliğine Arzu Sarı atandı.

Yıl içinde yapılan toplantılara; CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay, Gençlik ve Spor Bakanı Suat Kılıç, Enerji ve Tabii Kaynaklar Müsteşarı Metin Kilci, AB Bakanlığı Proje Uygulama Daire Baş-

Ömer Faruk Günel'in Ardından

1946 yılında doğan EMD Kurucu Üyesi Ömer Faruk Günel, gazeteciliğe 1973'te İktisat Haber Ajansı (İKA)'da başladı. Ekonomi Basın Ajansı (EBA), Türk Haberler Ajansı (THA), Yeni Asır, Günaydın, Güneş, Ekonomik Bülten, Star ve Bugün gazetelerinde çalıştı. Günel'in ölümünden sonra eşi ve arkadaşları Ekonomîda şöyle andılar:

Ayçe Günel: Dostlarının O'na taktığı isimler vardı. Elli yıllık dost Bülent Payashoğlu telefon ettiğinde O'na 'Ya Haziret-i Ömer' diye hitap ederdi. Şefik Kahramankaptan için O, 'Kral Faruk', Yavuz Onursal için 'Baron', Cahit Çataloğlu için, 'Yavrucuğum' idi.

Taylan Erten: O'nu zarif, vefa ve dayanışma duygusu güçlü bir meslek adamı olarak tanıdım. Tanıştığımda bende bıraktığı 'ilk izlenim' buydu, Kocatepe'den sonsuzluğa uğurlarken 'son kanaatim' de bu oldu.

Vecdi Seviğ: Çeyrek yüzyılı aşkın arkadaşlığımızdan O'nu her zamanki sakinliği, efendi kişiliği, titiz çalışma disiplini, dostluğu ile hatırlıyorum.

Orsoy Girgiç: Sektörümüzde yıllarca ekmek yememin nasip olmasında sevgili Ömer Ağabeyimizin çıraklık dönemlerimde bana son derece babacan ve hoşgörülü yaklaşımının çok büyük katkıları oldu. Sıcak sohbetlerini ve içten gülümsemesini hep özleyeceğiz.

kanı Bülent Özcan, GAP Bölge İdaresi Başkanı Sadrettin Karahocagil, Türkiye Bankalar Birliği Başkanı Hüseyin Aydın, ASO Başkanı Nurettin Özdebir, Ankara Ticaret Odası Başkanı Salih Bezci katıldılar.

Gaziantep Üniversitesi İletişim ve Medya Topluğunun düzenlediği “Medya, Siyaset ve Ekonomi” konulu panelin başkanlığını EMD Başkanı Turgay Türker yaptı. İzmir Şubesi Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanı Binali Yıldırım’la bir araya geldi. EMD İzmir Şubesi 25. yaşını İzmir Büyükşehir Başkanı Aziz Kocaoğlu ve İzmir iş dünyasının önde gelen isimleri katılımıyla kutladı.

2014 yılına önce yerel seçimler, ardından Cumhurbaşkanlığı seçimi damgasını vurdu. Recep Tayyip Erdoğan, yüzde 51,79 oyla Türkiye’nin halk tarafından seçilmiş ilk Cumhurbaşkanı olarak 28 Ağustos 2014’te yemin ederek göreve başladı.

Göreve resmen başlamadan önce “İlk kez cumhurbaşkanını halk seçti, yeni bir teamül oldu. Yeni Türkiye’nin yeni teamülleri olacak, yeni teamülleri de biz oluşturacağız, bu teamüllerle yola devam edeceğiz” diyen Recep Tayyip Erdoğan, ilk icraat olarak Cumhurbaşkanlığı makamını Atatürk Orman Çiftliği arazisinde inşa edilen, maliyeti tartışmalara yol açan “Cumhurbaşkanlığı Sarayı”na taşıdı.

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren 11 Cumhurbaşkanının makam ve konut olarak kullandıkları Çankaya Köşkü de Başbakanlığa tahsis edildi.

Başbakanlığa da AKP Konya Milletvekili Ahmet Davutoğlu geçti. Davutoğlu, Erdoğan’ın son hükümetinde Dışişleri Bakanlığı görevinde bulunmuştu.

26 Nisan 2014 EMD 14. Olağan Genel Kurulu’nda yapılan seçimde Turgay Türker (Başkan), Hüseyin Gökçe Başkan Yardımcısı, Hüseyin Tunçay (Genel Sekreter), Güliz Demircan Yücel (Sayman), Ercan Baysal, Erdinç Çelikkhan, Cenk Esen (Üye) Yönetim Kuruluna seçildiler İzmir Şubesi Genel Kurulunda da Hicran Özdamar başkan oldu.

Avrupa Gazeteciler Merkezi’nin 19-27 Şubat 2014 tarihleri arasında

Lüksemburg’da gerçekleştirdiği medya eğitimine dört EMD üyesi katıldı. Altın Kalem Ekonomi Basını Başarı Ödülleri töreni de 24 Nisan 2014’te gerçekleştirdi.

Yıl içinde EMD’nin sohbet toplantılarına Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekçi, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız, Hazine Müsteşarı İbrahim Çanakçı, Organize Sanayi Bölgeleri Derneği Başkanı Hüseyin Kutsi Tuncay ile Tarım Kredi Kooperatifleri Birliği Genel Müdürü Abdullah Kutlu konuk oldular.

Ekonomi Muhabirliği ve Yasal Düzenlemeler

Vecdi Seviğ

Ekonomi muhabirlerinin temel görevlerinden biri de yasal düzenlemeleri doğru anlayıp değerlendirmektir. Ekonomi ile ilgili kararları anlaşılır biçimde okurun bilgisine sunmak özel beceriyi; yasa ve kural koyucuların hazırladıkları karmaşık metinlerin analizi bilgi donanımını gerektirir.

Uzun yıllar 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu çerçevesinde yayımlanan kararnameler ve bunları açıklayan tebliğler ekonomi muhabirlerinin önemli ilgi alanları içinde oldu. Bu kanun çerçevesinde mevzuat değişikliklerini, güncelleştirilmiş sayfalarla hizmete sunan kuruluşların yayımları gazetecilerin ana başvuru kaynağıydı.

1567 sayılı Kanunun kapsamının daralma sürecine girdiği yıllarda ekonomi muhabirlerinin maharet isteyen çözümleme çabalarının yoğunlaştığı yeni alan Kanun Hükmünde Kararnameler (KHK) olmaya başladı.

KHK çıkarılmasına, Osmanlı döneminde 23 Aralık 1876 tarihli Kanunu Esasi’nin 36. maddesiyle başlanılmıştı. Madde, meclisin kapalı olduğu dönemlerde ve zorunlu hallerde Anayasa’ya aykırı olmamak üzere Bakanlar Kurulu’nca verilecek kararların kanun gücünde olduğunu hükme bağlamıştı.

Cumhuriyet döneminde kanun hükmünde kararname uygulaması, 12 Mart 1971 muhtırasından sonra 20 Eylül 1971 tarihinde çıkarılan 1488 sayılı kanunla Anayasa’da yapılan değişikliklerle başladı. Daha sonra genel hatlarıyla 1982 Anayasasına da taşınan bu düzenlemeye göre, TBMM, hükümete amaç, kapsam, ilkeler ve süresi açıkça belirtilmek suretiyle KHK çıkartma yetkisi vermeye başladı. Anayasa, KHK’lerin, Resmi Gazete’de yayımlandığı gün TBMM’ye sunulmasını öngörüyor.

Günümüze kadar 666 KHK çıkarıldı, bunlardan 268’i TBMM’de henüz görüşülmedi. TBMM’de bekleyen en eski KHK 1982 tarihli ödeme güçlüğü içindeki bankerlerle ilgili.

Olağan dönemlerin KHK’leri dışında 1982 Anayasası ile Türk hukukuna giren olağanüstü hal uygulamalarında çıkarılacak özel KHK sistemi de bulunuyor. Olağanüstü hal ve sıkıyönetim dönemlerinde Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, yetki kanununa gerek olmaksızın KHK çıkarabilmekte. Olağanüstü dönemlerde çıkarılan KHK’ler yargısal denetim dışında tutuluyor ve TBMM’de 30 gün içinde görüşülmesi öngörülüyor. Ancak 1983 – 1990 döneminde çıkarılmış olan bu nitelikteki toplam 17 KHK TBMM’de hiç görüşülmemiş olup, halen TBMM komisyonlarında bekliyor.

Yetki kanunlarına dayalı olarak çıkarılan KHK'lerin ana ilgi alanlarını, kamunun yeniden yapılandırılması, devlet memurlarının özlük hakları, doğal afetler ve ekonomik düzenlemeler oluşturuyor.

Ekonomi alanında en önemli düzenlemelerin, 1980 sonrasında yaşanan banker krizi sırasında ve sonrasında gerçekleştirildiği biliniyor. Hemen her iktidar dönemde kamu personelinin özlük hakları ile devlet yapısındaki değişiklikler de KHK konusu olmuş durumda.

İktidarlar, KHK'lerin TBMM'de görüşmesine pek istekli görülüyorlar. Bunun çeşitli nedenlerinden söz edilebilir. KHK'lerle yapılan bazı düzenlemelere çıkarıldıkları tarihlerde gösterilen tepkinin tekrarlanmasının istenmemesi bu nedenlerden sadece biridir. Olağanüstü dönemlere ilişkin KHK'lerin ele alınmamasının temel nedenlerinin başında bu gelmektedir.

Ayrıca, geçmişte bir bölüm KHK'nin TBMM'de değişik gerekçelerle ret edilmiş olması da hükümetleri, "zaten kanun gücünde bir düzenleme varken niçin tartışma ortamı açıp, zaman harcayalım" düşüncesine itiyor. Tabii bu düşünce, Osmanlı döneminden kalma 1914 tarihli tarım arazilerinde su kanallarının işleyişini düzenleyen "Ameliyatı İskaiye İşletme Kanunu Muvakkatı"nın yürürlükte olmasının gerekçesi olarak gösterilemez. Aradan geçen yüzyılı aşkın sürede bu Kanunu Muvakkat'ın maddeleri ilgili bir kanuna dâhil edilebilir, "geçici" özelliği kaldırılabilir.

Yasama sisteminin son yıllarda yeniden dirilttiği torba kanunlar ise ekonomi muhabirlerini en fazla uğraştıran hukuki metinlerin ilk sırasına yerleşti. Ülkemize has gibi görünen bu yöntem aslında oldukça eskidir. Roma hukukunda bir dönem birbiriyle ilgisiz, değişik madde ve kanunların tek bir kanun gibi yürürlüğe konulması sıkça rastlanan bir uygulamaydı. "Leges Saturae" adı verilen bu karma kanunlar siyasal etiğe aykırı ve yasama yetkisinin dürist kullanılmaması olarak değerlendirildiği için milattan önce 98 yılında Roma konsülleri tarafından yasaklanmıştı. Milattan sonra 2000'li yıllarda Türkiye'de torba kanun yöntemi yeniden uygulanmaya başlandı.

21 Eylül 2004 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair 5234 Sayılı Kanun'la 64 yasadaki yapılan değişiklik bu konuda örnek olarak gösterilebilir. Kanunun kabulünden sonra Güngör Uras, Milliyet gazetesinde şu değerlendirmeyi yapıyordu:

"...İçinde çok, çok, çok şey var. Öğretim üyesinden avukata, emeklisinden çalışan, işadamından köylüye, müteahhitten memura, bankacıdan afetzedeğe, meteoroloji çalışanından Üsküdar'ın Selimiye ve İhsaniye Mahallesi sakinlerine kadar, herkesi ilgilendiren maddeler kanuna doldurulmuş ... İlginç olan da şu: İsimsiz ve uzun 'torba' bir kanunla 64 kanunda değişiklik yapılırken, değişiklik yapılan kanunların isminden hiç mi hiç söz edilmiyor. Sadece numaraları veriliyor. Demek ki halkımız, tüm kanunları numarasından tanır durumda! ..."

Karmaşık metinlere bir başka örnek de 21 Nisan 2005 tarihli ve 5335 sayılı Bazı Kanun ve Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair 36 maddelik Kanunla 53 kanun veya kanun hükmünde kararnamede 163 değişiklik yapılmasıdır. Bu değişikliklerden 21 adedi yeni, ek veya geçici madde ilaveleri şeklinde olmuştur.

13 Şubat 2011 tarihli ve 6111 Sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması İle Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunla, 66 kanun ve 7 kanun hükmünde kararnamede kapsamlı değişiklikler yapıldı. Bu kanuna ilişkin komisyon raporunun sadece başlığı, bir kanun tasarısıyla 59 kanun teklifi birleştirildiğinden üç sayfa tuttu. Böylece, bir tasarı esas alınarak en çok teklifin birleştirildiği komisyonu raporu rekoru kırılmış oldu. İlk hali, 7'si geçici toplam 120 madde iken, komisyon çalışmalarında ve TBMM Genel Kurulu'nda yapılan eklemelerle tasarı, 18'i geçici olmak üzere toplam 234 maddeli olarak kabul edildi.

19 Aralık 2004'de Bakanlar Kurulu'nca kabul edilen Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, tüm mevzuatın anlaşılır olması ve katılımcı bir süreçle hazırlanmasını öngörüyor. Yürürlükte olup da uygulanmayan birçok hukuki metin gibi bu yönetmelik de bilinmiyor.

Tasarı ve tekliflerin TBMM'de görüşülme sürecinde, özellikle ekonomi alanındaki düzenlemelerde yapılan hataların kanunlara yansımaları da ilginç sonuçları birlikte getiriyor. Hızlı görüşmelerin bir bölümü, Meclis İç Tüzüğüne 1991 yılında eklenen temel kanun kavramının uygulanmasıyla ortaya çıkıyor. Bu düzenlemeye göre, tasarılar madde madde değil, bölüm bölüm görüşülüyor.

Son yıllarda yasama tarihinin hızlı görüşme sürecinin en çarpık örneklerinden biri 2011 seçimlerinin hemen öncesinde Yargı Hizmetlerinin Hızlandırılması Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında 6217 sayılı kanunun kabul edildiği 31 Mart 2011 günü yaşanan ve üzerinde fazla durulmayan bir olaydır.

O gün, tasarı görüşmeleri tamamlanırken, metne bir geçici madde eklenmesi yönünde önerge verilir. Muhalefet partilerinden milletvekillerinin verdiği bu önerge hükümet de katılınca, kabul edilir. Kabul edilen önerge 2012 yılı Temmuz ayı başında yürürlüğe girecek olan Borçlar Kanunu'nun bazı maddelerinin 5 yıl süreyle ertelenmesini öngörmektedir. Ancak, sonradan anlaşılır ki, madde numaraları yanlış yazılmıştır, çünkü önergeye kanun yerine tasarıdaki madde numaraları aktarılmıştır. 4 Temmuz 2012'de TBMM'den geçen 5353 sayılı başka bir kanunun altına eklenen bir maddeyle bu hata giderilir.

Genel Kurul'da kabul edilmiş, ama henüz Resmi Gazete'de yayımlanmamış bir maddenin hatalı yazıldığı anlaşıncaya, Plan ve Bütçe Komisyonu'nda görüşülmekte olan bir tasarıya, yayımlanmamış maddenin değiştirilmesi yönünde madde eklenmesi, muhalefetin itirazlarıyla engellenilebilmiştir.

ZOR YIL 2015

Ergenekon ve Balyoz davalarının yanı sıra Fenerbahçe başta olmak üzere bazı futbol kulüp yöneticilerini kapsayan şike soruşturmasında delil olarak ele alınan belgelerin üretildiği ve ses kayıtlarının yasadışı yollardan sağlandığının ortaya çıkması, devlet içinde “paralel yapı” oluşturulduğu iddialarını gündeme getirmişti.

17/25 Aralık olayında da gündeme gelen bu iddialar üzere yargı ve emniyet mensupları başta olmak üzere çok sayıda kamu çalışanının görev yeri değiştirildi, bir bölümüne işten el çektirildi, haklarında dava açıldı.

Hükümetin 2010 yılındaki girişimiyle hakkında ömür boyu hapis cezası istemyle dava açılan 12 Eylül darbesinin lideri ve 7. Cumhurbaşkanı Kenan Evren yargılamaya devam ederken 9 Mayıs'ta hayatını kaybetti.

17 Haziran'da da 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel vefat etti. Demirel 1965-1993 tarihleri arasında yedi hükümette toplam 10 yıl 5 ay süreyle başkanlık görevinde bulunmuştu.

7 Haziran'daki genel seçim Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın başlattığı başkanlık sistemi tartışmaları arasında yapıldı. Muhalefet Cumhurbaşkanını “miting düzenleyerek AKP propagandası” yaptığı gerekçesiyle eleştirdi.

Seçimde, 2002 yılından beri iktidarda olan AKP, mecliste tek başına hükümet kuracak sayıya ulaşamıyancak yüzde 40,8 oy oranı ve 258 sandalye ile birinci parti konumunu korudu. CHP yüzde 24,9 oy oranıyla 132, MHP yüzde 16,2 oy oranıyla 80, seçime ilk kez katılan Halkların Demokratik Partisi (HDP) de aldığı yüzde 13,1 oy oranıyla 80 milletvekili çıkardı.

Suriye'den yoğunlaşan iltica dalgası, özellikle Türkiye üzerinden Avrupa ülkelerine geçişler sırasında yaşanan can

kayıplarıyla dünyanın gündemine oturdu. Avrupa ülkeleri mültecilere sınırlı olarak kapılarını açarken binlercesi de Türkiye'de yaşam kurmaya başladı.

Suriye içinde çatışmalar devam ederken, Türkiye'nin güney sınırına yakın bölgelerde bazı yerleşim merkezlerini ele geçiren radikal dinci terör örgütü Irak - Şam İslam Devleti (İŞİD)'nin Türkiye'ye yönelik tehditleri arttı. Şanlıurfa'nın Suruç ilçesinde 20 Temmuz'daki intihar saldırısında 32 kişi hayatını kaybetti, 100'den fazla kişi yaralandı. 10 Ekim'de de Ankara'da düzenlenen “Barış ve Demokrasi Mitinği”ne katılanları hedef alan benzer saldırıda 102 kişi can verdi, yaklaşık 600 kişi yaralandı.

7 Haziran seçiminde ortaya çıkan tablo çözüm sürecinin “buzdolabına kaldırılmasına” yol açtı. Güneydoğuda artan terör olaylarında dört ayda en az 300 polis, asker ve sivil yaşamlarını yitirdi.

Seçim sonrasında hükümeti kurmakla görevlendirilen AKP Genel Başkanı Ahmet Davutoğlu, muhalefet partileriyle 45 gün süren görüşmelerde uzlaşma sağlayamadı. Koalisyon kurulumaması üzerine Cumhurbaşkanı Erdoğan anayasal yetkisini kullanarak genel seçim kararı aldı. Yüksek Seçim Kurulu seçim tarihini 1 Kasım 2015 olarak ilan etti. Anayasanın 116. maddesi uyarınca Davutoğlu başkanlığında geçici Bakanlar Kurulu oluşturuldu.

Bu gelişmeler, ekonomide belirsizlik yarattı, bir ABD dolarının 3 TL'yi geçtiği günler yaşandı.

1 Kasım seçimlerinde AKP yüzde 49,5 oy oranı ile 317 milletvekili çıkardı. Konya Milletvekili Ahmet Davutoğlu 64. Hükümeti kurdu.

2002-2015 Yıllarında Bankacılık

Ulusal Bank, İktisat Bankası, Tarihbank, Sitebank, EGS Bank, Bayındırbank, Kentbank ve Toprakbank 2001'de TMSF'ye devredildiler. 2003'de Fon'a devredilen Pamukbank, Halk Bankası ile birleştirildi. İmar Bankası'nın yönetim ve denetimi 2003'te, Banka Asya'nın 2015'de Fon'a geçti.

Böylece on yıllık bir süreçte sistemin aktif büyüklüğünün yaklaşık dörtte biri TMSF'ye devredilmiş oldu. Böylece banka sayısı 2000 yılında 79 iken 2003 yılında 50'ye düştü.

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu bünyesinden ayrılarak bağımsızlaştırıldı. 2005 yılı sonunda Bankacılık Kanunu yürürlüğe konuldu. Basel II uygulamasına geçiş programlandı. 2004 yılından itibaren 2010 yılına kadar banka şube sayılarında yüzde 55 artış gözlemlendi. ATM ve POS makineleri ağı ve kredi kartı hacmi hızla genişledi. İnternet bankacılığı yoğunlaştı.

BDDK, krizden sonra ilk kez Ekim 2011'de Ortadoğu sermayeli Odeabank'a kuruluş izni verdi. Onu Japon Bank of Tokyo Mitsubishi UFJ Turkey A.Ş. (2012) İtalyan İntesa Sanpaolo S.p.A. (2014), Hollandalı Rabobank (2014), Ziraat Katılım (2014) izledi.

7. Altın Kalem Ödülleri 26 Şubat'ta Ankara'da düzenlenen törenle sahiplerini buldu. Yıl içinde, EMD'nin düzenlediği toplantılarda Kalkınma Bakanı Cevdet Yılmaz, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız, Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekçi, Aselsan Genel Müdürü Faik Eken, Tarım Kredi Kooperatifleri Genel Müdürü İrfan Güvendi, TÜRMOB Başkanı Nail Sanlı, Ankara 1. Organize Sanayi Bölgesi Başkanı Ahmet Kaya, OSTİM Sanayi Başkanı Orhan Aydın, Hollanda-Türk İşadamları Derneği Başkanı Hikmet Gürcüoğlu güncel ekonomik konulara ilişkin görüşleri açıkladılar. İran Sanayi, Ticaret ve Maden Bakanı Muhammedreza Nematzade ile İran Büyükelçisi Ali Reza Biki deli de değişik tarihlerde Türkiye-İran ilişkileri hakkında EMD üyelerini bilgilendirdiler.

EMD, 64. Hükümetin Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanı Fikri Işık, Gümrük ve Ticaret Bakanı Bülent Tüfenkçi ile Başbakan yardımcısı Lütfi Elvan'ı dernek genel merkezinde üyeleri için düzenlediği bilgilendirme toplantılarında ağırladı.

Ayrıca, Türkiye İstatistik Kurumu ile Antalya'da "İstatistik Okur Yazarlığı Semineri" düzenlendi, Merkez Bankası uz-

manları Ankara'daki toplantıda EMD üyelerine, ödemeler dengesi, bankacılık ve rileri, finansal istikrar, enflasyon hedeflemesi rejimi, para politikası, günlük likidite yönetimi konularında eğitim verdiler.

İzmir Şubesi, çok sayıda davetlinin katılmasıyla 25. Kuruluş yıldönümünü kutladı. Antalya Temsilciliği de Batı Akdeniz İhracatçılar Birliği Başkanı Mustafa Satıcı ve Batı Akdeniz Ekonomisi Geliştirme Vakfı Başkanı Ali Çandır ile sohbet toplantısı düzenledi.

Aralık 2015'te yayımlanan Ekonom'un 50. sayısı 1996 yılından günümüze anımsatmaları içeren yazılarla özel olarak hazırlandı.

Ekonomi Muhabirleri Derneği 2016 yılına meslektaşlarımız Hanife Şenyüz ile Filiz Bingölçe'yi kaybetmenin acısı ile girdi. Mesleğe 1982 yılında

başlayan Şenyüz; Akdeniz Haber Ajansı, Ekonomist Dergisi, Dünya, Radikal ve Taraf gazetelerinde muhabir olarak çalıştı. EMD Yönetim Kurulu Üyeliği ve Genel Sekreterlik görevlerinde bulundu.

SON SÖZ YERİNE

İlk yazının kullanılmasından yaklaşık 5500, Roma İmparatorluğu'nda çıkarılan dünyanın ilk gazetesi Acta Diurna'nın okura ulaşmasından 2074 yıl sonra, Türk basınının 150 yılı aşan tarihinden siyasi, ekonomik gelişmelerin ışığında notlar düşmeye, bu süreçte ekonomi gazeteciliğinin yerini saptamaya çalışan anlatımın sonuna geldik.

Bu kitabın hazırlıklarına Ahmet Mithat Efendi'nin Takvim-i Vekai'de "*Genel Servetin Muhafazası*" başlıklı yazısının yayımlandığı 5 Haziran 1889'dan yaklaşık 125 yıl sonra başladık.

Ankara, Çankaya Ahmet Mithat Efendi Sokağı 35 numaradaki dernek merkezinde çalışırken ustanın "*yazarları okuyarak hem lezzet almalı, hem de mütenebbih olmalı [ders edinilmeli]*" ifadesi aklımızdan çıkmadı. Bu nedenle de gazetecilerin, Agâh Efendi ile Şinasi'nin imzalarının *Tercüman-ı Ahval*'de görünmesiyle başlayan mesleki yaşamlarını, inişli çıkışlı seyri içinde anımsatmaya çalıştık.

II. Abdülhamit'in tahttan indirilmesinin ardından sansüre son verilmesinin mutluluğunu yaşayan; hilafetin kaldırılmasına karşı çıkmasına gösterilen tepkilerden çekinerek yazılarında siyaset dışı konulara ağırlık veren; "*Kalkın Ey Ehli Vatan!*" başlıklı yazısıyla siyasi görüşlerine katılmadığı bir gazetenin sonunu hazırlayan; iktidarın çalıştığı gazeteye el koymasıyla 80 yaşında cezaevine gönderilen gazetecinin aynı kişi olması, Türk basınının kendi içinde geçirdiği serüveni özetleyecek niteliktedir.

Bir kişinin, gazetenin sahibi, muhabiri, yazarı olabildiği dönem 19. yüzyılda kaldı. Gazetecilik mesleğinden gelen işverenlerin seçtikleri yöneticiler, yazarlar ve muhabirlerle gazete çıkarma dönemi de 20. yüzyılın son çeyreğinde ka-

pandı. 21. yüzyıl medyasında sahipliğin belirleyici unsuru, iktidarlara kurulan ekonomik ve siyasi ilişkilerde gösterilen "*maharet*" oldu.

Türkiye'de basın tarihinin sansürsüz, özgür habercilik günleri gibi, sendikal anlamda örgütlü dönemleri de uzun soluklu olmadı. Gazetecilerinin örgütlü, toplu sözleşmeli çalışabildikleri yıllar mesleğin bir kuşağını dahi kapsayamadı.

Bu genel görünüm içinde, sendikal örgütlenmelerin kısıtlandığı 1980 sonrasında, gazeteciler arasında uzmanlaşmaya dayalı örgütlenme çabaları ön plana çıktı. Ekonomi Muhabirleri Derneği (EMD) kurucularının 12 Eylül darbesinin ardından bir araya gelmelerinin temel nedenlerinden biri de budur.

EMD, 1987 yılında hukuki kişilik kazanması öncesinde başlayan dayanışma anlayışını günümüze kadar sürdürme başarısını gösterdi. Dernek, basın meslek ilkelerine dayalı temel yaklaşımlarını aldığı kararlarla kamuoyuna duyurmakla kalmadı, ödünsüz uygulanmasını sağlayarak da diğer kuruluşlara örnek oldu.

EMD'nin Kurucu Başkanı Özden Alpdağ'ın ardından dokuz üyesi daha başkanlık koltuğunda oturdu. Bu başkanların ortak özelliği, seçilmeden önce yönetim kurullarında sorumlu üye olarak görev üstlenmeleridir. Bu özellik, derneğin kurumlaşmasında belirleyici etkenlerden biridir.

Gazeteci, yaşadığı döneme sadece tanıklık etmekle kalmaz, bu tanıklığındaki gözlemlerini gelecek kuşaklara da aktarır. Bu aktarım, kimi zaman yayın organlarında okura, izleyiciye ulaşan ürünlerle olur, kimi de kitaplar ve belgesellerle ortaya konulur.

Bu kitap da, gazetecilerin, okuduklarından, öğrendiklerinden, yaşadıklarından gelecek kuşaklara aktarma gereksinimi duydukları bilgi ve gözlemlerinin özeti kabul edilebilir.

KRONOLOJİ

1493	İstanbul'da ilk matbaanın kuruluşu
1729	İbrahim Müteferrika'nın matbaa kurması ve kitap basımı
1828	Takvim-i Vekayi'nin Mısır'da basılmaya başlanması
1831 (11 Kasım)	Takvim-i Vekayi'nin İstanbul'da basılması
1832	İlk gazete matbaası, Takvimhane-i Âmire Matbaası'nın kuruluşu
1838 (16 Ağustos)	İngiltere ile Serbest Ticaret Anlaşmasının imzalanması
1866 (3 Şubat)	Takvim-i Ticaret'in yayın hayatının başlaması
1866	Dersaadet Tahvilat Borsası'nın kuruluşu
1885 (5 Ocak)	Dersaadet Ticaret Odası gazetesinin yayımlanması
1888 (15 Ağustos)	Ziraat Bankası kuruldu
1889 (5 Haziran)	Ahmet Mithat Efendi'nin "Genel Servetin Muhafazası" başlıklı yazısının Tercüman-ı Hakikat'te yayınlanması
1895 (19 Ağustos)	Asır gazetesinin Selanik'te yayın hayatına girişi (Gazete, 22 Temmuz 1908'den itibaren Yeni Asır adını alacaktır)
1912 (14 Mart)	Hak gazetesinin yayına başlaması (Gazete künyesinde Mustafa Suphi'nin unvanı "muktesit" [iktisatçı] olarak kayıtlıdır)
1919 (15 Mayıs)	Gazeteci Hasan Tahsin'in işgal güçlerince vurulması
1920 (10 Ocak)	Ankara'da milli mücadelenin yayın organı Hakimiyet-i Milliye'nin ilk sayısı yayımlandı, gazete haftada iki gün çıkıyordu
1920 (6 Nisan)	Anadolu Ajansı'nın kurulması
1920 (9 Ağustos)	Milli mücadelenin ilk gazetesi Anadolu'da Yenigün Ankara'da çıkarılmaya başlandı
1923 (17 Şubat-4 Mart)	İzmir İktisat Kongresi toplandı
1923 (29 Ekim)	Cumhuriyet ilan edildi, Gazi Mustafa Kemal Paşa ilk Cumhurbaşkanı seçildi
1927 (6 Mayıs)	Önce İstanbul, ardından Ankara radyosu yayına başladı
1928	Latin alfabesinin kullanımına başlandı
1930 (25 Şubat)	Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu yürürlüğe girdi
1933 (18 Haziran)	Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun yürürlüğe girdi
1938 (10 Kasım)	Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatı
1940 (25 Ocak)	Milli Korunma Kanunu yürürlüğe girdi
1942 (20 Nisan)	Ticaret gazetesi İzmir'de yayın hayatına başladı
1942 (12 Kasım)	Varlık Vergisi Kanunu yürürlüğe girdi
1945 (4 Aralık)	Tan gazetesi basıldı, tahrip edildi
1946 (7 Eylül)	Türk lirasının değeri dolar karşısında 1,31 liradan 2,80 liraya düşürüldü
1948 (18 Nisan)	Türkiye'nin kurucu üye olduğu Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatı (OECD) kuruldu.
1950 (14 Mayıs)	Genel seçimde Demokrat Parti tek başına iktidara geldi

1950 (25 Temmuz)	TBMM, Kore Savaşı'na asker gönderme kararı aldı
1954 (9 Mart)	Neşir Yoluyla İşlenecek Suçlar Kanunu kabul edildi
1954	Ankara'da İktisat ve Ticaret Haberleri Ajansı (İKA) kuruldu
1955 (6-7 Eylül)	İstanbul'da azınlıklara ait işyerleri ve konutlara saldırıldı
1955 (12 Eylül)	Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası genel kurulları İstanbul'da toplandı
1957 (25 Mart)	Avrupa Birliği'nin kuruluşunun başlangıcı olan Roma Antlaşması imzalandı
1958 (4 Ağustos)	"Ekonomik İstikrar Tedbirleri" uygulamaya girdi, 1 dolar 9 liraya eşitlendi
1959 (31 Temmuz)	Türkiye, Roma Antlaşması'na taraf olmak için resmen başvurdu
1960 (28 Nisan)	TBMM bünyesinde milletvekillerinden oluşan, yargı yetkisini de kullanabilecek Tahkikat Komisyonu kuruldu, Komisyona her türlü yayını yasaklama yetkisi verildi
1960 (27 Mayıs)	DP iktidarı askeri müdahaleyle düşürüldü
1960 (9 Eylül)	Devlet Planlama Teşkilatı kuruldu
1961 (11-13 Ocak)	Basın çalışanlarına haklar veren yasayı protesto eden işverenler üç gün gazete çıkarmama kararı aldılar. Bu günlerde İstanbul Gazeteciler Sendikası BASIN adlı gazeteyi yayımladı
1961 (9 Temmuz)	Yeni Anayasa halk oylamasıyla kabul edildi
1963 (12 Eylül)	Türkiye ile "Avrupa Ekonomik Topluluğu" arasında ortaklık yaratan Ankara Antlaşması imzalandı
1970 (10 Ağustos)	1 doların değeri 9 liradan 15 liraya düşürüldü
1971 (12 Mart)	TSK'nin verdiği muhtıranın ardından hükümet istifa etti, ara rejim başladı
1972 (27 Mayıs)	ANKA Ajansı kuruldu
1974 (20 Temmuz)	Türkiye Kıbrıs'a askeri müdahalede bulundu
1978 (1 Mart)	1 dolar 25 TL oldu
1979 (1 Şubat)	Gazeteci Abdi İpekçi öldürüldü
1979	İzmir'de Yeni Asır grubu günlük ekonomi gazetesi Rapor'u yayımlamaya başladı
1980 (24 Ocak)	Yeni ekonomik kararlar alındı, 1 dolar 70 lira oldu
1980 (12 Eylül)	Ordu yönetime el koydu
1981 (2 Mart)	Dünya gazetesi ekonomi haberlerinde uzmanlaşma yolunu seçti
1981 (Mart)	Yüksek faizle halktan para toplayan bankerler iflas etmeye başladı
1982 (20 Haziran)	Bazı bankalara el konuldu, Banker Cevher Özden yurtdışına kaçtı
1982 (14 Temmuz)	Ekonomiden sorumlu Başbakan Yardımcısı Turgut Özal istifa etti
1982 (7 Kasım)	1982 Anayasası halk oylamasında kabul edildi
1983 (13 Aralık)	Turgut Özal Başbakan oldu
1984 (1 Nisan)	Anadolu Ajansı Ekonomi Haberleri Müdürlüğünü kurdu
1985 (1 Ocak)	Katma Değer Vergisi uygulaması başladı
1987 (29 Temmuz)	Ekonomi Muhabirleri Derneği kuruldu
1987 (6 Eylül)	12 Eylül askeri rejiminin getirdiği siyasi yasaklar halk oylamasıyla kaldırıldı
1990 (7 Mart)	Hürriyet gazetesi Genel Koordinatörü Çetin Emeç silahlı saldırıda öldürüldü

1990 (9 Nisan)	Cumhurbaşkanı Turgut Özal Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu basına önemli sınırlamalar getiren 424 sayılı KHK'yi benimsedi
1990 (5 Mayıs)	EMD genel kurulu basına yönelik kısıtlayıcı kararlara karşı bildiri yayımladı
1990 (7 Mayıs)	İlk özel televizyon kanalı yurt dışından yayına başladı
1992 (14 Mayıs)	EMD'nin ilk basılı yayın organı Ekonomi Basını yayımlandı
1993 (24 Ocak)	Gazeteci – Yazar Uğur Mumcu düzenlenen suikast sonucu öldürüldü
1994 (5 Nisan)	Yeni ekonomik kararlar açıklandı,1 dolar 34 bin lirayı aştı
1995 (15 Ocak)	EMD 'nin “Türkiye Geleceğini Tartışıyor” başlıklı kitabı yayımladı
1995 (6 Mart)	Türkiye AB ile Gümrük Birliği Kararını imzaladı
1996 (1 Haziran)	EMD'nin yayın organı Ekonom'un ilk sayısı çıktı
1997 (28 Şubat)	MGK “irtica ile mücadele” başlıklı kararları kabul etti
1997 (4 Mayıs)	EMD:” Türkiye ekonomisi çok ciddi sorunlarla karşı karşıya”
1998 (10 Şubat)	EMD etik ilkelerini açıkladı
1999 (17 Ağustos)	Marmara depremi: Yaklaşık 20 bin kişi hayatını kaybetti
2001 (19 Şubat)	MGK toplantısında yaşanan tartışma ekonomik krizi tetikledi
2001 (3 Mart)	Dünya Bankası Başkan Yardımcısı Kemal Derviş, Türkiye'ye gelerek ekonomiden sorumlu Devlet Bakanı oldu
2002 (3 Kasım)	Genel seçim yapıldı, önceki dönemde TBMM'de temsil edilen partilerden hiçbiri Meclis'e giremedi, Adalet ve Kalkınma Partisi tek başına iktidar oldu.
2003 (1 Mart)	TBMM hükümetin Irak'a askeri müdahale yetkisi isteyen tezkeresini ret etti
2004 (17 Aralık)	AB Türkiye ile üyelik müzakerelerinin başlatılmasını kararlaştırdı
2005 (1 Ocak)	Türk lirasından altı sıfır atıldı
2008 (25 Temmuz)	“Ergenekon Davası” açıldı
2008 (28 Temmuz)	EMD'nin Kurucu Başkanı Özden Alpdağ vefat etti
2009 (27 Ocak)	Başbakan Erdoğan, bazı gazetelerin satın alınmaması çağrısında bulundu
2009 (13 Mayıs)	EMD ilk Altın Kalem Ödüllerini sahiplerine verdi
2010 (19 Haziran)	TSK'de bazı subayların darbe yapacağı iddiasıyla açılan Balyoz Davası başladı
2010 (12 Eylül)	Yargı sisteminde köklü düzenlemeler yapan Anayasa değişikliği halk oylamasında kabul edildi
2012 (6 Ocak)	Eski Genelkurmay Başkanı emekli Orgeneral İlker Başbuğ, 'silahlı terör örgütü yöneticiliği ve hükümeti ortadan kaldırmaya teşebbüs' suçlamalarıyla tutuklandı
2013 (Haziran)	İstanbul Taksim'de başlayan “Gezi Olayları” tüm yurda yayıldı
2013 (17/25 Aralık)	Rüşvet ve yolsuzluk iddiasıyla soruşturmalar başlatıldı, dört bakan hükümetten ayrılmak zorunda kaldı
2014 (28 Ağustos)	Recep Tayyip Erdoğan halk oyu ile seçilen ilk Cumhurbaşkanı olarak göreve başladı
2015 (10 Temmuz)	Bir dolar 3 TL'yi aştı
2015 (10 Ekim)	Ankara'da bombalı saldırıda 100'u aşkın kişi can verdi

DİZİN

Abacıoğlu Kamuran	91	Alpdağ Nazan	133
Abdullah Cevdet, Dr.	21	Alpdağ Özden	77, 80, 106, 107, 126, 134, 135, 148, 151
Abdurrahman Nafiz	12, 21	Alptemoçin Ahmet Kurtcebe	102
Abushadi Ahmed	95	Altan Çetin	108
Acar Özgen	7, 51	Altınel İhsan	76
Acıman Eli	58	Altınel Şinasi	97
Adakan Enver	39	Aral Namık Zeki	34
Adil İdris	89, 91, 102	Arcayürek Cüneyt	69
Agâh Efendi	18, 148	Aren Sadun, Prof. Dr.	95
Ahmet Cevdet	26	Argüden Yılmaz	80
Ahmet Mithat Efendi	17, 18, 22, 139, 148, 149	Arıkan Vural	71
Ahmet Muhiddin	25	Artam Evren	85
Ahmet Rasim	20	Artun Tuncay	95, 102
Akbay Levent	102	Aslan Osman	85
Akbulut Yıldırım	82, 84, 89	Aslan Yusuf	54
Akın Hamdi	41	Atatürk Mustafa Kemal	12, 25, 26, 27, 31, 35, 54, 71, 144, 149
Akın Doğan	71	Atay Falih Rıfkı	31
Akkıran Gürbüz Ziya	114	Ateş Rauf	110
Aknoz Nurettin	42	Ayaydın Aydın	90, 120
Aksay Hasan	140	Aydemir Şevket Süreyya	41
Aksoy Muammer	84	Aydın Hüseyin	141, 144
Aksoy Metin	9	Aydın İlkin	80
Aktaş Alaattin	110, 134	Aydın Orhan	147
Aktaş Banu	135	Aydinoğlu İsmail Hakkı	64
Aktaş Talip	79, 90	Aydoğdu Hatice	102, 116
Akyıl Zeynep	135	Aygün Sinan	120
Alatay Zafer	92		
Alaton İshak	85		
Alaybeyoğlu Yalçın	89	Babacan Ali	116, 127, 129, 131, 134, 139, 140, 141
Albay Tolga	139	Babakuş Sezai	30
Aleksan Sarrafyan Efendi	18	Badem Taze Satı	141
Alican Ekrem	49	Bağış Egemen	142
Alpar Cem, Prof. Dr.	80, 91		

Bahçeli Devlet	113, 123	Bilgin Tevfik	126, 128, 132
Bakan Yaşar	101, 114, 139	Binay Şükrü	116
Balcı Yusuf	126	Bingölçe Filiz	139, 147
Baraz Erol	95	Biren Işık	68
Bassault Marcel	58	Birgit Orhan	76
Başarır Kuvvet	56	Birsen Osman	126
Başbuğ İlker	140, 151	Bitlis Eşref	92
Başçı Erdem	132, 140, 141	Blacque Alexandre	22
Başıbüyük Ömer	136	Bodur İbrahim	55
Başman Ali	136	Boran Behice	34
Başol Halil	59	Boratav Korkut, Prof. Dr.	95
Bayar Mahmut Celal	27, 28, 33, 35, 39, 40, 83	Boratav Naili Pertev	35
Bayazıt Tayfun	85	Boyner Osman	55
Baydur Refik	95	Bozer Ali	71, 83
Baykal Deniz	72, 94, 107, 113, 124, 128, 139	Bozkurt Esat Mahmut	25
Bayraktar Erdoğan	143	Bozkurt Rüştü	91
Baysal Ercan	141, 144	Bölükbaşı Osman	45
Bedii Faik	76	Budak Rıdvan	95
Berberoğlu Enis	107, 118	Buğdaycı Türkan	80
Berberoğlu Oya	91	Buzcugil Maruf	7, 91, 94, 95, 101, 118, 119, 120
Berker Feyyaz	55, 58	Büke Murat	132, 135
Berkes Niyazi	35	Büyükanıt Yaşar	132, 133
Berksoy Taner. Prof. Dr.	85	Büyükerşen Yılmaz, Prof. Dr.	91
Bey Jean Aristarchi	19	Calp Necdet	70, 71
Bezci Salih	144	Can Ergüder, Dr.	135
Bezirci Asım	120	Canevi Yavuz	94
Bikdeli Ali Reza	147	Cansızlar Doğan	118, 120, 126
Bilekli Aylin	9	Cantürk Kemal	89
Bilen Alber	92	Celasun Sedat	66
Bilge Ali	80, 86, 95, 102, 107, 109, 114	Cem İsmail	95, 123
Bilgehan Cihat	54	Cemgil Adnan	35
Bilgiç Sadettin	54	Ceylanoğlu Erdal	140
Bilgin Abdurrahman Arif	21	Chirac Jacques	128
		Churchill William	18

Cillov Haluk	34	Demirkent Nezih	76, 86, 91, 107, 108, 110, 118, 119, 120
Cindoruk Hüsamettin	98	Denizer Şemsi	84
Cotarelli Carlo	115	Derviş Kemal	117, 129, 151
Çağlar Levent	126	Deva Ercan	7, 77, 133
Çağlayan Zafer	120, 132, 139, 140, 141, 143	Dıblan Sezai	59
Çakır İbrahim	80, 85	Dinçerler Vehbi	86
Çakmak Melek	135	Dinçmen Yener	114
Çanakçı Halil İbrahim	128, 144	Dink Hırant	135
Çandır Ali	147	Diurna Acta	148
Çarıkçı Emin, Prof. Dr.	114	Doğan Aydın	59, 95
Çelebi Erkan	80	Doğan Hüsnü	85
Çelebi Hüsamettin	77	Doğan Önder	109, 114
Çelebi Işın	85	Doğan Yalçın	51, 55
Çelik Ahmet	114	Doğan Zülfikar	77, 80, 95, 101, 102, 110
Çelik Ahmet Erhan	114, 118, 119	Doğaner Özlem	126, 132, 135, 136
Çelik Necati	95	Doğanoğlu Ali Ekber	114, 117, 118, 119, 120, 126, 132, 135
Çelikkan Erdinç	144	Doğru Necati	76, 80, 91, 102
Çetin Bilal	80	Donat Yavuz	91
Çetin Semra	91, 95	Dördüncü Halil Lütfi	34
Çiller Tansu	86, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 123	Dubcek Alexander	52
Çoşkun Ali	125, 132	Duman Ömer	126
Çoşkun Mehmet	56	Duran Ragıp	109
Çoşkun Orhan	102, 114	Dündar Can	118
Çubukçu Tuğrul, Prof. Dr.	90	Düzel Cahit	76, 119
Davutoğlu Ahmet	144, 146	Ecevit Bülent	51, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 72, 89, 96, 98, 113, 114, 115, 116, 123, 125
de Gaulle Charles	52	Eczacıbaşı Nejat	55
Demiralp Selçuk	115, 116	Ege Yavuz	114, 117
Demiray Tahsin	50	Eğilmez Mahfi	102, 114
Demirdöğen İsmet	119	Eken Faik	147
Demirel Süleyman	13, 51, 52, 53, 54, 57, 59, 63, 65, 66, 69, 71, 72, 89, 90, 92, 95, 98, 107, 114, 128, 146	Eker Mehdi	141

Ekren Nazım	133, 135	Evsen Yüksel	141
Elvan Lütfi	147		
Emeç Çetin	84, 85, 150	Fazlı Necip	21
Emen İsmail	85	Felek Burhan	39
Emil Ferhat	117	Feyzioğlu Turhan	53
Erbakan Necmettin	14, 59, 66, 72, 93, 96, 97, 98, 123	Fischer Stanley	115
Ercan Sinan	85	Friedman Milton	75
Erçel Gazi	116	Frisch Ragner	50
Erdem Kaya	68		
Erdoğan Recep Tayyip	93, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 131, 134, 136, 139, 141, 142, 143, 144, 146, 151	Gazioğlu Muzaffer	55
		Geçtoğan Muzaffer	7, 77, 80, 86, 102, 107
		Gevgilili Ali	51, 63, 64
		Gezmiş Deniz	54
Erel Nursun	77, 86	Giorgianni Lorenzo	131
Erenyol Hikmet	55	Giray Sefa	84
Erez Mesut	53	Girgiç Orsoy	7, 95, 101, 117, 143
Ergil Doğu, Prof. Dr.	95	Gorbaçov Mihail	90
Ergin Sait Naci	55	Gökçe Hüseyin	135, 141, 144
Ergün Nihat	136, 139, 141	Gökçek Melih	93
Erim Nihat. Prof. Dr.	41, 54, 55, 65, 137,	Göktepe Metin	107
Erinç Orhan	109, 136	Guarracino Georg	19
Eroğlu Veysel	135	Gurbetoğlu Cem	139
Erozan Celal Sahir	21	Güçlü Mustafa	91
Ersel Hasan	95	Güçlü Sami	126
Ersin Nurettin	66	Gül Abdullah	95, 123, 124, 125, 129, 132, 133, 142
Erten Taylan	7, 76, 77, 80, 86, 89, 91, 92, 94, 102, 107, 110, 117, 118, 119, 143	Gül Hasan	135
		Gülçubuk Bülent, Doç. Dr	135
		Güler Hilmi	132
Ertuğrul Ahmet	90	Güler Muammer	143
Esen Cenk	144	Gümüş Bekir	134
Esmek Mürşide	139	Gümüspala Ragıp	51
Eşmelioğlu Eren	7	Günay Ertuğrul	141, 143
Ete Muhlis, Prof. Dr.	34, 49	Günaydın Gökhan	135
Evren Kenan	13, 59, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 83, 146,	Günday Derviş	95
		Günel Ömer Faruk	77, 143

Güngör İdil	139	İleri Suphi Nuri	26
Gürcüoğlu Hikmet	147	İnal Fasih	34, 101, 103, 110
Gürdilek Nursel	101	İnan Hüseyin	54
Gürek Harun	89, 114, 135	İnan Şefik	49
Gürelî Nail	43	İnönü Erdal	71, 92
Gürkan Uluç	56, 63	İnönü İsmet	12, 31, 45, 50, 52, 54, 55
Gürsel Cemal	49, 52	İpekçi Abdi	51, 55, 58, 63, 150
Gürsoy Begüm	132, 135	İsmail Sıtkı	22
Güvenç Bozkurt, Prof. Dr.	95	İspirli Gamze	136
Güvendi İrfan	147		
Güvenen Orhan	80, 95	Jacquard Camille	28
		Jefrey James	116
Hacioğlu Memduh	94	Johnston Donald	110
Hafız Paşa	19		
Hasan Tahsin	22, 126, 142, 149	Kafaoğlu Adnan Başer	68, 69
Haskebabçı Aydın	126	Kahveci Adnan	92
Haydar Rüştü	25	Kaldırımcı Nurettin, Prof. Dr.	128, 135, 139
Hazardağı Cihat	78	Kamil Jakar	28
Hazardağı İsmet	7, 77, 91, 94	Kandiller Rıza	84
Hekimoğlu Müşerref	56	Karacan Ali İhsan	101
Hisarcıklıoğlu Rıfat	117, 120, 126, 127, 128, 135	Karacan Ali Naci	34, 39, 41
		Karadeniz Pınar	9
Hitler Adolf	12	Karahocagil Sadrettin	144
Ho Chi Minh	52	Karakuş Emin	44
Hocaoğlu Nesrin	91, 95, 101	Karanfil Neşe	114
Humeyni Ruhullah	58	Karaosmanoğlu Atilla Prof. Dr.	51, 98
Hüseyin Şükrü	26	Karaosmanoğlu Yakup Kadri	28
Irmak Sadi, Prof. Dr.	57	Karasu Ertan	91
Işık Aslı	113, 114, 118, 119, 126	Kartay Hami	78, 90
Işık Fikri	147	Katırcıoğlu Erol, Prof Dr.	114
		Kaya Ahmet	147
İbrahim Edhem Paşa	18, 19	Kaya Mehmet	126, 132, 135
İbrahim Müteferrika	149		
İleri Celal Nuri	26	Kemaloğlu İsmail	135
		Keşmir Halit Nazmi	35

Keyman Fuat, Doç. Dr.	114
Kılıç Namık Kemal	85
Kılıç Suat	143
Kılıçdaroğlu Kemal	139, 143
Kılıçlıoğlu Safa	39, 41
Kılınç Kazım	80, 91
Kıraç Can	95
Kışlalı Ahmet Taner, Prof. Dr.	114
Kıvanç Ahmet	109, 126
Kıymaz Taylan, Dr	135
Kilci Metin	141, 143
King Martin Luther	52
Kocaoğlu Aziz	136, 144
Koç Vehbi	55, 63
Koçak Mazhar	95
Koçman Ali	64
Konukman Aziz, Yrd. Doç.	102
Koralıtan Refik	33
Korkmaz Esfendiyar, Prof. Dr.	107
Korkut Adil	91
Korutürk Fahri	55, 57, 59, 63, 65
Koşaner Işık	140
Koyuncuoğlu Ataman Leyla	135, 145
Kozanoğlu Hayri. Doç. Dr.	114, 117
Kozlu Cem	95
Köfteoğlu Fehmi	96, 102, 109
Köhler Horst	115, 127
Köksal Gültekin	90
Köprülü Fuat	33
Köylüoğlu Kazım	85
Kumcuoğlu Ertuğrul	77
Kurdaş Kemal	49
Kurt Kenan	53
Kuşçulu Nuh	59
Kutan Recai	123
Kutlu Abdullah	144

Küçük Tanıl	131
Küçük Yalçın	51, 56
Makarios	56
Malatyalı Kenan	126
Mango Andrew	91, 102
Mehmed Cavit Bey	21
Mehmet Salim	22
Melen Ferit	55
Menderes Adnan	13, 33, 39, 40, 41, 42, 45, 49, 137
Menderes Ethem	49
Meral Bayram	95
Merkel Angela	132
Mithat Paşa	17
Moghadam Rıza	126
Moğultay Mehmet	92
Mumcu Uğur	92, 113, 151
Mustafa Suphi	21, 149
Müftüoğlu Sadık Tekin	55
Müftüoğlu Tamer, Prof. Dr.	114, 120
Müren Zeki	43
Nadir Asil	85, 89
Nadir Nadi	39, 41
Namık Kemal	17
Narin Halit	67
Nazım Hikmet	120
Nemetzade Muhammedreza	147
Nevsuhan Sevkuthan	9
Nuri Aziz	26
Obama Barrack	136
Ocak Sefa	120
Oğuz Okan	94
Oran Umut	141

Orçun Alp	75	Özkul İsmet	114
Orel Şinasi	49	Özsaruhan Raşit	55
Oruç Arif	28	Özsever Atilla	101
Osman Nevres	22	Öztekin Mukim	141
Ovucu Murat	141	Öztop Banu	136
Oyan Oğuz. Prof. Dr.	102, 114	Öztrak Faik	116, 120
		Öztrak İlhan	68
Öcalan Abdullah	113, 142	Özüygür Ökkeş	90
Ökçün Gündüz, Pof Dr.	25	Özügergin Şevket	85
Öke M. Kemal	80, 86, 101	Özyıldız Hakan	126
Öktem İmren	53		
Önal Recep	115, 120	Padişah Abdülaziz	18
Önen Yavuz	95	Padişah II. Abdülhamit	20, 148
Önet Gül	56	Pakdemirli Ekrem	85
Öngeoğlu Mehmet	7, 80, 86, 95, 101, 114, 135	Pearson Robert	115
		Peköz Ersin	90
Öymen Altan	56, 139	Perez Şimon	136
Özakat Melih	55	Pigey Perin	101, 102
Özal Ahmet	85	Polatkan Hasan	13, 45, 49
Özal Semra	91	Portakal Mihail Paşa	17
Özal Turgut	13, 52, 59, 63, 65, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 74, 75, 78, 80, 83, 84, 85, 89, 90, 91, 92, 137, 150, 151	Prodi Romano	127
		Rehn Olli	129
Özcan Bülent	144	Sabancı Sakıp	55, 107
Özdamar Hicran	144	Saçlı Yurdakul, Dr.	135
Özdebir Nurettin	135, 144	Sadak Necmettin	26, 28, 33
Özdemir Biltekin	90, 102	Saddam Hüseyin	84, 124
Özden Cevher	49, 68, 150	Sadıklar Cafer Tayyar	64
Özer Sultan	7, 102, 132, 135	Sadrizam Talat Paşa	21
Özgentürk Nebil	75	Sağlam Erdal	118
Özgüneş Ahmet	85	Sakızlı Ohannes	17
Özkan Funda	91	Sallancı Kerim	91
Özkan Turgay	85	Samizade Süreyya	21
Özkesen Yener	79	Sanlı Nail	147
Özkök Ertuğrul	75	Sanver Üstün	85

Sapmaz Ahmet	55	Sunalp Turgut	70
Saracoğlu Rüştü	89, 95	Sunay Cevdet	13, 52, 54
Saracoğlu Şükrü	32	Sungur Esin	80
Sarı Arzu	143	Süzer Mustafa	80
Sarı Mehmet	80		
Sarol Mükerrerem	41	Şahinkaya Tahsin	66
Satıcı Mustafa	147	Şapolyo Enver Behnan	25
Satıcı Oğuz	120	Şefik Hüsnü, Dr.	26
Savaş Vural	98	Şelli Ferhat	135
Savran Mehmet	85	Şenay Gonca	139
Sayman Mecdi Sadrettin	28	Şener Abdüllatif	125, 131, 132
Sazak Gün	65	Şener Nedim	140
Schröder Gerhard	128	Şenkul Osman	94, 102
Sefiloğlu Aytaç	114	Şentürk Hulusi	143
Sefiloğlu Macit	80, 89	Şenver Bülent	92
Senar Müzeyyen	43	Şenyüz Hanife	95, 101, 118, 119, 132, 147
Serdengeçti Süreyya	116, 120, 126, 131	Şerif Muzaffer	35
Sertel Kamuran	90	Şıklar Osman	64
Sertel Sabiha	34	Şide Sadık	46
Sertel Zekeriya	32, 34	Şimşek Mehmet	133, 135, 136
Sertkaya Genç Hülya	7, 141	Şimşek Yalçın	91
Seven Mustafa	114	Şinasi	17, 18, 148
Seviğ Vecdi	7, 76, 77, 80, 85, 86, 102, 119, 137, 143	Şükürer Sıtkı	136
Sezer Ahmet Necdet	114, 115, 128, 133		
Sezgin İsmet	59	Tağmaç Memduh	13, 54
Sezginer Yaşar	141	Talas Cahit Prof.	95
Sırrı Paşa	20	Talu Naim	55
Simavi Haldun	76	Talu Umur	109, 118
Smith Adam	17	Tamer Meral	101
Sorman Nuri	135	Taner Güneş	98
Soydan Mahmut	35	Tanrıkulu Kenan	120
Soysal Ertuğrul	58	Tanrıyar Ali	71
Sönmez Mustafa	110	Tansu Ziya	41
Söylemez Ufuk	101	Taşdelen Servet	9
Sözeri Perihan	43	Taviloğlu Refi	135

Tekbaş Şükrü	80, 90	Türker Turgay	8, 135, 136, 141, 142, 144
Tekeli Hasan, Prof. Dr.	91	Türkeş Alpaslan	49, 66, 72, 113
Tekeoğlu Orhan	107	Türkler Kemal	57, 65
Tıktık Ahmet	132	Türkyılmaz Metin	102,119
Tınaztepe Asım	34		
Tiğrel Ali	102	Ulagay Osman	91, 101, 108
Tinbergen Jan	49	Uluğbay Hikmet	102, 114
Tindemans Leo	72	Uluğtürkan Mehmet	136
Tito Josip Broz	90	Ulusü Bülend	64, 66, 67, 70
Titrek Gürhan	53	Unakıtan Kemal	125, 126, 128, 129, 133
Togan Subidey	85		
Tokay Tahsin	41	Uras Atilla	80
Toker Çiğdem	113, 114, 118, 119, 125	Uras Güngör	58, 68, 117, 145
		Uras Yaprak	90
Toker Metin	45	Us Asım	32
Tokgöz Erdiñ Prof. Dr.	34	Uyanık Cahit	7, 101,102, 109, 118, 119, 124, 126, 128, 129, 130, 132
Tolun Yavuz	53		
Toprak Celal	126, 128	Uzan Cem	85, 95, 123
Topuz Hıfzı	40	Uzan Kemal	44
Torumtay Necip	84		
Tör Nedim Vedat	34	Üçok Bahriye	84
Törüner Yaman	90, 95	Üstünel Besim	102
Truman Harry	36		
Tufan Altan	85	van Lennep Emile	115
Tuğluk Aysel	142	Varol Ali İhsan	142
Tunaboylu Osman	64	Vitaker Edvar	19
Tuncay Hüseyin Kutsi	144		
Tunçay Hüseyin	134, 141, 144	White Aidan	126
Turgut Mehmet	85	Wolfenson James	115
Turgut Serdar	114		
Tüfenkçi Bülent	147	Yahnici Şevket Bülent	116
Tükel Cemal	80, 89	Yalçın Hüseyin Cahit	26, 27, 33
Tükel Süha Suküti	32, 106, 107	Yalçın Nilüfer	63, 65
Tümer Melih	51	Yalçinkaya Abdurrahman	133
Tümer Nejat	65	Yalman Ahmet Emin	32, 34, 39
Türk Ahmet	142		

Yalova Yüksel	116	Yıldırım Servet	95, 101, 110
Yaradılış İstiklal	44	Yıldız Taner	141, 144, 147
Yarar Erol	101	Yılmaz Cevdet	136, 141, 147
Yardımcı Bülent	80, 136	Yılmaz Durmuş	131, 136, 140
Yaşa Memduh. Prof. Dr.	58	Yılmaz Mesut	89, 98
Yaşar Selçuk	55, 58	Yılmaz Şerife	113
Yavuz Faik	135	Yılmaz Tülin	109
Yazar Mehmet	59, 80, 86	Yiğit Eşref Uğur	140
Yazıcı Hayati	133, 141	Yiğit Korkmaz	98
Yazıcı Nesimi, Prof. Dr.	20	Yoldaş Orhan	143
Yazıcıoğlu Muhsin	135	Yönezer Nurhan	102,116
Yazman Aslan Tufan	34	Yunus Nadi	21, 25, 27
Yener Esra	102, 109, 110	Yurtdaş Leyla	9
Yerdan Erinç, Doç. Dr.	117	Yusuf Mazhar	21
Yeşilada Can	101	Yücel Demircan Güliz	141, 144
Yetkin İbrahim	135	Yüksel Erkan, Dr.	109
Yıldırım Abdurrahman	80, 109		
Yıldırım Binali	144	Zeybekçi Nihat	143, 147
Yıldırım Göksel	139	Zincirkıran Necati	96
Yıldırım Mehmet	107	Zorlu Fatin Rüştü	13, 49

KAYNAKLAR

KİTAP VE MAKALELER

44. Hükümet Programı, Bülend Ulusu, TBMM arşivi.

45. Hükümet Programı, Turgut Özal, TBMM Arşivi.

Aktaş, A., Benim Güzel Medyam, Turan Matbaacılık, Ankara 2013.

Arcayürek, C., Bir İhtilal, Bir İktidar 1955–1960, Bilgi Yayınevi, Ankara 1985.

Ateş, N., Türkiye’de Ekonomi Gazeteciliği -Dünya Gazetesi Örneği-, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2008.

Aydoğdu H., Yönezer N., Krizin Sözlü Tarihi, Dipnot Yayınevi, İstanbul 2007.

Baş, H. Varlık Vergisi’nin Türk Siyasal Yaşamına Yansımaları (1942 – 1957), Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2006.

Baş, Ö., 1958 ve 1970 İstikrar Programlarının Karşılaştırılması, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006.

Ceylan, H. S., İletişim Teknolojilerinin Günlük Ekonomi Gazetelerine Etkileri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008.

Coşkun, S. (Edit), Duayen Gazeteciler 2, İlaum, Ankara, 2004.

Coşkun, S. (Edit), Duayen Gazeteciler 3, İlaum, Ankara, 2004.

Coşkun, S. (Edit), Duayen Gazeteciler, İlaum, Ankara, 2003.

Çakılcıoğlu, E., (Edit), İstanbul Radyosu Anılar Yaşantılar, YKY, İstanbul 2002.

Çavdar, T., İz Bırakan Gazeteler ve Gazeteciler, İmge Yayınevi, Ankara, 2007.

Demirkent, N., Medya Medya, (2. Baskı) Dünya Yayınları, İstanbul, 2000.

Demirkent, N., Salı Yazıları/Medya Medya 2, Dünya Yayınları, İstanbul 2000.

Demirkent, N., Sayfa Sayfa Gazetecilik, Dünya Kitapları, İstanbul, 2003.

Demirkent, N., Son Sayı Yazıları, Medya Medya 3, İstanbul, 2002

Doğan, İ., “Sosyolojik Düşüncenin Osmanlı’daki Kaynakları: ‘Ulûm-ı İktisâdiye ve İctimâiye Mecmuası ’ Örneği”, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/127/863.pdf> (Erişim Tarihi: 11 Eylül 2014).

DPT, 3. İzmir İktisat Kongresi yayınları, Ankara 1992.

Ekzen, N., Türkiye Kısa İktisat Tarihi, ODTÜ Yayıncılık, Ankara, 2009.

Erken, E., Osmanlı’da Ekonomi Basını: Dersaadet Ticaret Odası Gazetesi Örneği (1885 – 1886), Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2010.

Faik, B., Matbuat Basın Derkeen... Medya, II. Baskı, Cilt I, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 2001

Faik, B., Matbuat Basın Derkeen... Medya, II. Baskı, Cilt II, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 2003

- Faik, B., Matbuat Basın Derkeen... Medya, II. Baskı, Cilt III, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 2003
- Faik, B., Matbuat Basın Derkeen... Medya, II. Baskı, Cilt IV, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 2003
- Gökman, M., Ahmet Rasim Cilt I, Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları, İstanbul 1989.
- Gökman, M., Ahmet Rasim Cilt II, Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları, İstanbul 1989.
- Gündüz, U., Basında Batılılaşma Tasarımı: Jön Türk Gazeteciliği ile Günümüz Gazeteciliğinin Karşılaştırılması, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009.
- Gürel, N., Şu Bizim Medya, BAS-HAŞ, İstanbul, 2004.
- İnuğur, N. N., Basın ve Yayın Tarihi, Der Yayınevi, İstanbul 2002.
- Kavaklı, N., Bir Gazetenin Tarihi Akşam, YKY. İstanbul 2005.
- Kayış, N., Hürkan, S., Sansüresüz Sansür Tarihi (1795 – 2011), Sinemiz Yayın Grubu, Ankara 2012
- Kayra, C., Savaş Türkiye Varlık Vergisi, Tarihçi Kitapevi, İstanbul 2011.
- Kılıç, A., Kılıç'tan Kılıç'a Bir Dönemin Tanıklığı, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2005.
- Kocabaşoğlu, U. A.Ü. "Milli Mücadele Sözcülerinden: Anadolu'da Yenigün" Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Yıl:1981 Cilt:36 Sayı:1.
- Koloğlu, O., Türk Basını Kuvayi Milli'den Günümüze, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1993.
- Koloğlu, O., 1908 Basın Patlaması, BAS-HAŞ, İstanbul 2005.
- Küçükcan, B., "Dünden Bugüne Matbaanın Serüveni", <http://eprints.rclis.org/8770/1/BerrinKucukcan.pdf> (Erişim Tarihi 24 Aralık 2014)
- Milli Güvenlik Konseyi Karar ve Bildirileri, MGK Tutanak Dergisi, C.1, TBMM Arşivi.
- Mutlu, M., İzmir Basınında İzmir'in İşgali ve Kurtuluşu Üzerine Bir İnceleme (1922-1938), Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir, 2003.
- Nadi, N., Perde Aralığından (3. Bası), Çağdaş Yayınları, İstanbul 1979.
- Ökçün, A. G., Türkiye İktisat Kongresi, 1923, İzmir, (3. Basılış) Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1981.
- Öymen, A., ...Ve İhtilal, Doğan Kitap, İstanbul, 2013.
- Öymen, A., Öfkeli Yıllar (5. Baskı), Doğan Kitap, İstanbul, 2009.
- Özkaya, Y., Milli Mücadelede Atatürk ve Basın (1919 – 1921), Atatürk Araştırmaları Merkezi, Ankara, 2007.
- Sertel, Z., Hatırladıklarım, (4. Basım), Remzi Kitapevi, İstanbul, 2000.
- Sevginer, P., Medya ve Siyaset İlişkileri İçerisinde Türkiye'de Gazetecilik ve Sansür, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2012.
- Seyit, G., "Kanun Hükmünde Kararname Kurumunun Türk Anayasa Hukukuna Girişi". http://www.yasader.org/web/yasama_dergisi/2010/sayi15/65-92.pdf (Erişim Tarihi: 2 Ocak 2015)
- Tekeli, İ., Keyder, Ç., Türkcan, E., ve ark., Türkiye'de ve Dünyada Yaşanan Ekonomik Bunalım, Yurt Yayınevi, Ankara, 1984.
- Tezcan, A., Ahmet Emin Yalman Dönemi ve Gazetecilik (1918 – 1938), Yayımlanmamış Doktora Tezi, A.Ü. Sosyal Bilimler

Enstitüsü, Ankara, 2007.

Tezel, Y.S., Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi, Yurt Yayınevi, Ankara 1982.

Tokgöz, E., Türkiye'nin İktisadi Gelişme Tarihi (1914 – 2004), (7. Baskı), İmaj Kitapevi, Ankara, 2004.

Toprak, Z., Türkiye'de "Milli İktisat" 1908 -1918, Yurt Yayınları, Ankara 1982.

Topuz, H., Türk Basın Tarihi, Remzi Kitapevi, İstanbul 2003.

Tuğluca, M., Ankara: Vilayetin Resmi Gazetesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2003.

Tunaboğlu, O., Babama Anlattım Bürokrasi ve Bankacılık Hikayeleri, İmge Kitapevi, Ankara, 2012.

Tunçay, H., Tekel Özelleştirmesi ve 78 Sıcak Gün, Tunçay yayıncılık, Ankara, 2015.

Turgut, P., Konya "Türk Sözü" Gazetesi (1917 – 1918), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2010.

Ural, O. A., Türkiye'de Televizyon Yayıncılığı Bağlamında Medya ve Siyaset İlişkisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009.

Uras, G., Saf ve Bakir Anadolu Çocuğu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2012.

Yazıcı, N., Sırrı Paşa ve Vilayet Gazetesi, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/781/10025.pdf> (Erişim Tarihi: 14 Eylül 2014)

Yazıcı, N., Tanzimat Döneminde Ekonomi Basını: "Takvim-i Ticaret" <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/779/9964.pdf> (Erişim Tarihi: 1 Eylül 2014).

Yüksel, E., Türkiye'de Ekonomi Basını, Gündem ve Siyasal Gündem İlişkisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 1999.

İNTERNET SİTELERİ

- www.ab.gov.tr
- www.basbakanlik.gov
- www.byegm.gov.tr
- www.dailymarkets.com
- www.dunyabulteni.net
- www.ekodialog.com
- www.gecmisgazete.com
- www.kalkinma.gov.tr
- www.maliye.gov.tr
- www.politic.ankara.edu.tr
- www.tbmm.gov.tr
- www.tccb.gov.tr
- www.tcmb.gov.tr
- www.tobb.org.tr
- www.wikipedia.org
- www.atonet.org.tr
- www.sinestezidergisi.com

GAZETE, DERGİ VE HABER AJANSI ARŞİVLERİ

- 7 Gün
- Akis
- Akşam
- Anadolu Ajansı (AA)

- Anka Haber Ajansı (ANKA)
- Barış
- Cumhuriyet
- Dünya
- Ekonom
- Ekonomik Basın Ajansı (EBA)
- Güneş
- Hürriyet
- İktisat ve Ticaret Haberleri Ajansı (İKA)
- Milliyet
- Posta
- Resmi Gazete
- Sabah
- Son Posta
- Sözcü
- Tanin
- Tercüman
- Ticaret
- Türkiye
- Ulus
- Vatan
- Yeni Ekonomi
- Yeni İstanbul
- Yeni Sabah
- Zafer

KUTU YAZILARI

İlk Gazeteler	18	EMD, Plan Çalışmalarında	94
“Vilayet Gazeteleri”	20	“Türkiye Geleceğini Tartışıyor”	95
Yeni Asır Yayına Başlıyor	21	Ekonomide Gazeteciliğin İncelikleri/Fasih İnal	103
Radyo Günleri	26	EMD’den Tarihi Çağrı	105
“Ticaret” Yayında	32	Duayen Öldü Öksüz Kaldık/Özden Alpdağ	106
Ekonomi Basınında Yenilikler	34	Uzman Gazeteci/Nezih Demirkent	108
Cumhuriyetin İlk Yıllarında Bankacılık: 1923–1945	35	Dışa Açılma Yıllarında Bankacılık: 1980-2001	110
Basının Kısa Süren Özgürlüğü	39	EMD: 1999-2000	114
İlk Ekonomi Haber Ajansı: İKA	41	Şövalyenin Ardından/Taylan Erten	119
Geçmiş Zaman Teknolojileri/İstiklal Yaradılış	44	“Ekonomi Muhabiri Kriz Yorgunu”	124
II. Dünya Savaşı Sonrası Bankacılık: 1946–1959	46	Medyada 2003–2004	126
Patron Direnişine “Basın Gazetesi”	50	Medyada 2005	128
Ankara’dan İlk Ekonomi Sayfası	51	Özden Alpdağ’ın Ardından	134
ANKA Haber Ajansı Yayında	56	Altın Kalem Ödülleri	136
Planlı Karma Ekonomi Yıllarında Bankacılık: 1960–1979	60	1920’den Günümüze Devletin Ekonomik Yapılanması	137
TİSK: “20 Yıl Ağladık”	67	Ömer Faruk Günel’in Ardından	143
Basına Büyük Baskı	69	Ekonomi Muhabirliği ve Yasal Düzenlemeler	144
EMD’den İhracat ve Sanayi Panelleri	85	2002–2015 Yıllarında Bankacılık	147
Bayram Gazetesine Son	93		

NOTLAR

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

“Başkalaşımın Öyküsü”, çoğunluğu sansür ve baskılarla geçen, kısa dönemli de olsa özgürlük rüzgârlarının estiği Türk basın tarihini siyasi, ekonomik olaylarla harmanlayıp okura sunuyor.

Yaşadıklarına tanıklık eden, bunları okuruna, izleyenine ulaştıran gazetecinin bir görevi de gözlemlerini yorumlayıp geleceğe aktarmak. Yazarlar, kendilerinden öncekiler kadar sonra gelenlerin gözlemlerini, değerlendirmelerini de sizlere hatırlatıyorlar.

Kitapta iki yüz yıla yaklaşan bir dönemden izler, medya sektöründeki değişimlerle birlikte kayda geçiriliyor. Bu uzun süreçte, ekonomi muhabirlerinin, yazarlarının siyasi iktidarların, uluslararası çevrelerin, sermaye sahiplerinin yönlendirmeleri karşısındaki tutumlarını irdeleme olanağı sağlayacak alıntılara yer veriliyor, yorumu okura bırakılıyor.

Osmanlı döneminde Takvim-i Vekayi’de “Ticaret ve Es’ar” sütunlarıyla başlayan ekonomi gazeteciliğinin günümüze kadar uzanan serüveninde önemli kilometre taşlarından birini oluşturan Ekonomi Muhabirleri Derneği’nin 1987 yılından bu yana sürdürdüğü çalışmalar özenle mercek altına alınıyor. Derneğin kayıtları, kararları, açıklamaları ayrıntılı biçimde tarandıktan sonra yazıya aktarılan bölümler, araştırmalar için de kaynak olma özelliği taşıyor.